T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ALİ EMÎRÎ EFENDİ VE DİVANI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Cihan OKUYUCU

Hazırlayan

Mustafa Uğurlu ARSLAN

İSTANBUL – 2008

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci	**:**	Mustafa Uğurlu ARSLAN
Enstitüsü	**:**	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	**:**	Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Konusu	**:**	Ali Emiri Efendi ve Divanı
Tez Tarihi	**:**	Temmuz-2008

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 5107020 numaralı öğrencisi Mustafa Uğurlu ARSLAN tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Cihan OKUYUCU
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Cihan OKUYUCU ……………..…………

Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ ……………..…………

Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAĞ ……………..…………

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet ORHAN
Müdür

ÖZET

Bu tez çalışmamızda konu olarak Ali Emîrî Efendi'nin Divanı'nı Latin Harflerine transkribe etmeyi tercih ettik. Ancak sadece bununla sınırlı kalmayıp şairin hayatı, edebi kişiliği, eserleri ve şiirlerinin şekil ve muhteva özelliklerini de ayrı ayrı ele aldık.

Çalışmamız dört bölümden oluştu. Birinci bölümde şairin hayatı ve şahsiyetine yer verildi. Özellikle şahsiyeti ile ilgili bölümde şair çeşitli özellikleri ile ele alınmaya çalışıldı.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise şairin edebi kişiliği, eserleri ve fikir hayatı incelendi.Bu bölümde de şairin edebi kişiliğine etki eden unsurlar ayrı başlıklarla tespit edilip değerlendirilmeye çalışıldı.Eserleri ise başta Millet kütüphanesi olmak üzere çeşitli kaynaklardaki bilgilerden de yararlanılarak ayrıntılı bir şekilde tanıtıldı.

Üçüncü bölümde bu çalışmanın bel kemiğini oluşturan divanın şekil ve muhteva özellikleri ele alındı. Divanın muhtevası alt başlıklar oluşturularak ve örnekler verilerek bilgilendirilmeye gayret edildi. Şekil özelliklerinde ise divanda geçen nazım şekilleri ve türleri hakkında bilgiler verildi.

Çalışmamızın son kısmı ise asıl konumuz olan transkripsiyonlu divan metnine ayrıldı. Çalışmanın sonunda ise araştırmalarımız sırasında faydalandığımız kaynakların listesi verildi.

Anahtar Kelimeler: Ali Emîrî, Divan, Gazel,Kaside, Kitap

ABSTRACT

In this thesis study, we preferred to transcribe the Divan of Ali Emiri Efendi into the Latin alphabet as the subject of the thesis. However our study is not limited to the above-mentioned transcription only but also we dealt separately with the life of the poet, his literary personality, his works and form and content of his poems

Our study consists of four chapters. The first chapter covers the life and the personality of the poet. His personality is discussed in particular in the section related to the personality of the poet with different characteristics of his personality.

In the second chapter, his literary personality, works and his thought life are analyzed. In this chapter, factors that had influenced his literary personality discussed and elaborated under separate headlines. As regards to his works, in this chapter his works are presented and explained in details by collection and compilation of information from various sources, mainly from the Millet library.

The third chapter of our study covers the special characteristics of the form and content of Ali Emiri's Divan which forms the backbone of this thesis study. It is tried to provide information about the content of the Divan by creating subheadings and illustrating examples from his works. As regards to the characteristics of the form of the Divan, information is furnished on the forms and kinds of verses included in the Divan.

Followed by references, transcription of available material comprises the final section. The last chapter of our study covers the Divan's transcribed text, the subject matter of our thesis study.

Key words: Ali Emîrî, Divan, Ghazal (lyric poem), Kaside (poem of more than fifteen rhyming distiches in which a person is praised,) Book

İÇİNDEKİLER

I.BÖLÜM

II.BÖLÜM

III.BÖLÜM

IV.BÖLÜM

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.d.: Adı Geçen Divan

a.g.t. : Adı geçen tez

Bkz. : Bakınız

C. : Cillt

G. :Gazel

K. :Kaside

Hz. :Hazreti

M.E.B.: Milli Eğitim Bakanlığı

N. :Nat

O.T.E.M.: Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası

S. :Sayı

s. :Sayfa

T. :Tarih

T.Ş.A. :Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid

Th. :Tahmis

Metinde Kullanılan Transkripsiyon Alfabesi

ء	'
ا	a,e,i,ı
ب	b
ت	t
ث	s̱
ج	c
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż,ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k,ñ,g
ل	l
م	m
ن	n
و	,o,vû
ه	h
ي	i,y

ÖNSÖZ

Türk milletinin asırlardan beri bedî zevkini oluşturan Divan Edebiyatı İslam medeniyeti altında inkişaf etmiş ve asırlarca bu milletin duygu ve düşünce zevkini ifadeye çalıştıktan sonra yerini yavaş yavaş batı medeniyetinin tesiri altında gelişen yeni bir edebiyata bırakmıştır.Her edebiyatta olduğu gibi divân edebiyatının da düşünce, zevk ve hayal dünyasında hayat şartlarının değişimine bağlı olarak birtakım değişiklikler olmuş,divan şiirinde yer alan nazım şekilleri ve türleri yerini daha ziyade Batı edebiyatından bize geçen türlere bırakmıştır. XIX.asır artık Osmanlı İmparatorluğunun olduğu kadar divan edebiyatının da son demleri olmuş ve bu asrın son şahitlerinden olan Ali Emîrî Efendi, yaşadığı asrı divanında geçen şu beyit ile özetlemiştir:

èAúîm bir pîrezen oldu Emîrî mâder-i dünyâ
Naôîriñ ãanma artıú şâèir-i mümtâz olur peydâ

Biz bu çalışmamızda XIX. asrın önemli şahsiyetlerinden biri olan tarih ve edebiyat tarihi araştırmacısı,yazar,şair ve kütüphaneci gibi sıfatlarla vasıflandırılan Ali Emîrî Efendi'nin " Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Manzum, no:38'de" tek nüsha halinde kayıtlı bulunan ve şairin kendi el yazısı ile yazılmış olan divanını transkribe etmeye çalıştık,ancak çalışmamız sadece bununla sınırlı kalmadı.Genel olarak ifade etmek gerekirse bu çalışma dört bölümden oluştu.Birinci bölümde şairin hayatı ve şahsiyeti divanından yaptığımız tespitlerle birleştirilerek ele alındı.İkinci bölümde şairin edebi kişiliği,edebi kişiliğine etki eden unsurlar, dil ve üslûp özellikleri ve eserleri hakkında bilgiler verilmeye çalışıldı.Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise divan şekil ve muhteva özellikleri bakımından inclenerek divandaki dînî,tarihî ,edebî ve efsanevi şahsiyetler hakkında bilgiler verilerek XIX.asırdan divana yansıyan sosyal ve siyasi yaşam ele alındı.Şekil özellikleri kısmında ise divanda geçen nazım şekilleri ve türleri ayrıntılı olarak ele alınıp vezin, redif ve kafiye çeşidi bakımından incelenmeye çalışıldı.

Emîrî Efendi'nin divanı on dokuzuncu yüzyıla ait bir metin olması ve Osmanlıcadaki yuvarlaklaşmanın büyük ölçüde bu asırda devam etmemesi nedeniyle divanı Latin harflerine çevirirken kelimelerin yazımı ile ilgili bazı sıkıntılar yaşadık. Değerli dil uzmanlarının da bilgilerinden istifade ederek bu kelimelerin okunuşunda değerli hocam Mehmet Gümüşkılıç'ın " 18.Yüzyıl Osmanlı Türkçesi Ses Hadiseleri" adlı kitabının dördüncü cildinin indeks kısmında yer alan ve 18.Y.Y.'da kullanılan kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıklarının verildiği bu bölümlerden istifade etmeye çalıştık.Orada bulamadığımız kelimeleri ise günümüz Türkçesinde kullanıldığı şekliyle yazmayı tercih ettik..Örneğin " Beglerbegi" , "Beylerbeyi" – " mashara" - " maskara" bazen de ses türeterek "uramaz"- ı "vuramaz " şeklinde ya da ses değişimlerinde "hıdmet" i " hizmet" şeklinde okuduk.Okumalarımız esnasında ayrıca ses benzeşmeleri ile karşılaştık ve onları da aynı şekilde günümüz Türkçesine uygun şekliyle okumaya gayret etik.Örneğin " toğru" kelimesini " doğru" şeklinde okuduk.Osmanlıcadaki yuvarlaklaşmalar bu asırda büyük ölçüde terk edildiğinden biz de bu kelimeleri bu günkü Türkiye Türkçesinin düzlük yuvarlaklık uyumuna göre okumaya çalıştık,ancak transkribe ettiğimiz metin manzum bir eser olunca böyle bir durumda da bazen vezin problemleri yaşamaya başladık. Bu durumda ise vezni bozmamak için divandaki okunuşu esas aldık. Örneğin " anınçün" kelimesini " onun için" şeklinde değil de metindeki şekliyle okuduk. Tüm bunlarla birlikte eklerin yazımında ise "et-di", "yak-dı", "aşk-da" kelimelerinde olduğu gibi divandaki şekliyle yazdık. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında ise İsmail Ünver Hoca'nın " Çeviri Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı makalesini dikkate aldık.

Esas aldığımız divan metninin sayfa numaralarını gösterirken 33.a ya da 28.b şeklinde gösterdik.Divanı transkribe ederken gerek müelliften gerekse aradan yıllar geçmesi sebebiyle eserin yıpranmasından kaynaklanan kelime ya da yazım hataları ile karşılaştık. Karşılaştığımız bu hataları metni okurken dipnot şeklinde göstermeye çalıştık. Metni okurken vezne uygun okumak için müellifin gözünden kaçırdığını düşündüğümüz bazı eksik bağlaçları " u,ü " gibi ( ) işareti içerisinde biz ekledik. Metinde özellikle de tahmisat kısmında daha önceki yazı şeklinin (farklı bir kalem kullanılmış olabilir) değişmiş olması sebebi ile mürekkep bazı yerlerde dağıldığından okumakta bazı zorluklar yaşandı.Böyle bir durumda tahmini okumalar

yapmaktan kaçınarak eserde geçen orijinal kelimeyi Arap harfleri ile aktarmayı daha uygun bulduk.Divanın çeşitli kısımlarında ise şair muhtemelen daha sonra tamamlamak üzere bazı beyitleri eksik bırakmış.Bu tür durumları dipnotla belirterek divanda olduğu gibi biz de o kısımları boş bıraktık.Ayrıca divanda şair özellikle mahlas beyitlerde kendi mahlasını karışmamamsı için ( ) işareti içerisinde göstermiş çeviride buna gerek duymadığımızdan bu işareti kullanmamayı daha uygun bulduk.

Emîrî Efendinin divanında yer alan ve kendisi tarafından Hz.Ömer'e ait olduğu söylenen Arapça bir gazel bulunmaktadır. Biz bu gazeli metindeki şekliyle yani Arap harfleri ile aktardık. Altına ise yine aynı şiirin şairimiz tarafından yapılmış olan tercümesini ekledik. Divanda geçen ayet iktibaslarını ise tespit etmeye çalışarak mealleri ile birlikte dipnotta göstermeye gayret ettik.Tüm bu hassasiyetlerimize rağmen bu mütevazi çalışmamızda gözden kaçan eksikliklerimiz mutlaka olmuştur.

Emîrî Efendi bir yazısında üç divanının varlığından ve bu üç divanını külliyat halinde bir araya getirmeyi arzuladığından bahseder. Emîrî Efendi'nin devrin sosyal ve siyasal yansımalarından hayatı ve edebi kişiliğine kadar pek çok izin bulunduğu bu divanı ümit ediyoruz ki, sonraki çalışmalarımız için de bir başlangıç teşkil eder ve merhumun hayatta iken temenni ettiği üç divanı da külliyat halinde Türk milletine bir kültür ve sanat hizmeti olarak sunulur.

Emîrî Efendi divanını çalışma fikrini bana veren ve benden desteğini esirgemeyen çok değerli Prof. Dr. Günay KUT Hocaya, bu çalışmanın her safhasında kıymetli vakitlerini bana ayırarak engin klasik edebiyat bilgileri ile beni yönlendiren değerli hocam Prof. Dr. Cihan OKUYUCU'ya, yine bilgilerinden istifade ettiğim araştırma görevlisi, değerli meslektaşım Sadık YAZAR'a, kaynak temininde bana yardımcı olan Millet Kütüphanesi müdürü sayın Melek GENÇBOYACI Hanımefendi'ye İlmi çalışmalarımda maddi ve manevi desteğiyle hep yanımda olan değerli abim Mehmet Yaşar ARSLAN'a ve aileme şükranlarımı sunuyorum.

Mustafa Uğurlu ARSLAN
Bahçelievler-2008

I.BÖLÜM

ALİ EMÎRÎ EFENDİ'NİN HAYATI (1857-1924) VE ŞAHSİYETİ

1.TÜRK EDEBİYATINDA " EMÎRÎ" MAHLASINI KULLANAN ŞAİRLER

Ali Emiri Efendi'nin hayatına geçmeden önce Türk edebiyatında " Emîrî " ismini ya da mahlasını kullanan önemli diğer şairlerden bahsederek edebiyat tarihimiz içerisinde Ali Emîrî Efendi'nin yerini daha iyi görme imkanı elde etmiş olacağız.

1.Emîrî:Çağatay şairlerindendir.Hayatı hakkında kaynaklarda fazla bir bilgiye rastlanmamaktadır.Ancak şairle ilgili Ali Şir Nevâi, Mecâlisü'n-Nefâis adlı eserinde son zamanların yetiştirdiği Emîrî mahlasını kullanan bir Türk şairinden ve " Debnâme" adlı bir eserinden bahsetmektedir.Ayrıca Divanı İstanbul üniversitesinde bir nüsha olarak bulunmaktadır.[1]

2.Mevlâna Emîrî:(16.Y.Y.) İsmi seyyid Mahmud'dur.Sultan Bayezid ve Sultan Selim dönemlerinde yaşamıştır.Latîfi tezkiresinde onun için şu ifadelere yer verir: " Fenn-i şiirde Hassan-ı sani ve tarz-ı kasidede mânend-i zâhir ve hâkân idi"[2] İlmi ve ahlaki meziyetleri ile tanınan Emîrî M.1534'te vefat emiştir.

3.Emîrî: (16.Y.Y.) 16.Yüzyılın son dönemlerinde yetişen divan şairlerinden biridir. Şuara tezkirelerinde şairin hayatıyla ilgili yeterli bilgi kayıtlı değildir.Hasan Çelebi tezkiresinde şairle ilgili şunları söyler "Sâdât-ıKostantiniyyedendir….eş'ar-ı safa şiârı dahi nev-i letâfetten mehcur ve garib değildir"[3] Şairin bu gün bilinen iki önemli eseri bulunmaktadır.Bunlar : " Gülşen-i ebrâr ve Mir'at-ı ebrar"dır.Sadeddin Nüzhet Ergun şairin bu eserleri ile ilgili şu bilgileri verir.1031 beyti ihtiva eden Gülşen-i

---

[1] " Emîrî " Türk Ansiklopedisi,c.15, (Ankara Milli Eğitim Bakanlığı:1968) s.159
[2] Kastamonulu Latîfi, Tezkiretü'l-Latîfi ,Haz.Rıdvan Canım (Atatürk Kültür Merkezi Yayınları,Ankara,2000), s.96,97
[3] Kınalı-zade Hasan Çelebi,Tezkiretü'şuara,Eleştirmeli baskıya Haz.İbrahim Kutluk, (Türk Tarih Kurumu, Ankara,1989),s.186

ebrâr,tevhid,münacat,nat gibi manzumelerden sonra birtakım mev'ize gazel ve hikayelerle dini ve tasavvufi şiirlerden mürekkeb talimi bir eserdir.1374 beyitten ibaret olan Mir'at-ı ebrar 'da aynı şekilde kaleme alınmış bir mesnevidir.[4]

4.Emîrî: (18.Y.Y.) 18.Yüzyılın başlarında ortaya çıkan önemli divan şairlerinden biridir. Asıl ismi Mehmed'dir.Genç yaşta ilim tahsiline koyulmuştur.Devrinde şöhret kazanmış bir şair olan Emîrî'nin müretteb bir divanı bulunmamaktadır ancak merhum Ali Emîrî tarafından bulunan şiirleri bir divançe haline getirilmiştir.Bu divançede 399 beyitli muhtelif manzumlerin bulunduğunu belirten S.N.Ergun, eserinde şairle ilgili, " Pürüzsüz bir lisanla âşıkane ve hakîmane şiirler yazan Emîrî'nin cidden kudretli bir şair olduğu muhakkaktır."[5] ifadesine yer verir.

2.ALİ EMÎRÎ EFENDİ'NİN HAYATI

2.1.Çocukluğu ve Yetişmesi:

Ali Emîrî Efendi, hayatını ilme ve ilmi eserlere adayan, ömrü boyunca devlete yaptığı hizmet karşılığında kazandığı paranın büyük bir bölümü ile binlerce kitap alan ve bu kitapları da yine Millet Kütüphanesi adı altında bir kütüphane kurarak milletine hediye eden şair,tarihçi,kütüphaneci,daha öz bir ifadeyle bilge bir insandır.Emîrî Efendi'nin hayatı ile ilgili daha önce iki önemli çalışmanın yapıldığını biliyoruz.Bunlardan birisi Tevfik Muhtaroğlu'nun, diğeri ise Kemal Çelik'in biyografi niteliğindeki çalışmalarıdır.Biz ise bu çalışmamızda daha önceki çalışmalara ek olarak Emîrî Efendi'nin divanından onun hayatı ile ilgili yapmış olduğumuz tespitleri de ekleyerek biraz daha genişlettik.Ayrıca daha önceki çalışmalarda şairin edebi işiliği ile ilgili bilgiler şairin edebi şahsiyetini bir bütün

---

[4] Sadeddin Nüzhet Ergun,Türk Şairleri,C.ıı,İstanbul.1996, s.1259

[5] S.N.Ergun, a.g.e.,s.1257

halinde değerlendirebilmemiz açısında yeterli olmadığından,daha önceki bilgilere katkı olarak yine divanından hareketle daha geniş bilgiler vermeye gayret ettik

.

Emîrî Efendi, H.1274 (1857) yılında Diyarbakır'da doğdu.Doğum tarihi gün ay ve yıl olarak tespit edilememektedir.Şairin kendisi de Tezkire-i Şuarâ-yı Amid adlı eserinde doğum tarihini sadece yıl olarak şu şekilde kaydetmiştir: Velâdet-i âcizânem 1274 sene-i hicriyyesindedir"[6] Babası Mehmet Şerif Efendi Diyarbakır'ın ünlü şairlerinden Mehmet Emîri Çelebi'nin torunlarından biridir.Şair,Diyarbakırlı olduğunu V.Murat için yazmış olduğu kasidede şu beyitle ifade eder.

Evet sulṭan-ı naẓmım şehr-i Âmid taḫt-gâhımdır
Müveffeżdir baña şimdi riḳâb-ı ʿâlem-i maʿnâ (K.6-44)

Ali Emîrî, ailenin son çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. O dünyaya geldiğinde, altmış yaşını geçmiş olan babası Mehmet Şerif Efendi Diyarbakır-Bağdat arasında kervan işleten geniş çapta ticaretle uğraşan zengin bir kimseydi.[7] Diyarbakırlı şairlerden Seyyid Mehmed Efendi'nin ahfadından (oğullarından) olan Ali Emîrî Efendi, onun nesebini 27.göbekten Hz.Hüseyin'e dayandırır ve seyyid olduklarını iddia eder.[8]

Ali Emîrî Efendi'nin divanını incelediğimiz zaman, divanın sonunda yer alan tahmisat bölümünde gazellerine tahmis yapılan yakın akrabalarından anlıyoruz ki gerçekten de şairin hem anne hem de baba tarafı oldukça kültürlü ve edebiyatla yakından ilgilenen önemli ve geniş bir ailedir.Ali Emîrî Efendi'nin divanının

[6] Ali Emîrî, Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid, Matbaa-yı Âmidî,İstanbul 1328 (1912), s.65
[7] Kemal Çelik,Bir Kitap Dostu Ali Emîrî Mor Yayınları,Ankara,2007., s.12,13
[8] Seher Erdoğan,Ali Emîrî'nin Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası Üzerine Bir İnceleme,(Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara,2007) s.1,2

tahmisat bölümünde ismi geçen akrabalarını sıralamadan önce onun anne ve babası ile ilgili bilgilere kısaca değinelim.Ali Emîrî Efendi babası ile ilgili şu bilgilere yer verir: " Pederim beni çok severdi.Lakin asla yüz vermezdi.Çok ciddi, salih, müttakî bir insandı.Vefatı sırasında" Emîrî, Emîrî " diyerek üç gün can çekiştirmiş.Yazmış olduğum levhalardan birini getirip göğsünün üstüne koyunca ruhunu teslim etmiş"[9] Ali Emîrî Efendi annesine karşı derin bir sevgi ve saygı besler.Hatta evlenmeyişinin temel nedenini de annesine karşı saygısızlık etme korkusuna bağlar.Bu konu ile ilgili İbnülemin Mahmud Kemal İnal *Son Asır Türk şairleri* adlı eserinde şu ifadelere yer verir: " Ben belki kusur ederim diye valideme hürmeten teehhül(evlenme) etmedim.Validem pederim gibi seksen dört yaşında vefat etti….Sebeb-i vefâtı da koltuğunun altında çıkan bir çıbandır."[10] Şairin dedesi Seyyid Mehmed Emîrî ile ilgili ise kaynaklarda yüz dört yaşında vefat ettiği ve devrin öemli şairlerinden biri olduğuna dair bilgiler mevcuttur.

Ali Emiri Efendi'nin incelemiş olduğumuz divanında şair olan yakın akrabalarından adı geçenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1.Dedesi Seyyid Mehmed Emîrî Divanda "cedd-i fakir" olarak geçer ve dedesinin Emîrî mahlasını kullandığı görülür.Asıl ismi Mehmed'dir.

2.Şaban Kâmi (Büyük amcası)

3. Abdülfettah Fethi Efendi (Daysı)

4. Abdi Efendi (Dayısı)

5. Abdülkerim Abdi (Dayısı)

6. Abdullah Vehbi (Eniştesi)

7. Ahmed Akif (Kardeşi)

---

[9].Kemal Çelik, a.g.e., s.13

[10] İ. Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk şairleri, Cüz 1,Milli Eğitim Bakanlığı,İstanbul, 1969

2.2.Eğitimi:

İlim öğrenmeyi hayat felsefesi haline getiren Ali Emîrî Efendi, ilk öğrenim hayatına Diyarbakır'da bulunan Sülûkiye Medresesi Sıbyân mektebinde başladı.Bir süre hocası Fethullah Feyzi Efendi'den ve diğer bir çok müderrisden ders aldı.Emîrî Efendi eğitim hayatı ve okumuş olduğu kıymetli eserler ile ilgili Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid adlı eserinde şu bilgilere yer vermiştir: "Kırâat-i evveliyyeyi abâ vü ecdâdım gibi Sülûkiye mescid-i şerifi mektebinde âtiyyütterceme Fethullah Feyzi Efendi Hazretlerinden başladım. Kelâm-ı Kadim,ilm-i hâlden sonra sarftan Emsile, Binâ, Maksûd'u hıfz sûretiyle kırâat eyledim.Henüz sekiz on yaşında iken mebâni-i kadîme üzerindeki yazılara merak ederek bunların halline pek çok çalışırdım. Ebyâta da evvelâ Âşık Ömer'den ve sonra da Vehbî Divanı'ndan başladım."[11]

Ali Emîrî Efendi aldığı bu eğitimlerin dışında büyük amcası Mehmed Şaban Kâmi Efendi'den belâğat(Teşbih, istiare,mecaz ve kinaye), gramer, meâni(sözün hale uygunluğu,lügat ve sentaks),mantık,daha yüksek ilimlerin öğrenilmesine yarayan alet ilimlerini öğrendi ve eski yazıyı güzel yazacak şekilde hat dersleri aldı.[12] Daha sonra Siirt sancağına bağlı Sirvan'da ikâmet eden dayısı Abdulfettah Fethi Efendi'nin yanına giderek, orada çeşitli eserleri tetkik edip, Kürt dilini konuşmayı öğrendi. Şirvan'a gidişini kendisi şu şekilde anlatır: "1286/ 1869 senesinde dayımız Abdülfettah Fethi Efendi Hazretleri Siirt sancağı dahilinde Şirvan kaymakamlığında bulunuyordu.Şirvana giderek bir sene ikametle Gülistan'ı ve Kaside-i Bürde ve Kaside-i Emâli'yi ol vakt Şirvan nâibi bulunan Fazıl-ı bî-nazîr Nevinli Mehmed Emin Efendi Hazretlerinden okudum.Kürdçe tekellümü Şirvan'da öğrendim."[13]

Daha sonra Diyarbakır'a gelerek Mehmed Şaban Kami Efendi'nin yanında altı yıldan daha fazla öğrenimini devam ettirdi. Arapça Avâmil ve İzhâr okudu.

---

[11] A.Emîrî, T.Ş.A., s.65,66

[12] Kemal Çelik, a.g.e , s.14

[13] S. N. Ergun,a.g.e, s.1251

Hz.Ali'nin kelâm-ı kibar (değerli sözler)'ını ezberledi.Sabah ve akşam derslerinde Kâfiye,İsagocî, Fenâri, Muhtasar-ı Meânî, İrtifâ, Üstürlâb ilimlerini okudu.Bu ilimlerin öğrenimini altı ayda tamamladı.Bir taraftan da kendisine müracaat eden bazı kimselere irtifâ ve Usturlab dersleri verdi.[14]

Ali Emîrî Efendi'nin bu bitmez tükenmez ilim aşkı daha on yedi yaşında iken Osmanlı Sultanlarından Abdülaziz Han için yazmış olduğu bir kasideye şu beyitlerle yansımıştır:

On yedi yaşında bir ṭıfl- ı sebaḳ-ḫanım henüz
Nerde ben nerde muʿallâ ẕâtıñı medḥ ü s̱enâ

Geldiğim günden beri dünyâya diḳḳat eyledim
Kimseye etmez vefâ bildim cihân-ı bî-vefâ

Gördüm ammâ muḥterem ʿilm ü hüner eṣḥâbını
Añladım ʿilm ü hünerdir iftiḫâr-ı mâsivâ

Etmedim dünyâda artıḳ başḳa şeye iʿtibâr
Başladım ʿilm ü hüner taḥsîline ben dâimâ

Ol ḳadar taḥṣîl-i ʿilme sa´y ü tâm etmekdeyim
Etmemiş bir kimse hiçbir şeye böyle iʿtinâ (K.5-33-37)

---

[14] Kemal Çelik,a.g.e. , s.14

Aşağıdaki beyitlerde ise,babasının sözünü dinlemeyen ve ilimle meşgul olmayan kimselerin bu dünyada aşağı bir duruma düştüklerini ve kimsenin yapamayacağı kadar çok ilimle uğraştığını ifade ederek,Allah'ın lutfuyla ilmi tamamlayıp hem bu dünyada hem de öbür dünyada bu ilmin kendisinin derecesini yükseltmeye medâr olmasını temenni eder.

Etmemişse kim ki taḥṣîl- i hüner gördüm ẕelîl
Ṭutmamışsa kim ki fermân-ı peder buldum gedâ

ʿ Avn- ı Ḥaḳla inşaʿ -allah eyleyem tekmil-i ʿ ilm
Tâ ki olsun iki dünyâda medâr-ı iʿ tilâ (K.5-42-43)

Ali Emîrî Efendi bir arı misâli her kitaptan ayrı bir feyz, her hocadan ayrı bir ilim alır.Özümsediği bu bilgiler yıllar sonra insanları aydınlatan birer meş'ale niteliğinde kıymetli eserler olarak karşımıza çıkar.Yukarıda şairin öğrenim hayatıyla ilgili her ne kadar bilgi vermeye çalışsak da kendisinin eğitim hayatı ve ilimlerinden istifade ettiği hocaları ile ilgili Tarih ve Edebiyat Mecmuasında verdiği şu bilgileri de nakletmekte yarar görüyoruz.

"Diyarbakır'da ecdâdım bina ederek ecdâdımla sâir akrabamın 500 seneden beri mahall-i tahsili olarak yüzlerle âlim, şair yetistiren Sülûkiye mektep ü mâbedinin muallim ve imamı bulunan âlim, mücevvid, hattat, şair, musikişinas Feyzi Efendi Hazretlerinden evvelâ tahsil-i ulûm ü kemâlât eyledim ve ondan sonra her ilimde üstâd-ı ekmel bulunan büyük amcam Şaban Kâmi Efendi Hazretlerinden elimden geldiği kadar iktibâs-ı envâr-ı ulûm u maârif ettim. Ondan Mardin'e giderek Kasım Padişah medresesi müderris-i meşhuru Ahmet Hilmi Efendi hazretlerinden ikmâl-i tahsil ve ba'de Diyarbakır'a gelerek yine üstâd-ı sâbıkımdan Tefsir-i Celâleyn'i de tedris eyledim. Mardin'de ve Diyarbakır'da

"Mir'âtü'l-ayn" müverrihi Diyarbakırlı Sait Paşa gibi bir fâzıl-ı şehîrin de hemen nezd-i âlîlerinden erilmeyecek mertebelerde istifadeler ettim."[15]

Ali Emîrî Efendi'nin eğitim hayatında önemli bir yeri olan ve daha sonraları edebi kişiliğine de önemli yansımaları olan bir başka eğitimi ise 1875 yılında on sekiz yaşında iken almış olduğu telgraf eğitimidir.Bu eğitimi almadaki amacını ise kendisi şu ifadelerle açıklar: " Telgraf fennindeki seyyâle-i berkıyye (elektrik akımı) harikasına merak ederek 1292 senesinde altı mah (ay) kadar bazı günler Diyarbekir telgrafhanesine devam ve az vakitte pek ziyâde meleke ve vukuf hâsıl eyledim"[16] Telgraftaki teknolojisi karşısında heyecanını gizleyemeyen ve âdeta bu cihaza hayran olan Emîrî Efendi belki de sadece divan şiirinde değil dünya edebiyatında da bir ilki gerçekleştirerek 13 beyitlik bir manzume kaleme almıştır.Bu manzumenin dışında divanının münacat kısmında da telgraf kelimesinin geçtiğini görmekteyiz.

Âyet oldu kudret-i Yezdân'a telsiz telgraf
Oldu bir sekl-i garîb ekvâna telsiz telgraf
…
Sûretâ pinhân iken yedi cihân pirâ gibi
Nakş olur âyine-i devrâne telsiz telgraf
…
Seyr edin seyyâle-i berkıyyenin âsârını
Oldu bürhân-ı mübîn insâna telsiz telgraf
…
Ey Emîrî hem iyân hem sır yine ermez ukûl
Verdi hayret âlem-i irfâna telsiz telgraf [17]

---

[15] Seher Erdoğan, a.g.e. s.3
[16] S. N. Ergun,a.g.e, s.1251
[17] İbnülemin, a.g.e. , s.312

Divanında ise şu beyite yer verir:

Nerden alır bu surʿat-ı bî-mişli telġrâf
Vapûr at gibi bence olmuş yem-âşina(M.1-32)

Ali Emîrî Efendi adeta aşık olduğu kitapların satırları arasında dolaşmaktan bîtâb düşer.Bu yoğun çalışmalarını şu ifadeleri ile özetler: " Lamba kenarında kitap mütâlaa ederken, sabah olmak defaatla vaki' oldu.Uyusam kimse yanıma yatamazdı.Okuduğum kitapları sûret-i alenî ile tekrar edermişim.[18] Ali Emîrî Efendi mensur olarak yukarıda ifade ettiklerini divanında manzum olarak şu beyitle dile getirir.

Gülşene gitsemde yanımda berâberdir kitâb
Uyḳuyâ varsam da dersim gösterir rü´yâ baña (K.5-38)

Emîrî Efendi bu bîtâb halden kurtulmak ve biraz olsun dinlenmek için Mardin'e dayıları Abdülkerim Abdi ve Abdülfettah Fethi Efendilerin yanına gitti. Mardin'e dinlenmek için giden Ali Emîrî Efendi Mardin'de kaldığı yıllarda Kasım Padişah Medresesi müderrisi Ahmed Hilmi Efendi'den üç yıl süreylepek çok ilim tahsil etti.Arapça ve Farsça lisan öğrenimini iyice ilerletti. Hatta o dönemde bazı Arapça şiirler yazdığı bilinmektedir. Ali Emîrî Efendi'nin divanında da biz onun Arapça bilgisinin ileri derecede olduğunu Hz.Ömer'in bir manzumesini tercüme edişinden anlayabiliyoruz.[19]

---

[18] S. N. Ergun,a.g.e. , s.1251,1252

[19] Ali Emîrî, Divan, 5 a

2.3.Memuriyet Hayatı:

Ali Emîrî Efendi çevresindeki devlet büyüklerinin teveccühü ile kendisi pek istemese de yurdun çeşitli yerlerinde otuz yıllık bir memurluk hayatı geçirmiştir. Emîrî Efendi'nin memuriyeti ile ilgili detaylı bilgi için aşağıdaki eserlere bakılabilir.[20] Biz burada sadece görev yaptığı yerlerin listesini vermekle yetineceğiz. Nitekim üzerinde çalışmış olduğumuz divanında memuriyet hayatından çeşitli izler dikkatimizi çekmektedir.Ali Emîrî Efendi, divanında memuriyet hayatının 30 yıl devam ettiğini ve bu zaman içersinde güzel bir şöhret elde ettiğini şu beyitle ifade etmektedir.

Otuz yıldır bütün ẖizmetlerimde
Güzel bir sît ü şöhret etdim ibḳâ (K.10-36)

Ali Emîrî Efendi'nin memur olarak çalıştığı ya da çeşitli vesilelerle bulunduğu yerler:

1.Mardin Tahrirat Kalemi Katipliği (1878)
2.Hey'et-i Islahiye Müsevvidliği (1878)
3.Abidin Paşa ile birlikte Elazığ (1878 Ramazan ayı)
4.Abidin Paşa ile Sivas (On beş gün sonra)
5.Abidin Paşa ile Selanik (1880)
6.Abidin Paşa ile Atina (1881 öncesi)
7.Ankara Vilâyeti Merkez Sancağı A'şar Müdüriyeti (1880)

[20] S.N.Ergun,Türk Şairleri,c.ıı,İstanbul.1996, s.1253,1254, Dr.Kemal Çelik,Bir Kitap Dostu Ali Emîrî Efendi,Mor Yayınları,Ankara, 2007, s.18

8.İçel Sancağı A’şar Müdüriyeti (1881)

9.Kozan A’şar Müdürlüğü (1882)

10.Adana Vilâyeti Merkez Sancağı A’şar Müdürlüğü (1885)

11.Adana A’şar Nezâreti Başkatipliği (1887)

12.A’şar idarelerinin kaldırılması üzerine İstanbul’a gelir. (1888)

13.Yanya Vilâyeti Leskovik Sancağı Muhasebeciliği (1888)

14.Kırşehir Muhasebeciliği (1889)

15.İstanbul’a gelip dört ay kaldıktan sonra tekrar Kırşehir’e döndü (1890)

16.Trablusşam Sancağı Muhasebeciliği (1896)

17.Elazığ Vilâyeti Defterdarlığı (1897)

18.Erzurum Defterdarlığı (1897)

19.Yanya ve İşkodra Maliye Müfettişliği, bu görevi yürüttüğü sırada kendisine verilen bir görevle Yenişehir’e de gitmiştir.(1898)

20.Tâif (1899)

21.Yemen Vilâyeti Teslimiyye Müfettişliği (1901)

Ali Emîrî Efendi’nin yukarıda sıraladığımız memuriyet yaptığı ya da çeşitli vesilelerle gitmiş olduğu vilâyetler ve sancakların dışında da farklı vilayetlerde çeşitli görevler yaptığını kendisi Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası’nda şu şekilde açıklar: “Rumeli, Anadolu ve Arabistan kıtalarında on beş vilayette vali ve mutasarrıf vekâletleri, çeşitli şehirlerde defterdarlık, Rumeli Maliye Müfettişliği, Muhasebecilik gibi memuriyetlerde birçok tecrübeler geçirdim….Her vilâyet ahlisi: ‘Bu adam tarafsız ve çalışkandır.Ahalinin hakkını korur’diyerek otuz bir[21] yıllık memuriyet hayatımda hakkımda hiçbir şikâyette bulunmadılar.Aksine daima saygı gösterip iltifat ettiler.Ben de onlara kardeşçe davrandım,yardımlarda bulundum.”[22]

[21] Divanında geçen bir beyitte otuz yıllık memuriyet hayatının olduğundan bahseder.Bkz. Ali Emîrî, Divan;16 b

[22] Ali Emîrî, O.T.E.M., Yıl:3,S.:27, 31 Mayıs 1335 (1919) s. 757

Bunların dışında Ali Emîrî Efendi emekliliğinden sonra da çesitli kurumlarda görevler almıştır: ″ Millî Tetebbular Encümeni riyasetinde ve Tarih-i Osmanî Encümeni âzâlığında bulunmuş ve kıymettar vesikalar ihda ve tab' ettirmek suretiyle millî tarihimize hizmet etmiştir. Tasnif-i Vesâik-i Tarihiye Encümeni'ne başkanlık etmiştir. Âsâr-ı İslâmiye ve Milliye Encümeni başkanlığı yapmıştır. Gayri resmi olarak İstanbul başbakanlık arşivinde ve Vakıflar Nezareti'nde çalışmıştır.Ali Emîrî, Yeni Mecmua, Millî Tetebbular gibi dergilerde kendisi hakkında çıkan yazılar yüzünden Osmanlı Tarih Encümeni ile Âsâr-ı İslâmiye ve Milliye Encümeni reisliğinden istifa etmiştir." [23]

Ali Emîrî Efendi, divanında da ülkenin çeşitli yerlerinde görev yaptığını, devlete yaptığı hizmetten sefih insanların bî-haber olduklarını ve Yemen’e gönderilişinin de bir hileyle olduğunu şu beyitleri ile dile getirir.

Diyarbekr ü Ḫarput ile Sivas u Selânik’de
Kitâbet ḫizmetim zîra ki bir yıl olmadı ḥâlâ(K.12-122)

İsterim eyleyeyim devlet-i dîne ḫiżmet
ʿ Âleme göstereyim bir yed-i beyża- yı ẕekâ (K.9-63)

Tam-ı ḳırḳ beş sene oldu felek-i tîre nihad
Etmedi maḳsad u maḳṣûdumâ nâil ḥayfâ

Beni ḥileyle bilâd-ı Yemen´e sevḳ etdi
Sûret-i ḥaḳ edip iẓhâr bir efʿ î- sîmâ (K.5-65-66)

[23] Seher Erdoğan, a.g.e. s.9,10

2.4.Vefatı:

Ali Emîrî Efendi'nin vefatıyla ilgili kaynaklarda çeşitli bilgilere rastlanmaktadır.[24]Bu bilgileri özetle şu şekilde verebiliriz:

Ahmet Refik onun son zamanlarını ve ölümünü söyle anlatır: "Emîrî Efendi son zamanlarında vücutça düşkün bir hâlde idi. Nihayet hastalandı. Kendinde tarih düşürmek merakı vardı; vefatına bile tarihi kendi söyledi. Bir müddet hastanede tedavi edildi ise de şifayâb olamadı. Kanunusani'nin 23. Çarşamba gecesi sabaha karsı irtihal-i dâr-ı bekâ eyledi." Kemal Çelik ise eserinde Muzaffer Esen'in şu ifadelerine yer vermiştir. "Son günlerinde yanında bulunmadım.Onun için hastalığı ve ölümü hakkında bir şey bilmiyorum…

Aşkın gamı gerçi çekilir derd değildir
Geldik bu cihan sahasına çekmeli nâ-çâr

diyerek, ömrünü dolduran sevgi ıstırabını ve yaşamaktan duyduğu memnuniyeti anlatarak, 1924 yılında bir kanun (Ocak ayı) sabahı Beyoğlu Fransız Hatanesi'nde Hz.Peygamber'in şefaatinden ümidi olduğunu anlatan bir mısraın son kelimelerini tamamlayamadan son nefesini verdi"der. Feridun Nafiz Uzluk'un Muhtar Tevfikoğlu'na söylediğine göre ise, Ali Emîrî, felç veya beyin kanaması gibi bir sebeple Şişli'deki Fransız hastanesine kaldırılır. 23 Ocak 1924 tarihinde sabaha karşı burada vefat eder. Cenaze masrafları, Mustafa Kemâl Atatürk'ün kendisine gönderdiği 4000 liralık mükafattan karşılandığı söylenir. Vasiyeti üzerine Fatih Türbesi avlusuna gömülmüştür.Sadettin Nüzhet Ergun, Türk Sairleri adlı eserinde

---

[24] " Emîrî " Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,c.2, (Türkiye Diyanet Vakfı,İstanbul:1989) s.391, S.N.Ergun, a.g.e., s.1254, Dr.Kemal Çelik,a.g.e., s.27,Seher Erdoğan,a.g.e.,s.10

Ali Emîrî'nin ölümüne yazılan tarihlere yer vermektedir. Bunlardan birisi Tahir Olgun'un yazdığı kıtadır.

Yükselip rûh-ı Emîrî tenden
Bezm-i bâlâyı edindi menzîl
Fevtinin oldu güher târîhi
“ Kurb u gufrâna revânı nâil “

Ergun, onun vefatına düsülen bir başka tarih olarak
da şu şiiri kaydeder:

Cem'-i kitâba vaktini vakfetti dâimâ
Dehrin temâyül eylemedi hûb ü ziştine
Târîh-i irtihâlini cevherle söyledim:
"Gitti Alî Emîrî Efendi behiştine"[25]

2.5.Şahsiyeti:

Asırlardan beri büyük ve dâhi insanların beşiği olan Türkiye şimdiye kadar nice büyük insanlar görmüştür. Türk milleti bu engin şahsiyetlerin bir kısmını keşfetmiş ve hak ettiği yere oturtmuş, bazılarının da değerini aradan yıllar geçtikten sonra idrak edebilmiştir. Bu büyük şahsiyetler daima düşünen,planlayan,asırlardan beri yıka geldiğimiz ya da kıymetsiz addettiğimiz ruh ve mâna heykellerimizi yeniden ikame etme hareketini temsil eden , ilim , irfan yolunda ruh ve mâna kilimlerimize yeni yeni desenler işleyen düşünce ve aksiyon insanlarıdır.İşte bu büyük şahsiyetlerden birisi de Türk Tarihi ve Türk Edebiyatı Tarihi araştırıcısı,yazar,

---

[25] S.N.Ergun, a.g.e., s.1254,

şair,biyografya ve bibliyografyacı gibi vasıfları bünyesinde barındıran müstesna bir şahsiyet Ali Emîrî Efendi'dir.Şairin şahsiyeti ile ilgili kaynaklardan ve divanından tespit ettiklerimizi aşağıda belirtmeye çalışalım.

2.5.1.Fiziki özellikleri:

Ali Emîrî Efendi'nin fizîki özellikleri ile ilgili kaynaklarda ya da divanında pek fazla bilgiye rastlanamamıştır. Hatta dine oldukça bağlı bir insan olduğundan resim dahi çektirmemiştir.Sadece Emîrî Efendi'yi iyi tanıyan Süheyl Ünver tarafından yapılmış olan bir portresi bulunmaktadır.Emîrî Efendi'nin fiziki özellikleri ile ilgili Dr.Kemal Çelik kitabında şu bilgilere yer verir: "Yarı aklaşmış uzunca bir sakal bırakırdı.Yüzüne bir defa bile ustura değdirmemiştir.Boynu kısa fakat iri yarı bir vücuda sahip, kara gözlü,gözlük yerine sürekli pertavsız kullanan, zeki ve keskin bakışlı,göz çukurları derin,alnı geniş ve hafifçe çıkık, burun yapısı kemerli,yüz hatları düzgün,çehresi ve her haliyle ilk bakışta ilim adamı görüntüsü veren biriydi.Fesini hiç başından çıkarmazdı.İri yarı vücüduyla bir tezat teşkil edecek kadar ince bir sese sahipti."[26]

2.5.2.Hafızası:

Emîrî Efendi daha çocuk denilecek yaşlarda iken ilme karşı derin bir aşk beslemiştir. Küçük yaşlarda ezberlediği pek çok şiiri hafızasında tutar ve istikbalde bu şiirler yitip gitmesin diye bazı şairlerin şiirlerini hafızasından bir divançe şeklinde yeniden yazmıştır.[27] Kendisi Abdulfettah Fethi ve Abdulkerim Abdi Efendilerin yanına Mardin'e gittiği ve orada Kasım Pâdisah medresesi müderrisi Diyarbakırlı Ahmet Hilmi Efendi'den ders aldığı yılları anlatırken şunları söyler:[28] *Hâl-i*

---

[26] Kemal Çelik,a.g.e , s.31
[27] Bkz.,Nigâhi,Divançe,Ali Emîrî ,Manzum,464/ 1
[28] A.Emîrî, T.Ş.A.*, s. 66*

büzürkvârım tevsî-i fezâil ve malûmâta teşne olduğundan birçok kitaplar cem' ve hattâ Şehnâme-i Firdevsî'yi görmeyi arzu eylediğimden Bağdad'a telgraf yazılıp bir nüsha-i nefîsesi posta ile celb olundu. Münşiyân-ı kadîme-i Osmâniye'nin pîşvâ-yı münferidi olan fâzıl-ı meşhûr cenâb-ı Veysî'nin Dürretü't-tâc fî-Sîret-i Sâhibü'l-mi'râc unvanlı siyer-i meshûrun lûgat-i Arabiyye ve acîbesi hallolunduktan başka ibtidâdan intihâya kadar tamamen ezber edilmiştir." Ayrıca Osmanlıca lûgatların anlaşılması en zor kelimelerini sorsalar bile izah ve ispat edecek kadar engin bir hafızaya sahip olduğunu yine kendisinin şu ifadelerinden anlıyoruz: [29] "*Hele zabt-ı lûgat husûsunda öyle bir selîkaya mâlîk oldum ki bir gün ahibbâdan birinin Lûgat-ı Osmaniye'ye müracaât ettiğini görünce, onda lûgat var mıdır ki müracaât ediyorsun, demiş bulundum. ihvân-ı kirâm ittifak ederek Lûgat-ı Osmaniye'de ne kadar lûgat-i gâmiza var ise suâl eylediler. Lehülhamd hiç birisinin mânasını isâbet ettirmekten âciz kalmadım."*. Kilisli Rif'at Bilge, Ali Emirî'nin hafızasının çok kuvvetli oduğunu ifade ederek Emîrî Efendinin hafızasında yüz bin Türkçe beyit olduğunu belirttiğini söyler.Ahmet Refik de onun kuvvetli bir hafızası olduğunda hemfikirdir:[30] "Kuvvetli bir hafızaya mâlikti. Evvelâ: Binlerce beyti ihtiva eden kendi gazelleri, kasideleri, hatta en ehemmiyetsiz beyitleri bile hâfızasında menkustu.Sâniyen: Türk şairlerinin ekser gazellerini ve en uzun kasidelerini bile su gibi okurdu. Sâlisen: Meşâhir-i ricâlden şuarâdan ve üdebâdan ekserisinin silsile-i nesebini bile hafızasına nakşetmisti. Hayatını ancak kütüphanelerde ve kitap sevdasıyla geçirirdi. Edebiyat tarihimizin en mühim simalarının hayat ve âsârı hâfızasında menkustu."

2.5.3.Eleştirmenliği:

Ali Emîrî Efendi'nin belki de en belirgin vasıflarından birisi de kaleminin ve dilinin keskin olması yani eleştirmen vasfını taşımasıdır. Bu eleştiriler bazen devletin

---

[29] Seher Erdoğan,a.g.e., s.5

[30] Seher Erdoğan, a.g.e., s.13

yanlış uygulamasına karşı, bazen gruplara ya da şahıslara karşı bazen de kendi şahsına karşı yapılan eleştirilerdir. Öyle ki onun bir zat için söylediği şu söz, yaptığı eleştirilerin usulüne ne kadar uygun yapıldığını apaçık göstermektedir. "Hazret-i ilim yumruğunu cehâlet gırtlağına kadar soktuğum gibi , aklı başına gelir."[31].Bu durum bazen kendisini zor durumda bıraksa da bu özelliğini sürdürdüğü dikkatlerden kaçmamaktadır. Nitekim ibnü'l-Emin'in, Son Asır Türk Şairleri adlı eserinde Emîrî Efendi'yi şiddetli bir şekilde eleştirmesi de yine İbnü'l-Emin'in Şeyhulislam Yahya divanında yapmış olduğu hataları Emîrî Efendi'nin ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Emîrî Efendi memleketin yolunda gitmeyen işlerini ve devletin Avrupa karşısında geri kalışını vicdannâmeler ve şikâyetnâmeler yazarak dile getirmiştir. Nazmında da nesrinde de bu eleştirmen kimliği hep kendisini göstermiştir.

Ali Emîrî'nin divanına baktığımız zaman orada da yine devrin yansımaları ve yer yer yapılan eleştiriler açıkça görülmektedir.

Âh şunlar ki bütün âmâli cerr-i menfaʿat
Âh şunlar ki bütün âlûde-i reyb ü riyâ

Âh şunlar ki hezârân yüz ṭaşırlar her biri
Hem ṭutarlar her yüze biñ ġûne mir´at-i saḳâ

Her biri ẓâḥirde ḫoş-soḥbet müeddeb- pür-vaḳar
Her biri ammâ ḥaḳîḳat ʿâleminde bî-ḥayâ

Aḳrabâsı olmayan biñ ehl-i istiḥḳâḳdan
Mültezimdir aḳrabasından bir echel muṭlaḳa (K.11-40-44)

---

[31] Kemal Çelik,a.g.e. , s.34

2.5.4.Peygamber Sevgisi:

Emîrî Efendi Peygambere, peygamber ailesine ve sahabe-i kirama karşı derin bir sevgi beslemekteydi.Onun bu sevgisi inancı ile bütünleşmişti ve inandığı gibi yaşamaya gayret eden bir ilim adamıydı.Nitekim inancı yüzünden ömrünün sonuna kadar hiç resim çektirmemiş, içkiyi ağzına sürmemiş ve (tramvay ya da arabayla dahi) mecbûri durumların dışında devrin eğlencelerinin yoğun olarak yaşandığı Beyoğlu'na adım bile atmamıştı.

Emîrî Efendi,zaman zaman bu peygamber sevgisini hem nazmında hem de nesrinde dile getirmiştir.Nitekim Emîrî Efendi'nin Âbidin Paşa ile geçen bir hatırâtında Hz.Peygamberi ruhunun derinliklerinde hissedişini S.N.Ergun şöyle kaydeder:[32] " Âbidin Paşa bir Cuma günü dayımız Abdülfettah Efendi'ye gelirler.Bendenizi isterler.Gittiğimde iltifat eyledi sizin tabîat-ı şi'riyyeniz de varmış Nef'înin:

Sanman ki felek devr ile şâm ü seher eyler
Her vâkıanın akibetinden haber eyler

matlalı bir kasidesi vardır ki ecnebi mektebinde bile kıraat ettirirler size bir hafta müsaade bunu tanzir etmelisiniz buyurdu….Tanzirinin ihtimali yokdu.Husûsiyle Sultan Ahmed-i evvel'in o genç padişahın muvaffakiyat ve fütuhâtı da hayalat-ı üstâdânesinin vüs'at-i cevelânesine pek büyük yardım etmiş, şimdi ben kimi vasf edebilmeliyim ki imdâd-ı ruhaniyeti ile bir kuvveti bana bahş edebilsin.Nef'î divanını karşıma aldım.Kasidenin ruh-ül-kâinat Efendimiz Hazretlerinin nuut-ı

[32] S.N.Ergun, a.g.e.,s.1253

nebeviyeleri hakkında tanzimini tensib eyledim.Hemen kaleme sarıldım" diyerek Hz.Peygambere olan içten bağlılığını dile getirir.

Emîrî Efendi divanında münacattan sonra Peygamberimize ithafen 71 beyitlik bir na't yazmıştır. Ayrıca Hz. Fatıma, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin için de birer na't yazmıştır.Emîrî Efendi'nin Hz.Peygamber için yazdığı na't-ı şerifte coşkun bir söyleyiş dikkat çeker ve Hz. Peygamber'e duygularını şu şekilde dile getirir:

Yâ Resûlallâh fedâ cânım sañâ
Yâ Ḥabiballah sañâ rûḥum fedâ (N.1-37)

Ḥâlim olmuşdur firâḳıñla yaman
Yâ Resûlallâh mürüvvet ḳıl bana (N.1-41)

Yalnız Allah'ı taṣdîḳ eylerim
Bir de vardır ṣıdḳ u iḳrârım saña (N.1-48)

Ayrıca Emîrî Efendinin Hz.Peygamber için yazmış olduğu 11 bendlik noktasız bir şiir de yazdığı bilinmektedir. Bu şiirin ilk bendi şöyledir:[33]

Ey rûh-ı ümem asl-ı kerem dürr-i mükerrem
Ey medrese-i âleme allâme-i a'lem
Âvârelere ey kerem ü rahmi müsellem
Dildâdeyim âvâreyim ur gönlüme merhem
Serdâr-ı resûlsün güher-i ekmel-i âlem
"Levlâk"le memdûhsun ey server-i âdem

---

[33] Seher Erdoğan, a.g.e., s.12

2.5.5.Kitap Sevgisi:

Ömrünü kitaplarına kitaplarını da milletine adayan büyük bilge Ali Emîrî Efendi, belki de bu gün adından çok zikredilmesini hayatını adadığı kitaplarına borçludur.Nitekim bu gün Ali Emîrî Efendi, adının tanınmasını şair ve yazarlığından çok kütüphaneciliğine borçludur.Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı lügati't-Türk adlı eserini keşfetmesi ile de bu ünü ikiye katlanmıştır. Ali Emîrî Efendi, kitaba olan aşk derecesindeki sevgisini hem divanında hem de yazmış olduğu diğer eserlerinde yer yer zikreder. Divanında yer alan ,

Gülşene gitsemde yanımda berâberdir kitâb
Uyḳuyâ varsam da dersim gösterir rü´yâ baña (K.5-38)

beyti ve özellikle de ' *Diyarbakır'da vaktiyle bir milyon kırk bin kitap vardı'* adlı makalesinde kitaplara olan sevgisini şu ifadelerle anlatmaya çalışır:[34] " Bende kitap merakı dokuz yaşında hasıl olmuştur.Bu gün tam altmış senedir ne gecem gece, ne gündüzüm gündüzdür.Ömrüm kâmilen bu merak arkasında koşmuştur.Şöyle ki Diyarbakır'da bulunan beş yüz altı yüz sene evvel tamam 1.040.000 (bir milyon kırk bin) cildi havi bir kütüphane bulunduğunu pederim ve akrabalarım bana hikaye ederlerdi.Çocukluk bu ya böyle milyonluk bir kütüphane meydana getiremezsem bile , karınca kararınca hiç olmazsa on beş bin yirmi bin cildlik bir kütüphane meydana getirebilirim ya diyerek,dokuz yaşından şimdiye kadar(belki de ilk kitabı amcası Şaban Kami Efendi'nin kendisine 9 yaşında iken verdiği mısır basması ve Emîrî'nin *Nevâdir'ül-âsâr* diye adlandırdığı kitaptı) tam altmış sene oluyor elime nekadar para geçerse kâmilen kitap almaya hasr ve tahsis etmeye Cenâb-ı Hak ile ahd-ı misâk

---

[34] Kemal Çelik,a.g.e., s.93

eyledim.İşte o tarihten beri kitap almaya başladım" Emîrî Efendi'nin yukarıdaki ifadelerinden onun kitap merakının nasıl başladığını açıkça anlayabileceğimiz gibi şu önemli sözü de kitaplara verdiği değeri bilmemiz açısında büyük önem arz etmektedir:[35] " *Bir kitap meraklısından nadir bir kitabını istemek, O'nu büyük bir felâkete uğratmaktır*".

Emîrî Efendi divanında da *Nevâdir'ül-âsâr* dediği ve kendisi için büyük önem arz eden kitapların bazılarından şu beyitlerde bahseder.

Ḳırâat eyleriz İbn-i Es̱îri geceler gâhî
Gehî vermekteyiz H̱âḳâniye birlikte çoḳ maʿ nâ

Hele Mesʿ ûdi bî-hem ibn-i H̱aldun gibi târiẖler
Bize olmaḳdadır dâim ġıdâ- yı rûḥ-i ten- pîrâ

Gece gündüz bize yâr u enîs ü hem-nişîn oldu
Ẓahîr ü Ḥâfiẓ-i Ḳâânî vü Dîvân-ı Mevlânâ

Ḥarîri ibn-i Fâriż Mes̱nevi-i Mânendi çoḳ ʿ âlî
Kitaplar dem-be-dem olmaḳda yârân-ı ṣafâ-baẖşâ (K.12-132-135)

Aşığın mâşuğuna ilan-ı aşk etmesi gibi, şairliği kitap aşkıyla bütünleşmiş bir şairin kitaplar için bir manzume yazmaması düşünülemez. Emîrî Efendi nazmında da nesrinde de hep bu aşkı terennüm etmiştir.Dr.Muhtar Tevfikoğlu bu aşkı şu ifadelerle dile getirir:[36]" (Emîrî Efendi), Yüzyılları dolduran bir büyük maceranın safhalarını kitap sayfalarında yaşadı.Üzüntülerini,kederlerini, kırgınlıklarını eski kitapların

---

[35] Kemal Çelik, Ali Emîrî-Hayatı-Şahsiyeti-Eserleri,(Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi ,Ankara, 1988) s.58
[36] Kemal Çelik,a.g.e.,s.99

yıpranmış ciltlerinde, sararmış yapraklarında unuttu.Bir kısmı el yazması binlerce eski eser kendi gözünden bile sakınarak muhafaza ettiği sevgilileriydi.Dünyasının ufukları onlarla ağarıyor, onlarla kararıyordu" Kendisi de " Şayet bir meslek sahibi olmayı düşünseydim, şüphesiz kitapçı olurdum".sözleri ile onun kitaplara olan sevgisinin bir başka cephesini ifade ediyor. İşte bu duygularla yaşamış bir kitap aşığının kitapları için yazdığı gazelden birkaç beyit:

Sine-i şevkimde bir hırz-ı mübinimdir kitap
Dide-i endişede nûr-ı yakinimdir kitap

……

Dilber-i nev-hatta bakmam var iken hatt-ı sutur
Yâr-ı canımdır Habib-i nazeninimdir kitap

……

Halıka hamd u sena olsun Emîrî rûz u şeb
Kurratü'l-ayn-ı hayatım hemnişinimdir kitap[37]

2.5.5.1.Divan-ı Lugat-it Türk ve Ali Emîrî Efendi

Ali Emîrî Efendi, Türk dilinin temel kitabı olan Divan-ı Lügat'it-Türk'ü ilk defa keşfedip Türk milletine armağan eden insandır. Sadece bu yönü ile ele alınsa bile Emîrî Efendi, Türk milleti var oldukça keşfettiği bu eserle birlikte onun da adı sonsuza kadar anılacaktır.

Otuzüç reşat altını ödeyerek satın aldığı bu muhteşem kitaba daha sonra Macar İlimler Akademisi tarafından on bin altın teklif edilmesine rağmen satmayı reddetmiştir.Talat Paşa ise kendisine bu eserin tab'ı karşılığında üç yüz altın göndermiş ancak bunu da kabul etmemiş ve bu teklife karşılık kendisi şunları

[37] Cihan Okuyucu,Gazel Bahçesi, Sütun Yayınları,İstanbul,2006, s.188

söylemiştir: [38]" Lutfunuza, kadirşinaslığınıza teşekkür ederim.Çünkü vatanî, millî bir ufacık hizmet mukabilinde para almış olacağım.Bu ise vicdanıma ağır gelen bir şeydir….Siz parayı yardıma muhtaç olan birkaç namuslu aileye dağıtırsınız.Bu sadakanın adı da ' Divân-ı Lügât-it Türk sadakası' olsun " diyerek milletin menfaatini şahsi menfaatlerinin çok üstünde tutmuştur.

Asırlarca meçhul bir kitap olarak kalan Divân-ı Lügât-it Türk nihayet bir kitap aşığına sinesini açmış ve Emîrî Efendi sayesinde Türk dünyası yıllardır aradığı hazineye kavuşmuştur.Bu eseri keşfetme şerefini herhalde en çok hak eden kişi de Ali Emîrî Efendi'dir.Nitekim bir beyitinde bir kitap dostu olduğunu ve bu dünyada en yakın dost olarak kitapları ve dersleri seçtiğini şu şekilde ifade eder.

Bulmadım dünyada gitti kendime bir âşinâ
Hamdu-llillah âşinâ ders ü kitâb oldu bañâ (K.5.1)

II.BÖLÜM

EDEBİ KİŞİLİĞİ ESERLERİ VE FİKİR HAYATI

1.EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.1.Şiir ve Şair:

Ali Emîrî Efendi başta dedesi Emîrî Efendi olmak üzere yakın akrabalarından pek çok kişinin şair olduğu geniş ve kültürlü bir ailenin içinden gelmektedir.Her ne kadar babası onun ticaretle uğraşmasını istese de O'ndaki kitap sevgisi ve şiir merakı Emîrî Efendi'yi 20 bin ciltlik bir hazinenin ve yazmış olduğu onlarca kıymetli eserin sahibi yapmıştır.Yaşadığı devirde seçkin insan olmanın en

---

[38] Kemal Çelik, a.g.e., s.127

belirgin özelliğinin kaliteli şiirler yazabilmekten geçtiğini çok iyi bilen Emîrî Efendi daha çocuk denilebilecek yaşlarda şiire merak sarmıştır.Nitekim şairin büyük amcası Şaban Kami Efendi, Emîrî Efendi'ye daha dokuz yaşındayken hediye ettiği ve içinde beş yüzden fazla şairin dört bin beyit şiirinin bulunduğu bu eserin hepsini kısa sürede ezberlediğini T.Şuara-yı Âmid'de kendisi ifade eder.Emîrî Efendi, Şiire olan merakının oluşmasının sebeplerinden birisini ise Âmid-i Sevdâ adında on beş günde bir çıkarılan gazetede yazdığı bir yazısında şu cümlelerle dile getirir:[39] " Emîrî-i Perîşan makal henüz on yaşında bulunuyordum diyebilirim ki,eş'ara heves etmekliğim esbabından biri de şu nezâirin vukûudur.Ahiren şuara-yı müşârun-ileyhime peyrev olmak üzere şu üç adet gazeli inşad nezâir-i mezkure-i zîrine tahrir eylemişdim" der. Emîrî Efendi'nin bu gazeli divanında da yer alır.Biz bu gazellerinden sadece birkaç beyite yer vermekle yetineceğiz.

Eder ʿâşıḳlara her ġamze bir îmâ-yı istiġnâ
Olur çeşm-i suḫen-gû-yı bütân gûyâ-yı istiġnâ
O nûr-ı vech-i zîbâdır o çeşm-i mest-i gûyâdır
Cihan-pîrâ-yı istiʿlâ suḫen-fermâ-yı istiġnâ G.143-1-2)

Divanında yer alan bir başka beyitte ise Osmanlı Sultanlarından Abdülaziz Han için yazmış olduğu kasideyi daha on yedi yaşında iken kaleme aldığını şu şekilde ifade etmeye çalışmıştır:

On yedi yaşında bir ṭıfl- ı sebaḳ-ḫanım henüz
Nerde ben nerde muʿallâ ẕâtıñı medḥ ü s̱enâ (K.5-33)

Bu günden yani 2008'den 1870'lere bakıldığında o yaştaki bir gencin bu tarzda bir kaside yazması takdire şayandır.Nitekim kendisi Sultan V.Murad Han için yazmış olduğu 93 beyitlik manzumesi neşredildiğinde de Diyarbakır'da büyük yankı

[39] A.Emiri, Âmid-i Sevdâ,Matbaa-i Âmidi, 1324, Diyarbakır Konukevi Kütüphanesi,35 / 7, s.15,

uyandırmakla birlikte devrindeki önemli şahsiyetler bu yaştaki bir gencin böyle bir kaside yazmasının mümkün olmayacağını belirterek aynı mahlası kullanan dedesinden bir çalıntı olduğunu ifade etmişlerdir.Emîrî Efendi ise bu kasidenin kendisine ait olduğunu ispat etmek için 93 beyitlik bir kaside daha yazarak kendisini tenkid edenleri insafa davet etmiştir.

Kaynaklar Emîrî Efendi'nin çok iyi bir şair olmadığı hususunda hemfikirdirler. Biz bu çalışmamızda Emîrî Efendi'nin divanının dil ve üslup özellikleri bölümünde tespitlerimizi beyan etmeye çalıştık. Daha on yaşından itibaren şiir yazmaya başlayan bir şairin bu şiirlerinin edebi değeri ile ilgili takdir ya da tenkidler alanın uzmanlarına bırakılmıştır. Biz burada sadece Emîrî Efendi'nin şairliği ile ilgili bazı önemli araştırmacı ve yazarların fikirlerini aktarıp , ardından da kendisini eleştirenlere adeta bir cevap niteliğinde divanından tespit ettiğimiz birkaç beyite yer vereceğiz.

Muhtar Tevfikoğlu[40] “"Kendisini Emirî-i mülk-i sühan sanmasına, pek büyük hacimli bir divan (hayır bir değil birkaç tane!... Binlerce beyti ihtiva eden belki on adet divan!) tertip etmesine, konuşur gibi rahatça, çabucak şiir söylemesine, memuriyete bile 'tabiat-i si'riyesi' sayesinde, yani sanat kapısından girmiş olmasına rağmen iyi bir sair değildi. Hatta bu günkü 'hâlis şiir telakkisine göre şair bile değildi." Saadettin Nüzhet Ergun ise:[41] “ Bazı şair hükümdarların gazellerine vücuda getirdiği tahmisler de bu yekûna ilâve edilecek olursa Ali Emîrî'nin on bine yakın beyit vücuda getirdiği derhal anlaşılır. Fakat bunlara mukabil onu kudretli bir şair olarak kabul etmeğe de imkan yoktur. Gerçi divan edebiyatını etraflı bir surette tetkik etmesi dolayısıyla vücuda getirdiği manzumelerde bir olgunluk görülür” Muzaffer İsen ise:[42] “ On iki cilt tutan büyük şiir divanına rağmen , Ali Emîrî'ye büyük şair ünvanını veremeyiz.Fakat gücenikliklerle geçen hayatında ince, hassas bir yönü

---

[40] Muhtar Tevfikoglu,: Ali Emirî Efendi, Kültür ve Turizm Bakanlıgı, Ankara.1989.s.44
[41] S.N.Ergun,a.g.e.,s.1254
[42] Kemal Çelik,a.g.e., s.71

olduğu kesindir" İbnülemin ise,[43] "Emîrî Efendinin sayıları yüz bine ulaşan manzumeleri arasında gerçek şiire pek az rastlanır.Veya hiçbiri bu özelliği taşımaz." diyerek oldukça sert bir eleştiri yapar.İşte bu eleştirilere adeta bir cevap niteliğinde olan Emîrî Efendi'nin Namık Kemal'in bir gazeline yaptığı tamisin bir bendini buraya nakl ediyoruz.

Ṣudûr eyler bu küstâḫâne sözler mest-i rüsvâdan
Baña ṭaʿn etmeyiñ naḳş etdiğim mażmûn-ı maʿnâdan
Ḫaberim dâstân-ı Ḥażret-i Harun u Mûsa'dan
Olur âzurde ḫâr-ı gülbin Ṭûr-ı tecellâdan
Getirmez renciş-i külfet yed-i beyżâ-yı istiġnâ (Th.46-6)

Aşağıda Emîrî Efendi'nin şuarâ redifli gazelinden alıdğımız beyitlerde de şairleri ayıplayanlara adeta bir cevap niteliği taşiması açısından büyük önem arz etmektedir.

Neşr ederler ḥikem-i mevhîbe gevherlerini
Fetḥ ederler nîce biñ genc-i muṭalsam şuʿarâ

Şuʿarâ zümresini dâim edersen tezyîf
Ne żarar yapdı be câhil saña bilmem şuʿarâ

Der saña işte Emîrî ediver kef-i zebân
Maẓhar-ı feyż-i Ḫudâdır behey âdem şuʿarâ (G.39-5-6-7)

---

[43] İbnülemin, a.g.e.,s.309

Emîrî Efendi şiir yazma işinin bir yerde Allah vergisi olduğunu, pek çok kimse bu işe talip olsa da neticenin Allah'ın elinde olduğunu Mehmed Said Galib Efendi'nin bir gazeline yapmış olduğu tahmiste şöyle dile getirir:

Olur ifşâd-ı eşʿâr etmeye her nev-heves ṭâlib
Ḳalır çoḳ kimse bî-behrelikle ḫâsir ü ḫâib
Emîrî olmuyor luṭf etmedikçe Ḥażret-i Vahib
O ẕâta söylerim ben şâʿir-i muʿciz-edâ (Ġâlib)
Ki her nuṭḳunda olsun nice biñ maʿnâ-yı istiġnâ (Th.39-5)

Bir gazelinde ise şu beyite yer verir:

Olmamış vâṣıl Emîrî şâʿirân bu mevḳiʿe
Şüphesiz luṭf-ı Cenâb-ı Zu´l-celâl olmuş saña(G.99-7)

Aşağıdaki beyitte kendi şiirinin altın gibi kıymetli oluşunu şu şekilde anlatmaya çalışır:

Ey Emîrîşiʿr-i pâkiñ zer gibi ḳıymetlidir
Ḫâkipâ-yı dil-rüba iksîr-i ekberdir saña (G.96-7)

Başka bir gazelinde ise Emîrî Efendi adeta dünyanın son demlerini yaşadığını ve bu alanda artık kendisi gibi bir şairin bir daha ortaya çıkmayacağını şu beyitiyle ifade etmiştir:

ʿAḳîm bir pîrezen oldu Emîrî mâder-i dünyâ
Naẓîriñ ṣanma artıḳ şâʿir-i mümtâz olur peydâ (G.21-7)

Nekadar eleştirilirse eleştirilsin Emîrî Efendiye ait yukarıdaki manzumelerden anlıyoruz ki O kendi şairliğini ve şiirlerini beğenmekte hatta kendisinin şairlerin emîri olacak kadar değerli olduğunu ifade etmektedir.

1.2.Edebi Kişiliğine Etki Eden Unsurlar

1.2.1.Çeşitli Kitaplar

Ali Emîrî Efendi için biz belli başlı birkaç şairin ismini sayarak sadece bu şairlerden etkilenmiştir dememiz yanlış olur. Nitekim o tıpkı bir arı gibi binlerce kitaptan, yüzlerce şairin divanından, onlarca âlimden ya da insanı hayretler içerisinde bırakan o muhteşem kâinat kitabının nakışlarından ayrı bir feyz almış ve onun şiir dünyası böyle oluşmuştur. Ancak her şairde olduğu gibi Emîrî Efendi'de de bazı şairlerin ya da okuduğu kıymetli eserlerin etkisi daha belirgin bir şekilde hissedilir. Biz elbette ki onun okuduğu tüm eserleri burada zikredemeyiz. Sadece onun kendi ifadelerinden ve divanındaki manzumelerden yapmış olduğumuz tespitleri burada belirtmeye çalışacağız.

Gençlik döneminde Firdevsi'yi, Mevlâna'nın divanını,Mesnevi-i Manendi okumuş derinden etkilenmiştir.Tüm bu eserlerle birlikte pek çok tarih kitabını okumuş hatta bazılarını hafızasına almıştır.Bu kitaplarla hemhal oluşunu divanındaki şu beyitlerde dile getirir:

Gece gündüz bize yâr u enîs ü hem-nişîn oldu
Ẓahîr ü Ḥâfiẓ-i Ḳââni vü Dîvân-ı Mevlânâ

Ḥarîri ibn-i Fâriż Mes̱nevi-i Mânendi çoḳ ʿâlî
Kitaplar dem-be-dem olmaḳda yârân-ı ṣafâ-baḫşâ (K.12-134-135)

1.2.2.Tabiat:

Şairlerin ilham aldıkları en önemli kaynaklardan birisi de kainattaki insanı büyüleyen güzelliklerdir.Her şair bu güzellikleri bilgisi ve tecrübesi ölçüsünde keşfeder ve şiirlerine yansıtır.Emîrî Efendi'nin de kainatın güzellikleri karşısında heyecanını gizleyemediğini ve gözlemlediği pek çok şeyi şiirine yansıttığını görüyoruz.

Emîrî Efendi birkaç arkadaşı ile birlikte Dicle nehri kenarına gittiği bir gün, tabiatın o muhteşem güzelliği karşısında büyülendiğini şu ifadelerle anlatmıştır:[44] " Dicle nehri kenarına gittik. Havalhane-i tabiatta öyle bir geyelan zuhûra gelmiş idi ki, gûyâ nazargâhımda bütün manazır-ı eşya mazmun ve mana olmuş idi. Her ne semte baksam hâtıra bir mazmun hücûm ederek anı kisve-i nazma sokmak içün nazar-ı kuva oraya saplanıp kalıyordu." Emîrî Efendi, divanında pek çok yerde, tabiattaki sanata karşı duyduğu hayranlığını dile getirir.Bu hayranlık ise onu o sanatın sanatkarı olan Allah'a ulaştırır.Aşağıda vereceğimiz sadece birkaç beyit onun tabiatta karşı hayranlığını anlatmak için yeterli bir örnek teşkil ettiği kanaatindeyiz.

Gül-i Gülşeni ʿazm eyleyelim ey gül-i zîbâ
Leḳâyedi edelim bülbül-i şeydâyı temâşâ (G.37-2)

Gülzâra gidip ẕevḳ edelim gel gece gündüz
Gah eyleyelim gülleri gâh âyî temâşâ (G.37-5)

Baḳdıḳça Emîrî eder eflâk ü zemîn
Ḥal olmayacak öyle muʿammâyı temâşâ (G.37-7)

---

[44] S.N.Ergun, a.g.e., s.1253

Bir başka beyitinde ise, kainâtı seyredip gördükleri karşısında adeta heyecana kapılan şair, istifham yoluyla bu muazzam sanatın ustasını sorgular.

Kimdir şu âfitâbı eden merkez-i żiyâ
Kimdir şu mâhı eyleyen âyîne-i dücâ (M.1-1)

Olmuş naşıl vücud-pezîr iş bu mümkinât
Kimdir şu kâinâtı bedîᶜ î eden binâ(M.1-2)

1.2.3.Etkilendiği Şahıslar:

Emîrî Efendi için sadece aşağıda zikredeceğimiz şairlerden etkilenmiştir demek yanlış olur.Geniş bir divan edebiyatı kültürüne sahip olan şairimizin biz burada sadece divanından ve çeşitli eserlerden tespit ettiğimiz ve onun edebi kişiliğine etki ettiğini düşündüğümüz bazı şairlere yer vermeye çalışacağız.

1.2.3.1.Mevlâna:

Divanında Mevlâna için yazmış olduğu bir kasidesi de bulunan Emîrî Efendi'nin Mevlâna'nın özellikle Mesnevi'sinden derinden etkilendiği görülür. Mevlâna'nın Mesnevisinin sıradan bir destan kitabı gibi değerlendirilmemesi gerektiğini nitekim o eserin her beytinin Allah'ın kudret sırlarının lisanı ve bilinmeyen hikmetlerinin tercümanı olarak vasıflandırır. Şu beyitlerde şair bu gerçeği dile getirir:

Bütün dîvân- ı ʿali´l- ʿâlisiniñ her beyt-i mümtâzı
Ḥaḳîkat gülşeninde bir gül-i ḫandân-ı Mevlânâ

Yâḫûd ebyât- ı nükhet-dârınıñ her beyt- i feyyâzı
Rubûbiyet gülistânında bir reyhân-ı Mevlânâ

Lisân- ı sırr-ı ḳudret tercümân-ı ġayb-ı ḥikmetdir
Degildir meṡnevi beyḥude bir destân-ı Mevlânâ (K.4-5-6-8)

Başka bir beyitinde ise Mevlâna'nın aşkının sırrının kendisinde ortaya çıktığını ifade eder.

Sende ẓâhirdir Emîrî sırr-ı Mevlânâ-yı ʿaşḳ
Meşrebiñ âyinesinde berḳ vurur feyż-i Ḫudâ (G.11-6)

1.2.3.2.Fuzûlî:

Emîrî Efendi'nin etkilendiği bir başka önemli şahsiyet Fuzûlîdir.Divanında da adını zikrettiği bu büyük şairin şiirlerine nazireler yazmıştır.Emîrî Efendi Abidin Paşa ile geçen bir hatırasını naklederken şu ifadelere yer verir:[45] " .....Paşa bir hafta sonra sabah yemeğine davet etti.Gittim. Cenâb-ı Fuzûlî'nin

Yakma cânım nâle-i bî-ihtiyârımdan sakın
Dökme kânım âb-ı çeşm-i eşgbârımdan sakın

[45] S.N.Ergun, a.g.e., s.1253

matlab gazelinin tanzirini irâde eyledi.Kalkıp diğer odaya gittim.Şunazîreyi yazıp getirdim, takdim ettim:

Açma derdim iştidâd-ı âh u zârımdan sakın
Alma âhım âteş-i dûzah şirârımdan sakın

Bu gazeli de icâbı kadar takdir buyurdular." Divanında ise Fuzûlî'ye telmihde bulunurşu beyite yer verir:[46]

Ey Emîrî aradan sen de Fużûlî gibi çıḳ
Diliñî dil-bere ḳıl cânıñı cânana fedâ (G.9-7)

1.2.3.3.Nef'î :

Emîrî Efendi'nin etkilendiği diğer bir şair ise Nef'î'dir.Onun şiirlerini çok beğendiğini kendisi Abidin Paşa ile geçen bir başka hatırasında dile getirmektedir.Kendisinden Nef'î'nin bir kasidesine nazîre yazmasını isteyen Abidin Paşa, Ona Nef'î'nin:

Sanma ki felek devr ile şâm u seher eyler
Her vâkıanın âkıbetinden haber eyler

matlalı bir kasidesini vererek bir hafta müsade tanır.Devamını Emîrî Efendi'den dinleyelim[47]: " Nef'î'nin ihtisâm-ı elfâz ve debdebe-i maânisinin zaten hayrânı olduğum gibi o kasideye öyle âb u tâb vermiştir ki tanzirinin ihtimali yok........Hemen kaleme sarıldım. O gün saat dokuz reddesinde idi.Dayımız Abdülfettah Efendi geldi.Kasideyi yazmakta olduğumu görünce, birşey karalayabildin mi sualine evet kasideyi bitirdim, şu yazdığım nihâyetteki dua beytidir dedim." Kasideyi Abidin

[46] Ali Emîrî, a.g.d., s. 36.b
[47] S.N.Ergun, a.g.e., s.1253

Paşa'a götürür ve beraber okurlar.Daha sonra ise şunları söyler: " Nekadar alkışlandığının derecâtını takrîr edersem ki mübâlağaya haml olunur.Kasideyi aynen derc ediyorum" der.Kasideden bir beyit şudur:

Âdem ki âdemden bu cihâna sefer eyler
Durmaz yine az müddet içinde güzer eyler...

S.N.Ergun da onun bazen Nef'î'yi örnek aldığını, bazen diğer şairlerin tesirleri altında kalarak çeşitli edalarda manzumeler kaleme aldığını ifade eder.[48]

1.2.3. 4.Ziya Paşa:

Emîrî Efendi'nin genel olarak pek çok şairden etkilendiğini söylemiştik. Divanındaki şiirlere bakıldığında ise onun şiirlerinde özellikle münacât kısmında Ziya Paşa'dan etkiler görülür. Her iki şair de istifham sanatını kullanarak Allah'a yakarırlar. İki şairin de şiirinden ikişer beyit örnek vererek bu şairler arasında ne kadar benzerlik olduğunu kavramaya çalışalım.Emîrî Efendiye ait olan aşağıda verdiğimiz beyitleri her ne kadar daha önce de zikretmiş olsak da bu iki şair arasındaki ses ve söyleyiş benzerliğini göstermesi bakımından buraya da nakletmemizde fayda vardır.

Kimdir bu aczi hâs kılan nev-i âdeme
Kimdir bu nev'i eşref eden cümle âleme

Şeytân u nefsi kimdir eden âlet-i şürur
Kimdir koyan zebûn-ı hevâyı cehenneme[49]

---

[48] S.N.Ergun, a.g.e., s.1254

(Ziya Paşa)

Kimdir şu âfitâbı eden merkez-i żiyâ
Kimdir şu mâhı eyleyen âyîne-i dücâ (M.1-1)

Kimdir Mesîḥ ü Meryem'i Cibrîl´i ḥalk eden
Ḳavm-i yehûdu kimdir eden sevḳ-i iftirâ (M.1-3)

(Ali Emîrî)

1.2.3.5.Süleyman Çelebi:

Şiirlerinde etkisini gösteren bir başka şahsiyet ise Süleyman çelebidir.Özellikle Süleyman Çelebi'nin meşhur mevlidinde yer alan beyitlerle Emîrî Efendi'nin Hz. Peygamber için yazmış olduğu na'tındaki beyitlerin bir kısmı oldukça benzerlik arz etmektedir.

Merhaba ey âl-i sultan merhaba
Merhaba ey kan-i irfan merhaba

(Süleyman Çelebi)

Merḥabâ ey şeh-süvâr- ı künfekân
Merḥabâ ey iftiẖâr- ı aṣfiyâ (N.1-38-39)

(Ali Emîrî)

1.2.3.6.Nedim:

Daha çok gazel ve şarkıları ile tanınan Nedîm'in şiirlerinin konusu genellikle aşk, sevgili, ve şaraptır.Yaşadığı devrin güzellerini ve güzelliklerini şarkılarına konu

---

[49] Cem Dilçin,Türk Şiir Bilgisi,Türk Dil Kurumu,Ankara,2000,s.457

edinen Nedîm'in şiirlerinde coşkun bir söyleyiş hakimdir.Divan şiirini detaylı olarak tetkik eden Emîrî Efendi de Nedim okulundan da dersini almış gibidir.Aşağıda vereceğimiz beyitlerden Nedîm'in etkisi daha somut bir şekilde anlaşılmaktadır.

Haddeden geçmiş nezâket yâl u bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana
Bû-yı gül takdîr olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hûy birisi destmâl olmuş sana[50]

(Nedim)

Mihr-i ʿismet şuʿle-baẖş-ı iʿtibâr olsun saña
Çeşm-i himmet dûr-bîn-i ibtişâr olsun saña

Ṣunʿına âyinedir hep cüz ü kül bir ṣâniʿin
Ḳaṭre-i kem-yâb baḥr bî-kenâr olsun saña (G.116-1-2)

(Ali Emîrî)

1.3.Dil ve Üslup Özellikleri:

Her şairin kendisine has bir üslubu vardır. Bu üslubu oluşturan temel unsur ise dildir.Her şair dili en iyi şekilde kullanabildiği, ondaki anlam inceliklerini kavrayabildiği ölçüde şairdir. Emîrî Efendi'nin şiirleri incelendiğinde onun uslûbuyla ilgili tespitlerimizi sıralamadan önce şunu rahatlıkla ifâde edebiliriz ki O sür'atle yazan velûd bir şairdir .Onun bu özelliği yer yer çeşitli eleştirilere de neden olmuştur. S.N.Ergun, konu ile ilgili, eserinde şu ifadelere yer vermiştir: " Divan edebiyatını etraflı bir surette tetkik etmesi dolayısıyla vücuda getirdiği manzumelerde bir olgunluk görülür. Bununla birlikte manzumelerinde üslup mümtaziyeti yoktur."der. Yahya Kemal Beyatlı ise onun üslubuyla ilgili: " Bir gün Emîrî Efendi , yeni usulde

[50] Mine Mengi,Eski Türk Edebiyatı Tarihi,Akçağ, 2005,s.367

şiir söylemek gibi bir hevese kapıldı ve telefon , tahtelbahir (denizaltı) tayyâre gibi yeni zamanların en bâriz terakkî nümûneleri üzerinde söylediği manzumeleri birer birer neşretti. Bu manzumelerin biri tayyâreye dâirdir.

Tayyâreye binmiş geziyor nâz ile cânan

….Ali Emîrî Efendi'nin tayyâreye dâir şiir söylemesiyle, üç yüz sene evvelden bir saniye bile ayrılmadığı, şiirde bir milimetre yenilik olsun yaratmadığı anlaşılır." demektedir.

1.3.1.Şuh Söyleyiş:

Emîrî Efendi yukarıda iddia edilenlerin aksine kendi şiiri ile ilgili oldukça iddialı konuşur. Gerçekten de Emîrî Efendi'nin şiirlerinde tıpkı Nef'î'de olduğu gibi gür, tok ve kendisinden emin bir üslubunun var olduğu görülür. Şairin şiirlerinde zengin bir kelime hazinesi hemen dikkatimizi çeker. Bununla birlikte anlaşılması zor, ağdalı ifadelere yer vermez ancak konuya uygun olarak bazen ayetlerden iktibaslar yaptığı görülür.Şiirlerinde genellikle bir anlam bütünlüğü vardır.Coşkun bir söyleyişi yakalamak için yer yer istifham sanatı ve tezat sanatına başvurur.

İnce bir ḳıldan da nâzikdir eğerçe zülf-i yâr
Ey Emîrî ṣanki bir zincir-i muḥkemdir baña (G.50-8)

Kimdir cemâl- i dil-beri tâḳat-güdâz eden
ʿUşşaḳ-ı zârı kim ediyor ʿaşḳa mübtelâ (M.1-17)

Emîrî Efendi'nin süratle şiir yazdığını söylemiştik. Divanında hem bu yönünü hem de üslûbuyla ilgili bazı ipuçlarını şu beyitlerden de çıkarabiliriz:

Ben ki ʿâciz ḳaleyim vaṣf- ı hümâyûnuñda
Başḳa şaʿirlere artıḳ nice mümkün îfâ (K.9-47)
…………
Benim ol şâʿir- i üstâd-ı cihan-pîrâ kim
Yazarım sürʿat ile naẓmı ṣaḳlamam aṣlâ (K.9-49)

Şiirin kendisi için adeta bir zevk veren eğlence olduğunu ve her ne yazarsa yazsın bu yazdıklarının gerçekten çok güzel ifadeler olduğunu, dahası her sözünün söz sultanlarının yetiştiği Irak'taki yaranlarını bile hayretler içerisinde bırakıp,hikmetli söz söyleyen Eflâtun'u bile mahcup ettiğini aşağıdaki beyitleri ile dile getirir.

Oldu endişemin eğlencesi naẓm-ı eşʿâr
H̱ûb u nâdîde düşer her ne söz etsem imlâ

Ḥikmet- i nuṭkum eder rûḥ- Felâṭûnı ḫacîl
Benim ol fâdıl-ı ṣâhib-suḫan-ı bî-hemtâ

Her kelâmım sebeb- i ḥayret yârân- ı ʿIraḳ
Her sözüm nâdîre-i H̱ıṭṭa-i Belḫ ü yaġmâ(K.9-50-51-52)

1.3.2.Hikemî Şiir :

Okuyucuyu uyarmak, aydınlatmak, ona bilgi vermek ve doğruyu göstermek amacıyla yazılan öğretici şiirlere hikemî şiir denir. Edebiyatımızda hikemî şiir ekolünün kurucusu olarak kabul edilen ve Osmanlı İmparatorluğunun gerileme dönemlerinde yaşamış, toplumsal sıkıntılara şahit olmuş olan Nâbî'dir. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışına, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna şahit olmuş olan Ali Emîrî Efendi'nin şiirlerinde de devrin sıkıntıları, toplumsal çarpıklıklar ve bu proplemlerin çözü için yapılması gerekenler vs. çeşitli şekillerde dile getirilmiştir. Bu yüzden Emîrî Efendi'nin pek çok şiiri didaktiktir denilebilir.Bu konu ile ilgili çalışmamızın " Devirden Divana Yansımalar" bölümünde yeterli örnekler verildiğinden biz burada birkaç örnekle yetineceğiz.

Sabır, çalışma ve metanetle ancak kişinin maksadına ulaşabileceğini Fâzıl Efendi'nin bir gazeline yapmış olduğu tahmisatta şu ifadelerle dile getirir:

Emîrî ṭabʿını dûr etme temkîn-i metânetden
Ṣabûr ol ehl-i temkîn ol çekinme derd-i miḥnetden
Erir maḳṣûduna elbette âdem saʿy u ġayretden
Ṣaḳın dûr olma (Fâḍıl) sâḥil-i baḥr-i muḥabbetten
Bulursuñ bir gün anda bir dürr-i yektâ-yı istiġnâ (Th.40-4)

Ziver Paşa merhumun bir gazeli için yapmış olduğu tahmisatta ise kanaatkar olmayı şu bendde tavsiye eder.

Ḳanâʿat eyler insanı cihanda vâṣıl-ı niʿmet
Ḳanâʿat-kâr olanlardır cihânda zînet-i ḫilḳat
Beḳâ yoḳ ẓıll-i zâildir bilirler devlet-i rifʿat
Bulurlar ḫırḳa pûşân faḳr ile ʿünvân-ı faḫr elbet

Giyinsinler cihâna nâr için dîbâ-yı istiġnâ (Th.25-5)

İçki içmenin zararları ile ilgili ise şu beyitlere yer verir:

Şarâb-ı ʿ işret-âbâdında bir reng-i metânet yoḳ
Meserretden melâle keyfeti taḥvîl eder ṣahbâ (G.3-4)

Emîrî kes̱ret-i şürbünde vardır çoḳ mażarratlar
Şuʿ ûr u ʿ aḳlını şâribleriñ taḳlîl eder ṣahbâ(G.3-7)

1.3.3.Nüktedanlığı:

Ali Emîrî Efendi, keskin zekalı olduğu kadar nüktedan bir kişiliğe de sahiptir. Onun bu özelliği yaşantısında olduğu kadar divanına da yansımıştır. Öncelikle hayatından bir anekdot kaydedip daha sonra divanındaki yansımalara geçelim. İstanbul işgal altında iken İngiliz generali bazı eski kayıtların okutulması için mütehassıs istemiş. Ali Emîrî ile İsmail sâib Efendi'yi tavsiye etmişler.Bu ikisi o vakitlerin seçkin bir modeli 'bu gün ise müzelik' kocaman bir otomobile bindirip deniz müzesine götürülürlerken, halk bunları merakla seyrediyor, polisler selam duruyorlarmış.Ali Emîrî, yanındaki İsmail Sâib Efendi'ye " Hazret bozuntuya verme, beni sadrazam, seni de şeyhulislâm zannettiler keyfine bak", demiştir.[51]

Emîrî Efendi'nin divanını incelediğimizde yer yer sevgiliye coşkun ve adeta hesap soran bir edayla seslenildiği görülür. Bu seslenişlerin arasında ise divan şiiri geleneğinde pak nadir rastladığımız, yeni, nükteli ve bazen de alaylı ifadelere yer verilir. İşte onlardan bir kaçını zikredelim:

[51] Kemal Çelik,a.g.e., s.38

Bir *leblebî* muḳâbele etmediñ fedâ
Ey ġonca-leb bu cânımı etdim fedâ saña

Meh-pâreler de ʿâdet ü erkânı bilmeli
Öğretmemiş o *vâlide-i bî-ẕekâ saña*

Ḥüsnün geçince ben alırım senden intiḳâm
Naẖvet düşer baña o zamâñ iltica saña (G.83-6-8)

İstemem *minnet* ile gönderse Cibrîl-i emîn
Meyve-i ẖuld-i berîni ʿarş-ı ekberden baña (G.77-5)

Meyve-i Firdevs-i aʿlâdır gelen ẓan eylerim
Gelse luṭfen bir *çürük fındıḳ* o dil-berden baña (G.78-6)

İbnü'l-Emin eserinde Emîrî Efendi'nin kendisine has kullanmış olduğu bazı ilginç ifadelere yer vermiştir. Bizim de bunlardan birkaçını burada zikretmemiz yerinde olacaktır.

Kapaza: Kepeze
Müstear Kör: Sun'î göz takan
Vapur biletiniz kaçıncı makamdan: Kaçıncı mevkiden[52]

---

[52] İbnülemin, a.g.e., s.309, 310

1.3.4.Emîrî Divanında yeni kelimelerin kullanımı:

XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda hızla gelişen teknoloji hayatın her evresini etkilediği gibi edebiyatı da derinden etkilemiştir. Bu yüzyıllarda yazılan gerek şiir ve gerek romanlarda bu etkiler açıkça hissedilebilir. Emîrî Efendi'nin divanında divan şiirinde daha önce rastlamadığımız ya da çok az rastlanabilecek yeni kelimelerin kullanıldığı görülür. Kullanılan bu kelimeler teknoloji ile gelişen iletişim ve ulaşım araçları olduğu gibi devrin önemli şahsiyetleri,kıt'aları ve ülkeleri, çeşitli yemişler de olabilmektedir.Kullanılan bu yeni kelimelerden bazıları şunlardır:"**Deli Petro, Napolyon,Avrupa, Asya,Mezopotamya,Moskova şimendifer,Fotoğraf, telgraf, vapur, çürük fındık, leblebi, portakal**"Bu kelimelerin geçtiği bazı beyitler şunlardır:

Kim verdi serseri *Deli Petroya* ġayreti
Geldi ẓuhura saḥa- i vüs'atde *Rusyâ*

Kim oldı avn u nuṣret ile kuvvet-i ẓahır
Etdi esir *Nâpolyon'u* …………[53] Prusya

Her şehri dâr- ı feyz idi biñlerle ʿ âleme
Almıştı bu meziyyeti nereden *Boṭamya* (M.1-26-27-28)

Dünyayı titreten buna yâran oldu nâ-bedîd
Bir ân içinde yandı bütün şehr- i *Moskovâ*
Kimdir veren Neccâr´a bu âsâr- ı ḥayreti
Kimdir eden *şimendiferi* böyle tîz-pâ

---

[53] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.

Nerden alır bu surʿat-ı bî-mis̱li *telġırâf*
Vapûr at gibi bence olmuş yem-âşina(M.1-30-31-32)

Emîrî z̠illete vâbeste olmuş intiẓâm bulmaḳ
Fotoġraf eyliyor evvelce naḳşı ser-nigûn peydâ (G.35-7)

1.3.5.Özlü Sözler ve Nasihatler:

Emîrî Efendi'nin divanındaki bazı kısımlar adeta nasihat kitabını andırır. Özellikle çalışmanın önemine dair beyitler büyük bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte vecize şeklinde adeta ezberlenmesi gereken pek çok özlü söze de rastlanmaktadır. Biz bunlardan birkaçını burada zikretmeye çalışalım.

Dünyanın zevk ve eğlencesinin geçici olduğunu bilip kişinin hizmetinden ödün vermemesi gerektiğini şu beyitle ifade etmeye çalışır:

Gerek râḥat gerek miḥnet deminde dönme ḫizmetden
Geçer durmaz Emîrî z̠evḳ u râḥat böyledir dünyâ (G.161-7)

Kişinin aynası nasılsa öyle gösterir.Parlaksa parlak, lekeli ise lekeli.Emîrî Efendi' de aşağıdaki beyitte bu veciz sözden hareketle, kişinin kabiliyetlerinin gelişmesinin ancak çalışmakla mümkün olacağını ifade eder.

Eğer âyîne şeffâf olsa lâ-bed aks eder ṣûret
Çalış himmetle elbette istiʿdâd olur peydâ (G.18-5)

"Çalışan demir pas tutmaz,can sıkıntısı tembellikden gelir" gibi kültürümüzde kullanılan bu veciz sözlerden yola çıkarak aşağıdaki beyitte de Ali Emîrî Efendi

"Atalette zahmet, çalışmakda rahat vardır" gibi veciz bir sözü beyit içerisinde zikretmeye çalışmıştır.

Zaḥmet istersem ʿaṭâlet pek büyük zaḥmet verir
Râḥat istersem çalışmaḳ ʿayn-ı râḥatdır baña (G.49-4)

Aşağıdaki beyitte ise Emîrî Efendi bu topraklarda yaşayan her ferdin tutmasını istediği bir nasihatta bulunur. Millet ve devlet için çalışmayı, çabalamayı bir zahmet olarak görmemek gerektiğini ifade eder. Bunun en güzel örneğini de kendisi 30 yıllık memuriyet hayatında gösterir.

Saʿy ile iḳdâmı zaḥmet ṣanma mülk ü millete
İḫtiyâr-ı zaḥmet et benden naṣîḥatdir saña (G.95-2)

Halk arasında sürekli kullanılan " İçki kadehte durduğu gibi durmaz" deyimi yada " İçki kötülüklerin anasıdır" hadisi vardır. Emîrî Efendi de aşağıdaki beyitlerde bu gerçeği aşağıdaki beyitlerle dile getirir.

Getire şâribine fikr-i feṣâḥat ṣahbâ
Eder îcâd cihânda ne rezâlet sahbâ

Bâdeniñ ṣanma yüzünde görünür şekl-i ḥubân
Ḥâl-i mestâne açar dîde-i ʿibret-i ṣaḥbâ (G.5-1-2)

1.4.Devirden Divana Yansımalar:

Yıllardan beri süregelen "Divan şiiri hayattan kopuk bir şiirdir ve realiteyle ilgisi bulunmamaktadır" tartışması günümüzde de hâla zaman zaman devam

etmektedir. Ancak bugün pek çok araştırmacı divan şiirinin halktan kopuk olmadığına dair kanaatlerini dile getirmişlerdir. "İlber Ortaylı, Osmanlı siyasal ve sosyal gelişmelerine parelel olarak değişimlere uğrayan divan şiirinin 'Osmanlı adamını' anlamaya mutlaka yardım edeceğini söyler. Sabri F.Ülgener de bazı tespitlerinde divan şiirinin başından sonuna kadar Ortaçağ dünyasının kalıplaşmış izlerini taşıdığını; Ortaçağın katı hiyerarşik düzenini, " esnaf ve ecnâs-ı nâs"ı yazılan medhiyelerde, kasidelerde görmenin mümkün olduğunu ve münacât ve na'tlardan başlayarak devrin hükümdar ve menâsıb sahiplerine kadar hiç şaşmadan uzanıp giden mertebeler silsilesinin adeta sanata ve şiire de aksettiğini"[54] ifade etmiştir. Şiirin tarihi bir vesika olarak değerlendirilmesi mümkün olmayacağı gibi hayattan kopuk olduğunu iddia etmek aynı ölçüde imkan dışıdır. Bu iddiayı destekleyen önemli bir eser olarak Ömer Özkan'ın "Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı" adlı çalışmasına müracaat edilebilir.Biz burada yine bu anlayışa uygun olarak Ali Emîrî Efendi'nin divanına devrinden nasıl yansımalar olduğunu birkaç beyitle göstermeye çalışacağız.Böylece onun fikri hayatı ile ilgili de bazı ipuçları yakalamış olacağız. Emîrî Efendi 19.Yüzyılda yaşamış büyük yıkılışlara ve kuruluşlara şahit olmuş müstesna bir şahsiyettir.67 yıllık hayatının 30 yılı memuriyetle geçmiş, yaşanan milli meselelere kayıtsız kalmayarak kalemiyle irşad etme misyonunu üstlenmiş bir bilgedir.İşte himmeti milleti olan bu değerli şahsiyetin yaşadığı devirden divanına yansıyan beyitlerden aşağıda sadece birkaçını zikretmeye çalıştık.Abdülhamid Han için yazılan bir kasideden alınan bu beyitlerde Emîrî Efendi adeta devrin sosyal ve siyasal durumunu tablolaştırmış gibidir.Aşağıdaki beyitlerde Emîrî Efendi, vilâyetlerdeki valilerin çeşitli nedenlerle rüşvetin esiri olduklarını, memurların içkiye müptelâ oluşlarını, bu davranışların asırlardan beri süregelen İslam anlayışımızla uyuşmadığını ifade ederek bu kötü vasıfların ve yanlış fikirlerin memlekete nereden geldiğini sorgular.

[54] Ömer Özkan,Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı,Kitabevi Yayınları,2007, s.11, 12

Bu ʿadliñ ile oldu felek emrine muḥkem
Serkeşlik ede ḥaddi mi var düşman-i ẖodrâ

Bilmem nereden geldi bu efkâr- ı ebâṭıl
İslâma yaḳışmaz bu ṣıfat ḥayf ü dirîġâ

Vâlîler olur eks̠eri rüşvet ile ma´kûf
Me´murlar olur eks̠er dil-dâde- i ṣaḥbâ (K.8-29-32-33)

Aşağıdaki beyitlerde ise memlekette gönlü aydın insanlar yaşarken memurların yanlış tavırları ile yoldan çıkarıldıklarına,vilayetlerdeki nüfuzlu kimselerin rüşvet ve aşiret gücünü kullanarak valileri nüfuzları altına alıp adeta esir ettiklerine değinilmiş ve bu gidişle dünyanın artık yoldan çıkacağını, rezil bir hal alacağını ifade etmiştir.

Rûşen-dil idi cümle memâlikde ahâlî
Me´murlar azdırdı bütün onları cîfâ

Vâlîlere çatmak için eşrâf ü vilâyet
ʿAşretleri rüşvetleri hep etdiler icrâ

Baştan çıḳıyor cümle memâlik bu gidişle
Bir de baḳarız oldu cihân fâsıḳ u rüsvâ (K.8-34-36)

Emîrî Efendi, devirden şikayet etmeye ve memleketin vahim durumunu gözler önüne sermeye devam eder. İnsanlarda artık acıma duygusu, namaz, adalet ve insanlık namına bir şey kalmadığını,alim diye geçinen insanların yollarını

değiştirdiklerini, birbirlerinin çıkarları için çeşitli fetvalar verdiklerini ifade ederek Allah'tan böyle kullarına insaf vermesini temenni etmektedir.

Ne ṣavm u ne şefḳat ne mürüvvet ne ʿadâlet
Ne ʿadl ü süẖâna kerem ü ġayret-i taḳvâ
Bir de ʿulemâ eyledi taġyîr- i mesâlik
Her ferdi verir birbiriniñ ḥaḳḳına fetvâ

Müşkil olan emrin büyüğü işte budur bu
Zîrâ ´ulemâdır edecek kişveri iḥyâ

H̱allâḳ- ı cihân cümlemize baẖş ede inṣâf
Īḳâẓ ede hem cümlemizi Ḥażret-i Mevlâ

Ammâ ki şehen-şâh-ı cihân himmet ederse
İṣlâḥâ çâbuk yüz tutar elbette bu dünyâ (K.8-37-41)

Aşağıdaki beyitler de yine Emîrî Efendi'nin Osmanlı sultanlarından Mehmed Reşad Han için kaleme aldığı kasideden bazı beyitlerdir. Bu dönemde Osmanlı imparatorluğu içte ve dışta büyük tehditlerle karşı karşıyadır. Özellikle Fransız ihtilalinden sonra imparatorluğu meydana getiren farklı etnik gruplar kendi bağımsızlıklarını ilan etme temâyülü içerisindedirler. Mısır´da olduğu gibi bazı vilâyetlerde valiler merkezi idareye karşı isyan etmekte ve böylece sıkıntılar bir kat daha artmaktadır.1876'da ilan edilen meşrutiyet ise beraberinde hukuk ve rejim açısından köklü değişiklikleri de getirmektedir.İşte tüm bu yaşananlara şahit olan Emîrî Efendi nazmında da nesrinde de kesinlikle kayıtsız kalamaz ve devrini divanına aşağıda zikredeceğimiz beyitlerle yansıtır.O,dünyanın adeta başka bir şekle

girdiğini,çıkarcı kimselerin hürriyet isteme adına sokaklara döküldüğünü ve insanların makam mevki gasp etme peşinde olduklarını şu beyitlerle dile getirir.

Yine ṭuġyân u şûreş oldu peydâ
Yine bir başḳa şekle girdi dünyâ

Münâfıḳlar müzevvirlar fenâlar
Serâpâ oldular ḥürriyet-ârâ

Kimi ḥileyle ġaṣb-ı mesned eyler
Kimi ẖudʿayla mümtâz berâyâ (K.10-1-5-6)

Gelecek beyitlerde ise içteki karışıklık daha çok kendisini belli eder.Bu karışıklıktan istifade etmek isteyen kişilerden bazıları Şeyhülislam olmayı, bazıları Sadrazam olmayı arzulamaktadır.Bazı kendini bilmez insanlar ise bu kişileri takdirle karşılamaktadır.

Kimi ister ki olsun şeyẖu´l islâm
Kimi ister k i olsun ṣadr-ı aʿlâ

Ḥimmetiyle kimi kürsüde nâṭıḳ
Ki aġlar eder ẖalḳa veṣâyâ

Âḳılsızlar denîler sâde-diller
Ederler bunlara taẖsîn-i evfâ (K.10-7-8-9)

Aşağıdaki beyitlerde ise gece gündüz ülke menfeatleri aleyhine çeşitli oyunların oynanmak istendiği ve sıkıntıların hızla devem ettiği bir zamanda tahta geçen

padişahın sabırlı bir şekilde bu sıkıntılardan kurtulmak için bir takım gizli tedbirler almaya çalıştığını ifade etmiştir.

Ne fitne ḳaynatırlardı şeb ü rûz
Ne maḳṣad etmek isterlerdi icrâ

Biḥamdillâh ḥakîm ü muḳtedîrdir
Yine taḫta gelen sulṭân-ı yektâ

ʿAyân etti her işde ol şehen-şâh
Sükûn ü ṣabr ile tedbîr-i iḫfâ

Tevâżuʿla kemâl- i maʿrifetle
Nümâyân eyledi ḥüsn-i müdârâ (K.10-13-16)

2.ESERLERİ

Ali Emîrî Efendi'nin eserleri ile ilgili bu bölüm millet kütüphanesi katalogları ve dipnotta belirttiğimiz kaynaklar dikkate alınarak hazırlanmıştır.[55] Ali Emîrî Efendi'nin eserlerini genel olarak üç başlık altında toplyabiliriz. Manzum Eserleri,Mensur Eserleri ve Mecmua ve Makaleleri.

[55] İ.M.K.İnal,a.g.e., s.301,S.N.Ergun,a.g.e.,s.1254, Dr.Kemal Çelik, a.g.e.,s.38- 49, S.Erdoğan,a.g.t.,s.14-20

2.1.Manzum Eserleri:

1. Cevâhirü'l-Mülûk: Ali Emirî Efendi, bu eserinde Osmanlı padişahlarına manzum ve mensur yazılan methiyeler ile Osmanlı padişahlarının ve bazı şehzâdelerin Türkçe, Arapça ve Farsça yazdıkları bazı şiir ve tarihlerden örnekler vermiştir. Ali Emirî, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuasında "Padişah ve şehzâdelerin şiirlerine yazılan tahmisleri toplamakta olduğunu, 30 bin beyitten fazla olan bu eseri *"Cevâhirü'l-mülûk"* adıyla neşretmeye başladığını söyler. Kanunî'ye ayrılan bölümün 13 forma olduğunu, birinci cildin 26 formaya ve 14-15 bin beyte yaklaşacağını söyledikten sonra bunun yarım kaldığını belirtir."[56]

Birinci cüz-Mukaddime, Âsır Matbaası, İstanbul,H.1319, 60 s., İkinci basım,Kader matbaası, İstanbul, H.1330,224 s., Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Manzum, no:1079/ 1

2.Divanlar:

Ali Emirî Efendi,üç adet divan tertip ettiğini ifade eder.Bu divanlardan ilkini şiir merakının başlamasından Mardin'e gittiği 1292 (M.1876) yılına kadar olan devreye aittir.İkincisi Mardin'de bulunduğu üç seneye ve üçüncü divanı ise Mardin'den Diyarbakır'a döndükten sonra tamamlamıştır.

Ali Emîrî Efendi'nin manzum,no:38'deki divanı çalışmamızın asıl konusu oldğundan ilgili bölümlerde detaylı olarak tanıtılmaya çalışılmıştır.

1.Divan: Yazma, rik'a yazıyla yazılmış, 144 yaprak, müellif hattı,Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî,Manzum, no:37

2.Divan: Yazma, rik'a yazıyla yazılmış, 44 yaprak, müellif hattı,Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî,Manzum, no:38

---

[56] S.Erdoğan,a.g.t.,s.14, 15

3.Divan: Yazma, rik'a yazıyla yazılmış, 456 yaprak, müellif hattı,Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî,Manzum, no:39

Ayrıca yine müellif hattı, rik'a yazı ile yazılmış,Emîrî Efendi'nin dedesi Emîrî Çelebi'ye yazdığı haşiyeli bir divan daha bulunmaktadır.

3. Ezhâr-ı Hakikat: Ali Emîrî Efendi'nin işkodra'da Berat sancağının Lusna kazasında iken kaleme aldığı nasihat türündeki eseridir. Bu eserde 220 adet nasihat ve vecize mevcuttur.48 sahifeden oluşmaktadır.Kader Matbaası, İstanbul, H.1316 (M.1900) Millet Kütüphanesi,Ali Emîrî, Şiir, No:651

4.Kitâbü'l-Egâni : (Şarkılar Kitabı) Ahmet Refik, Ali Emirî'nin Kırsehir muhasebeciliğinde iken Merzifonî İsmail Efendi ile birlikte *"Kitâbü'l-aganî"* adlı eseri tercüme ettiklerini bildirir.[57] Kemal Çelik ise bu eserle ilgili şu bilgilere yer verir: " Arap yazarlarından biri olan Ebu'l-Ferec'in cahiliye devri Arap şarkılarını derleyerek Mısır'da yayınlattığı bu eseri , Kırşehir'de bulunduğu sırada Merzifonlu İsmâil Efendi ile tercümeye koyulan Ali Emîrî'nin tercümeyi tamamlayamadığı gibi, bu çalışmaya ait müsveddelerinin de nerede olduğu bilinmemektedir."[58]

5.Levâmîü'l-Hamidiyye: Ali Emirî'nin Sultan Abdülhamit'e övgü ve tebrik kasidelerinden bazılarını ihtiva etmektedir. Bu eser padişah tarafından gümüş liyakat madalyasına lâyık görülmüş ve bir kısmı altın yaldızlı olarak bastırılmıştır.Yazma bir eserdir.Rik'a yazısıyla yazılmıştır.58 yapraktır.Kitabeler v.b. önemli vesiklar.H.1310, (M.1894) 'de yazılmıştır.Âlem Matbaası, İstanbul,H.1312, (M.1896) ve H.1328 (M.1912)' de basılmıştır.Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Manzum, no: 1080 / 1081

---

[57] S.Erdoğan,a.g.e.,s.19

[58] Dr.Kemal Çelik, a.g.e., s.42

6.Yanya Şairleri: Daha önce Emîrî Efendi'nin Yanya Vilâyeti Leskovik Sancağı Muhasebeciliği (1888) ve Yanya ve İşkodra Maliye Müfettişliği görevlerinde bulunduğunu belirtmiştik.Bu eser, yazma bir eserdir.Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî,Manzum, no:1190'da kayıtlıdır.

7.Yavuz Sultan Selim Han Hazretleri'nin Türkî Eş'arı şahanelerinin Tahmisatı: Yavuz Sultan Selim'in Türkçe şiirlerinin tahmisidir.Emîrî Efendi'nin Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuasındaki makaleleridir

2.2.Mensur Eserleri:

1.Abâu'l-Akvam: (Kavimlerin Ataları) Kayıp bir eserdir.Gençlik yıllarında bu adı taşıyan büyük bir eser yazdığı söylenmektedir.

2.Acâibü'-Letâif: Küçük Çelebizâde İsmail Âsım (Ölümü H.1373)'ın bu eserini, Nevâdirü'l-Eslâf adını verdiği dizide yayımlamıştır.(Çeviri) Eminpaşazâde Mîr Emin Hattı, tezhipli.H.1024.Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Tarih, no:826,827, 828

3.Âsafnâme:Ali Emîrî Efendi, Abdü'l-Mü'min Lûtfi Paşa'nın devlet işlerinin nasıl yürütülmesi gerektiğini anlatan bu eserini Nevâdirü'l-Eslâf dizisinde yayınlamıştır.İstanbul, -R.1326, Millet Kütüphanesi,Ali Emîrî, Tarih, no: 7

4.Câm-ı Cem Âyin: (Silsilenâme-i Osmânî) Oğuzlar'ın Bayat boyuna mensup bir Türk olan Mahmud oğlu Hasan el-Bayâtî'nin 1481 yılında kaleme aldığı ve Osmanlı Hanedânının ataları hakkında tarihî bilgiler veren bu eseri Ali Emîrî Efendi, Nevâdirü'l-Eslâf dizisinde yayınlamıştır.

5.Durûb-ı Emsâl:

1.Durûb-ı Emsâl:Rik'a yazısıyla yazılmış olan bu eser, 43 yapraktır. Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Edebiyat, no:282'de kayıtlıdır.

2.Durûb-ı Emsâl:Rik'a yazısıyla yazılmış olan bu eser,60 yapraktır. Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Edebiyat, no:283'de kayıtlıdır.

3.Durûb-ı Emsâl: Rik'a yazısıyla yazılmış olan bu eser,56 yapraktır. Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Edebiyat, no:284'te kayıtlıdır.

6.Esâmî-i Şuarâ-yı Âmid:Yazma, Müellif kendi hattıyla (Rik'a yazısıyla) yazılmıştır.59 yapraktır. H.1293 (M.1877)'de kaleme almıştır.H.1296 (M.1880)'de basılmıştır.Tenkitli metnini Yılmaz Türk Yüksek Lisans çalışması olarak çalışmıştır.[59] Millet Kütüphanesi,Ali Emîrî, Tarih, no:781 / 1

7.Mardin Mülûk ü Artukiyye Tarihi:Ali Emîrî , bu eserini " Kâtip Ferdi" takma adıyla yayınlatmıştır.Kader Matbaası,İstanbul, H.1331.(M.1915) Millet Kütüphanesi,Ali Emîrî, Tarih, no:725

Emîrî Efendi'nin bu eseri Marmara Üniversitesi İlahiyat Anabilimdalı Yüksek Lisans Öğrencisi Mehmed Yusuf Yaşar tarafından 2006 yılında yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

8.Mir'atü'l-Fevâid Mukaddimesi:Rik'a yazısı ile yazılmış olan bu eser müsvedde halinde 113 yaprak olarak bulunmaktadır.Müellif hattıdır. Millet Kütüphanesi,Ali Emîrî, Edebiyat, no:562'de

---

[59] Bknz.Yılmaz Türk,Esâmi-i şu'arâ-yı Âmid'in Tenkitli metni, (Fatih Üniversitesi Yüksek Lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,İstanbul, 1999)

9. Mir'atü'l-Fevâid fî Terâcim-i Şuarâ-yı Âmid: (Mir'atü'l-Fevâid fî Ahval-i Üdebâ-yı Âmid) Rik'a yazısı ile yazılmış olan bu eser 237 yaprak müellif hattı müsvedde halinde bulunmaktadır.Diyarbakırın bazı ileri gelenlerinin (Edipler, şairler,âlimler ve şeyhler) tercüme-i halleridir. Millet Kütüphanesi,Ali Emîrî, Tarih, no:750

10.Musâhabe-i Edebiye: Ali Emîrî Efendi ,bu eserinde Âsâr-ı Müfîde kütüphanesinden çıkan Yahya Divanı'nı tenkit etmiştir. Yazı önce ikdam'da neşredildikten sonra, Ali Emîrî Efendi tarafından kesilip bir deftere yapıştırılmak sûretiyle oluşturulmuştur. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Edebiyat no:523

11.Nizâmü'd-Düvel: Bu eseri kayıptır.

12. İşkodra Vilâyeti Osmanlı Sairleri[60]

Ali Emîrî'nin İşkodra'ya ikinci gidişinde derlediği bilgi ve belgeler doğrultusunda kaleme aldığı bir eserdir. İşkodra ve çevresini edebî, tarihî ve sosyal yapı açısından degerlendirir. Eser, İkdam gazetesinde tefrika (29 adet) olarak yayınlanmıştır. Ali Emîrî mukaddimesinde, bu eseri üç ay gibi kısa bir zamanda hazırladığını bildirir. Yazar ayrıca bazı şairlerin şeceresini de vermiştir. Eser Hakan T.Karateke tarafından "İşkodra Şairleri ve Ali Emiri'nin Diğer Eserleri" adı ile hazırlanarak Enderun Kitabevi tarafından bastırılmıştır.

13. Osmanlı Vilâyât-ı Şarkıyyesi:(Dâru'l-Hilâfetü'l-Âliye)Ahmet Refik bu eserde Ali Emîrî'nin vatanın hukukunu müdafaa ettiğini ve onun ilk ve son siyasî eseri olduğunu belirtir. Eser basılmıştır.Evkaf-ı İslâmiyye Matbaası, Dersaadet, (H.1334/ 1337) (M. 1918) 112 sahifedir. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Tarih

---

[60] S.Erdoğan, a.g.t., s.16

no:1247, Ali Emirî Efendi'nin Birinci Dünya Savaşı sırasında kaleme almış olduğu bu eser, Doğu Vilâyetlerini, özellikle Diyarbakır şehrini yakından ilgilendirmektedir. Eser transkripsiyonu yanında sadeleştirilmiş ve açıklamalı dipnotları ile yayına hazırlanmıştır.Prof.Dr. Abdulkadir Yuvalı & Doç.Dr. Ahmet Halaçoğlu tarafından hazırlanıp " Doğu Vilayetleri" adıyla Babıali Kültür Yayıncılıktan kitap olarak çıktı.

14.Şeyh Emin Tokadi Hazretleri'nin Tercüme-i Hali: Yazma bir eserdir.

15.**Tesalya Osmanlı Şairleri:** Kemal Çelik "Bir kitap Dostu Ali Emîrî" adlı esrinde bu eserin kayıp bir eser olduğunu kaydetmiştir.

16.Tezkire-i Şuarâ-i Âmid: Emîrî Efendi'nin bu eseri toplam 424 sahifedir.İçerisinde kendi hayatı ile ilgili de önemli bilgiler mevcuttur.Eser ilk olarak Matbaa-yı Âmidi (H.1327) (M.1911) yılında basılmıştır.Eser, Mir'atü'l-Fevâid fî Ahvâli Üdebâ ve Fuzalâ ve Mesâhiri Âmid adlı eserde yer alan şairlere ait bilgiyi ayırıp kısaltarak meydana getirdiği bir eserdir.Bu eserin basılmamış olan bölümleri de Millet kütüphanesindedir.Millet Kütüphanesi,Ali Emîrî,Tarih,no:782

17.Tunus Tarihi: Yazma bir eserdir.Bu eserle ilgili de ayrıntılı bilgi mevcut değildir.

18.Tuhfetü'l-Leyliyye: (Gecenin Gariplikleri) Kayıp bir eserdir. Bu eserle ilgili Kemal Çelik şu bilgilere yer verir: "Öfkelendiği bir şahsa hitaben kaleme aldığı bir yazıda, çocukluğunda Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ (Mukadderat okları, Hisseleri)'sına benzer bir hiciv kitabı yazdığını, fakat hiciv mezmum (ayıp, yerilecek) bir tarz olduğu için kimseyi hedef almadığını belirttikten sonra şu sözleri yazmıştır: "… İsim

beyitleri açıktır, istersem bir gün o kasidelere senin ismini kor, âleme(herkese) karşı senin hanumanını (evini, barkını) berbâd ederim”.[61]

19.Yemen Hâtırâtı: Rik’a yazısı ile yazılmış müellif hattı bir eserdir.50 yapraktan ibarettir.Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî,Tarih, no:653. Bu eser Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalı Yüksek Lisans öğrencisi Yahya Yeşilyurt tarafından 2007 yılında Yüksek Lisans tezi olarak çalışılmıştır.

2.3.Mecmua ve Makaleleri

1.Âmid: (Sevdâ-yı Âmid yada Âmid-i Sevdâ): 6 sayı yayımlanmıştır.Diyarbakır 1324-R 1335, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî,Gazete-Mecmûa, no: 570

2.Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmûası: Bu mecmua ile ilgili tez çalışması yapan S.Erdoğan bu dergiyle ilgili şu bilgilere yer vermiştir. “Ali Emîrî, 1334-1336 (31 Mart 1918-30 Eylül 1920) yılları arasında 31sayı olarak *Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası* ve iki yıl aradan sonra da 1338 (31 Ağustos 1922-5 Ocak 1923) yılında sadece 5 sayı olmak üzere, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası* adıyla hacimli bir dergi çıkarmıştır. Bazı kaynaklarda, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nın 32 sayı olarak çıktığı kayıtlıdır (Beysanoğlu 1960: 146; Eraslan 1990: 237). Ali Emîrî, dergiyi 31 sayı çıkardığını bizzat kendisi bildirmiştir ("Cevap", *TEM,* 1/4 (30 Teşrinisani 1338/ Nesri 5 Kanunuevvel 1338), 82).”[62], Bu mecmûa Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî,Gazete-Mecmûa, no:571-573’te bulunmaktadır.

---

[61] Kemal Çelik,a.g.e., s.45
[62] S.Erddoğan, a.g.e., s.27

3.Tarih ve Edebiyat: Beş sayı olarak çıkan aylık dergidir. ilk sayısı 31 Ağustos (H.1338),(M.1922) tarihinde, son sayısı da (H.1339),(M.1923) tarihinde yayınlanmıştır. Bu dergi daha önce 31 sayı çıkan Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nın devamı mahiyetindedir.Bu dergide Emîrî Efendi hem kendi şiirlerine hem de diğer şairlerin şiirlerine yer vermiş.Zaman zaman hayatından da küçük kesitler sunmuş bazen de kitap tanıtımı yapmıştır.

III.BÖLÜM

DİVANIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1.ALİ EMîRî EFENDİ'NİN DİVANI

Asıl tez konumuz olan Ali Emîrî Efendi'nin Divanı hakkında tespit ettiğimiz bazı noktalara değinmek istiyoruz.Yukarıda Emîrî Efendi'nin üç divanının varlığından bahsetmiştik.Onun en büyük arzularından biri de bu üç divanı birleştirmekti.İşte bu üç divandan biri olan ve bizim tarafımızdan transkribe edilen bu divan, Millet kütüphanesi,Ali Emîrî Manzum,no:38'de kayıtlı bulunmaktadır.Eserin ikinci bir nüshasına rastlanmamıştır.Müellif hattıyla (Rik'a) yazılmış olan bu eser 85 varaktan oluşmaktadır.Sınıflama / Yeri: 894.351,Konu Başlığı : Edebiyat,Özelliği ise: el Yazısı, kağıt , Arap-Rik'a: Türkçe'dir.

Divanın metin kısmına geçmeden önceki sayfada iki mühür bulunmaktadır.Bu mühürlerden birisi oldukça silik olduğundan okunamamaktadır.Diğer mühürde ise "Allah Rızası içün vakfettim.Diyarbekirli Ali Emîrî" ifadesi yer almaktadır. Ayrıca Latin harfleri ile yazılı eski ve yeni kayıt numaralarının bulunduğu divan künyesi şu şekilde kaydedilmiştir:Millet Genel Kütüphanesi.,Kısım:A.E.Manzum.,Eski Kayıt no:38.Yeni kayıt no:CD 8391.Divanın

son sayfasından sonra divanın yazıldığı defterde hala boş sayfalar bulunmaktadır.Ayrıca divanın içinde bazı beyitler ya da beyitte yer alan bir kelime (belki de sonra tamamlanmak üzere) boş bırakılmıştır.Özellikle divanın tahmisat kısmında divanın yazıldığı kalem değiştiğinden yazı biraz daha kalınlaşmış, mürekkep diğer kısımlara göre daha çok dağılmış bundan dolayı da okurken bazı kısımlarda ciddi zorluklar yaşanmıştır.Divanın derkenarlarında ise bir iki yerin dışında herhangi bir yazı bulunmamaktadır.Emîrî Efendi Divanı, Nazım şekilleri ve türleri bakımından incelendiğinde ise eserde Tevhid, Münacat, Na't, Kaside, Gazel ve Tahmisler bulunmaktadır.Bu nazım şekillerini ve türlerini oluşturan beyit sayısı ise toplam 2493 beyit ve 292 benddir.Bu türlerle ilgili bilgiler divanın şekil özelliklerini incelediğimiz kısımda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.DİVANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1.Dini Unsurlar:

Emîrî Efendi dîni vecibelerini yerine getirmeye çalışan muttakî bir müslümandır.Bu sebeple divanının bütününde başta münacât, tevhid ve na't olmak üzere hemen hemen diğer bütün türlerde dini motiflere yer verir. Emîrî Efendi divanında dört halife, Hz.Peygamberin torunları Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin, kızı Hz.Fatıma için yazılmış naatlar da bulunmaktadır.Ayrıca,divanda diğer peygamberlere özellikle Hz.Âdem, Hz.Süleyman, Hz.Davud, Hz.Harun, Hz.Musa, Hz.İsa'ya çeşitli beyitlerde telmihte bulunulmuş, dört büyük meleğe yer verilmiş ve zaman zaman da Kur'n-ı Kerimdeki çeşitli ayetlerden iktibaslar yapılmıştır.

Divanda dikkatimizi çeken diğer önemli bir dini unsurda Kur'an-ı Kerim'de yer alan Yasin, Tâhâ,Feth gibi bazı sure isimlerine yer vermesidir.

2.1.1.Divanda Geçen Ayet Mealleri

Ali Emîrî Efendi Arapça ve Farsça'yı iyi derecede bilen ve İslamî ilimlere vâkıf bir zattır. Bu derin İslâmî bilgisinden istifade ederek divanında on sekiz yerde K.Kerim'in çeşitli ayetlerinden iktibaslar yapmıştır. Divanında geçen bu ayetlerin meallerini aşağıda sırası ile veriyoruz.

1- "O'nun işi bir şeyin olmasını dilediği vakit , ona sadece "ol " demektir.o da hemen oluverir." Yasin Sûresi:82.ayet

2- "Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur." Ali İmran Sûresi:6.ayet.

3- "Allah,ondan başka ilah yoktur.O sürekli diridir." Bakara Sûresi:255.ayet

4- "Yer yüzünde bulunan her şey fanidir." Rahman Sûresi: 26. ayet

5- " Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz."Zümer Sûres:, 53.ayet.

6-"Havariler Hz. İsa'dan, kendilerine gökten bir sofra indirilmesini istediler.Bunun üzerine bu ayet nazil olmuştur. " Meryemoğlu İsa, Rabbin bize gökten bir sofra indire bilie mi?(İsa) İnanıyorsanız Allah'tan korkun, dedi." Maide sûresi: 212-214.ayetler

7- "Rabbimiz, nurumuzu tamamla, bizi bağışla.Çünkü sen her şeye kadirsin." Tahrim sûresi: 8.ayet.

8- " Sidreyi kaplayan kaplamıştır.(Onu kaplayan şeyin iç yüzünü akıllar anlayamaz.) (Muhammed'in) göz (ü) şaşmadı ve sınırı aşmadı." Necm suresi 18-6-18.ayetler.

9- “ …Hani yalnız iki kişiden biri olduğu halde , inkar edenler kendisini (Mekke’den) çıkardıkları sırada, ikisi mağarada iken arkadaşına : Üzülme Allah bizimle beraberdir. diyordu.” Tövbe sûresi: 40 ayet

10- “ Eksiklikten uzaktır o (Allah) kigeceleyin kulunu Mescid-i haramdan , çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksa’ya yürüttü.O’na ayetlerimizin bir kısmını gösterelim diye (böyle yaptık).Gerçekten O, işiten, görendir.” İsra sûresi: 1.ayet.

11- “ Nuh dedi ki : “ Haydi gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de durması da Allah’ın adıyladır.Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.” Hud Sûresi:ayet 41,

12-. “ İşittik ve itaat etik.bağışlamanı dileriz.Ey Rabbimiz,dönüş de ancak sana olacaktır.” Bakara sûresi: 285.ayet

13-Huruf-ı mukatta’a’dan olan bu iki sure ismi aynı zamanda K.Kerim’de birer ayettirler.Yasin suresi 1.ayet ve Tâhâ suresi 1.ayet.Bazı müfessirler bu harflerden oluşan iki ayeti “Ey Muhammed” şeklinde yorumlamışlardır.

14- “ Biz sana, apaçık bir fetih verdik” Feth Suresi 1.ayet.

15- “Musa, tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmağa gelip de Rabb’i on(un)la konuşunca: Rabbim bana kendini göster, sana bakayım, dedi.(Rabb’i) buyurdu ki: Sen beni göremezsin.” A’raf sûresi: 43. ayet.

16-: “Kuşlık vaktine yemin olsun, Sükuna erdiği zaman geceye yemin olsun ki ” Duha Sûresi:1. ve 2. ayet.

17- “ Sonra da vahyedilecek şeyi Allah’ın kuluna vahyetti.” Necm Sûresi: 10. ayet

18-“ Rabbin şüphesiz sana pek yakında lütufta bulunacak ve sen de hoşnut olacaksın.” Duha Suresi 5.ayet

2.2.Efsanevi Şahsiyetler:

Emîrî Efendi Divanında klasik edebiyatımızda sıkça geçen tarihi ve efsanevi şahsiyetlere de yer vermiştir. Bunların başında İskender ve Cem gelmektedir. Divan şiirinde dünyanın pek çok yeri fethetmesi yönüyle de ele alınan İskender ve câmı ile zevk ve eğlencenin sembolü olan Cem, Emîrî Efendi’nin divanında genellikle aşağıdaki beyitlerde olduğu gibi birlikte zikredilir.

O şehlar kim Skender-sîret ü Cem-ḫaṣlet olmuşdur
Eder ṣiyt-i belendi ḳubbe-i keyvânı istila (G.124-3)

Ẕât- ı ẕî-şânıñ gibi ibrâz-ı ḳudret eylemez
Olsa da bir leşkere İskender ü Cem pîş-vâ (N.2-17)

Bu şahsiyetlerin dışında divanda Leyla ile Mecnun, Vâmık ile Azra, Ferhad ile Şirin, gibi divan edebiyatında aşık ve mâşuğun sembolleri haline gelen isimler de zikredilir.Leyla ile Mecnun’a telmihte bulunulan aşağıdaki beyitte şair sevdiğine seslenir ve Mecnun eğer şairin sevgilisine bir defa baksaydı o bakışın verdiği etkiyle Leyla’ya olan hasretini terk ederdi diyerek sevgilinin güzelliğini ifade etmeye çalışır.

Ḥasret-i Leyla'yı terk eylerdi vâveyla ile
Sevdiğim etseydi bir ʿaṭf-ı naẓar Mecnûn saña (G.119-4)

Aşağıdaki beyitte ise şair Behzad ile Ferhad'ı aynı beyit içerisinde zikreder.

Ne derd-i ʿaşḳı tersîm etmeğe Beḥzâd olur peydâ
Ne gühsâr-ı ġamı ḳalʿ etmeğe Ferhâd olur peydâ (G.18-1)

Divan şiirinde Eflâtûn daha çok akıl, hikmet ve isabetli görüşleri olan bir şahsiyet olarak geçer. Emîrî Efendi de aşağıdaki beyitte bu yönü ile Eflâtûn'dan bahseder.

Sen ol ferruḥ şiyem düstûr- i bî-manend ü aʿḳilsıñ
Kemâl-i ʿaḳlına nisbetle Eflâtûn olur şeydâ (K.12-52)

2.3.Edebî Şahsiyetler:

Ali Emîrî Efendi, divanında gerek beyitler arasında gerekse gazellerine tahmis yaptığı kişiler olarak pek çok şairin adını zikreder.Bu şairlerin çoğu Diyarbakırlı şairlerdendir ve Emîrî Efendi "Esma-i Şuarâ-i Âmid ve Tezkire-i Şuarâ-i Âmid" adlı esrinde bu isimlerin çoğunun hayatından bahseder.Biz şimdi adı geçen bu şairleri kısaca tanıtmaya çalışalım.Bu zikredeceğimiz şairlerin hayatlarını aşağıdaki eserlerden istifade ederek, günümüz Türkçesine çevrilmiş haliyle vereceğiz[63]

[63] Hasan Yılmaztürk, Esâmi-i şu'arâ-yı Âmid'in Tenkitli Metni, (Fatih üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal bilimler enstitüsü,Eski Türk Edebiyatı Anabilimdalı,İstanbul, 1999) Nihad Sami Banarlı Resimli Türk Edebiyatı Tarihi Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 2001,C.II, s.879-890, Şevket Beysanoğlu Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları, İstanbul,1957,c.ı, s.328,329

1.Emîrî:

İsmi Mehmed Emîrî'dir.Yüz seneden fazla bir hayat sürdürmüştür.Diyarbakır'ın önemli ediplerinden biridir.1045 yılında dünyaya gelmiştir.Ömrü boyunca memleket dışına çıkmamıştır.Eserleri ile namı pek çok ülkede duyulmuştur.

2.Sırrı Hanım:

İsmi Râhiledir..Diyarbakır Hânedanından Ahmed Bey merhumun kızıdır ve şaire Hatice İffet Hanımın küçük kardeşidir.1294 senesinde Dersa'adet'de vefat ettiğinden Edirne kapısı dışında defnedilmiştir..Arife, kâtibe, şaire olup oğlu Mehmed Emin Bey'in müdürlük ve muhasebecilik memuriyetlerinde ekser müsvedât ve mektubları Rahile Hanım temize çekermiş.

3.Mehmed Fâik Efendi:

Hafi Şeyh Mustafa Efendi Hazretlerinin oğludur. Zeki , şair, hatib, hoş-sada bir zattır.Yirmi yaşlarında vefat etmişti.Divan olacak miktarda ilâhiyat ve güzel şiirleri vardır.

4.Fethî:

İsmi Abdülfettah'dır.Emîrî Efendi'nin amcasıdır.1252 senesinde doğmuştur.Fazıl, kemal sahibi,âteşin bir zekaya sahip, nüktedan bir insandır..Siirt, Mardin sancakları evkaf muhasebeciliğinde ve Şirvan kaymakamlığı görevlerinde bulunmuştur.1293 senesinde Mardin Sancağı tahrirat müdürlüğünde bulunmuştur.Müretteb bir divanı vardır.

5.Kâmî:

Büyük üstad Mehmed Şa'ban Kâmî Efendi Hazretleridir. İlim, irfan ve kemalat ile vasıflanmış az bulunur bir insandır.Pek çok talebe yetiştirmiştir.

6.Edhem:

Mustaf Talib Efendi merhumun oğludur.1268 senesinde doğmuştur. Babasının isteği ile Harbiye Mektebine girmiş ve zeki olduğu için erkân-ı harb sınıfına ayrılmıştır.1296 yılında ise Eskişehir Lüle Taşı Mâdeni Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir.

7. Zekâî:

İsmi Ahmed'dir. İbrahim Ağa isminde salih bir kimsenin oğludur. Doğum yılı 1270 senesidir.1287 senesinde üstâd Mehmed Şa'ban Kami Efendi Hazretleri'nden ilim tahsil etmiştir.İzhâr-ı Kafiye, Camî gibi ba'zı kütüb-i Arabiyyede şerhedici idi.Güzel bir huya sahib ve şiir yazmaya devam eden vatanın mert bir delikanlısıdır.

8.Şeyh Mustafa Safiyeddin:

İsmi Mesud'dur.Memleketin alim ve fazıl kişilerindendir. Ali Efendinin oğludur.1263 senesinde vefat etmiştir. Fazıl kemal ve zengin bir insandır.

9.Vehbî:

İsmi Abdülvehhab'dır.Tâhir Tâib Efendinin oğludur.Fethullah Feyzi Efendi'den ilim öğrenmiştir.Babası gibi güzel bir sese sahiptir.Mücellitlikle dahi behresi vardır.

10.Vehbî:

İsmi Abdullahdır. Mehmed Ağa'nın oğludur.Gayet seri bir kalem sahibidir ancak yemeye içmeye ve eğlenmeye düşkün bir kişiliğe sahiptir..1293 senesinde babasının yerine Behrâmki Nahiyesi Müdürlüğüne tayin olunmuş fakat bu tür memurluklar açıktan açığa eğlenceye müsait olmadığından altı ay sonra ayrılmıştır.

11.Vasfi:

İsmi Hüseyindir. Diyarbakır Rüsûmât Ketebe-i Mütehayyize(ileri gelen) sindendir. Şi'r ve inşası güzeldir.

12. Feyzî:

İsmi Feyzullahtır.Pazarbaşı-zâde Mehmed Ağa'nın oğludur. Sülûkiye Mescid-i şerifi dairesindeki okulda Muallim-i Sıbyan(Çocuk Öğretmeni) olduğundan Emârâ Efendi'de bu hocadan ders almıştır..Edip, şair,hattat hüner sahibi bir zattır.Divanındaki şiirler mürettebtir.

13. Fâzıl:

İsmi Mehmed'dir.Memleketin Müftüsü olan Hâdi-zâde(divanda Câmid-zâde geçer) Abdülfennî Efendi Hazretlerinin oğludur.Babasından ilim tahsil etmiştir.Ayrıca Emîrî Efendi'nin Amcası Şaban Kâmî Efendi'den de ilim tahsil etmiştir.Fâzıl, âlim, kâmil ve müttakî bir zattır.Şiirleri de gayet muhayyel ve âteşindir.

14. İffet Hanım:

İsmi Hadîcedir. Memleketin hanedanlarından Ahmed Bey'in kızı ve şair Rahile Sırrı Hanım'ın kız kardeşidir. Şiir'de adeta tek bir rüzgar ve tasavvufta bir deryadır.Mürettep bir kıt'a divanı mevcuttur.

15.Abdî:

İsmi Abdulkerimdir.Emîrî Efendi'nin dayısıdır.Rağibiye medresesinde ilim tahsil etmiştir.Mardin ve Siirt sancaklarında rüsûmât müdürlüklerinde bulunmuş ve 1295 senesinde ise Siverek rüsûmat müdürlüğüne geçmiştir.Mükemmel bir müretteb divana sahiptir.

16. Âkif:

İsmi Ahmed'dir Ali Emîrî Efendi'nin abisidir.Bolu sancağı tahrirat müdürlüğünde müstahdemdir.(Tezkire yazıldığı sıralarda).Emîrî Efendi abisinden aldığı bir mektupta evinin yandığını ve bu yangında divanı ve diğer kitaplarınında yandığını beyan eder.Yeniden şiir yazmaya başlamıştır.Şu beyit ona aittir:

Anladan dil mâcerâsın hâmedir
Yazdığım yâre anınçün nâmedir.

17. Sabrî:

İsmi Mehmetdir.Güzel Abdurrahman'ın oğludur.1261 tarihinde Diyarbakır eyâletinin muhasebe kalemine devam etmiştir.

18.Sabrî:

İsmi Ahmed'dir.Mürsel lakabıyla bilinse de şiirlerinde Sabrî mahlasını kullanmıştır.1294 yılında Mardin Sancağı İ'şar Müdüriyet Başkitâbeti'ne tayin olmuş, Şâban Kâmî Efendi'den Arapça ,Farsça dersler almıştır.

19.Sıdkî:

Diyarbakır'ın Rum kapısı civârında bir okulda muallimdir(öğretmen).Salih, müttakî bir zattır. Kendisinin şiirde şöhreti bulunmamakla birlikte istiğna gazelleri şöhret bulmuştur.

20.Said Paşa :

Süleyman Nazif Efendi'nin oğludur. Diyarbakır vilayet mektupçuluğundan sonra,Elazığ, Maraş,Mardin,Mutasarrıflıklarında bulunmuştur.Fazıl,kitabet ve kemal sahibi bir zattır.

21.Remzî:

Nâmı Mehmed'dir.1170 sonlarında Diyarbakır'da doğmuştur. Fazıl ve kemal sahibi bir şairdir.Uzun boylu, esmer çehreli, çatık kaşlı, kibar tavırlı,zarif sohbetli bir zattır.

22.Re'fet:

Mevlîd-i Şerif'in yazarı Hoca İbrahim Re'fet Efendi'dir.Arapça, Farsça ve Kürtçe dillerini iyi derecede bilmektedir.Tarihe meyilli ve nüktedan bir kişiliğe sahiptir.

23.Râif :

Diyarbakır'ın hanedânından mukâbelecizâde Hasan Efendi Merhum (Yusuf Râif) Efendidir.1251 yılının sonlarında dünyaya gelmiştir. Şaban Kâmî Efendi'den ilim tahsil etmiştir.Bir ara Mardin'de memur olarak çalışmıştır.Ayrıca Halep, Şam, Bağdad ve Basra'da da bulunmuştur.

24.(Mektûbî) Râ'if Efendi:

Feyzullah Ra'if Efendi Hazretleridir.1247 yılında dünyaya gelmiştir.Şaban Kâmî Efendi Hazretleri'nden ilim tahsil etmiştir.Hangi kıymetli yazıya baksa hemen taklit edebilme kabiliyetine sahiptir.1289 yılında vilâyet mektupçuluğu görevini yapmıştır.Olgun bir ediptir.

25.Süleyman Nazif:

M.1787 Yılında Diyarbakır'da doğmuştur.Tahsilini tamamladıktan sonra Mahkeme-i Şer'iyye başkatibi olmuş,1832 yılında vefat etmiştir.Oğlu Said Paşa bulabildiği manzum ve mensur yazılarını bir araya getirerek H.1273 senesinde Diyarbakır Matbaasında bastırmıştır.

26.Hayâlî:

Son asır şairlerindendir. Adı Ahmed'dir.Şiirlerinde Hayâlî mahlasını kullanmıştır.Mehmed Şaban Kami'nin oğludur. H.1266(M.1850) yılında doğmuştur.Devrin bilginlerinden olan babasından ders almıştır.Tahsilini tamamladıktan sonra bir müddet serbest çalışmış, sonraları memuriyeti tercih etmiştir.Daha genç denen bir yaşta 23 şaban (M.1887) Pazar günü vefat etmiştir.

27.Namık Kemal:

21 Aralık 1849'da Tekirdağ'ında doğmuştur.Beyazid Rüştiyesinde ve Valide Mektebi'nde birkaç sene okumuştur. Hususi hocalarından Arabî, Fârîsî okumuş, Şark-İslam kültür ve edebiyatını öğrenmiştir.İstanbul Emtia gümrüğü Tahrirat Başkatibi ve sonrada müdürü olan Leskofçalı Galip Bey'in yanında muavin olarak vazife görmüştür.2 Aralık 1888'de vefat etmiştir.

28.Leskofçalı Galip

Leskofça'da doğdu. Asıl adı Mustafa Gâlib'dir. Hayatı hakkında detaylı bir bilgi yoktur.Birtakım devlet memurluğu görevinde bulunmuştur. 12 Aralık 1867 yılında İstanbul'da ölmüştür. Şiirlerindeki mübalağa ve fahriyeler yönünden Nef'î'yi andırır ancak söyleyiş bakımından da Nail-i Kadim'in takipçisidir. Zamanın önde gelen şairleri tarafından üstad kabul edilen Gâlib'in Divan'ı vardır.

29.Şeyh Mustafa Safiyeddin:

Divanda bu şairle ilgli şu bilgi yer alır. "Biraderlerimin (Ali Emîrî Efendi'nin) validesinin pederidir."

30.Said Gâlib:

Diyarbakırlıdır.Asıl ismi Muhammed Said Gâlib'dir.Diyarbakır'da Şafiîler imamı olarak tanınmaktadır.

31. Nazmî: Müftüoğlu Hoca Mes'ud Efendi'nin oğludur.Asıl ismi İbrahim Nazmî'dir.

32.Sabrî: Diyarbakır'ın Lice Kazası eşrafındandır.İsmi Abdülaziz Sabri Efendidir.

33.Abdurrahman izzet: Diyarbakırlıdır.İsmi Abdurrahman İzzet'tir.

34. Ziver Paşa: İstanbulludur.Şeyhu'l-Harem olarak bilinir.

35.Halim Giray: Kırımlı Halim Giray Efendidir.

36.Sabrî: Diyarbakırlıdır.Kufri-zâde Sabrî olarak tanınır.

37.Avni: Diyarbakırlıdır.Asıl ismi Ali Avnî'dir.

38.İstanbullu Ağa-zâde Said Efendi:

39.Mensureli Rif'at

40.Şâdî: Karslı Şâdî Efendidir.

41.Mustafa sabık Abdülaziz Efendi

42.İrfan Paşa:İstanbulludur.

43.Başkatip Ali Avni Efendi

44.Gülşen-zâde vâsıf

45.Mevlana

46.Fuzûli

2.4.Tarihi Şahsiyetler:

Ali Emîrî Efendi divanı, yazıldığı devirden önemli izler taşıdığını daha önce ifade etmiştik. Özellikle devrin padişahları, kişisel ve siyasal özellikleri ile kasidelerde açıkça göze çarpmaktadır. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi " Devirden Divana Yansıyanlar" bölümünde verildiğinden biz burada sadece divanda adı geçen Osmanlı Padişahları ve devrin diğer önemli tarihi şahsiyetleri hakkında kısa bilgiler vermeye çalışalım.

2.4.1.Divana Yansıyan Osmanlı Padişahları

Ali Emîrî Efendi Osmanlı hanedanlarına karşı derin bir sevgi beslemektedir.Bu sevgisini hem nazmında hem de nesrinde açık açık ifade etmektedir.Divanında yer alan kasidelerde, tarihlerde bu sevgisini açıkça görmekteyiz.Emîrî Efendi'nin padişahlara hitap şekli de bir yerde onun Osmanlıya ve Osmanlı sultanlarına olan sevgisinin bir başka göstergesidir.Divanda geçen bu hitap şekillerinden en çok kullanılanları şu şekilde sıralayabiliriz:

" Sultân-ı Zîşan, Şehen-şâh-ı kerem, Hüdâvend-i kerem, Hakân-ı cem-simâ,Şehen-şah-ı kerem-ferma,Şehryârâ,Tâc-dâr-ı pür-kerem, Şehen-şeh-i müşkil-kûşâ,Padişah-ı Kâmuran, şehâ, Padişâhâ, Serfirâzâ, Kâm-kârâ,Husrevâ gibi.

2.4.1.1.Sultan Abdülaziz (1830-1876)

Sultan Birinci Abdülaziz 8 Şubat 1830 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası Sultan İkinci Mahmud, annesi Pertevniyal Valide Sultan'dır.Ağabeyi Sultan Birinci Abdülmecid'in vefatı üzerine 25 Haziran 1861 31 yaşında tahta çıktı.Küçük yaşlarda iken ağabeyi Sultan Birinci Abdülmecid, onun eğitimine gerektiği gibi dikkat etti. Şehzadeliği sırasında rahat ve korkusuz bir hayat sürdü.İyi derecede Fransızca konuşur, şiire ve müziğe ilgi gösterir ve hatta kendisine ait besteleri bile bulunmaktadır. Resim yapma kabiliyeti de çok üstün olan Sultan Birinci Abdülaziz, Osmanlı donanmasına ısmarlayacağı gemilerin planını bizzat kendisi çizmiştir. Ok atmayı, ata binmeyi, avlanmayı ve özellikle de güreşmeyi çok severdi.

2.4.1.2.Sultan V.Murad Han (1840-1904)

Sultan Beşinci Murad 21 Eylül 1840 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası Sultan Abdülmecid, annesi Şevk-Efza Hanımdır. Sultan Beşinci Murad, çocukluğunda ve gençliğinde iyi bir eğitim gördü ve Fransızca öğrendi. Okumaya da oldukça meraklı olan V.Murad Fransa'dan çeşitli kitaplar getirtir ve bu eserleri tetkik ederdi. Edebiyata karşı çok ilgilisi bulunan Padişah, aralarında Ziya Paşa ve Namık Kemal'in de bulunduğu devrin bir çok şairi ile yakın dostluk kurmuştu. Yabancı kültürlerden de etkilenen Sultan Beşinci Murad, piyano çalmayı öğrenmiş ve Batı müziği stilinde besteler yapmıştır.

Sultan Beşinci Murad, tahttan indirilen Sultan Abdülaziz'in yerine 30 Mayıs 1876'da padişah olmuştur. Ancak, meşrutiyetin kurulmasını isteyen, aydınların bu düşünce ile tahta getirdikleri Padişah V.Murad 93 gün kaldığı Osmanlı tahtından 31 Ağustos 1876 günü indirilmiş 29 Ağustos 1904 tarihinde vefat etmiştir.

2.4.1.3Sultan Abdülhamid Han (1842-1918)

Sultan İkinci Abdülhamid Han 21 Eylül 1842 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası Sultan Birinci Abdülmecid, annesi Tir-i Müjgan hanımdır. Babasının padişahlığı sırasında küçük yaşta annesini kaybettiğinden ve zayıf bir bünyeye sahip olduğundan çok hoşgörülü bir ortamda büyüdü. Kültür derslerinin yanında musiki dersleri aldı.

Sultan İkinci Abdülhamid, yıkılmak üzere olan Osmanlı İmparatorluğunu 33 yıl ayakta tutmayı başarmış büyük bir padişahtır.Kendisini öldürmek isteyenleri bağışlaması, dünya siyaset tarihinde görülmemiş bir olaydır. Sultan İkinci Abdülhamid, kültüre önem vermiş ve eğitim konusunda hizmet verecek birçok okul yaptırmıştır. Üniversiteler, Güzel Sanatlar Akademisi, Ticaret ve Ziraat Okulları kuran Sultan İkinci Abdülhamid, ilk ve orta dereceli okullar, dilsiz ve kör okulları, kız meslek okulları da yaptırmıştır. Vilayetlere liseler, kazalara ortaokullar kurmakla beraber, ilkokulları köylere kadar ulaştırdı.İstanbul'da Şişli Etfal Hastahanesi'ni ve Darülaceze'yi kendi şahsi parasıyla yaptırdı.Hamidiye adı verilen nefis içme suyunu borularla İstanbul'a getirtti. Karayollarını Anadolu içlerine kadar uzatan Sultan İkinci Abdülhamid, Bağdat'a ve Medine'ye kadar da demiryolları döşetmiştir.

2.4.1.4. Sultan Mehmed Reşat Han (1844-1918)

Sultan Mehmed Reşad Han 2 Kasım 1844 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası Sultan Birinci Abdülmecid, annesi Gülcemal Hanımdır.Küçük yaşlarda gereken eğitimi almış olanSultan Mehmed Reşad, amcası Sultan Abdülaziz zamanında rahat bir şehzadelik yapmasına rağmen ağabeyi Sultan İkinci Abdülhamid zamanında, veliaht olduğu için devamlı kontrol altında tutulmaktaydı. Sultan Mehmed Reşad Han, günlerini genellikle haremde şiir ve kitap okuyarak geçirirdi.

Sultan Mehmed Reşad, İttihat ve Terakki partisinin desteğiyle tahta çıktığında 65 yaşındaydı. Sultan İkinci Abdülhamid'in padişahlığı sırasında devlet işleriyle yeterince ilgilenememişti. Padişahlığı sırasında yönetim daha çok İttihat ve Terakki partisinin ileri gelenlerinden Enver Paşa, Talat Paşa ve Cemal Paşa'nın eline geçmişti.

2.4.1.5. Sultan Mehmed Vahidüddin (1861-1926)

Sultan Mehmed Vahidüddin, son Osmanlı padişahıdır. Babası Sultan Birinci Abdülmecid, annesi Gülistu Hanımdır. Çocuk denecek yaşlarda hem öksüz, hem yetim kalan Sultan Mehmed Vahidüddin, babası Sultan Birinci Abdülmecid'in kadınlarından Şayeste Kadın tarafından büyütüldü.Eğitim ve öğrenimi ile ağabeyi Sultan İkinci Abdülhamid henüz padişah değilken bile yakından ilgilenmiş, Sultan İkinci Abdülhamid, saltanat yıllarında da bu tutumunu değiştirmemiştir. Sultan Mehmed Vahidüddin kitap okumayı seven, konuşmaktan ziyade dinlemeyi tercih eden çok kibar bir insandı.Veliaht olarak bulunduğu yıllarda, Birinci Dünya Savaşı çıktı. Savaş sırasında Osmanlı İmparatorluğunun veliahtı olarak Almanya'ya resmi bir gezi yaptı. Sultan Mehmed Reşad'ın ölümü üzerine, Sultan Altıncı Mehmed Vahidüddin padişah oldu.

2.4.2.Devrin Diğer Önemli Tarihi Şahsiyetleri:

2.4.2.1. Abidin Paşa:

1876 yılında Hey’et-i Islahiyye olarak Diyarbakır’a gönderilmiştir. Emîrî Efendi İse Abidin Paşanın yanına müsevvid (taslak yapan, katip) olarak işe girer. Onunla birlikte, Harput, Sivas, Selanik ve daha sonra da Adana, Trablusşam,Erzurum

gibi yerlerde çeşitli görevlerde bulunur.Onun için yazmış olduğu uzun bir kasideden de anlaşıldığı üzere şair için önemli bir yere sahiptir.Emîrî Efendi Abidin Paşa'yı divanında şu beytiyle tanıtır.

Sözünde maʿdelet ẓâhir dilinde maʿrifet mużmer
Ḳudumunda şeref bâhir yüzünde merḥamet peydâ (K.12-115)

2.4.2.2.Cemal Bey: A'şar memurudur.Emiri efendi bu zat için bir tarih kaleme almıştır.

Bi-ḥaḳ mefḫar-i ʿâlem bi-ḥakk-i levḥ-i celîl
Ola Cemâl Bey´e mes´ûd-ı rütbe-i bâlâ (T.11-12)

2.4.2.3.Cevat Paşa:

II.Abdulhamid Döneminde sadrazamlık yapmış önemli şahsiyetlerden biridir.Emîrî Efendi onun sedaretine bir tarih düşürmüştür.

Yine ilhâm-ı Mevlâ cilve-pîrâ oldu ḳalbinde
Cevâd Paşayı ṣadr-ı ʿaẓam etti ol şeh-i yektâ

İṣâbettir kerâmettir bu tevcîh-i hümâyûnu
Olur elbette ilhâma meḳârin sâye-i Mevlâ (T.13-3-4)

2.4.2.4. Ahmed Eyüp Paşa:

Şairin de yakından tanıdığı Maraşal Ahmet Eyüp Beydir.Emîrî Efendi onun vefatına bir tarih düşürmüştür.

Geldi bir pîr bu târîḫ ile verdi ḫaber
Ḳaṣr-ı firdevsi mekân eyledi Eyüp Paşa (T.14-5)
(1310)

2.4.2.5. Toptanzade Haydar Gani Bey:

Haydar Gani Bey hakkında divandan edindiğimiz bilgilere göre onun aslen Arnavut kökenli olduğunu öğreniyoruz. Kaymakamlık yapmış ve pek çok devlet hizmetini yürütmüş, Padişahın yardımcılığına kadar yükselmiş önemli bir şahsiyettir. Genç yaşta bir kaza kurşununun kurbanı olmuştur.

Arnâvud ḳavm-i necîbinden idi ṣaff-der idi
Ḫayli gürbüzdü dilâverdi şecâʿat-pîrâ

Geldi bir hâtif-i ʿġabî dedi gevher-târîḫ
Ḳıldı Ḥaydar Ġanî Bey dâr-ı cinân-ı me'vâ (T.15-5-13)
(1316)

2.4.2.6. Reşad Paşa:

Mali ye Bakanlığı görevini üstlenmiştir.Daha sonra vezirlik makamına yükselmiştir.Emîrî Efendi onun vezir olduğu yıla divanında tarih düşürmüştür.

Bu târîḫ etti telşîm ḥużûr-ı âṣef-i zîşân
Vezîr-i kâm-bîn oldu Reşad Paşa-yı yümn-efzâ (T.16-8)

2.4.2.7.Mustafa Neşet Paşa:

Yanyalı Mustafa Paşa olarak tanınır.Onun için düşürülen tarihden anlaşıldığı kadarıyla ali, fazıl bir kimsedir.On iki yıl kadar kırk kilisede mutasarrıflık yapmış.Emîrî Efendi'nin onun vefatına düşürdüğü tarihi aşağıda zikredelim.

Çıḳdı gülbânk-ı hû ile târîḫ

Gitti firdevse Muṣṭafa Paşa (T.17-5)

(1321)

2.4.2.8. Ahmed Rıza Bey:

Divandan edindiğimiz bilgiye göre meclis başkanığı yapmış önemli bir şahsiyettir.Emîrî Efendi divanında kendisini çok fazla tanımadığını ancak onu tanıyanların kendisinden övgüyle bahsettiklerini ifade eder.

Kendini bilmem faḳat iḳdâmını

Hep bilenler eyliyor medḥ u s̱enâ (T.21-2)

2.4.2.9. Celal Paşa:

İşkodralızade Celal Paşa'dır. Abdülhamid Han'ın damadıdır. Vezirlik makamına kadar yükselmiştir.

Bu gün dâmâd-ı ẕîşânı Celal Pâşâya luṭfundan

Vezâret câme-i ʿâlem-bahâsın eyledi iksâ

Emîrî eyledim dünyâya bu târîḥ ile tebşîr

Vezâret-câme-i mesʿûdını giydi Celâl Paşa (T.23-7-14)

(1326)

2.4.2.10.Süleyman Paşa ve Kaplan Paşa:

Divanda Kaymakamlık görevlerinde bulunmuş olan Haydar Gani Bey'in dedeleri olarak tanıtılır.

Ced-be-ced silsîle-i nesli ekâbirden idi

Cedd-i pâkiydi Süleymân Paşa Ḳaplân Paşa (T.15-8)

2.4.2.11.Deli Petro:

1672 yılında Moskova'da doğdu ve kendi kurduğu Saint-Petesburg (Leningrad) da 1725 yılında öldü. Rusyayı Avrupalılaştırmak için çalışmalar yaptı. Petro'nun ilk işi bir ordu ve donanma meydana getirmek olmuştur. İngiliz gemilerinin nasıl yapıldığını öğrenmek için iki defa Arkanjel'e seyahat etmiş, mühendisler getirterek Voronej ve Don nehirleri üzerinde ilk Rus donanmasını yaptırmıştır. Rusya'nın sahili olmadığı ve Karadenize inmek için Petro 1696'da Azak kalesine hücum ederek Osmanlının elinden aldı. 1709'da da onikinci Charles'e karşı Poltava zaferini kazanarak onu Osmanlıya sığınmaya mecbur etti. Petro İsveç kralının kendisine teslim edilmesini istemişti. Osmanlı bunu kabul etmeyerek kralı beş sene muhafaza etmiş ve sonra memleketine kaçmasına imkan vermiştir. Osmanlıyla bu sebepten dolayı muharebeye girişti fakat Baltacı Mehmed Paşa'nın kumandası altında bulunan Osmanlı ordusu tarafından Prut'ta 1711'de zor durumda bırakılmıştı. Baltacı Mehmed Paşa biraz azimli davransaydı, Petro ya yenilecek ya da askeriyle birlikte mahvolacaktı. Petro Osmanlının elinden ucuz kurtulduktan sonra Azak kalesini tekrar elden çıkardı. Baltacı Mehmed Paşa'nın Katherina'dan etkilenerek sulh yapmak gerektiği fikrini savunduğu söylenmektedir. Petro elli üç yaşında öldü. Unvanını hakkıyla kazanmış hükümdarlardandır. Yaptığı birçok değişikliklerden ve insafsızca şiddetinden dolayı eski tarihciler ona Deli Petro derler.Emîrî Efendi'de aynı şekilde kendisine hitap ederek divanında ona şu şekilde yer verir.

Kim verdi serseri Deli Petroya ġayreti
Geldi ẓuhura saḥa- i vüs'atde Rusyâ (M.1-26)

2.4.2.12.Napolyon:

15 Ağustos 1769'da Korsika'nın Ajaccio kentinde doğdu. 1779 yılında Brienne'de öğrenim gördü, 1784'te 'Parisian École Royale Militaire' adlı askeri akademiye girdi.1785 yılının Nisan ayında Valence'daki topçu alayına üsteğmen rütbesiyle katıldı.Nisan 1792 de Avusturya savaşı başladığında bağışlanarak yüzbaşı rütbesiyle göreve çağırıldı.

1798'de Mısır seferine çıktı ve İngiliz donanmasını yenilgiye uğrattı, Malta'yı aldı. Haziran 1798 de İskenderiye'yi ele geçiren Napolyon, Nil vadisi boyunca içerlere ilerlemiştir. İngiliz Amiral Horatio Nelson komutasındaki İngiliz donanmasının Abukir körfezindeki Fransız donanmasını imha etmesi üzerine ikmal bağlantısı kesilmiş oldu. Şubat 1799 da Suriye üzerine yürümüş fakat Akka'da sert Osmanlı direnişi karşısında Mısır'a dönmek zorunda kalmıştır. 7 Mart 1815'te ise tahtına geri döndü. Elbe adasından kaçtı ve gizlice Paris'e döndü. Halk desteği tekrar yükseldi. Böylece Napolyon ikinci kez tahta çıktı. Bir ordu topladı ve Belçika'ya saldırdı. Ancak haziran ayında İngiliz ve Prusya kuvvetleri tarafından Waterloo'da büyük bir yenilgiye uğradı. Paris'e dönünce tahtına ikinci kez veda etmek zorunda kaldı. Amerika'ya kaçmak istedi, ancak bunu başaramadı ve İngilizlere teslim oldu. İngilizler onu Atlantik'teki St. Helena adasına götürdü. Son yıllarını bu küçük adada geçiren Napolyon, 5 Mayıs 1821'de 51 yaşındayken öldü.Emîrî Efendi dünyayı titreten bu askeri dehaya divanında şu ifadelerle telmihte bulunur :

Dünyayı titreten Bonapart oldu nâ-bedîd
Bir ân içinde yandı bütün şehr- i Moskovâ (M.1.30)

Kim oldı avn u nuṣret ile kuvvet-i ẓahır
Etdi esir Nâpolyon'u ………..[64] Prusya (M.1-26-27)

2.5.Emîrî Divanında Aşk:

Klasik Edebiyatımızın kalbinde yer alan aşk, en vazgeçilmez ve en temel motif olarak karşımıza çıkar.Fuzûlî'nin " Aşk imiş her ne var âlemde" dediği gibi divan Şiiri de rengiyle, tadıyla, kokusuyla aşkın şiiridir.

Divan edebiyatında, estetik bir sistem içerisinde zengin teşbih ve tasvirlerle tarif edilen sevgili,divan şiirinin en renkli yanını temsil etmektedir.Emîrî Efendi'nin divanındaki şiirler incelendiğinde ise daha çok Allah, Peygamber,ilim aşkı gibi tasavvufî mânâdaki aşk söz konusu olduğu gibi beşeri aşka dair terennümler de oldukça fazladır.Emîrî Efendi'nin aşk derecesindeki Peygamber sevgisi ve kitap sevgisi, ilgili bölümlerde işlendiğinden burada daha ziyade Emîrî Efendiye göre aşk ve sevgili konusunu ele alacağız.

Asırlardan beri aşkın tarifi yapılır. Ancak aşk belki de bu tanımlardan hiçbiri yada hepsidir.Emîrî Efendi'ye göre ise gerçek aşk içine şehvetin karışmadığı aşktır.O şöyle der:

O ʿâşıḳ kim ṣafâ-yı ʿaşḳına şehvet ḳarışdırmaz
Felâket-ḫâne-i maḥşerde de serbâz olur peydâ (G.38-5)

Emîrî Efendi divanında nasıl bir sevgili olmasını yani sevgilinin olumlu ve olumsuz sıfatlarını dile getirir. O sevgilinin bir nur gibi parlak olmasını, âlemde dillere destan biri olmasını ister.

---

[64] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.

Gerden-i cânânı billur isterim meşreb bu ya

Yaʿni bir âyîne-i nûr isterim meşreb bu ya (G.167-1)

Ketm-i ʿaşḳ etmek Emîrî olmamış ʿâdet baña

Yârimi ʿâlemde meşhûr isterim meşreb bu ya (G.167-8)

Aşağıdaki beyitte şair, sevgilinin olduğu meclisde yabancıların bulunmasını istemediğini ifade şu beyitle ifade eder.

Ġam ṣanır aġyâr ile ẕevḳ etmeyi şeydâ göñül

Meclis-i cânanda aġyâr istemem meşreb bu ya (G.168-5)

Müfsid bir rakibi sevgili ile görünce elinde geceyi aydınlatan güneş olsa bile ona fırlatır,diyerek sevgiliye kendisinden başka birinin yaklaşmasını kesinlikle istemez.

Yâr ile gördükde bir ʿâşıḳ raḳîb-i müfsidi

Şeb-çerâġ-ı mihr elinde olsa fırlatmaz mı ya (G.170-4)

Aşağıdaki beyitte ise Emîrî Efendi sadece bir aşk değil üç aşk’tan bahseder. Onun ifade ettiği bu üç aşk unsuru kadeh, içki ve sevgili’dir.

Ey Emîrî hem ḳadeḥ hem bâde hem yâr olmalı

Meclis-i ʿaşḳ-ı müretteb isterim meşreb bu ya (G.166-7)

2.6.Hayata Bakışı :

Divan şiiri asırlardan beri Türk milletinin bedîî zevkini oluşturduğu gibi içinde yaşadığı toplumların kültür, inanç ve sosyal hayatından da izler taşır. Hayatla sürekli iç içe olan, devrin ve toplumun şartlarına kayıtsız kalmayan Emîrî Efendi'nin özellikle divanında da hayata bakışını yansıtan çeşitli izlere rastlanır.Divanındaki bu yansımalara geçmeden önce Muzaffer İsen'in şu tespitlerine yer vermek yermek yerinde olacaktır: "On iki cilt tutan büyük şair Emîrî'ye 'büyük şair' ünvanını veremeyiz.Fakat, gücenikliklerle geçen hayatında ince, hassas bir yönü olduğu kesindir.O,

Maksatları uğrunda ne canlar telef oldu
Ben meslek-i İskender-i Dârâ'ya gücendim

diyecek kadar geniş insanlık fikrine bağlı.

Cennet gibidir şimdi bana kûşe-i nisyan
Ben silsile- Âdem ü Havva'ya gücendim,

diyecek kadar toplumdan bezmiş.

Mahrem olalı meclis-i erbâb-ı yakîne
Dünyâda gözüm var diyen âmaya gücendim

diyecek kadar dünyaya boş vermiş.

Merdâne kelâm etmelidir merd-i suhandan

Ebrû-yı dilâradaki imâya gücendim

diye haykıracak ölçüde cesur.

Sevdiği bir insanı nitelerken;

Gül yaprağıdır nüsha-i Kur'an arasında

gibi pek duyulmamış güzel bir benzetme yapacak ölçüde güçlü ve duygulu bir şairdir." diyen İsen'in bu görüşlerini te'yid eden, Emîrî Efendi'nin divanındaki bazı tespitlerimizi biz de aşağıda zikretmeye çalışalım.

Aşağıdaki beyitte dünya hayatının geçici olduğunu, her mutluluğun arkasında bir hüznün gizli olduğunu şu şekilde ifade eder.

Zamane râḥatında yoḳ beḳa işte budur dünyâ
Melâle münḳalibdir her ṣafa işte budur dünyâ (G.160-1)

Gençlik kışının gecesinden ihtiyarlık sabahıyla uyandığını ifade eden aşağıdaki beyitte ise Emîrî Efendi kendi kendisine bir servi gibi dimdik olan boyunun iki büklüm hale gelişinin sebebini sorar.

Civanlıḳ vaḳtini fikr eyle ey pîr-i cihân-dîde
Nedir şu ḳâmetinde inḥinâ işte budur dünyâ (G.160-3)

Aşağıdaki beyitte ise adeta 'dünya nedir?'sorusunun cevabını verir.Faziletli kimselerden bu soruyu sorarsan sana cellat resmini çizerler ve 'işte dünya budur' derler, diyerek dünyanın asıl mahiyeti hakkında bize bilgi verir.

Efâḍıldan ḥaḳiḳi resm-i dünyâyı ṣorarsañ der
Edip cellâd-ı şeklin rû-nüma işte işte budur dünyâ (G.160-5)

Dünyadan şikayet etmeye devam eden Emîrî Efendi aşağıdaki beyitte de benzer duyguları dile getirir.Dünyada kimisi eziyet ve sıkıntıların esiri olmuşken kimisi de safa ve bolluk içersinde hayatını geçirmektedir.

Kimi olmuş esîr-i renc ü miḥnet böyledir dünyâ
Kimi bulmuş ṣafâ-yı genc ü niʿmet böyledir dünyâ (G.161-1)

Ancak dünyada kişi ne durumda bulunursa bulunsun yine de yapacağı hizmetlerden geri durmaması gerektiğini ifade ederek, dünyadaki zevk ü sefânın geçici olduğuna değinir.

Gerek râḥat gerek miḥnet deminde dönme ḫizmetden
Geçer durmaz Emîrî ẕevḳ u râḥat böyledir dünyâ (G.161-7)

3.DİVANIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

3.1.Divanda yer alan Nazım Şekilleri:

Ali Emîrî Efendi'nin divanında sırasıyla Kasideler, Tarihler,Gazeller ve Tahmisler olmak üzere dört nazım şekli, kaside nazım şeklinin içinde ise Tevhid ve münacat ile na't nazım türü bulunmaktadır.Ali Emîrî Efendi klasik divan tertibinden ve geleneksel nazım şekillerinden farklı bir yaklaşım sergilemiştir.Öncelikle divanına bir münacâtla başlamış ardından başta peygamberimiz olmak üzere dörte halife için yazdığı na't bölümü yer almıştır.Daha sonra din ve devlet büyükleri için yazmış

olduğu kasideler yer almıştır.Bu kasidelerden sonra ise Tevarih kısmına yer verip ardından tekrar Tevhid ve Münacât bölümü yer almıştır.Bu bölümden sonra ise gazel tarzında yazılmış 15 na'ta yer vererek gazaliyat kısmına geçmiştir.Divanın son bölümünde ise çoğu akraba yada Diyarbakırlı şairler olmak üzere 50'ye yakın şairin şiirine tahmis yapmıştır.

Biz aşağıda bu nazım şekilleri ve türlerini divandaki tertibe göre ayrı ayrı incelemeye çalıştık.

3.1.1.Tevhid ve Münacât:

Allah'ın varlığını, birliğini ve yüceliğini anlatan şiirlere tevhid, Allah'a karşı yapılan yakarış ve yalvarışları anlatan şiirlere ise münacât denilir. Şair divanına Allah'a yakarışı ifade eden ve kaside biçiminde yazılmış 104 beyitlik bir münacâtla başlar.Bu münacâtında şair, tıpkı Ziya Paşa'nın meşhur tercî-i bendinde olduğu gibi, istifham yolu ile Alla'a yalvarır. Böylece Allah'ın kudretinin büyüklüğü karşısında duyduğu şaşkınlık ve hayranlığı dile getirmiş olur.

Münacât aruzun " Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün " kalıbıyla yazılmıştır.

Divanın başındaki bu uzun münacâttan sonra şair na't, kaside ve tarih olmak üzere üç bölüme yer verdikten sonra divanında tekrar gazel nazım biçimi ile yazılmış 19 adet " Tevhid ve Münâcat " bölümüne yer verir.

3.1.1.1.Tevhid ve Münacâtta Kullanılan Aruz Kalıpları

"Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün " kalıbıyla 6
"Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün " kalıbıyla 10
" Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün " kalıbıyla yazılmış 2
ve Fe´ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün kalıbıyla yazılmış 1 tevhid ve münacat bulunmaktadır.

İlk üç şiir “ibtidâ “, 6 şiir “ Kibriya “, 8 şiir “Ḫudâ “ redifli şiirlerdir.18. şiir ve bu bölümün sonunda yer alan Hz.Ömer’e ait şiirin tercümesi ise “ a “ sesi ile kafiyelendirilmiştir.Böylece bu türde divanın baş kısmında yazılan 104 beyitlik münacatla birlikte 20 şiirde toplam 239 beyit bulunmaktadır.

3.1.2.Na’tlar

Hz.Peygamberi övmek ve ona yalvarıp ondan şefâat dilemek için yazılan şiirlere na’t denir. Na’t-ı şeriflerde Hz.Muhammed’in çeşitli vasıfları ve zaman zaman da mucizeleri anlatılır. Na’tlar daha çok kaside nazım şekliyle ve genellikle tevhid ve münacâttan sonra yazılır. Divan edebiyatının son dönemlerinde na’tların konusunda ve şeklinde bir genişleme görülür. Bu sebeple dört büyük halifenin ahlak, kahramanlık,cömertlikleri vs. anlatan övgü dolu şiirlere de na’t adı verilmiştir.Biz de bu sebeple divanda yer alan dört büyük halife için yazılan şiirleri de na’t başlığı altında değerlendirdik.Ayrıca divanın tertibinde şair na’t bölümünden sonra kaside ,tarih, tevhid ve münâcat bölümlerinin ardından tekrar gazel biçiminde yazılmış 15 na’ta daha yer verilmiştir.Bu na’tlardaki beyit sayısı 116’ dır. Böylece Hz Ömer’in şiirinin tercümesi ile birlikte toplam 20 na’tta 314 beyitlik bir şiir karşımıza çıkmaktadır.Aşağıda divanda yer alan na’tların kimler için yazıldığını ve şekil özelliklerini maddeler halinde sıralamaya çalıştık.

1.Na’t: Münacâttan sonra yer alan bu na’t , Hz. Peygamber için yazılmış 71 beyitlik bir methiyedir denilebilir.Aruzun “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün “ kalıbıyla yazılmıştır.Ali Emîrî Efendi bu na’tında divanın bütününde de görülen çoşkun söyleyişini devrik ifadelerle daha da belirginleştirerek zirveye çıkarmıştır.

Pîş-vâ- yı evvelin ü âḫirîn
Evvelîn ü âḫirîne pîş-vâ (N.1-33)

Yâ Resûlallâh fedâ cânım sañâ

Yâ Ḥabiballah sañâ rûḥum fedâ (N.1-37)

2.Na’t: Hz.Ebubekir hakkında yazılmış bir na’ttır.29 beyitten oluşmakta ve aruzun “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün “ kalıbıyla yazılmıştır.

3.Na’t: Bu na’t Hz. Ömer hakkında yazılmıştır. Na’tın içinde Hz. Ömer’in Arapça 5 beyitlik bir şiiri tercüme edilmişir.Bu tercüme beyitlerle birlikte Toplam 31 beyitten oluşmaktadır.

4. Na’t: Bu na’t Hz. Osman hakkında yazılmıştır. Na’tta Hz.Osman’ın Hz.Peygamberin damadı oluşu ve onun övgüsüne mazhar oluşu vs. konu edilerek İslam tarihinin üçüncü halifesi olan Hz. Osmandan övgüyle bahsedilmektedir.Na’t 31 beyitten oluşmakta olup aruzun “Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün “ kalıbıyla yazılmıştır.

5.Na’t:Hz.Ali için yazılmış olan bu na’t 36 beyitten oluşmaktadır ve aruzun “Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün “ kalıbıyla yazılmıştır.Bu na’tta Hz.Ali’nin kahramanlıkları konu edilerek medhedilmiştir.

Hz.Peygamber için yazılan son 15 na’tta ise şairin peygambere olan derin sevgisi ifade edilmektedir.Bu derin sevginin beyitlere yansıması ise Hz.Peygamberin “ Habib-i Huda,Mahbûb-ı Huda yada, Tâhâ “ gibi isimleri ile zikredilmesinden açıkça anlaşılmaktadır.Ayrıca bu na’tlarda kutsal olarak kabul edilen ve birinde Kabe diğerinde ise Hz.Peygamberin Kabr-i şerifleri bulunması sebebi ile şeref bulan Yesrip ve Batha (Mekke ve Medine) şehirleri övülmüştür.

Birinde Kaʿbe-i Mevlâ birinde Ravża-i Ṭâhâ
Naẓîri cennet-i aʿlâ diyâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ (N.9-6)

3.1.2.1.Na'tlarda Kullanılan Aruz Kalıpları:

1-Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün : Vezniyle yazılmış 6 na't vardır.
2.Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün : Vezniyle yazılmış 7 na't vardır.
3.Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün : Vezniyle yazılmış 2 na't yer almaktadır.
4.Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün : Vezniyle yazılmış 2 na't yer almaktadır.
5.Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fâ'ûlün : Vezniyle yazılmış 2 na't yer almaktadır
6.Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün : Vezniyle yazılmış 1 na't yer almaktadır.

3.1.3.Kasideler:

Türk edebiyatında din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılan ve kendisine ait kuralları olan şiirlere kaside denir.Divan edebiyatının son dönemlerinde dört halife için yazılan şiirler de genellikle na't başlığı altında değerlendirildiğinden biz de aynı şekilde Ali Emîrî Efendi'nin divanında yer alan başta peygamberimiz olmak üzere dört halife için yazılmış şiirleri de na't başlığı altında diğer din ve devlet büyükleri için yazılan manzumeleri ise kaside başlığı altında değerlendirdik.

Ali Emîrî Efendi'nin divanında Hz.Peygamber'in kızı Fatıma ve torunları Hz.Hasan ve Hz Hüseyin için ayrıca bir kaside de Mevlânâ için olmak üzere din büyüklerimiz için 4 kaside ve devrin önemli tarihî şahsiyetler için yazılmış 8 kaside olmak üzere toplam 12 kaside bulunmatadır.Bu kasideler zikredilen şahıslar ile ilgili önemli bilgiler içerdiği gibi aynı zamanda devrin sosyal ve siyasal şartlarını yansıtması açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu konu ile ilgili daha detaylı bilgileri "Devirden Divandan Yansımalar " bölümünde bulabilirsiniz. Biz bu başlığımız altında bahsedilen 12 kasidenin hangi şahsiyetler için yazıldığını sırasıyla belirterek

bu kasidelerin beyit sayısı ve aruz kalıpları hakkında tespitlerimizi belirtmeye çalışalım.

1.Kaside : 30 beyitten oluşan ve Hz.Peygamberin kızı Hz. Fatıma hakkında yazılan bir kasidedir. Aruzun "Mef 'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü faʿûlün " kalıbıyla yazılmıştır.

2.Kaside: Aruzun "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün " kalıbı ile yazılan ve 33 beyitten oluşan bu kasidede Hz.Peygamberin torunlarından olan Hz.Hasan methedilmiştir.

3.Kaside: Kerbela redifli bu na't, Hz. Hüseyin için yazılmış ve Kerbela'da şehit edilişi konu edilerek ona olan sevgi derin bir şekilde dile getirilmiştir. Toplam 37 beyitten oluşan kasiden " Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün " kalıbıyla yazılmıştır.

4.Kaside: 25 beyitten oluşan "Mevlana " redifli bu kasidede Hz.Mevlana'nın hem şahsı hem de eseri olan Mesnevi'si methedilmiştir. Aruzun "Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün" kalıbıyla yazılmıştır.

5.Kaside: Birinci kaside Osmanlı son dönem padişahlarından **Abdülaziz Han** (1830-1876) hakkında kaleme alınmıştır. Kasidesinin 33.cü beyitinde şair bu şiiri daha 17 yaşında iken kaleme aldığını ifade eder. Aruzun "Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün " kalıbı ile yazılan bu kaside toplam 50 beyitten oluşmaktadır.

6.Kaside:52 beyitten oluşan bu ikinci kaside ise Sultan **V. Murad Han'a** sunulmuştur. Kaside aruz vezninin "Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün " kalıbıyla yazılmıştır.

7.Kaside: Sultan **Abdülhamid Han**(1842-1918) için yazılan bu kaside 65 beyitten oluşmaktadır. Büyük bir Abdulhamid Han sevgisini taşıdığı anlaşılan şairimiz, bu

kasidesini aruz vezninin “Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün “ kalıbıyla kaleme almıştır.

8.Kaside: Bu kaside yine Sultan **Abdülhamid Han** için kaleme alınmıştır.Aruzun “Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün “ kalıbıyla yazılmış olup 50 beyitten oluşmaktadır.

9.Kaside:73 beyitten oluşan bu kaside de yine **Abdülhamid Han** için yazılmıştır.Yemen’e zorla gönderilişini ve bundan duyduğu rahatsızlıkları da bu kasidesinde dile getiren şair bu şiiri aruzun “Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün “ kalıbıyla yazmıştır.

10.Kaside: Bu kaside ise **Sultan Mehmed Reşad Han**(1844-1918) için yazılmış bir kasidedir.Aruz vezninin “Mefâîlün mefâîlün faʿ ûlün “ kalıbı ile yazılmıştır.Devrin sosyal ve siyasal yapısını yansıtması açısından oldukça önemli bir kasidedir.Toplam 76 beyitten oluşmaktadır.

11.Kaside : Bu kaside ise Osmanlı Devletinin son padişahı **Sultan Vahideddin Han**’ın (1861-1926) cülûsu hakkında yazılmıştır. 60 beyitten oluşan kaside aruzun “ Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün” kalıbıyla yazılmıştır.

12.Kaside: Bu kaside şairin hayatında önemli yeri olan **Abidin Paşa** hakkında kaleme alınmıştır.Ali Emîrî Efendi 1876 yılında Hey’et-i Islahiyye olarak Diyarbakır’a gelen Abidin Paşanın yanına müsevvid (taslak yapan, katip) olarak işe girer.Onunla birlikte, Harput, Sivas, Selanik ve daha sonra da Adana, Trablusşam,Erzurum gibi yerlerde çeşitli görevlerde bulunur. Kasideden de anlaşıldığı üzere şair için önemli bir yere sahip olan Abidin Paşa için yazılan bu kaside toplam 155 beyit olup divanda önemli bir yer edinmektedir. Kaside “Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün “ kalıbı ile yazılmış olup kasidenin son beytinde bir tarih atılmıştır.

Netice itibariyle toplam 12 kasidede 6 farklı vezinle 566 beyitlik bir kaside karşımıza çıkmaktadır.

3.1.3.1Kasidelerde Kullanılan Aruz Kalıpları

1-Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün	: Vezniyle yazılmış 3 kaside
2.Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün	: Vezniyle yazılmış 4 kaside
3.Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün	: Vezniyle yazılmış 1 kaside
4.Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'ûlün	: Vezniyle yazılmış 1 kaside
5.Mef'ûlü Fa'ilâtü Mefâîlü Fa´ilün	: Vezniyle yazılmış 2 kaside
6.Fa'ilâtün Fa'ilâtün Fa'ilün	: Vezniyle yazılmış 1 kaside

bulunmaktadır.

3.1.4.Tarihler:

Tarih veya tarih düşürmek, bir olayın geçtiği yılı ebced hesabı ile karşılanan harfler topluluğu olarak göstermektir. Bir mısra , bir beyit veya bir kıta ile yazılan tarihler vardır,ancak istenilen tarih rakam olarak en sonunda gösterilir.[65]Ali Emiri divanında en fazla 20 beyit en az 3 beyitten oluşan toplam 23 tarih bulunmaktadır. Bu tarihlerde ise daha ziyade aruz vezninin "Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün " kalıbı ile "Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün " kalıbı tercih edilmiştir.Konu olarak ise doğum, vefat, padişahlık, vezâret,valilik köprü, okul, cadde gibi çeşitli konularda tarih düşülmüştür.Biz aşağıda divandaki sıraya göre kimler için tarih düşürüldüğünü maddeler halinde sıralamaya çalıştık

1.Tarih: **Sultan Vahideddin Mehmed Han**'ın şehzadeliği sırasında **Şehzade Ertuğrul** Efendi'nin doğumuna tarihdir.5 beyittir.

2.Tarih: **Sulatn Abdulhamid Han** için yazılmıştır ve 20 beyitten oluşmaktadır.

---

[65] İskender Pala,Ansiklopedik Divan şiiri sözlüğü, İstanbul.2004, Kapı Yay.s.438

3.Tarih: Bu tarih de yine **Sultan Abdulhamid Han** için yazılmıştır.13 beyittir.

4.Tarih: "Padişahım çok yaşa " redifli bu tarih de yine **Sultan Adulhamid Han** için kaleme alınmıştır.14 beyitten oluşmaktadır.

5.Tarih: Sultan **Abdulhamid Han** için yazılmıştır ve 7 beyitten oluşmaktadır.

6. Tarih: Yine **Sultan Abdulhamid** Han için yazılmıştır ve 12 beyitten oluşmaktadır.

7.Tarih: **Sultan Abdulhamid Han**'ın yüksek bir zafer yılına tarih düşürülmüştür.10 eyitten oluşmaktadır.

8.Tarih: **Abdin Paşa'nın** Sivas valisi olduğu haberi ulaştığı güne düşülen bir tarihdir. 3 beyitten oluşmaktadır.

9.Tarih: Bir beyiti hicri bir beyiti rumi tarih olmak üzere yine **Abidin Paşa'nın** Adana valisi olduğu yıllarda Adana'nın Tarsus Kapısı denilen mahalleden **Seyhan nehri köprüsüne kadar açılan cadde** hakkında yazılan tarihdir. 8 beyitten oluşmaktadır.

10.Tarih: **Yanya vilayetinin** Tepedelen kazasında geniş bir nehir üzerinde inşa edilen **köprü** hakkında yazılan bir tarihdir.15 beyitten oluşmaktadır.

11.Tarih: **Cemal Bey'e** tevcih olunan yüksek rütbeye tarihdir.12 beyitten oluşmaktadır.

12.Tarih: Kırşehir'de şairin de büyük katkıları ile tamamlanan **Mekteb-i İdar**i'nin tamamlanmasına ve yanına da demir borularla su ulaştırılmasına tarihdir.19 beyitten oluşmaktadır.

13.Tarih: **Cevat Paşa** merhumun Sadaretlerine düşülen tarihdir ve 7 beyitten oluşmaktadır.

14.Tarih: **Maraşal Ahmed Eyüp Paşa**'nın vefatına düşülen tarihdir.5 beyittir.

15.Tarih: **Toptanzade Haydar Ğani Bey**'in vefatına tarihdir ve 13 beyitten oluşmaktadır.

16.Tarih: **Maliye Nazırı Reşad Paşa**'nın vezaretine düşülen tarihdir.8 beyitten oluşmaktadır.

17.Tarih: **Yanyalı Mustafa Neşet Paşa**'nın vefatına tarihdir.5 beyitten oluşmaktadır.

18.Tarih**: Bilecik'te inşa edilen kışla** tarihine düşülen tarihdir ve toplam 6 beyittir.

19.Tarih: **Bilecik'te inşa edilen Kız Lisesi** (İnas Mektebine) için yazılan tarihdir.6 beyitten oluşmaktadır.

20.Tarih: **Bilecik'te inşa edilen Askeri Hazırlık Okulu** (İ'dâdi Meketbi) için düşülen taridir.6 beyittir.

21.Tarih: **Mebusan Reisi Ahmed Rıza Bey** için yazılan tarihdir.Bu tarih rûmîdir. 4 beyitten oluşmaktadır.

22.Tarih: **Padişahın damadı İşkodralızade Celal Paşa'nın** vezaretine düşülen tarihdir.14 beyitten oluşmaktadır.

23.Tarih ise **ibtida' mektebine (ilkokul)** düşürülen bir tarihdir.6 beyitten oluşmaktadır.

Genel olarak değerlendirmek gerekirse divanda 23 tarih yer almakta ve aruzun çeşitli kalıpları ile yazılmış toplam 218 beyit bulunmaktadır.Tarihler bölümünün dışında şair Abidin Paşa için yazmış olduğu bir kasidenin de üç farklı yerinde de tarih düşürdüğü görülür.

3.1.4.1Tarihlerde Kullanılan Aruz Kalıpları

1-Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün : Vezniyle yazılmış 5 tarih

2.Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün : Vezniyle yazılmış 10 tarih

3.Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün : Vezniyle yazılmış 1 tarih

4.Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün : Vezniyle yazılmış 1 tarih

5.Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Feilün :Vezniyle yazılmış 3 tarih

6.Fe'ilâtün Me'fâilün Fe'ilün : Vezniyle yazılmış 2 tarih

7.Fâilâtün Fâilâtün Fâilün : Vezniyle yazılmış 1 tarih bulunmaktadır.

3.1.5.Gazeller:

Özellikle aşk,güzellik ve içki konularında yazılmış belirli biçimdeki şiirlere gazel denir.Ali Emîrî divanının bell kemiğini oluşturan bu gazeliyat kısmında 9 farklı vezinde yazılmış toplam 170 gazel ve toplam 1156 beyit bulunmaktadır.Bu gazellerde aşk, güzellik, çalışmak, kitap sevgisi, Peygamber sevgisi, dünyadan şikayet gibi konular işlenmiştir.Gazeliyat kısmında yer alan aruz kalıplarını şu şekilde gösterebiliriz.

3.1.5.1.Gazellerde Kullanılan Aruz Kalıpları:

1. Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün vezniyle yzılmış 90 gazel
2. Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün vezniyle 48 gazel
3.Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün vezniyle 1 gazel
4.Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün vezniyle 8 gazel
5.Mef'ûlü Mefâ'îlü Fa´ûlün vezniyle 1 gazel
6.Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün vezniyle 7 gazel
7.Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün vezniyle 4 gazel
8.Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'lün Fe'ilün vezniyle 9 gazel
9.Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün vezniyle ise 2 gazel yazılmıştır.

3.1.6.Tahmisler:

Tamisin sözlük anlamı beşleme yada beşli duruma getirme demektir.Bir gazelin beyitlerinin üstüne aynı ölçü ve uyakla üçer dize daha eklenerek oluşturulur. Ali Emîrî Efendi'nin divanında 50 adet tahmis bulunmaktadı. Bu tamisler en fazla 10 iki en az 4 bendden oluşur. İlk 16 tahmis 4 farklı aruz kalıbıyla, kalan 34 tahmis ise, Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün kalıbıyla yazılmıştır.on yedinci tahmisten sonrası harf-i heceye göre tertip edilmiştir.

3.1.6.1 .Tahmislerde Kullanılan Aruz Kalıpları

1. Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'lün Fe'ilün, vezniyle 1 tahmis yazılmıştır.
2. Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün, 1 tahmis yazılmıştır.
3. Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün, vezniyle 11 tahmis yazılmıştır.
4. Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün, vezniyle ise 37 tahmis yazılmıştır.Böylece 50 tahmiste toplam 294 bend yer almaktadır.

3.1.7.Divanda Kullanılan Aruz Kalıplarının Şekil ve Türlere göre Dağılımı

Aruz vezni	Tevhid ve Münacat	Na't	Kaside	Tarih	Gazel	Tahmis
Fe´ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	1			2		
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün				3	8	1
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	6	6	3	5	90	11
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün		1	1	1	2	
Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün		2	1	1	4	
Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün	11	2	2		7	
Mef'ûlü Mefâ'ilü Fa´ûlün					1	
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	2	2		1	9	1
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün			1			
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün		7	4	10	48	37
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün					1	

Tablo 1

3.1.8.Vezin

Emîrî Efendi'nin divanında farklı on bir farklı vezinle yazılmış aruz kalıplarına rastlanmaktadır.Şairin divanında yer yer vezin aksaklıklarına rastlandığı da görülür.Bu aksaklıklar bazen zihafla, imâleyle ya da kasrla giderilmeye çalışılır; bazen de vezne uydurmak için şair istediği kelimeyi bulamaz ve beyitte geçen bu kısımlar boş bırakılır.Aşağıdaki tahmiste şair kasr'a başvurmuş, istiğna'yı stiğna şeklinde okumuştur.

Stiġnâ maʿdeniñde müncelîdir başḳa bir cevher

O cevherdir eden ʿüşşâḳı hem memnûn hem mużṭar

Umûr-ı inḳılâbt-ı cihân ḫavf u recâ ister

Verir nûr-ı cemâliñ dil-berâna revnâḳ-ı dîger

ʿAbes̱dir ʿâşıḳâna eylmek şekvâ-yı istiġnâ (Th.41-4)

Emîrî Efendi Divanında kullanılan aruz bahirleri ve kalıplarını (vezinler) aşağıda tablo şeklinde göstermeye çalıştık.

Bahr-i Hezec

Mefâ'îlün	Mefâ'îlün	Mefâ'îlün	Mefâ'îlün
Mef'ûlü	Mefâ'îlü	Mefâ'îlü	Fa'ûlün
Mef'ûlü	Mefâ'îlü	Fa´ûlün	
Mefâ'îlün	Mefâ'îlün	Fa'ûlün	

Tablo 2

Bahr-i Recez

Müstef'ilün	Müstef'ilün	Müstef'ilün	Müstef'ilün

Tablo 3

Bahr-i Remel

Fâ'ilâtün	Fâ'ilâtün	Fâ'ilâtün	Fa'ilün
Fâ'ilâtün	Fâ'ilâtün	Fa'ilün	
Fe'ilâtün	Fe'ilâtün	Fe'ilâtün	Fe'ilün

Tablo 4

Bahr-i Muzâri

Mef'ûlü	Fâ'ilâtü	Mefâ'îlü	Fâ'ilün

Tablo 5

Bahr-i Müctes

Mefâ'ilün	Fe'ilâtün	Mefâ'ilün	Fe'ilün

Tablo 6

3.1.9.Redif ve Kafiye

Ali Emîrî divanında yer alan nazım şekillerinde redif olarak "Silsile-i Adem ü Havva, Yesrib ü Bahta, Ya Habib-i Kibriya gibi uzun isim ve sıfatlarla yapılmış rediflere ağırlık verilmiştir. Kafiye olarak ise yarım,tam ve zengin kafiye çeşitleri kullanılmakla birlikte daha ziyade tam kafiye ve zengin kafiye tercih edilerek divan şiirinin genel kafiye anlayışına bağlı kalınmıştır.

METİN

1 a

1

MÜNACÂT

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Kimdir şu âfitâbı eden merkez-i żiyâ
Kimdir şu mâhı eyleyen âyîne-i dücâ

2 Olmuş naṣıl vücud-pezîr iş bu mümkinât
Kimdir şu kâinâtı bedîᶜî eden binâ

3 Kimdir Mesîḥ ü Meryem'i Cibrîl´i ḥalk eden
Ḳavm-i yehûdu kimdir eden sevḳ-i iftirâ

4 Kimdir veren ḥabîbine tâc-ı nübüvveti
Kimdir eden kevâfiri maḥrûm-ı ihtidâ

5 Tezyîn eden nücûm ile kimdir ᶜavâlimi
Tenvîr eden cihânı naṣıl şems-i rûşenâ

6 Etmez naṣıl bu gerdiş-i dâimden inḥirâf
Durmuş naṣıl muᶜallaḳ havada bu âsiyâ

7 Nerden ẓuhûra geldi bu deycûr-i ḳırgûn

Nerden ḥuṣûle erdi bu rûz-i ṣafâ-nümâ

8 Nerden olur ẖusûf u küsûfa zemîn sebep
Nerden ḳamer nümûde eder şekl-i inḥinâ

9 Pervâz eder bu cevv-i havada naṣıl ṭuyûr
Nerden zuḥûra geldi ʿavâlimde bu hava

10 Deryâ naṣıl temevvüc ü zîbâ ʿayân eder
Böyle naṣıl eder ceryân âb-ı dil- güşâ

11 Nerden bu âb u tâba olur dem-be-dem ḳarîn
Eyyâm-ı nev-bahâr u dem-şiddet-i şitâ

12 Meh iḳtibâs-ı nûr ediyor âfitâbdan
Yâ âfitâb nerden eder kesb-i incilâ

13 Kimdir seḥâb-ı sâbiḥi raḥmet-feşân eden
Nerden gelir ẓuhûra bu berḳ- ı şerer-nümâ

14 Her şey naṣıl bu maʿrekede çift olur ʿayân
Dâim naṣıl müsâvi doġar merd ile nisâ

15 Kimdir eden luḥûm u şuḥûmu lezîz ü çerb
Kimdir veren dehân ile emʿâya iştihâ

16 Añlar naṣıl tekellümünü birbirin enâm
Eyler ẓuhûr ẖalk-ı beşerden naṣıl ṣadâ

17 Kimdir cemâl-i dil-beri tâḳat-güdâz eden
ʿUşşâḳ-ı zârı kim ediyor ʿaşḳa mübtelâ

18 Çıḳdı mezâda Yûsuf u Loḳmân gibi zevât
Nerden ẓuhûra geldi bu beyʿ bu iştirâ

19 Defʿ-i ḥavâyice nice ẖâdim olur dü-dest
Ṣandûḳ-ı vücûdı naṣıl naḳl eder dû-pa

1 b

20 Bû nâz u ʿişve buldu neden bu leṭâfeti
Nerden zuhûra geldi güzellerde bu edâ

21 Nerden eder bu ġammâze-i ḥüsn-i bütân ẓuhûr
ʿÂşıḳda nerden oldu bu ẖûn-ı dil-i cefâ

22 Ebrû-yı dil-rubâda nedir vesme-i laṭîf
ʿÂşıḳda nerden oldu bu baẖt- ı siyeh-nümâ

23 Dil-berdeki tebessüm-i âlem-bahâ nedir
ʿÂşıḳda ẕevḳ u neş’e deminde nedir bükâ

24 Cezzâb olur ḥadîdi ne ḳuvvetle mıḳnaṭıs
Meczub eder ne cezbe ile kâhı kehrübâ

25 Şâhin…………[66]birbirine ḫaṣm-ı cân-şikâf

Yek-digeri ile bâṭir u mürġâb-ı âşinâ

26 Kim verdi serseri Deli Petroya ġayreti

Geldi ẓuhûra saḥa- i vüs'atde Rusya

27 Kim oldı avn u nuṣret ile kuvvet-i ẓahır

Etdi esir Nâpolyon'u …………[67] Prusya

28 Her şehri dâr-ı feyz idi biñlerle ʿ âleme

Almışdı bu meziyyeti nereden Boṭamya [68]

29 Kimdir bilâd-ı ġarbı eden şimdi müstenâr

Oldu neden ṣanâyiʿ - i gencîne Avrupa

30 Dünyayı titreten Bonapart oldu nâ-bedîd

Bir ân içinde yandı bütün şehr-i Moskova

31 Kimdir veren Neccâr´a bu âsâr- ı ḥayreti

Kimdir eden şimendiferi böyle tîz-pa

32 Nerden alır bu surʿ at-ı bî-mis̱li telġırâf

Vapûr at gibi bence olmuş yem-âşina

---

[66] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.
[67] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.
[68] Mezobotamya Elcezîre ḳıtʿ asî

33 Gerçi ʿayân tebâyiʿ-i eşyâda biñ ẖavâṣ
Ḫaṣiyeti kim eyledi eşyâda iḥtifâ

34 Kimdir ẖavâṣṣı eyleyen esbâb- ı düşmeni
İnsânı kimdir etdiren esbâba ilticâ
35 Olmuş kimi denâet ile bî-ḳarâr-ı ḥırṣ
Bulmuş kimi ḳanâʿat ile feyż-i kîmyâ

36 Cennet evinde ḥınṭaya Âdem ki etdi meyl
Dünyâda oldu kendine aḥfâdına ġıdâ

37 Yâ Rab nedir bu ʿâlem-i hestîde iẖtilâf
Olmuş niçin tebâya efkâr rû-nümâ

38 Bir ẖâkden çıḳar şecer zehr ü ney-şeker
Bir naḥlden olur gül ile ẖâr rû-nümâ

39 Bir ʿismet uġruna kimisi cân fedâ ḳılar
Eyler kimi bir aḳçe için ʿismeti fedâ

40 Her zerre oldu ders-i rumûz-ı mükevvinât
Her ḳatre oldu cevher-i âyine-i beḳâ

41 Geldi ẓuhûra ṣanʿat-ı esrâr-ı sermedi
Bennâ- yı ḳudret eyledi nâ-dîde bir bina

42 Luṭf eyledi bu dîdeye bî-rü´yet eyledim
Olsun cenâb- ı Ḫâliḳa biñ ḥamd ü biñ s̱enâ

43 Terk et yeter muḥabbet-i dünyâyı ey göñül

İḳbâle ḳıl naẓar olur encâmı lâ-beḳâ

44 Allâh´a rabṭ- ı ḳalb ile lazımdır iḥtiyâṭ

Bin ḥânumânı maḥv ediyor bir ufâḳ każâ

45 Âzâde ol cihanda ḳadem çek bu bâġdan

Zîrâ ki ḫâr-ı maṭlub-ı ʿâlem verir ezâ

46 Çek sürme-i ḥaḳîḳati çeşm-i baṣîrete

Ol âşinâ-yı ḥikmet esrâr-ı kibriyâ

2 a

47 İster melîḥ ü ḫûb ola ister ḳabîḥ ü şer

Bu mâsivâda her ne olursa ṣuver-nümâ

48 Eyler hezâr ḥikmet-i pinhân ile ʿayân

Bir pâdişâh-ı aḳdes-i lâ- yüs´el iḥtivâ

49 *Ḫallâḳ- ı künfekâne* [69]samed-i lemyezel nişân

Sulṭana taḫt-ı ṣalṭanat-ı *keyfe mâ-yeşâ*[70]

50 Yektâ-yı taḫt-gâh- ı ʿayân der-ʿayân-ı ġayb

---

[69] Ayet:Yasin Suresi,82.ayet.Bu ayet K.Kerim'de " Kün fe-yekûn " şeklinde geçer: " O'nun işi bir şeyin olmasını dilediği vakit , ona sadece "ol " demektir.o da hemen oluverir."

[70] Ayet:Ali İmran Suresi,6.ayet. "Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur. "

Manẓûr-i zîr-perde-i eyvân-ı istivâ

51 Ferd ü ḳadîm ü ṣâniʿ ü ḳuddûs ü müsteʿân

Ḥayy u kerîm ü muʿṭî vü ḳayyûm u kibriyâ

52 Âyine-i ḥaḳîḳatde taṣvîr-i bî-ʿayân

Gencîne-i şu´ûna kemâl-i ebed-nümâ

53 Nûr-i ezel nuḳûş-ı ʿadem setr-i intiẓâm

Feyż-ebed-i raḥîm serâ-perde-i ẖafâ

54 H̱allaḳ u münzil-i ṣuḥûf u çâri min kitâb

Aṣl-ı ẓuhûr u sırr-ı ḳadem rûḥ-ı mâsivâ

55 Maʿnâ- yı aḳdes-i kütüb-i ṣunʿ-i evvelin

Kenz- i ezel meâl-i ebed âyet-i beḳâ

56 Nur-i mübîn- i arż u semâ ʿâlem ü ʿAlîm

Künh-i ẖafâ netîce-i mażmûn-i iʿtilâ

57 Biñ perde bedâyiʿ-i ḳudretden âşikâr

Biñ vehm ü ẓan içinde daẖi vaḥdet incilâ

58 Etmez nihân şuhûdunu esrâr-ı ġayb u reyb

Eyler ʿayân vücûdunu âs̱âr-ı iẖtifa

59 Yâ Rab nedir bu debdebe- i şân -ı *lâ-yezâl*[71]

Yâ Rab nedir bu kevkebe- i ʿizz-i *lâ-fenâ*[72]

60 Başdan başa ʿavâlimüñ Allahü ekber

Ser-tâ-be-pâ ḫalâiḳa ḫallâḳ-ı zü´lʿaṭâ

61 Olmuş cemâli revnâḳ-ı eyvân-ı kün-fekân

Etmiş kemâli mebde' ü encâm iḥtidâ

62 Ṭâʿatte ḳudsiyân u ḳanâdîl- i aḫterân

Bir câmiʿ-i muḳaddesîdir ḳubbe-i semâ

63 Eyler kemâl-i ṣıdḳ ile tevḥîd zâtını

Bil-cümle etḳıyâ vü berâya vü aṣfiyâ

64 Ġaffrârun Aʿẓaman, Ṣameden Rabbi Erḥamâ

Ey ḥastegân-ı ye´se veren raḥmetiñ şifâ

65 Sensin veren bu çâker-i bî-tâba ḳudreti

Sensin eden bu kemteri mesrûr câ- be-câ

66 Vicdânıma İlâhî münâcât-ı aḳdesiñ

Baḫş eyledi o mertebe feyż-i ebed-bahâ

---

[71] Ayet:Bu ifade bu beyitte Kur'andaki bir ayete bir telmih şeklinde karşımıza çıkar.Bakara Suresi,255.ayet "Allah,ondan başka ilah yoktur.O sürekli diridir."

[72] Ayet:Bu ifade de aynı şekilde bu beyitte Kur'andaki bir ayete bir telmih şeklinde karşımıza çıkar.Rahman Sures, 26. ayet "Yer yüzünde bulunan her şey fanidir."

67 Etsem revâ ẖalâiḳ-ı dünyâya elvedaʿ

Versem seżâ meʿâşir-i ʿuḳbâyâ merẖabâ

68 Sensin veren İlâhî baña aḳl u nutḳ u cân

Sensin veren ilâhî baña niʿmet ü ġıdâ

69 Sensin eden bu bî-kesi maḳrûn-i iḥtirâm

Sensin eden ḥayat ile pâ-bende dâimâ

70 Bildir İlâhî cümle lisânı bu ʿâcize

Tâ her biriyle ḥamd ü s̱enâ eyleyem sañâ

71 Ben istemem ḥadîḳa-i ṣaḥrâ-yı maṭlabı

Yâ Rab kitâb-ı feyże beni eyle âşinâ

72 Etmem rumûz-ı küngüre-i ʿarşı cüst ü cû

Bir zerre el verir baña âyîne-i ẖafâ

73 ʿAḳl u ẕekâ dedikleri tezyîd-i buht eder

Feyż- i celîliñ olmaz ise zînet-i ḳuvâ

74 ʿAvniñ İlâhî eylemeseydi muḥâfaza

Şemʿ-i ḥayâtım etmiş idi çoḳdan inṭifâ

75 Yâ baḥr içinde olmış idim şimdi ben ġarîḳ

Yâ nehr içinde olmış idim vâṣıl-ı fenâ

76 Yâ ġurbeti gezerken olurdum ḳarîn-i mevt

Yâ dağları âşarken olurdum keşîde-pâ

77 Yâ nâgehân dururken olurdum ʿadem-nişîn

Yâ ansızın yürürken ederdim beḳâ-yı câ

2 b

78 Te'lîm ederdi bünyemi yâ iştidâd-ı ṣayf

Te´s̱ir ederdi cismime yâ ṣarme-i şitâ

79 Esb-i ḥurûf yıḳardı giderken mesîre ben

Nâr-ı derûn yaḳardı ederken göñül ṣafâ

80 Ṭuġyân ederdi tende ʿanâṣır bilâ-sebeb

ʿİsyân ederdi dilde …………[73] bilâ devâ

81 Bir gün ederdi yolda ya ḥaydûd-ı bî-nişân

Bir şeb ḳılardı nevmde sâriḳ yâẖud hebâ

82 Belʿ eylemezdi loḳmayı yaẖud ten-i zaʿîf

Nûş eylemezdi âbı yaẖud cism-i bî- kuvâ

83 Evde dururken ẖâne olurdu yâ münhedim

Yolda giderken başa inerdi yâ bir binâ

[73] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.

84 Ya öldürürdü tîġ-i tehevvürle bir denî
Yâ nâgihân erirdi dile eserb-i każâ

85 Yâ lesʿ eder sevâm yaḫud ledġ eder hevâm
Yâ belʿ eder neheng yaḫud maḥv eder vebâ

86 Sen eylediñ muḥâfaẓa ey Rabb-i zü'l-minen
Senden gelir baña bu ʿinâyetle bu ʿaṭâ

87 Luṭf u ʿinâyet eyleyip ey Ḫâlıḳ-ı Raḥîm
Sen eyledikçe ʿâleme irsâl- i enbiyâ

88 İnsanlarıñ olur kimi Şeddâd-ı bî-şuʿûr
Nâdanlarıñ olur kimi Nemrûd-ı bî-ḫayâ

89 Ammâ gelince ḥaline bu ʿabd- i muẕnibiñ
Bir ẕerre şükr-i niʿmetiñi etmedim edâ

90 Geh ḥırs-ı dil-berânla göñül oldu bî-ḳarâr
Geh derd-i meh-veşanla yürek oldu pür-hevâ

91 Rü'yâda iştiġâl ederim gül-ruḫân ile
Fikrimde mehliḳâ-beççe ẕikrimde dil-rübâ

92 Dünyâya baḳmadan ġarażım ḥüsni görmedir
Pâzâra gitmeden emelim vech-i ḫoş-nümâ

93 Verdi bina-yı cisme ḥalel seyl-i maʿṣiyet
Uġrâr cezâ-yı hedme çürük olsa bir binâ

94 Ol günde ki nice deli ẓan etdigiñ ricâl
ʿAks-i ẓuhûr ile diyecek vâ-nedâmetâ

95 Ol gün ki nice deli ẓan etdîgiñ ẕevât
Nûr-ı velâyet üzre olur anda rû-nümâ

96 Ol gün bütün serâir- i mektûme refʿ olur
Ol gün bütün ẖalâiḳ-i dünyâ erir baña

97 Vâ veyl Emîrî işte o günlerde ḥâline
Herkes seni iyi biliyor sen iseñ fenâ

98 Bir derde düşmüşüm ki bu ʿâlemde ḥâṣılı
Baḳdıḳça kendime ederim nefret ü ḥayâ

99 Lıḥyem ṭutub da başıma yumruḳla ḍarb eder
Gelseydi şimdi nezdime Cibrîl- i zü'l-ḳuvâ

100 *Lâ taḳnaṭû*'[74]yu gerçi buyurduñ mühey-minâ
Bu mertebe teġâfülüm etmezdi iḳtiżâ

1001 Vâ ḥasretâ ne Rusya bî………[75] memâlikim

---

[74] Ayet:Zümer Suresi, 53.ayet. " Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. "
[75] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.

Vâ firḳatâ ne bî-edebim vâ nedâmetâ

102 Yâ Rabbi seniñ ʿinâyetine ḳaldı her işim

Yoḳsa benim için olamaz çâre-i rehâ

103 Kesmem yine ümîdimi Rabb-i rahimsiñ

Bir bilmişim cenâbıñı ey Rabb- i zü´l-ʿaṭâ

104 Yoḳdur yüzüm diyecek başḳa bir sözüm

Peyġamberiñ şefâʿatine ettim ilticâ

3 a

1

NAʿT- I ŞERĪF

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Olmadım ḥâl-i cihâna âşinâ

Eylemiş ḥayran beni bu mâsivâ

2 Ben neden girdim bu ten zindânına

Murġ-i lâhute nedir bu ibtilâ

3 İsterim çâḳ eyleyem ârâmımı

Eyleyem cism-i elemnâkim fedâ

4 Ḫande mi etsem İlâhi girye mi
Ben neyim bilmem nedir arż u semâ

5 Bir ciḥân-ı dîgeriñ müştâḳıyım
Bu ġarîb ildir bañâ dâm-ı belâ

6 Nerdedir yâ Rab simât-ı maʿrifet
Olmuşum ḥasretle muḥtâc-ı ġıdâ

7 *Rabbenâ enzil ʿaleynâ mâide*[76]
Rabbenâ etmim lenâ âmâlenâ[77]

8 Yalnız ben mi cihân ḥayrânıyım
Yoḳsa dünyâ ben gibi ḥayret-nümâ

9 Yalınız ben mi perîşân- ı cihân
Yalınız ben mi bu dâma mübtelâ

10 Ben mi maḳrûn-i belâ-yı bî-şumâr
Baña mı te'ṡir-i zerrât-ı każâ

11 Cümle ʿâlem ben gibi ḥayrân ise
Elvedâʿ ey inbisâṭ-ı mâsivâ

---

[76] Ayet:Maide suresi, 212-214.ayetler,Havariler Hz. İsa'dan, kendilerine gökten bir sofra indirilmesini istediler.Bunun üzerine bu ayet nazil olmuştur. " Meryemoğlu İsa, Rabbin bize gökten bir sofra indire bilie mi?(İsa) İnanıyorsanız Allah'tan korkun, dedi. "
[77] Ayet:Bu ifade K.Kerimde " Rabbena etmim lena nurena" şeklinde geçer.Tahrim suresi,8.ayet. "Rabbimiz, nurumuzu tamamla, bizi bağışla.Çünkü sen her şeye kadirsin. "

12 Ben naṣıl ṣabr u taḥammül eyleyem
Gözlerimden yaş gelir ṣubḥ u mesâ

13 Bu żaʿifi söyleten bilmem nedir
Bende yoḳdur iḳtidâr-ı iştikâ

13 Mühlikâne bu heves nerden gelir
Nerden olmaḳda ḥuṣûl-i iştiḥâ

14 Bir eserden rû-nümâ çeşmimde hep
Ḍaḥk ü ġam seng ü güher ḥüzn ü ṣafâ

15 Fikrimiñ tehlîli her âh u enîn
Gûşımıñ tesbîḥi her ṣavt u ṣadâ

16 Zîr u bâlâ- yı ʿavâlim cümle Ḥâḳ
Şeş-ciḥât-ı mâsivâ cümle H̱udâ

17 Nev-civan görsem derim Allah bir
Pîrezen görsem derim yâ kibriyâ

18 Ḳatreye baḳsam derim yâ Müsteʿân
Ẕerreye baḳsam derim yâ Rabbenâ

19 Ney eder tevḥîdi telḳin gûşumâ
Eyliyor temcîdi aʿlâ her nevâ

20 Ḳuvvetim yok dest- i bî-tâbımda âh

Âh ey dest- i ümîd-i bî-vefâ

21 Nerde maḥbûbum resûlüm nerde ben

Nerde şu bed-baẖt olan cism-i hebâ

22 Ol Resûl-ullâh-i aʿzam kim anıñ

Ẕâtıdır sulṭân-ı taẖt-ı ıṣtıfâ

23 Ol Ḥabîbullah ki ism-i pâkidir

Aḥmed ü Ḥâmid Muḥammed Muṣṭafa

3 b

24 Evvelin ḥarf-i kitâb-ı mümkinât

Âẖirin lafẓ-ı suṭûr- i iʿtilâ

25 Nûr-ı raḥmet tâc-ı miḥrâb-ı sücûd

Tâc-ı raḥmet nûr-i miḥrâb-ı hüdâ

26 Âfitâb-ı meşriḳ-i arş-ı ´aẓîm

Şu´le-tâb-ı levḥ-i maḥfûz-ı tüḳâ

27 Eylese taġyîr mâhiyât-ı ġam

Şekl-i dîger kesb eder bu mâsivâ

28 Zulmet-i şeb şuʿle-baẖş-ı rûz olur

Tâc-ı ẓulmet zînet-i farḳ u ṣafâ

29 Nûr-i çeşm-i enbiyâ vü murselîn

Mefẖar-i ʿ âlem imâm-ı etḳiyâ

30 Ḳâhir-i küfr-i celî sulṭân-ı din
Mâḥi-i şirk-i ẖafî nûr-ı hüdâ

31 Âsitâni ḳıble-i ehl- i necât
Maʿ şer-i arż u semâya muḳtedâ

32 Vechiniñ dil-dâdesi kerrûbiyân
Cebhesinden âfitâb eyler ḥayâ

33 Pîş-vâ-yı evvelin ü âẖirîn
Evvelîn ü âẖirîne pîş-vâ

34 Şerʿ îdir bir çarşu-yi bî- zevâl
Hep rıżâu'l-lahdır beyʿ u şirâ

35 Emrinin icrâsı bî-lâ vü neʿ âm
Ḥükmünüñ infâdı bî-çün ü çırâ

36 Şehriyâr-i mülk-i *mâ-zâġa'l-başar*[78]
Şeb-çerâġ- ı aʿ ẓam-ı tâc-ı rıżâ

37 Yâ Resûlallâh fedâ cânım sañâ
Yâ Ḥabiballah sañâ rûḥum fedâ

---

[78] Ayet:Necm suresi 18-6-18.ayetler. " Sidreyi kaplayan kaplamıştır.(Onu kaplayan şeyin iç yüzünü akıllar anlayamaz.)(Muhammed'in) göz (ü) şaşmadı ve sınırı aşmadı. "

38 Merḥabâ ey server-i ferd-intiḫâb

Merḥabâ ey pîş-vâ-yi enbiyâ

39 Merḥabâ ey şeh-süvâr- ı künfekân

Merḥabâ ey iftiḫâr- ı aṣfiyâ

40 Merḥabâ nûr- i mübîn- i kâinât

Merḥabâ feyż- i ʿamîm-i mâsivâ

41 Ḥâlim olmuşdur firâḳıñla yaman

Yâ Resûlallâh mürüvvet ḳıl bana

42 Ben saña müştâḳım ammâ bu ʿaceb

Etdiler âṣım beni nefs ü hevâ

43 ʿÂşıḳa bürhan gerek ammâ benim

Ẕenb ü fisḳ olmuş umûrum dâ´imâ

44 Nerde görsem bir güzel dîvânesi

Ben nerde bir dâr-ı riyâ

45 Maḥrumum her yerde yüz rind-i sefîh

Hem-demim her yerde biñ şaḫs- ı fenâ

46 Bu mudur ṣıdḳ- ı muḥabbet biñ esef

Ben muḳirrim bende yoḳ şerm ü ḥayâ

47 Ya Resûlallâh eğer ʿavn u meded
Eylemezsen ḥâlim oldı pek fenâ

48 Yalnız Allah'ı taṣdîḳ eylerim
Bir de vardır ṣıdḳ u iḳrârım saña

49 Bende başḳa hiçbir sermâye yoḳ
Yâ ḥabîbî eylerim senden ricâ

50 Sen şefaât ḳıl baña yevm-i nedim
Sen ʿinâyet ḳıl baña rûz u cezâ

51 Ten-şikâfım can-ḫırâşım mürde-dil
Şaḫs-ı lâ yaʿḳil sefîh-i bed-edâ

4 a

52 Çeşm ü ebrûda olân ḥâl-i laṭîf
Ḫande-i dil-berdeki feyż ü ṣafâ

53 Ḫânümansuz-ı mecâlim oldu âh
Bî-mecâlim nâ-tüvânım dâimâ

54 Her işim zenb ü günâha münḥaṣır
Her sözüm âs̱âm ü ʿiṣyân ü ḫaṭâ

55 Ḥavṣalamda tâb ü ḳuvvet yoḳ benim
Olmuşum ḫ˘ân-ı ʿibâdetten cüdâ

56 Kimseler olmaz benim gibi żaʿîf
Olmuşum maḥrûm-ı reftâr- ı şifâ

57 Evvel Allah ekber soñra sen
Çeşm-i ḥaḳ-bînimde yoḳdur mâʿadâ

58 Yâ Muḥammed ṣavtıñı gûş itmişim
İstemem dünyâda başḳa bir ṣadâ

59 Sen nuḳûd-ı luṭf u şefḳatle ġanî
Ben ise dünyâda bir müflis gedâ

60 Sen cezâyı ʿafv eden bir pâdişah
Ben iki dünyâda şayân-ı cezâ

61 Sen şefâʿat kânısın cürm ehline
Ben ise âlûde-i cürm ü ḫaṭâ

62 Sen şehen-şâh- ı serîr-i maġfiret
Ben zebûn-i pençe-i nefs ü hevâ

63 Sen ṭabîb-i çâre-sâz-ı kâinât
Ben marîż- i nâ-ümîd- i mâsivâ

64 Bir nigâh-i şefḳatiñ biñ ḫastaya
Muḥteşem sermâye- i feyż- i şifâ

65 Bir zülâl- i raḥmetiñ biñ teşneye

ʿAyn-i kevs̱er çeşme-i âb-ı beḳâ

66 H̱âk-i pâyıñ biñ sürme-i çeşm-i necât
İltifâtın ehl-i faḳre kîmyâ

67 Ey göñül ḳaṭʿı enîn et e lverîr
Müjde kim meftuḥdur bâb-ı ricâ

68 Elverir etdiñ kelâm-ı nâ-muḥal
Elverir ḳıldıñ ṣadâġ-ı nâ-becâ

69 Elverîr ey müflis-i naḳd-i s̱evâb
Elverir ey ḥâmil-i ḥaml-i ẖaṭâ

70 Elverir ey ṣâḥib-i z̠enb-i ʿaẓîm
Elverir ey bî-ḥicâb u bî-ḥayâ

71 Bu Emîrî eylemez ḳaṭʿ-ı ümîd
Ḳul seniñ fermân seniñ yâ Rabbenâ

2

Ḥażret- i Ṣıddiḳ- i aʿẓam Efendimiz ḥaḳḳında

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1 Oldu dünyâya Resûlullah muḳaddem pîş-vâ
Soñra oldu Ḥażret- i Ṣıddîḳ- ı aʿẓam pîş-vâ

2 Öyle ṣıddiḳ- i muʿaẓẓam kim o dur ẕât-ı bülend
Öyle ṣıddiḳ-i muʿaẓẓam kim mükerrem pîş-vâ

3 Biʿ s̱et- i peyġamberi ol odur taṣdîḳ eden

Levḥ- i maḥfûz-ı ḥaḳîkatte muraḳḳam pîş-vâ

4 Cevher-i raḫşân-ı tâc-ı ṣâbiḳûn olmuş o ẕât

Cümle aṣḥâb-ı güzîne olmaḳ elzem pîş-vâ

5 Ḥażret- i peyġambere yâ Rab nedir ol etḳiyâ

Âferîn ey ins ile cinne müsellem pîş-vâ

4 b

6 *İzhumâ is̱neyni fi'l-ġâri*[79] oldu şân-ı aḳdesiñ

Maʿ şer-i aḳvâm-ı ʿ arş u ferşe aʿ lem pîş-vâ

7 İrtiḥâl etdikde ẕât-ı Ḥażret-i Peyġamberi

Oldu dünyâya bi-ḥaḳ pek mufaḫḫem pîş-vâ

8 Ḥilm içinde şiddeti şiddet içinde ra'feti

Gösterir dünyâya kim oldur mütemmim pîş-vâ

9 Yâ nedir ol ġayret-i dîn-i mübîn-i Aḥmedî

Bâreke'llah ey fażîlet-mend ü ekrem pîş-vâ

10 Böyle bir ḫulḳ- ı mükemmel böyle bir ʿ azm- i metîn

---

[79] Ayet:Beyitte geçen bu ifade K.Kerimde Tövbe suresi, 40 ayette mealen şöyle geçer: " …Hani yalnız iki kişiden biri olduğu halde , inkar edenler kendisini (Mekke'den) çıkardıkları sırada, ikisi mağarada iken arkadaşına : Üzülme Allah bizimle beraberdir. diyordu."

Eylemiş dünyâ yüzünde hangi efhem pîş-vâ

11 Yâ muṭahhar yâ mümecced yâ mükerrem yâ ʿanîḳ
Sensiñ İslâma bi-ḥaḳḳın âb-ı zemzem pîş-vâ

12 Sensiñ ol yâr-i celîl-i Ḥażret-i Faḫr-i Resûl
Görmemiş görmez saña hemtâ bu ʿâlem pîş-vâ

13 Pîş-va olduñsa hangi[80] ceyş ʿâli-gevher
Oldu gûyâ Ḥażret-i Cibril´i aʿẓam pîş-vâ

14 Eylemez ẕâtıñ gibi ibrâz-ı âs̱âr-ı ẓafer
Olsa hangi ʿaskere Behrâm u Rüstem Pîş-vâ

14 Faḫr-ı evvel ḫamlede te'mîn eden zâtıñ gibi
Hangi bir ġavgâda oldu hangi âdem pîş-vâ

15 Âdl ile inṣâf ile iḳdâm ile ihsân ile
Pek mükemmel pek muvaḳḳar pek müvessim pîş-vâ

16 Sendedir ʿilm-i İlâhî sendedir feyż- i ḫafî
Ey ḥaḳîḳî vâḳıf-ı esrâr-ı mübhem pîş-vâ

17 Ẕât-ı ẕî-şânıñ gibi ibrâz-ı ḳudret eylemez

---

[80] Divanda bu kelime "ḳanġı " şeklinde yazılmıştır ancak biz günümüz Türkçesine uygun şekliyle transkribe ettiğimizden "hangi " şeklinde yazdık.Divanın tüm metninde aynı çizgiyi takip etmeye çalıştık.

Olsa da bir leşkere İskender ü Cem pîş-vâ

18 İbtidâsı oldu heft iḳlimi tesḫîr eylemek
Ol zaman ki oldu ẕât-ı pâkiñ aḳdem pîş-vâ

19 Yâ ḫalîfe ẕât-ı pâkiñdir olan baʿder-rusül
Fażl u ehliyetle dünyâya münaʿim pîş-vâ

20 Sensiñ her bir maṣlaḥatda maẓhâr-ı tevfîḳ-i Râb
Sensiñ her bir işde luṭf- ı ḥaḳḳa mülhem pîş-vâ

21 Bî-kesim bî-dâyeyim âvâreyim dârınde
Ol bu ʿabde ey penâh ibn-i Âdem pîş-vâ

22 Âh ol gün ki olur her ẕenb ü ʿiṣyân ehline
Hey´et-i dehşet-nümâda nefs-i aẓlem pîş-vâ

23 Âh ol gün ki ne semte eylesem medd-i nigâh
Her ṭarafdan olmada biñ ḥasret ü ġam pîş-vâ

24 Âh ol gün ki ne yerden istesem imdâd olûr
Ẕenb ü âlâm ü küdûret ye´s ü mâtem pîş-vâ

25 ʿİlm ile ʿirfân ile maḥviyet-i aḫlâḳ ile
Ey olan rûy-ı zemîne pek muḳaddem pîş-vâ

26 Merḥamet ḳıl ol zamanda bu Emîrî mücrime

Ḥâli pek müşkil olur ey ẖalḳa erḥam pîş-vâ

27 Şimdiden etmektedir ʿarż-ı deẖâlet şânınâ
Ol çetin günde unutma ey mükerrem pîş-vâ

28 Kesmem ümmîd-i şefaʿat yâ veliyy-ullah meded
Çünki sensiñ ümmet-i İslâma her dem pîş-vâ

29 Çâkeriñ ʿabd- ḥaḳîriñdir ḳulundur bu żaʿîf
Ey muʿîn-i mücrimîn ey ḥaḳḳa maḥrem pîş-vâ

3

Ḥażret- i ʿÖmer´ ül- Fâruḳ Efendimiz ḥaḳḳında

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Yâr- i Muḥammed-i ʿArabî, ḳuṭb-ı evliyâ
Fârûḳ- ı aʿẓam âyet-i kübrâ-yı kibriyâ

2 Yaʿni cenâb-ı ʿumde-i ʿuẓmâ-yı Müslimîn
Sulṭân-ı bî- naẓîr-i ʿavâlim cihân-küşâ

5 a

3 Sertâc-ı enbiyânıñ ikinci ẖalîfesi
Nûr-i çerâġ-ı mescid ü miẖrâb-ı kibriyâ

4 Fettâḥ-ı bî- mis̱âl-i cihân Ḥażret- i ʿÖmer
Keşşaf-ı müşkilât-ı zâfer rûḥ-ı etḳiyâ

5 Verdi cihâna ʿadl ile bir intiẓâm-ı tâm
Az bir zaman içinde ʿadîm oldu eşḳiyâ

6 Ḥayretde ḳaldı rûy-ı zemîn ḥalḳı ser-be-ser
Yâ Râb nedir bu himmet ü iḳdâm u aġniyâ

7 Yâ Râb nedir bu ġayret-i bî- mis̱l ü bî- naẓîr
Yâ Râb nedir bu ḳudret ü bu ʿadl u ittiḳâ

8 Etseydi nûr-i dîdesi evlâdı bir ḳuṣûr
Raḥm eylemez verir idi şerʿan ağır cezâ

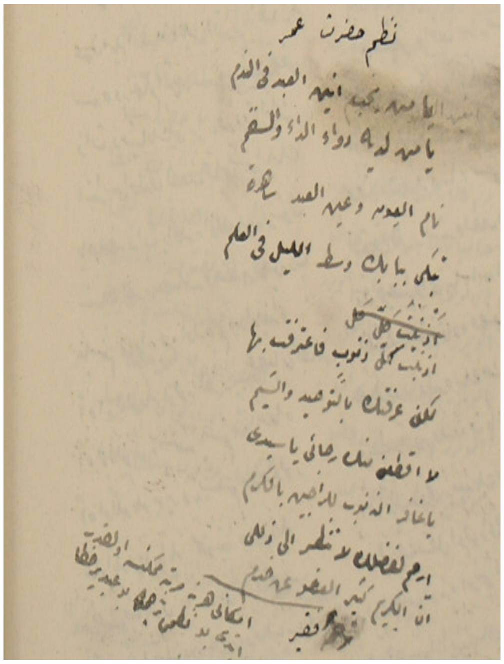
9 On yıl içinde fâtiḥ-i nıṣf- ı cihân olan
Fârûḳ- ı aʿẓâmı ne ṣanırsıñ a bî-vefâ

10 Ehliyet anda himmet ü ʿulviyet andadır
Nûr-ı kerâmet andadır ey şaẖṣ-ı bî-ẖayâ

11 Sebb eylemek sezâ mıdır ol ʿâl-i serveri
Gelmiş mi birde ʿâleme bir öyle pîş-vâ

12 ʿÂdl ü kerem-i mücessem sulṭan-ı dîn iken
Bu naẓm-ı pâkî yâd edib eyler idi bana

Naẓm-ı Ḥażret-i ʿÖmer

Tercüme-i Faḳîr

13 İmkânı her ne mertebe mümkünse ol ḳadar

Etti bu naẓmı tercüme bu ʿabd- i pür-ḫaṭâ

14 Ey nâle- i nedâmet-i ʿabdi seven Ḫudâ

Ey cümle derd ü ʿillete nice eyleyen devâ

15 Gözler uyur benim gözüme uyḳu girmez âh

Bâbıñda aġlârım gece vaḳti edib ricâ

16 Her bir günâhı işlemişim gerçi ben faḳat

Bir bilmişim cenâbını ey ferd-i ẕü´l-ʿaṭâ

17 Kesmem ümîdimi der-i luṭfuñdan ey Raḥîm

Senden olur olursa baña çâre-i rehâ

18 Baḳma benim ḳuṣûruma raḥm u ʿinâyet et

Ey ʿafvı ʿabdine çoḳ olan ẕât-ı kibriyâ

5 b

19 Gördüñ mü ey gözüm kim imiş Ḥażret- i ʿÖmer

Şetme sezâ mı öyle böyle şehen-şâh-ı bî-riyâ

20 Her zerresî ʿÖmer çaġırır cism-i zârımıñ

Ḫâk eylese vücûdumu ṭâhûne-i ḳażа

21 Ey dîn içinde eyleyen ikmâl-i ʿArabın

Ey pâdişâh-ı kişver-i yektâ-yı ittiḳâ

22 Ey dîn yolunda câmiʿ içinde olan şehîd

Eyler iken namazı cemâʿat ile edâ

23 Ṣubḥ-ı ḳıyâmet olsa idi âh ol sabâḥ

Tek etmeseydi bu işe bu lu´lu ictirâ

24 İslâma oldu her ne kim oldıysa ey dirîġ

Etdi ʿÖmer ʿazîmet-i lâhût-i kibriyâ

25 İşte o günden oldu ʿayân rûy-ı iḫtilâf

İşte o günden etdi telâṭum yem-i belâ

26 On yıl ḳadar daha yaşasaydı eğer ʿÖmer
Dünyâyı ḳaplamışdı bütün nûr-ı ihtidâ

27 Ey pertev-i velâyet ile âfitâb-ı dîn
Ey cevher-i kerâmet ile nûr-ı ıṣṭıfâ

28 Ey himmet-i ʿadâlet ile şems-i maşriḳayn
Ey ḳudret-i ḫilâfet ile tâc-ı etḳiyâ

29 Bî-çâredir sitemzededir dil-figendedir
Bu pür-güneh Emîrî-i bî-şerm ü bî-ḥayâ

30 Meydâna geldiginde ḥisâb u kitâb-ı Ḥaḳ
Maġlûb-ı pençe-i elem olduḳda aḳviyâ

31 Bu abd-i müznib-i elem-efzâya ḳıl meded
Ahvâl-i rüstaḫîzden et luṭf ile rehâ

5

Ḥażret- i ʿOs̱mân- ı Ẕinnûreyn Efendimiz Ḥaḳḳında

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ḥażret-i Os̱mân-ı ẕin-nûreyn ol kân-i ḥayâ
Câmiʿ-i Ḳur´ân-ı dîn meşhûrdur ol piş-vâ

2 Oldu dâmâd-ı muʿallâ-yı Ḥabîb- i muḥterem

Mecd ü ʿizzetle iki defʿa o ṣâhib-ittiḳâ

3 Bir kızım da olsa ʿOs̱mân´a verirdim söyledi
Zevce- i s̱âniyesi göçdükde ẕât-ı Muṣṭafa

4 Yâr-ı s̱âlis̱dir Resûlullah-ı ʿâlî-sîrete
Ol velîyy-i muḥtterem ol pîş-vâ-yı evliyâ

5 Rûz u şeb meşġûl idi Ḳur´an ile taḳvâ ile
Şebde ḳâim rûzda ṣâimdi ol bedr-i dücâ

6 Ġayret- i Ṣıddiḳ ile ol server-i ḳavm-i ʿArab
Ḥażret-i Peyġambere îmâna geldi ibtidâ

7 Sâbiḳûndân oldu ol ẕât-ı muʿallâ- yı enâm
Fâizûndan oldu ol nûr-ı mübîn-i etḳiyâ

8 Ḥażret- i peyġamberiñ uğrunda cümle vârını
Evvel-i islâmda ârslân gibi etdi fedâ

9 Gerçi çoḳ cevr ü cefâlar eyledi ḳavm-i Ḳureyş
Dönmedi ṣabr u taḥammülden o merd- i kibriyâ

10 Zevcesîyle ruḫṣat-ı luṭf-ı Resûlullah ile
Gitti birkaç yıl Ḥabeş iḳlimine ol muḳtedâ

11 Etti baʿde´l- hicre naḳl-i Yes̱rib-i raḥmet-nis̱âr

Maḳdem-i peyġamber-i ẕîşâna oldu cephe-sâ

12 Bîʿ at-ı şûrâ ile oldu imâmü´l-müslimîn

Ḥażret-i Fârûk edince ʿ azm-i iḳlîm-i beḳâ

6 a

13 Mesleği şerʿ i şerîf-i Ḥażret-i maḥbûb-ı Ḥaḳ

Rehberi Ḳur´ân-ı aʿ ẓam maẓhar-ı feyż-i Ḫudâ

14 Nûr- ı şefḳatle müzeyyen merḥametle muttaṣıf

ʿ İlm ü re´fetle münevver şehriyâr-ı inzivâ

15 Feyż-i sermed dürr-i emced vâḳıf-ı sırr-ı Ṣamed

Şems-i âfâḳ-ı velâyet muḳtedâ-yı aṣfiyâ

16 Gevher-i gencîne-i ʿ iṣmet gül-i bâġ-ı edeb

Râḥil-i ḳurb-ı İlâhî râżı-yı ḥükm-i każâ

17 Şârib-i şehd-i şehâdet vâṣıl-ı ḫuld-ı berîn

ʿ Âric-ı lâhût-i ḳudret ser-firâz-ı mâsivâ

18 Revnâḳ-ı ṣadr-ı ḫilâfet oldı on üç yıl ḳadar

Ol ḫudâvend-i kerem-fermâ o manṣûru´l-livâ

19 Nûr-ı ṣadrinden bulurdu incilâ yerde ʿ uyûn

Vech-i pâkinden melâik gökde eylerdi ḥayâ

20 Yâ emîr’el- mü´minîn yâ dürr-i iklîl-i şeref

Eylesin luṭfuñ bu mücrim ḫastaya baḫş-ı şifâ

21 Yâ imâm’el-müslimîn yâ mazhar-ı feyż-i celîl
Ḥüsn-i enẓârın bu ʿabd-i ʿacize versin ṣafâ

22 Aldı etrâfım benim ẕenb ü günâh-ı bî- ḥayâ
Ṣardı her yanım benim ʿiṣyân u âs̱âm u ḫaṭâ

23 Elli yıldır eylerim pend ü naṣihât nefsime
Gelmiyor îmân u inṣâfa o kâfir mâcerâ

24 Nefsimiñ küfr ü ʿinâdı böyle eylerse devâm
El-firâḳ ey ʿaḳl u iẕʿân elvedâʿ ey aṣdiḳâ

25 Dîgere ʿaṭf- ı ḳuṣûr etmekte yoḳ ḥaḳḳım benim
Kendi ḥâlimden yine kendim edersem iştikâ

26 Geçti eyyâmım bütün âs̱âm ile esḳâm ile
Oldu hep ʿömrüm benim evhâm ile maḥv ü hebâ

27 Bir gün olsun olmadı baġy ü hevâ sizden bâʿîd
Âh ey nefs-i leîm ey ṭabʿ-ı ġaflet iḥtivâ

28 Yâ emîre’l- mü´minîn işte budur ḥâlim benim
Merḥamet ḳıl sen yetiş imdâdıma rûz-ı cezâ

29 Keffe-i mîzan-ı maḥşer ḳorḳarım lebrîz olur
Hep günâhımla meded etmez iseñ ol gün baña

30 Sensiñ ışfâ- yı İlâhî hem de damad-ı Resûl
Sensiñ anḳa- yı ḥaḳîḳat maʿden- i ḥilm ü ḥayâ

31 İnşa'allâh ol çetîn günde unutmazsıñ beni
Bu Emîrî pür-ḫaṭâ sen ṣaḥib-i luṭf u ʿ aṭâ

5

Ḥażret- i ʿ Aliyye'l- Murteża Efendimiz Ḥaḳḳında

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 ˊAliyye'l- murtaẓâdır Haydar- ı kerrâr- ı bî-hemtâ
ʿ Aliyye'l- murtaẓâdır ṣaf-der- i dünyâ ve mâ-fîhâ

2 Cenâb-ı fâtiḥ-i Hayber olân şîr-i Ḫudâdır bu
Bununla faḫr eder eşrâf-ı nesl-i Âdem ü Ḥavvâ

3 Melek-ḫaṣlet hümâyûn-sîret ibn-iʿ amm-i peyġamber
Fürûġ-ı dîde-i ʿ Adnân u Hâşim mefḫar-i dünyâ

4 Muʿ aẓẓam ḳahramân-ı ṣaf-şikâf-ı Handeḳ ü Hayber
Muʿ allâ şeh-süvâr-ı ġazve-i Bedr-i cihân-pîrâ

5 Odur ibn-i Ebû Ṭâlib odur damad-ı peyġamber
Cenâb-ı vâlid-i ṣıbteyn zevc-i Hażret- i Zehrâ

6 Çekince Ẕülfikârı düşmâna teng olur meydân

Binince Düldül- i câpgerde teslim olur aʿdâ

6 b

7 ʿAli´dir nüsẖa-i kübrâ ġanîdir her dü ʿâlemde

ʿAli´dir maẓhar-ı sırr-ı ʿacâyib kudret-i Mevlâ

8 Muḳîm-i bârigâh-ı ẖamse-i âl-i abadır bu

Budur kerrâr-ı bî-ferrâr-ı aʿẓam server-i dünyâ

9 Budur âl i ʿabâ- yi ẖamseniñ esmâ- yı ẕîşânı

Cenâb-ı Muṣṭafa vü Mürteża sıbṭayn ile Zehra

10 Henüz tâ ṭıfl ikenden mekteb- i taʿlim olmuşdur

Ḥużûr- i Ḥażret-i sulṭan *sübḥânelleẕî esrâ*[81]

11 Budur üstâd-ı müstesna-yı serâ-ser-i lâhûtî

Dıraẖşandır ẖamîrinde nuḳûş-ı *ʿalleme´l esmâ*[82]

12 ʿAyândır levḥ-i ḳalbinde nigâh-ı nefr ile ebyât

Nümâyandır kelâmında rumûz-ı lâ ile illâ

---

[81] Ayet:İsra suresi, 1.ayet. “ Eksiklikten uzaktır o (Allah) kigeceleyin kulunu Mescid-i haramdan , çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksa’ya yürüttü.O’na ayetlerimizin bir kısmını gösterelim diye (böyle yaptık).Gerçekten O, işiten, görendir.

[82] Ayet:Bakara Suresi.31. ayet. “ Ademe isimlerin tümünü öğretti, sonra onları meleklere sunup :Haydi doğru iseniz onların isimlerini bana söyleyin, dedi. “

13 Ezel cevlân-gehinde pâye [83]vurmuş kûy-ı imkâna

O demden başlamış tâ haşre dek gerdân olur dünyâ

14 Odur Cibril-ḫaṣlet maḥrem-i esrâr-ı ʿarşu'llah

Odur şeh-per-güşâ-yı âşiyân-ı ʿâlem-i maʿnâ

15 Saña müştâḳım ey meydân-ı ferdiyetde leys̱ullâh

Cemâl-i bâ- kemâliñ rü´yet olmuş maḳṣad-ı aḳṣâ

16 Sen ol sulṭân-ı z̠îşân bilâd-ı efḍaliyetsiñ

Ḳarîn-i ṣulḥ olur bir emr-i z̠îşânıñla biñ ġavġâ

17 Sen ol fermân-fermâ-yı cihân-ı aʿẓamiyyetsiñ

Ḳarîn-i ṣulḥ olur bir emr-i z̠îşânıñla biñ ġavġâ

18 Eğer bir ferde luṭfuñ etmiş olsa z̠errece imdâd

Felekden bir daḫi dünyâ yüzünde eylemez şekvâ

19 Çıḳıp kenf[84]-i celîl-i Ḥażret- i Sulṭân- ı kevneyn

Seniñle oldu bütlerden müberrâ Kaʿbe-i ʿulyâ

20 O demde etseydiñ şems-i ʿâlem-tâb-ı gerdûnı

Yerinden fek ederdi sendeki bâẓû-yı müstes̱nâ

21 Henüz bir ṭıfl-i endek-sâl iken ey ḳıdve-i ʿâlem

---

[83] Divanda bu kelime “ urmuş “ şeklinde yazılmıştır fakat biz günümüz Türkçesine uygun olarak “ vurmuş “ şeklinde okuduk.

[84] Bu kelimenin aslı “kenef “ dir, ancak vezne uydurmak için “kenf “ şeklinde okundu.

Namazı eylediñ peyġamber-i ẕîşân ile îfâ

22 İmâmü´l müslimîniñ ey şehen-şâh-ı cihan-perver
Cemaᶜatdir sañâ islâm olan bu ümmet- i ᶜuẓmâ

23 Sen olduñ ḳâhir-i aᶜdâ sen olduñ kâsir-i eṣnâm
Sen olduñ kâtib-i ḳudret sen olduñ şâfiᶜ-i ferdâ

24 Sen olduñ sâḳî-i kevs̱er sen olduñ revnâḳ-ı minber
Sen olduñ fâtiḥ-i Ḫayber sen etdiñ mürci-yi ifnâ

25 Cihânıñ pehlivân-ı eşheri ᶜAmrü'bn-i Abdûrî
Cihân ḥayretde ḳaldı eyledin bir hamlede imḥâ

26 Benim dünyâda yoḳdur bir murâdım ey şeh-i aᶜẓam
Bañâ derd- i derûndur rûz u şeb endîşe-i ᶜuḳbâ

27 Cihâna geldiğim demden beri bir ḫayr ü nefᶜim yoḳ
Hemen her bir günâhı işlerim bî- ḳayd ü bî-pervâ

28 Demâ-dem mest-i serḫoş-ı günâhım rind-i ᶜiṣyânım
Bu dünyâda eğer ben içmemiş olṣam daḫi ṣahbâ

29 Gine ṣahbâları etmiş beni sermest ü ser-gerdân
Ne hükmü var mey-i ẓâhir-nümânıñ olmuşum rüsvâ

30 Evet bed-mest-i bî-pervâ- yı meydân-ı cihânım ben

Maḳâlim cümle küfr-efzâ umûrum cümle nâ- bercâ

31 Mey u mahbûbâ dâir der bütün güftâr-ı eşʿârım
Ne ḫavf-ı Ḥaẓret-i Mevlâ ne fikr-i dehşet-i ferdâ

32 Faḳat Peyġamber- i ẕîşâna var îkrâr u taṣdîḳim
Benim dünyâda ʿabd-i pâdişâh-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

33 Sen imdâd et Emîrî çâkere rûz-ı ḳıyâmetde
Ki Peyġamberle seniñ nîşin kim Hârûn ile Mûsâ

34 Ümîdimsiñ efendimsiñ vefâlı şehryârimsiñ
Ṭabîb-i dil-pesendimsin benim bî-mâr-ı derd-efzâ

7 a

35 Ḫulâṣâ ey ulu sulṭan netice ey büyük ḫâḳân
Budur senden niyâzım ey şehen-şâh-ı kerem-fermâ

36 Ḫalâs eyle bu ʿabdiñ lücce-i deryâ-yı maḥşerden
Bi-ḥaḳḳi nûr-i “ *Bismillâhi mecrahâ ve mürsâhâ* “[85]

KASİDELER[86]

1

Ḥażret-i Fâṭıma Zehrâ Efendimiz Ḥaḳḳında

[85] Ayet: Hud Suresi,ayet 41, “ Nuh dedi ki : “ Haydi gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de durması da Allah’ın adıyladır.Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir. “

[86] Bu başlık divanda bulunmamaktadır.

Mef ‘ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü fa‘ûlün

1 Dürr-i ṣadef-i ḳudret idi Ḥażret-i Zehrâ
Mâ fevḳ- i tasavvurda idi re´fet-i Zehrâ

2 Peyġamber-i zîşânıñ odur bint-i güzîni
Fikr et ne ḳadar âlî idi nisbet-i Zehrâ

3 Peyġamber-i ẕîşânı severdi o ḳadar kim
Dîdârı idi âyine-i rü´yet-i Zehrâ

4 Nûr-i edeb ü zühd ile olmuşdu muḫammer
Ṭâ rûz-ı ezelden beri mâhiyet-i Zehrâ

5 Faḫr-i şeref-i vâsıṭa-i Aḥmed-i mürsel
Her silsilede olmada ẕürriyet-i Zehrâ

6 ʿAfv-ı günah-ı ümmet-i islâm idi yekser
Hengâm-ı nigâhında olan ücret- i Zehrâ

7 Olduḳda Resûl-i ʿarabî ʿâẓım-ı firdevs
Hiç ḳalmadı dünyâ ona raġbet- i Zehrâ

8 Ġaybûbet-i peyġamber ile oldu marîż
Kendince füzûn oldu ġâm u zaḥmet-i Zehrâ

9 Aġlardı babam derdi ederdi yaḳasın çâk

Bir laḥẓa sükûn bulmaz idi kürbet-i Zehrâ

10 Etseydi teselli ne ḳadar Ḥaydar-ı kerrâr
Bir vechile defʿ olmaz idi ḥasret-i Zehrâ

11 Şehzâde Hasan eyler idi ağlayarak pend
Bir zerre rücuʿ etmez idi râḥat-ı Zehrâ

12 Şehzâde Hüseyn eyler idi arż-ı teselli
Artar idi gizi yine ḥirḳât-i Zehrâ

13 Ne zevci gözündeydi ne evlâdı ne dünyâ
Her bir nazara ẓâhir idi rıḥlet-i Zehrâ

14 Feryâd ü fiġân olmuş idi yâr u enîsî
Peyġamberiñ evṣafı idi ṣoḥbet-i Zehrâ

15 Bir mertebe-i ṣâʿiḳa-zâ eyledi inşâd
Bir kerre oku baḳ ne imiş ḳudret-i Zehrâ

16 Yâ Rab ne o sûzış ne o âteş ne o ḥirḳât
Yâ Rab ne belâġat ne imiş riḳḳât- i Zehrâ

17 Peyġambere cümle büleġâ mersiye yazdı
Naẓmı bulamaz hiçbiriniñ ḳıymet-i Zehrâ

18 Durmam bu cihânda der idi âh Muḥammed

Hep ġamlı kelâm olmış idi ülfet-i Zehrâ

19 Uçmuşdu cemâlinden o nûr-ı melekûtuñ
Eyyâm-ı peyam-berde olan behcet-i Zehrâ

20 Hep nâle ederdi görüp evlâd u ekârib
Günden güne zaʿf-âver idi ḳuvvet-i Zehrâ

21 Bir serv-i bülend-i melekût olmuş iken âh
Ḫam olmuş idi ḥasret ile ḳâmet-i Zehrâ

22 Ancaḳ ara yerde yedi ay geçmeden evvel
Olmuşdu ʿayân mâtem-i ġaybûbet-i Zehrâ

22 Mâtem-zede-i firḳât olan Hayder-i Kerrâr
Feryâd ile çekmekde idi ḥasret-i Zehrâ

23 Nûr-ı baṣar-ı ümmet olan ol iki âhû
Nevtuḫfe-i ʿâli-güher-i Ḥażret-i Zehrâ

7 b

24 Yaʿni Ḥüseyn ol iki şehzâde-i zîşân
Giryân olaraḳ eylediler ḫizmet-i Zehrâ[87]

25 Ey böyle ṣamtile eden ʿâleme nefret
Ey ṣaḥib-i himmet ü vey himmet-i Zehrâ

---

[87] Divanda bu kelime “ ḫıdmet“ şeklinde yazılmıştır.

26 Maḥşerde benim vâlidemi eyleme nisyân
Ceddâtımı da ey güher-i ʿiṣmet-i Zehrâ

27 Ben de ḳuluñum ḳıl bana da luṭf ile imdâd
Ey nûr-ı ḥarem-ḫâne-i ʿulviyet-i Zehrâ

28 Ḫâmûş Emîrî yeter etdiñ yeter etdiñ
Dünyâyı ġarîḳ-i elem ü miḥnet-i Zehrâ

29 Bir nûr-ı muʿallâ idi uçdu melekûta
Hep ḳaldı gönüllerde faḳat ḥasret-i Zehrâ

30 Ol nûr-ı mübin ḥürmetine eyleye imdâd
İslâma bu gün ḫâlıḳ-ı ẕu´l-ʿizzet-i Zehrâ

2

Ḥażret-i Ḥasan-ı müceba Efendimiz ḥaḳḳında

Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

1 Derdime dermân Ḥasan-ı müctebâ
Mürde-dile cân Ḥasan-ı müctebâ

2 Ḥazret-i Peyġambere ʿâlî ḥafid
Eşref-i insân Ḥasan-ı müctebâ

3 Zâde-i ʿalî-güher-i Murtezâ
Fâris-i meydân Ḥasan-ı müctebâ

4 Nûr-ı dil-i Fâtime bint-i Resûl
Gevher-i raḫşân Ḥasan-ı müctebâ

5 Ekber-i evlâd-ı ʿâlidir o şâh
Mʿaden-i îmân Ḥasan-ı müctebâ

6 Bezm-i ḥaḳîḳatde velîdir o mâh
Revnaḳ-ı ekvân Ḥasan-ı müctebâ

7 Nûr-ı ṣafâ-yı dil ü cân Ḥüseyn
Canlara cânan Ḥasan-ı müctebâ

8 İsmi ḥasen ḫulḳı ḥasen muḥterem
Raḥm-ı firâvân Ḥasan-ı müctebâ
9 Pertev-i miḥrâb-ı muʿallâ-yı dîn
Ḥâmil-i Ḳur´ân Ḥasan-ı müctebâ

10 Bir naẓar-ı luṭf ile iʿmâr eder
Bin dili vîrân Ḥasan-ı müctebâ

11 Eyledi ẕâtındaki ʿirfân ile
ʿÂlemi ḥayrân Ḥasan-ı müctebâ

12 Gülşen-i ḫilḳatde ʿadîm-ün-naẓîr
Ġonce-i ḫandâñ Ḥasan-ı müctebâ

13 Ṣâʿî vü maḥv-i fiten ü iḫtilâf

Ṣulḥ ile sulṭân Ḥasan-ı müctebâ

14 Merḥâmetin maʿdeni bedr-i ümem
Maʿdelete kân Ḥasan-ı müctebâ

15 Nûr-i dücâ bedr-i şeḥâ dürr-i pâk
Ṣâḥib-i iḥṣân Ḥasan-ı müctebâ

16 Ḥilm ile deryâ o şeh-i bî-naẓîr
ʿİlm ile ʿummân Ḥasan- ı müctebâ

8 a

17 Olsada maẖzûn ....[88]
Herkese şâdân Ḥasan-ı müctebâ

18 Olmadı bir gün bu elem-ẖânede
Kimseye ġaḍbân Ḥasan-ı müctebâ

19 Nûr-ı mücessem şeref-i kâinât
Raḥmet-i râḥmân Ḥasan-ı müctebâ

20 Rûḥ-ı münevver gül-i gülzâr-ı feyż
Sâye-i yezdân Ḥasan-ı müctebâ

21 Kevkeb-i raẖşân-ı sipihr-i ʿulum
Neyyir-i tâbân Ḥasan-ı müctebâ

---

[88] Şair, divanında bu kısmı eksik bırakmıştır.

22 Sâlik-i taḳvâ ....[89]

Mâlik-i ġufrân Ḥasan-ı müctebâ

23 Oldu semm-i muhlik ile ʿâḳibet

Şâh-ı şehîdân Ḥasan-ı müctebâ

24 Mihr-i saḫâ maẓhar-ı ḫulḳ-ı ʿaẓîm

Mefḫâr-i şâhân Ḥasan-ı müctebâ

25 Gevher-i yektâ-yı cihân-ı kemâl

Maṣdar-ı ʿirfân Ḥasan-ı müctebâ

26 Ey şeref-i aʿẓam-ı nesl-i beşer

Şâh-ı mülk-i şân Ḥasan-ı müctebâ

27 Ey güher-i ḫulḳ ile bî-mis̱l-i ḫâlḳ

Mâh-ı dırâḫşân Ḥasan-ı müctebâ

28 Görmedi ẕâtıñ gibi necl-i necîb

Dîde-i devrân Ḥasan- ı müctebâ

29 Sendedir ârâyiş-i ʿahd (ü) vefâ

Sendedir iḥsân Ḥasan-ı müctebâ

30 Pertev-i ḥubbuñdur olan göñlüme

---

[89] Şair, divanında bu kısmı eksik bırakmıştır.

Şemʿ-i fürûzân Ḥasan-ı müctebâ

31 Eyle kemâl-i kerem ü luṭf ile
Ḳanbere fermân Ḥasan-ı müctebâ

32 Rûz- ı cezâda baña olsun şefiʿ
Ey şeh-i zîşân Ḥasan-ı müctebâ

33 Ben ḳuluñum eyleme nisyân ḳulun
Can saña ḳurban Ḥasan-ı müctebâ

3

Ḥażret- i Ḥüseyn Efendimiz ḥaḳḳında

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Merd-i yeġâne şâh-ı şehîdân-ı Kerbelâ
Yektâ süvâr-ı sâḥa-i ġufrân-ı Kerbelâ

2 Ḫurşid-i âsümân (u) zemîn hażret-i Hüseyn
Nûr-i ezel güzîde-i meydân-ı Kerbelâ

3 Aṣlı Kerem-mis̱al-i himem server-i ümem
Ser-defter-i cemaʿat-i yârân-ı Kerbelâ

4 Perverde-i riyâż-ı ezel nûr-ı kibriyâ
Şeh-ġonce-i ferîd-i gülistân-ı Kerbelâ

5 Necl-i necîl-i Ḥażret-i sulṭân.............[90]

Dürr-i celîl-i maʿden-i ẕîşân-ı Kerbelâ

8 b

6 Revnaḳ-fezâ-yı ḳubbe-i ḥaḍrâ-yi maşriḳayn

Pertev-nisâr-ı encüm ü erkân-ı Kerbelâ

7 Nûr-ı ʿuyûn-ı Ḥażret-i Kerrâr (u)Fâṭime

Şâhâne âfitâb-ı dıraḫşân-ı Kerbelâ

8 ʿÂlî ḥafîd-i Aḥmed-i mürsel delîl-i Ḥaḳ

Şemʿ-i ebed-nişân şebistân-ı Kerbelâ

9 Ol ḳıdve-i cemâʿat-i ʿâlem ki zâtıdır

Ḫurşid-i göğe meh-i tâbân-ı Kerbelâ

10 Ol fırḳa-i munîre o ebnâ-yi ehl-i beyt

Oldu o dem ki encüm-i raḫşân-ı Kerbelâ

11 Oldu o reh-revân-ı muʿallâya sedd-i râh

Ḳavm-i Yezîd o zümre-i fettân-ı Kerbelâ

12 Âh ol zaman ki ḥamle-i aʿdâ-yı şeûm ile

Ġarḳ oldu ḫûn-ı dehşete meydân-ı Kerbelâ

[90] Divanda bu kısım boş bırakılmıştır.

13 Tûfân-ı rüstaḥîz ile âh ol zaman ki âh

Deryâya döndü sâḥa-i eyvân-ı Kerbelâ

14 Ah o zaman ki benzedi ṣaḥrâ- yı maḥşere

Feryâd- ı elʿ atşile beyâbân-ı Kerbelâ

15 Oldu o demde ḳudret ile Ḥażret-i Hüseyn

Bir ḳahramân-ı ʿ âlî ḫırâmân-ı Kerbelâ

16 Ḥayrân eden cihânı şecâʿ atler eyledi

Âʿ dâyı şûmi eyledi perîşân-ı Kerbelâ

17 Bir ḳatre âbı vermedi ol şâh-ı kûfiyân

Bundan ṣıḳıldı işte o ḫâḳân-ı Kerbelâ

18 Ẕât-ı celîli-i leşkeri nûş eyleseydi âb

Bir başḳa şekl-i ekberdi ḫıyâbân-ı Kerbelâ

18 Kendi ṣusuz cünûdu ṣusuz neylesin o şâh

Yüz mis̱li var idi ol bî-emân-ı Kerbelâ

19 Teşkîl ederdi nefs-i niʿ âl-i semend ile

Cevelân-ı deminde gülşen-i seyrân-ı Kerbelâ

20 Lâyıḳ mıdır yanında ḫurûşân iken fırat

Ṣu içmeden şehîd ola merdân-ı Kerbelâ

21 Kur´ân u Cebrâil gibi indi o dem ki âh

Gerdûn-ı raẖşdan yere sulṭân-ı Kerbelâ

22 Yardı bütün cünûdınu aʿdâ-yı ebteriñ

Erdi Fırâta ol şeh-i ẕîşân-ı Kerbelâ

23 Dest- i mübârekiyle ṣuyu aldı aġzınâ

Oḳlarla oldu şâh-ı şehidân-ı Kerbelâ

24 Birleşdiler serîr-i serâ-yı naʿimde

Sulṭân-ı enbiya ile sulṭân-ı Kerbelâ

25 Ṣu içmeğe muvaffâḳ olaydı o ḳahramân

Aʿdâ olur yine maḥv ü perîşân-ı Kerbelâ

26 Her dem fażilet ehline ey ġadr eden felek

Ey nâ-sezâ mürettib-i ṭuġyân-ı Kerbelâ

26 Ey cevher eden hemîşe sezâ-vâr-ı ḥürmete

Ey nâ- becâ musîbet-i ḥarmân-ı Kerbelâ

27 Ḍayf-i celîle böyle mi eylerler iḥtirâm

Lâyıḳ mıdır şu vaḳʿâ-yı mihmân-ı Kerbelâ

28 Âġûş- ı Muṣṭafa daki maʿṣûm-ı ʿizz ü nâz

Olmaḳ revâ mı çâk-i gerîbân-ı Kerbelâ

29 Ey ins ü cinne ḫâk-i derî küḥl-i iftiḥâr

Bedr-i dücâ cenâb-ı Süleymân-ı Kerbelâ

30 Pâyıñ turâbını öpeli böyle ḫoş ḳokâr

Nesrîn ü sünbül ü gül ü reyḥân-ı Kerbelâ

9 a

31 Ey reh-nümâ- yı ḳâfile-i etḳıyâ Ḥüseyn

Lesᶜ etdiler vücûdunu mârân-ı Kerbelâ

32 Ey bedr-i aᶜẓam-ı ufuk-ı istivâ Hüseyn

Ledġ etdi cism-i pâkin suᶜbân-ı Kerbelâ

33 Ey ḫâmiş-ı mübârek âl-i ᶜabâ Ḥüseyn

Manẓûrun oldu cevr-i firâvan-ı Kerbelâ

34 Ḫâmûş ol ey Emîrî ki bu naẓm- ı âteşin

Dehşetle oldu âteş-i sûzân-ı Kerbelâ

35 Açdıñ yeter yeter dil-i nâlâna tâze derd

Ẕâten yaḳar gönülleri destân-ı Kerbelâ

36 Muḥtâçdır bu çâkeri imdâda ya Hüseyn

Ey server-i yegâne-i meydân-ı Kerbelâ

37 Raḥm et inâyet-i kerem eyle sehâbet et

Maḥşer gününde ey şeh-i ẕîşân-ı Kerbelâ

4

Ḥażret- i Mevlânâ Celâleddîn- i Rûmî ḥaḳḳında

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Bilâd- ı Konya oldu maṭlaᶜ-ı tâbân-ı Mevlânâ
Bütün dünyâyı ṭutdu şöhret-i raḫşân-ı Mevlânâ

2 Ḳalır mâdûn-ı efkârında ḳayd-ı masivâullâh
Nedir yâ Rab bu âli ḳudret-i ᶜirfân-ı Mevlânâ

3 Sezâdır pertev-endâz-ı ᶜuyûn-ı Cebrâil olsa
Ġubâr-i kûy-i nuru'n-nûr u ᶜizz u şân-ı Mevlânâ

4 Meâili erdirir ᶜayne´l yaḳîne ehl-i idrâki
Muᶜallâdır serâpâ maṭlaᶜ-ı dîvân- ı Mevlânâ

5 Bütün dîvân-ı ᶜali´l- ᶜâlisiniñ her beyt-i mümtâzı
Ḥaḳîkat gülşeninde bir gül-i ḫandân-ı Mevlânâ

6 Yâḫûd ebyât- ı nükhet-dârınıñ her beyt-i feyyâzı
Rubûbiyet gülistânında bir reyhân-ı Mevlânâ

7 Olur idrâk edenler âşinâ-yı nükte-i tevḥîd
Kitâb-ı meṡnevîdir öyle bir bürhân-ı Mevlânâ

8 Lisân-ı sırr-ı ḳudret tercümân-ı ġayb-ı ḥikmetdir
Degildir meṡnevi beyḥude bir destân-ı Mevlânâ

9 Budur ol bir kitâb-ı ekmel-i ͑ âlem ki her beyti

Olur âyine-i nûr-i ͑ uluvv-i şân-ı Mevlanâ

10 Olur baḫs̱ etdiği ṭûṭîler İsrâfîl ü Mîkâil

Feżâ-yı ͑ arş- ı a͑ ẓam oldu Hindistân-ı Mevlanâ

11 Eğer ṣarf eylese cevherlerin dünyâ ve mâ-fîhâ

Tükenmez[91] öyle çoḳdur vârîdât-ı kân-ı Mevlânâ

12 Cenâb-ı mürşid-i a͑ ẓâm Celâleddin-i Rûmî kim

Olur derk-i kemâlinde ciḥân ḥayrân-ı Mevlânâ

13 Ḳalır ba͑ d-ı mücerred zîr-i pây-i evvelîninde

Feżâ-yı ma͑ rifetde başḳadır cevlân-ı Mevlâna

9 b

14 Ḫamîr-i maḥrem-i esrâr-ı ġaybü΄l ġaybi Kur΄andır

Der-i feyzinde Cebrâil olur der-bân-ı Mevlânâ

15 Ṣelaḥaddîn-i zer-ḳûb u Celâleddîn-i erġundur

Ḳıyâs eyle nedir bir kerre dervîşân-ı Mevlânâ

16 ͑ İmâd-ı ümmet-i ͑ uẓmâ sirâc-ı millet-i beyżâ

Olurlar dâimâ hemmeslek-i ẕîşân-ı Mevlânâ

17 İçerler âb-ı kevs̱er çâr-yârin dest-i luṭfundan

---

[91] Bu kelime divanda “ dükenmez “ şeklinde yazılmıştır.

Olanlar teşne-i âl-i ʿabâ ʿaṭşân-ı Mevlânâ

18 Duḫûl- ı cennete bî- şübhe ʿuḳbâda olur bâʿiṡ

Müyesser olsa bir ʿabde cihânda nân-ı Mevlânâ

19 Sürûrumdan ser-i tâcım erer ḫurşîd-i eflâke

Eğer bir kerre olsam Konya´da mihmân-ı Mevlânâ

20 Uyansa h˘âbdan dest-i ümîdinde bulur mevcûd

Eğer rü´yâda olsa âdeme iḥsân-ı Mevlânâ

21 Lisânında ʿumûmun berḳ vuran lafẓ-ı *eṭaʿnâ*[92] dır

Eğer tâ Hinde vaṣıl olsa bir fermân-ı Mevlânâ

22 Bu ʿâlemden değildir ʿaynîne menẓûr olan eşyâ

Verâ-yı mâsivâdır sâḥa-i seyrân-ı Mevlânâ

23 Seniñ ḥaddiñ değil ḥaḳ üzre vaṣfetmek o sulṭânı

Yeter ey ḫâme bitmez naʿt-ı bî- pâyân-ı Mevlânâ

24 Emîrî ḳaldı bî-yâr u ḥazîn bu ġamlı dünyâda

Añâ imdâd edin ey sevgili yârân- ı Mevlânâ

25 Oḳunduḳça kitâb-ı maʿnevî bu ʿabd-i rencûre

Duʿâlar eyleyiñ ey meṡnevi h˘ânân-ı Mevlânâ

---

[92] Ayet.Bakara suresi, 285.ayet. " İşittik ve itaat etik.bağışlamanı dileriz.Ey Rabbimiz,dönüş de ancak sana olacaktır.

10 a

5

Der-stâyiş-i Ḥażret- i ʿAbdulaziz H̱an

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1 Bulmadım dünyâda gitti kendime bir âşinâ
Hamdu-llillah âşinâ ders ü kitâb oldu bañâ

2 Sâha- i mażmûn u maʿnâ gülsitânımdır benim
Güllerim evrâk ẖâmem bülbül-i destan-serâ

3 H̱âtıra her ẕerre biñ mażmûn u ma’nâ ʿarz eder
Ṣanki olmuşdur bütün mażmûn u maʿnâ-mâsivâ

4 Cümle ḳarşımdan geçer oynar yerinden kâinât
Ben o raṣṣâdım ki s̱âbit merkezimde dâimâ

5 Devr eder bir intizâm üzre zemîn ü âsumân
Gösterir her ibtidâyı gerdişi bir intihâ

6 Añladım aʿlâ ile ednâya etdikçe nigâh
Saʿy eder insânı ancak kâm-yâb-ı iʿtilâ

7 Şükr-lillah saʿy edip kesb eyldim ʿilm ü kemâl
Pîş-vâ oldu banâ imdâd- ı feyż- i kibriyâ

8 Çoḳ es̱er yazdım bi-avnillah ḥadîs̱ü’s-sinn iken
Her birin taḳdîr ü taḥsin eyledi bây ü gedâ

9 Şimdi nevbet geldi ṣulṭân-ı zamânın vaṣfınâ
Öyle ṣulṭan kim odur ẓıll-i Cenâb-ı Kibriyâ

10 Öyle ṣulṭan kim vücûdu ʿadl ü şefḳat kânıdır
Öyle ṣulṭan kim ẓuhûru revnâḳ-ı mülk-i ṣafâ

11 Çünkü oldun öyle bir ṣulṭâna vaṣṣaf ey göñül
Şübhesiz baḫt u saʿâdet inḳıyâd eyler saña

12 Şehryâr-ı muḫterem ṣulṭân-ı ʿâlî muḫteşem
Tâc-dâr-ı pür-kerem şâhen-şeh-i müşkil-küşâ

13 Zülfiḳâr-ı ḳahr-ı ʿadâ Haydar-ı Kerrâr-şân
Âşinâ-yı ehl-i şefḳât düşmen-ı ehl-i cefâ

14 Ḥażret-i ʿÂbdulaziz H̱an pâdişâh-ı kâmurân
Zînet-i taẖt-ı ẖilâfet Şehryâr-ı müctebâ

15 Emriniñ her noḳṭası revnaḳ-trâz u ʿadl ü dâd
Mülkünüñ her kûşesi bir maʿden-i feyz ü ġınâ

16 ʿİzz ü refʿat asitân-ı şânınıñ çâkerleri
Mecd ü necdet pîşegâh-ı şevketinde cephe-sâ

17 Âsitân-ı ʿadliniñ derbanları ẖaṭır- nevâz
Âfitâb-ı ʿadliniñ envâr-ı feyżi dil-küşâ

18 ………………………………………[93]

Râh-ı taʿẓîminde gûyâ âsumân eyler ṣadâ

19 Vaṣfınıñ mażmûnuna dil-dâde her re´-yi ṣevâb

Emriniñ maʿkûsuna daʿvâda bâṭıl iddiâ

20 Heybetinden anlara dünyâda yok cây-i penâh

Ẓâlimân eyler ʿadem ṣaḥrâlarıñda iḫtifâ

21 Ḳaddini doġruldamaz ʿaṣrında ḳanlı ẓâlimân

Heybetinden ḳâmet-i şimşirler olmuş dü-pâ

22 Bir eliñ deryâ-yı himmet bir eliñ baḥr-ı kerem

Ortada olmuş vücûd-ı bî-mis̱âliñ mülteḳâ

23 Etḳıyânıñ nûr-ı ʿaynı aṣfiyânıñ ………….[94]

Eşḳıyânıñ ḳâhırı ḫâḳan-ı ehliyet-nümâ

24 Şehryârânıñ şehen-şâh-ı mülûkuñ zübdesi

Pâdişâhânıñ celâlet şânı sulṭân-ı zekâ

25 Vâḳıf-ı her noḳta-i esrâr-ı dünyâdır o şah

Ṣafvet-i vicdânidir ʿâyîne-i ʿâlem-nümâ

10 b

26 Kâşif- her nükte-i âs̱âr-ı eşyâdır o mâh

---

[93] Şair divanında bu mısranın devamını boş bırakmıştır.

[94] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.

Merkez-i ʿirfânıdır ḳutb-ı muḥîṭ-i mâcerâ

27 Kimseden kimse zamanında şikâyet eylemez
Bâd-ı ṣarṣardan meğer deryâlar etsin iştikâ

28 Göğsünü[95] ḍarb eyleyip feryâd edip ʿaffın umâr
Bir ṭaraf derd ü meşaḳḳât bir ṭaraf cevr ü ezâ

29 Bir daha ẓulm etmeden tövbeyle fâriġ oldular
Oñları ʿafv et devâm-ı tövbe etdikçe şehâ

30 Onlara vermişdi fırṣat bir ṭaḳım me'murlar
Yoḳsa kimlerdir nedir mâhiyet-i cevr ü cefâ

31 Yüz veren me´murlarsa ḳahr-ı ʿadliñ oldular
Ses çıḳarmaz artıḳ eyler iḫtifâ derd ü belâ

32 Pâdişâhâ ser-firâzâ kâm-kârâ ḫusrevâ
Ey serîr-i salṭanatda şehriyâr-i müctebâ

33 On yedi yaşında bir ṭıfl- ı sebaḳ-ḫanım henüz
Nerde ben nerde muʿallâ ẕâtıñı medḥ ü s̱enâ

34 Geldiğim günden beri dünyâya diḳḳat eyledim
Kimseye etmez vefâ bildim cihân-ı bî-vefâ

---

[95] Divanda bu kelime "gögsini " şeklinde yazılmıştır

35 Gördüm ammâ muḥterem ʿilm ü hüner eṣḥâbını
Añladım ʿilm ü hünerdir iftiḫâr-ı mâsivâ

36 Etmedim dünyâda artıḳ başḳa şeye iʿtibâr
Başladım ʿilm ü hüner taḥsîline ben dâimâ

37 Ol ḳadar taḥṣîl-i ʿilme sa΄y ü tâm etmekdeyim
Etmemiş bir kimse hiçbir şeye böyle iʿtinâ

38 Gülşene gitsemde yanımda berâberdir kitâb
Uyḳuyâ varsam da dersim gösterir rü΄yâ baña

39 Laʿb ile ẕevḳ ü ṣafâ etmekdedir eṭfâl-ı şehr
Ben ise taḥṣil ile etmekdeyim ẕevḳ ü ṣafâ

40 Nezd- i iḳdâmımda bir maḥbûb- zîbâ her kitâb
Bir gülistandır içinde sâḥa-i ʿilm ü ʿalâ

41 ʿİlm ü ʿirfân dürleri memlû imiş sûḳ-i cihân
ʿİlm ile etmekdeyim dünyâda ben bey u şirâ

42 Etmemişse kim ki taḥṣîl- i hüner gördüm ẕelîl
Ṭutmamışsa kim ki fermân-ı peder buldum gedâ

43 ʿAvn- ı Ḥaḳla inşaʿ-allah eyleyem tekmil-i ʿilm
Tâ ki olsun iki dünyâda medâr-ı iʿtilâ

44 Rehber olsun isterim âvize- i nûr-i ʿulûm
Olduġumda vâṣıl-ı hengâme-i rûz-i cezâ

45 Ey cihâna nûr-ı âsâyiş veren ẓıll-ı İlâh
Ey yegâne şehriyâr-i mülk olan şems-i seẖâ

46 Mülke ʿadliñ verdiği âsâyiş olmuşdur sebeb
Herkesiñ maḳṣûdunu te´mîne nûr-ı reh-nümâ

47 Devr-i ʿadliñde nice mektebler olmuşdur güşâd
ʿAhd- i feyżiñde nice âlimler olmuş rû-nümâ

47 Çünkü dünyâda ḳalem ṭutdu yed-i bî-kudretim
Vâcip oldu ẕâtıña etmek teşekkür ibtidâ

48 Ey Emîrî elverir artıḳ ṣudâʿ-i şehriyâr
Terk-i iṭnâb et ki geldi vaḳt-i mefrûż-ı duʿâ

49 Dâimâ maḳrûn ola her ʿazmi ḥüsn-i niyete
Ṣaḳlasın bedhᵕâh olan sû-ı kârinden kibriyâ

50 Dâimâ olsun serir-i salṭanatda pâyidâr
Ḥâk-i pâyi dîde-i âfâḳa olsun tûtiyâ

11 a

6

Ḳasîde-i Sulan Murad -ı Ḫamisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Bu gün oldu ʿayâñ âs̱âr-ı luṭf-ı Ḥażret-i Mevlâ
Bu gün oldu nümâyân çehrelerde nûr-ı şevḳ-efzâ

2 Bu şeb ḳandillerle bahr u ber öyle münevverdir
Ṣanır insan ġurûb etmiş değil şems-i cihân-ârâ

3 Değil birbirine terciḥ ḳabil-i rûz ile leylî
Ṣabâḥı aʿladan leyâlî rûzdan zibâ

4 Değil encüm felekde eylemiş güyâ ki şehrâyin
Nücûm âvize-i ġabrâ zemin âyîne-i bâlâ

5 Ahâlide olan şevḳ ü ṣafâ taʿrifden ʿâlî
Göñüllerde olan revnâḳ-ı farḫ tavṣifden vâlâ
6 Kimi şâdân kimi raḳṣan kimi cûşân kimi pûyân
Nümâyân başḳa bir seyrân-ı müzeyyen gûh ile ṣahrâ

7 Ṣanır âdem ki ya dünyâya çıḳmış cennet-i firdevs
Yâḫûd cennet kesilmiş ser-teser maʿmûre-i dünyâ

8 Ahâli birbirin tebrîk eder faḫr u meserretle
Efâḍıl birbiriñ teşrîk eder tebrîke ser-tâpâ

9 Değildir sebʿa-i seyyâre güyâ çarḫ- ı vâlâda
Yedi gözle baḳar rûy-i zemîne çarḫ pâ-bercâ

10 Ḳızıl bayraḳ aṣılmış ol ḳadar çün kim soḳaḳlarda
Ṣanır âdem ki Amed şehri gülşen eylemiş peydâ

11 Temâşâ ṣûretiyle hangi[96] yer şehrâh-ı ʿazm etseñ
Eder taʿṭîr müferr-i cânı bû-yi ʿanber-i sârâ

12 Ṣanır âdem felek ʿanber-nisâr-ı rûy-i arż olmış
Zemin bir ṭabla-i ẖoş-bû zaman bir gülşen-i zîbâ

13 Budur ol ʿâlem-ârâ dem budur ol mevsîm-i ẖurrrem
Ḫuzur-ı gül-ruẖân lebrîz-i terdir ahdân tenhâ

14 Cihân başdan başa bir nev-bahâr-ı rûẖ-baş oldu
Keder nâlân elem pünhân ṣafâ ẓâhir ferâḥ peydâ

15 Bu gün oldu ʿaṭâ-yı Ḥażret-i Ḫallâḳ-ı aʿẓamlâ
Bina-yı fitne vîrân-ı ẖânümân-ı mefsedet-i yaġmâ

16 Bu gün reşk-âver-i dehr oldu dârı´l mülk-i İstanbul
Cülûs etti bu gün taẖt-ı cihân-pîrâya bir dârâ

17 Naṣıl ʿîd etmesin dünyâ naṣıl sûr[97] etmesin ʿâlem
Çekildi namına bir şâh-ı ẕîşânıñ bu gün ṭuġrâ

18 Şehen-şâh-ı cihân sulṭan Murad-ı ẖamis-i ẕîşâñ
Ḫilâfet taẖtınâ oldu şehen-şâh- ı kerem-fermâ

[96] Bu kelime divanda “ ḳangı “ şeklimde yazılmıştır.Biz günümüz Türkçesine uygun şekli ile “ hangi “ şeklinde yazdık
[97] Divanda bu kelime “ şûr “ şeklinde yazılmıştır.

19 Zülâl-i ṣoḥbet-i firdevsi istiʿdâda bir kevs̱er

Nihâl-i ḳâmeti lâhût-i istihḳâḳa bir ṭûbâ

20 Veliyy-yi ʿahd iken dünyâyı ṭutdu şöhret ü şânı

Onuñ meftûn olañ ʿirfânına aʿlâ ile ednâ

21 Onuñ ḥaḳḳında ʿâli şiʿr ederdi şâirân inşâd

Onuñ ḥaḳḳında dürr-i nes̱r ederdi nâs̱irân imlâ

22 Odur bir âfitâb-ı gül-sṭân şevket-i devlet

Odur bir şeh-nihâl-i âsumân ḳudret-i ʿuẓmâ

23 Olur ḥaḳḳ hümâyûnundur böyle mâdiḥan mâdiḥ

Olur vaṣf- ı kemâlâṭında böyle şaʿirân gûyâ

24 Ciḥânıñ şâh-ı mâhı ʿâlemîn sulṭân-ı âgâhı

Zamanıñ pâdişâh-ı aʿẓamı ẖâḳân-ı Cem-sîmâ

25 O şâhen-şeh ki ẖavf-ı ḳahr u ẖışmından olur ẓâhir

Cünûn-ı fitne-i ʿâlem sükûn-ı şûriş-i dünyâ

11 b

26 Ḫilâfet taẖt-gâhında mürüvvet-şime bir sulṭân

ʿÂdâlet gûh-i ḳafında muḥabbet-pîşe bir ʿanḳâ

27 Ġanîdir ṭabʿ-ı pâki cife-i ednâsı ʿâlemden

Der-i şehâne sende bendedir iclâl ü istiġnâ

28 Ḥużûr-ı dil-sitânı mültecâ-yı maʿşer- i iḳbâl
Feżâ-yı âsitânı bûse-gâh-ı ḫaṣm-ı bî- pervâ

29 Medâr-ı feyż-i ehliyet beḳâ-yı feyż-i cemʿiyyet
Sürûr-ı sîne-i millet sirâc-ı ümmet-i beyżâ

30 Vâḥid-i saḥa-i himmet ferîd-i ʿâlem-i necdet
Ḳıvâm-ı meknet-i devlet ümîd-i hizmet-i ʿulyâ

31 Ḫudâvend-i kerem-fermâ şehen-şâh-ı kerem-küster
Mizâʿ-ı ḫısse-i dehre mesîḥâ-yi şifâ-baḫşâ

32 Kerîmâ şehriyârâ ḫusrevâ şâhâ felek-ḳadrâ
Ey ol sulṭan ki ben etmem taṣavvur ẕâtıña hemtâ

33 Zamanında cülûs-ı bî- naẓîriñ vaḳi´ olmuşdur
Ḳudumuñ tâzeden can verdi mülk ü millete zîrâ

34 Bu bir emr-i müsellemdir ḳuṣur yoḳ pâdişahlarda
Faḳaṭ iġfâl ederler bir ṭaḳım eclâf- ı müstes̱nâ

35 Eğer dünyâda herkes rażı olsa ḥaḳḳına şâhım
Ḳalır mı kâḍı-ı şehre lüzûm rü´yet-i daʿvâ

36 Ne alçaḳ kimseler âh kim bir maḳṣat uġrundâ

Ederler ḥîleler ẓâhir ḳılarlar fitneler peydâ

37 Bu ḥâl-i şûrişe baḳdıḳça öyle ẓan eder göñlüm

Cihân ḥayrân zaman velhân felek ṣâmit beşer şeydâ

38 H̱alâṣ etsin cenâb-ı kibriyâ bu melek (ü) maʿṣûmu

Bu ednâ kimselerden tâ ki fırṣat bulmaya aʿdâ

39 Deḳâyıḳ-pîşe bir sulṭân-ı ẕîşâna kerem versin

Edersin in-şaʿallah tâzeden bu kişveri iḥyâ

40 Ẓuhur etdikçe icraât u ıṣlaḥât u tevfiḳât

Bu ʿabd- i müstemendiñ de eder tebrikler icrâ

41 Yiğirmi[98] olmamış sinnî henüz bu ʿabd-i memlûküñ

Faḳat tanẓîm-i eşʿâr etmede yoḳdur bañâ hemtâ

42 Temâmen ʿömrümü ṣarf eyledim ʿilm ü kemâlâta

Ḥadîs̱i’s-sin iken oldum anunçün[99] böyle bî-hemtâ

43 Vilâyet ẖalḳı bil-cümle eder taḳdir ʿirfânım

Benim bu sinn ile sulṭan-ı darü´l mülk-i istiġnâ

44 Evet sulṭan-ı naẓmım şehr-i Âmid taẖt-gâhımdır

Müffevveżdir baña şimdi riḳâb-ı ʿâlem-i maʿnâ

---

[98] Divanda bu kısım “ yigirmi “ şeklinde yazılmıştır.

[99] Bu kelime günümüz Türkçesinde “ onun için “ şeklinde yazılır; ancak biz vezinin bozulmaması için divanda yazılan şekili ile transkribe ettik.

45 Beni sermest-i ʿirfân eylemişdir sâġar-ı tevfiḳ
Eğerçe müddet-i ʿömrümde ben nûş etmedim ṣahbâ

46 Kelâmımdan olurlar ḍayf-i eyvân suḫân-ı meşbûʿ
Żiyâfet-gâh-ı himmetde sözümdür beyżâ-i ṭuġrâ

47 Gelir biñlerle mażmunlar olur fermân-ber-i hâkim
Edersem cânib-i ḥamiyyet-i maʿnâya bir îmâ

48 Cerîminde olur iḥramın bend-i ilḳiyâd elfâẓ
Dilimdir ümmet-i mażmûn naẓmım kaʿbe-i maʿnâ

49 Kelâmım âyet-i kübrâ-yı lâḥut-i belâġattır
Ḫayâlimdir feṣâḥat ʿarşına Cibrîl-i bî-pervâ

50 Emîrî elverir artıḳ duʿânıñ geldi hengâmı
Ḳaṣîde vaṣıl oldu intihâya elverir ıṭrâ

51 Ḫudâ âmaline îṣâl ede sulṭân-ı ẕîşânı
Ola maḳṣûdı maḳbûl ḥużûr-ı Ḥażret-i Mavlâ

12 a

52 Duʿâ gevherlerin ʿarż eyledikce ʿarş-ı aʿlâya
İcâbetle bula ʿind-i Ḫudâ'da ḳıymet-i ʿulyâ

7

Der -sitâyiş- i Sultan ʿAbdulḥamid Ḫân

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Cihân kesb eylemişdi bir zamandır ḥâl-i ġam-fersâ
ʿÂyandır kişverin her cânibinde şûriş ü ġavġa

2 Nuḳûş-ı cevher-i âyine-i âfâḳâ baḳdıkça
Olurdu dîdeye yek-pâre ẓâhir ṣûret-i şekvâ

3 Bütün mażmun derd ü ġamdı raʿd u bâdıñ âvâzı
Bütün maʿnâ- yı şûrişdi ẖuṭûṭ-ı mevce-i deryâ

4 Sükûn uçmuşdu arẓ-ı âsumândan ṣanki ölmüşdü
Ḳamer peymâne-i miḥnet zemin gehvâre-i dehyâ

5 Ṣanırdım sâḥa-i dünyayı bir mir´at-ı maḥşerdir
Bütün ẖalḳ-ı cihân olmuşdu yek-ser-i vâlih ü şeydâ

6 Ṭârîḳ-i rüşvete ṣaymışdı me´mûrân-ı âsâyişin
Eşirrâ eylemezdi kimseden endîşe'-i verdâ

7 Kemâl- i ẖavf u dehşetten naẓar-gâhında maẓlûmuñ
Leyâliñ her demi olmuşdu ṣanki bir şeb-i yeldâ

8- Leîmân âşinâ-yı żâbiṭân-ı şehr-i âsâyişiñ
Sefîhân âmirâne-i bî-ḥayâye maḥrum u hempâ

9 Baḳan yoḳ diñleyen yoḳ añlayan yok ẖavf iden yoḳdu
Ne vehm-i maḥşer-i ferdâ ne ẖavf-ı Ḥażret-i Mevlâ

10 Zebûn-ı renc-i millet riʿâyâ- yı ʿadâlet- i ḫᵛah
Müheyya-yı tecâvüz her ṭaraf aʿdâ- yı bî-pervâ

11 Baḳardım ḥâl- i dünyâyâ olurdum ye'se müstefriḳ
Neden derdim İlâhî bundaki ḥikmet naṣıl yaġmâ

12 Zamane âḫir oldu çıḳmalı yâ Ḥażret-i Mehdi
Cihân pek fâcir oldu gelmeli yâ Ḥażret-i ʿĪsâ

13 Seniñdir ḳudret ü ḳuvvet seniñdir saṭvet ü heybet
Acı bu millet-i mülke amân yâ Hażret-i Mevlâ

14 Biḥamdillâh Cenâb-ı kibriyâ luṭf u ʿinâyetle
ʿİnâyet eyledi bir pâdişâh- ı maʿdelet-pîrâ

15 Naṣıl bir pâdişah şâhen-şeh-i iḳlîm-i ehliyet
Naṣıl bir pâdişâh şâhen-şeh-i evreng-i istiʿlâ

16 ʿAdâlet-i rehber-i şâh âh istiʿdâd-ı ʿirfâni
Mürüvvet-i cevher vicdân-ı sulṭânîsi ser-tâpâ

17 O şâhıñ ḥüsn ü icrâ'ât ü tedbîr-i celîliñden
ʿAdâlet oldu nur-efzâ şeḳâvet oldu nâ-peydâ

18 İlâhî dâim ol sulṭâna ḳıl iḥsân-ı tevfîḳât
İlâhi eyle bundan böyle de aḥkâmını icrâ

19 Şehen-şâh-ı müeyyed Ḥażret-i ʿAbdulḥamid H̱ânı
Ede cümle umurunda muvaffaḳ Ḥażret-i Mevlâ

20 O şâhen-şeh ki olmuş ẖalka-i bâb- ı hümâyunu
Gürûh-ı dâd ẖᵛâhân-ı cihâna ʿurve- i vüs̱ḳâ

12 b

21 O şâhenş-âh-ı aʿẓam ol cihânbân-ı muʿaẓẓam kim
ʿUluvv-ı fıṭrat- ı pâkinde olmuş iḥtimâʿ- ârâ

22 Vaḳâr u heybet ʿaẓm u s̱ebât u himmet ü temkîne
Kemâl ü ʿ-i afvet-i ʿadl ü ṣalâḥ u ṭâʿat ü ṭaḳvâ

23 Bu gûne eylesin H̱urşîd-i ʿâlem-tâb-ı taʿẓîme
Debîr-i âsumân-ı salṭanaṭ elḳâbını ʿimlâ

24 Meh-i burc-ı ʿadâlet âfitâb-ı ʿâlem-i himmet
Fürûġ-ı çeşm-i şevket şemʿ-i cemʿ-i bezm-i ġam-fersâ

25 Yegâne gevher-i ʿâlem-bahâ-yı maʿden-i ḳudret
Güzîde şeb-çerâġ-ı iftiẖâr-ı millet-i beyżâ

26 Gedâ-perver, vefâ-yâver, kerem-güster belend-aẖter
Melek-ẖaslet, felek-rifʿat ḳavî-himmet ḳamer-sîmâ

27 Kerem-sâlâr-ı ümmet kehf-i millet menbaʿ-ı ḥikmet

Sitem-fersâ-yı ʿâlem bedr-i aʿẓâm mefḫâr-i âbâ

28 Olur ʿaẓm u s̱ebâtından havâdis̱-gâh- ı ʿâlemde
Ḳıyâm-ı emn ü asâyiş ḳuʿûd-ı fitne-i berpâ

29 ʿUluvv- i himmeti ol rütbe kim maẓlûmı şâd eyler
Henüz ermezden evvel gûşuna âvâze-i şekvâ

30 Bulur müstedʿiyân ceyb-i isʿâfında âmâde
Ẓuhûr etmezden evvel semt-i müstedʿîden istidʿâ

31 Ḥarîm-i ravża-i ʿirfân-ı cenettir taṣavvurda
Muʿallâ fikridir gûyâ ki anda ravża-i ṭûbâ

32 Olur ol maʿnevî ḳâmet şecerden dâimâ hâṣıl
ʿAdâlet merḥamet şefḳat mis̱âlî meyve-i raʿnâ

33 Nümâyandır fürûġ-ı dâniş-efrûz-ı cebîninde
Żiyâ-yı feyz-i aʿmeş pertev-i ehliyet-i fezzâ

34 ʿAyândır gülnihal-i hilye-i ẕât-ı afîfinde
Gül-i ḫoş-nüghet-i gülzâr-ı taḳvâ-yı Ebüdderda’

35 Cemâl-i pâḳi bir âyine-i feyz-i ilâhidir
Kim anda cilve-pîrâdır serâ-ser ḫaṣlet-i ʿulyâ

36 ʿAtâ mudġam rıżâ mużmer ẕekâ tâbân niḥâ pinhân
Vefâ ẓâhir ṣafâ bâhir ẓiyâ rûşen seḫâ peydâ

37 Hayâli sûret-i esrâr ġaybü'l ġaybe âyine
Zamîri berḳ-i nûru´n-nûr-ı naẖl-i vâdi-i maʿnâ

38 Kerem-baẖş-ı kerem-kâr (u) kerem-sâz u kerem-perver
Kerem-ẖayr u kerem- rîz ü kerem-pîr ü kerem-fermâ

39 Şehen-şâh- ı felek-ḳadrâ cihandâr-ı semâ-câhâ
Ey ol sulṭan ki mis̱liñ görmemişdir dîde-i dünyâ

40 Sen ol âli- himem ẖâḳân-ı aʿẓamsın ki sâyende
Eder bir ʿabd-i nâciziñ doḳuz eflâke istiġnâ

41 Beşersiñ lîk ʿâlîdir beşerden fiʿl-i memdûhuñ
Bulunmaz sende ẓulm u naẖvet u aʿrâż-ı nâ-bercâ

42 Fürûġ u zühdüñ olsa hâdi-i şehrâh-ı ṭâʿâtî
Reh-i iṣyâna etmezdi Belʿâm- ı İbn- i Bâûrâ

43 S̱ebât-ıʿiṣmet- i ṭabʿın ile olsaydı hem-fıtrat
Ẓilâle munḳalib olmazdı aẖir zühd-i Berṣiṣâ

44 Tecessüm etse terkîb-i beşerde ʿadl ile ḥikmet
Yine mümkün değildir saña bir mânend ola peydâ

45 Ṣadâḳat-pîş- i iclâlinde bir ʿabd-i kemer-beste
Seẖâvet-i dest-i iḳbâl-i hümâyûnunda bir elmâ

46 Maḳâm-ı himmetiñ ʿâlîdir âfâḳ-ı taṣavvurdan
Temâşâya yetişmez medd-i nûr dîde-i ḫülyâ

13 a

47 Çemen-zâr-ı laṭîf-i ʿadl ü dâdıñ inʿikâsından
Zümürrüd rengini kesb eylemişdir ḳubbe-i mînâ

48 Ahâli râḥatîyçün terk-i râḥatdır sañâ râḥat
Sen ol âdl-i mücessemsin ki yoḳdur zâtıña hem-tâ

49 Vücûdu mürde-veş ḥâlî idi rûḥ-ı ʿadâletden
Mesîḥâsın ki etdiñ tâzeden kişverleri iḥyâ

50 Kerem-baḫşâ-yış-ı dest-i zer-i efşânın ile vâlih
Ḫıred-i neẓzâre´-i aḥkâm-ı tedbîriñ ile şeydâ

51 Sirâyet eylese bir sâye’-i nâcize tedbîriñ
Olurdu sedd-i râh-ı âfitâb-ı âsuman peymâ

52 Kelâmım sâye-i luṭfuñda eslâfa müreccaḥdır
Nis̱âr-ı vaṣfıñ etdim dürr-i pâk-i ma´na-i aḥzâ

53 ʿAcep mi ṭabʿım etse ferşe-zîr-i pây-ı evṣâfıñ
Çıḳardım kâr-ġâh-ı dilde böyle muʿteber kâlâ

54 Bu gûne ṭabʿımıñ cûş u ḫurûşı himmetiñdendir
Ki te’s̱îr-i ḳamerden baḥre cezr ü med olur peydâ

55 Nola tebrîk edersem baẖtiyâr-ı ṭabʿımı dâim
Ki oldu vaṣf-ı iclâliñde bu gûne suẖen-pîrâ

56 Ne ḥaddimdir ki ẖâme eylesin ḥaḳ üzre evṣâfıñ
Ne mümkün eylemek deryâyı bir mîzandan icrâ

57 Naṣıl olmaz duʿâ- yı şevketin ârâyiş-i nuṭḳum
Naṣıl etmem s̱enâ-yı ḥażretiñ biñ şevḳ ile ihyâ

58 Muʿâdilsiñ Selîm-i evvele Sulṭan Süleyman'a
Naṣıl şâd olmayam yâ ey veliyy-i niʿmet- i ʿuẓmâ

59 Bi-ḥaḳḳı Aḥmed-i mürsel Emîrî ʿabd- i memlûküñ
Feminden infikâk etmez duʿâ- yı lâ-mekân peymâ

60 Ḫulûs-ı ḳalb ile daʿvet-i iḳbâl-i hümâyûnuñ
Bu mevḳiʿde sezâdır eylesem tekrâr ile îfâ

61 Ola her işte yâver ẕâtıña Tevfik-i Rabbâni
İṭâat eyleye fermânına dünyâ ve mâ-fîhâ

62 O bir düşmen ki emriñden ser-i mû inḥirâf eyler
Serin ġâlṭîde-i ẖâk eylesin şimşîr-i ẖun-pâlâ

63 Żiyâ-yı ʿadl ü dâdın ṭâs-ı çarẖı pür-ṭanîn etsin
Olup şân ü şükûh-ı şevketiñ günden güne aʿlâ

64 Rûẖ-ı ferḥunde-i fâliñ iki dünyâda sefîd olsun
Şefîʿin Ḥażret- i Peyġamber olsun rûz-ı vâ-veylâ

65 Ḳabûl eyle duʿâmı *yâ* mucîbü´s-sâilîn âmîn
Bi-ḥaḳḳ-i levḥ-i aʿẓam ʿarş-ı kürsi Ḥażret-i Ṭâhâ

8

Der -sitâyiş- i Sultan ʿAbdulḥamid H̱ân Ġâzî

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün

1 Bilmem ne zaman uṣlanacakdır dil-i şeydâ
Lâyıḳ mı perîşan ola bu nüsẖa-i kübrâ

2 Bir yâre esîr etdi beni âh bu göñlüm
Benden baña geldi yine bu derd-i ġam- efzâ

3 H̱ûn-ı dil aḳıtdım dediler kim geliyor yâr
Ferş etdi gönül râhına bir ḳırmızı dibâ

13 b

4 Sırr-ı lebini nâlem ile añladı ʿuşşâḳ
Bülbüllere verdim ẖaber ġonca-i raʿnâ

5 Ecrâmı ṭutuşsa nola âhımla sipihriñ
Âteş gibi zîrâ ki olur ṣâʿid-i belâ

6 Zaẖmım açdı dil-zâre ẖadeng-i naẓar-ı yâr

Gül-zâr vefâ verdi yine bir gül-i zîbâ

7 Bülbül gibi bir zemzeme etdin bañâ iḥsân
Maḥṣûl-ı zemîn-i dil olan ey gül-i maʿnâ

8 Kim ṭâlib ise olsun ana yümn ü mübârek
Ben istemem artıḳ Güher-i maṭlab-ı dünyâ

9 Ancak ederim pâdişâh-ı ʿâlemin tavṣif
Bürhân-ı ẖilâfetdir o sulṭân-ı muʿallâ

10 Taḳdîm edeyim öyle pesen-dîde ḳaṣîde
Her beyt ola ḳıymetde birer gevher-i yektâ

11 Ammâ nice gevher ṣânasın kevkeb-i dürri
Ḳurbân ola her beytine bir lûlû ü lâlâ

12 Her mıṣrâʿ ola ḥâiz-i envâʿi meʿânî
Bir nûr- ı mülemmaʿ ola her müfred-i ġarrâ

13 Her kim oḳusa eyleye taḥsîn-i firâvân
Her kim ki ġûş etse ola vâlih ü şeydâ

14 Merġûb u müzeyyen ola maḳbûl u münevver
Müştâḳ ola mażmûnuna her şâʿir-i yektâ

15 Zîrâ o şehen-şehde olan re´-yi dıraẖşân
ʿİrfân- ı cihân-perver ü idrâk ü muʿallâ

16 Bir kimsede tâ şimdiye dek olmadı meşhûr

Tâ şimdiye de (k) olmadı bir kimsede peydâ

17 Her râ´-yi hümâyûnu ki bir nûr-ı mübindir

Ammâ ki bizim gördüğümüz nurdan aʿlâ

18 Sulṭân Ḥamid H̱an ki kudûmu ile buldu

Evreng-i şehâmet yek-beden-i şevket-i bâlâ

19 Eyler ümem-i rû-yi zemin ẕâtıña taʿẓîm

Fermânını sükkân-ı semavât eder icrâ

20 Ol dem ki biner raẖş-ı hümâyûnuna ol şah

Cevlânı verirler lerziş-i kûh-efkân-ı ṣaḥrâ

21 ʿAzm eyleyip burc-ı kemâlinde dûrurdu

H̱urşid-i cihan-pervere emr eylese îfâ

22 Bir müflise bir s̱ervet-i ḳârûnı verirse

Baẖş eyledi ẓan eyler o şeh baḥşiş-i ednâ

23 Dâmân-ı kerem-güsterini öpmek içindir

H̱um-geşte olur mâh-ı nev şaʿşaʿa pîrâ

24 Etdi şeref-i maḳdemi ʿâdilleri memnûn

Ẓâlimlere geldi maraż-ı ẖaşyet ü pervâ

25 Şâhâ melikâ cem-i şücâ nûr-i ʿuyûnâ

Ey taẖt-ı ẖilâfetde şehen-şâh-ı muʿallâ

26 Ey ẖâdim-i bünyân-ı nifâḳ-ı en´iyyet

Ey ẖâdim-i ʿâli-güher Yes̱rib ü Baṭḥâ

27 Sen ol şeh-i ferruh-ı ʿâlem-i mülk ü milelsiñ

Ra´yiñden alır nûrunu âyine-i dünyâ

14 a

28 Sen ol güher-i mâhṣul genc-i şerefsiñ

Ẕâtiñla bulur ḳudret ser-rütbe-i ʿulyâ

28 Al râdını eflâkden erbâb-ı kemâliñ

Ancaḳ yine sensiñ alacaḳ ey şeh-i yektâ

29 Bu ʿadliñ ile oldu felek emrine muḥkem

Serkeşlik ede ḥaddi mi var düşman-i ẖodrâ

30 Her işte seniñ eyledigiñ ʿaẓm u s̱ebât

Başdan başa maʿlûm reʿâya vü berâyâ

31 Ammâ kim bir mes´eleyi etse emânet

Muṭlaḳ erişirler anı maʿkûsınâ icrâ

32 Bilmem nereden geldi bu efkâr-ı ebâṭıl

İslâma yaḳışmaz bu ṣıfat ḥayf ü dirîġâ

33 Vâlîler olur eks̠eri rüşvet ile ma´kûf

Me´murlar olur eks̠er dil-dâde- i ṣaḥbâ

34 Rûşen-dil idi cümle memâlikde ahâlî

Me´murlar azdırdı bütün onları cîfâ

35 Vâlîlere çatmak için eşrâf ü vilâyet

ʿAşretleri rüşvetleri hep etdiler icrâ

36 Baştan çıḳıyor cümle memâlik bu gidişle

Bir de baḳarız oldu cihân fâsıḳ u rüsvâ

37 Ne ṣavm u ne şefḳat ne mürüvvet ne ʿadâlet

Ne ʿadl ü süḫâna kerem ü ġayret-i taḳvâ

38 Bir de ʿulemâ eyledi taġyîr-i mesâlik

Her ferdi verir birbiriniñ ḥaḳḳına fetvâ

39 Müşkil olan emrin büyüğü işte budur bu

Zîrâ ´ulemâdır edecek kişveri iḥyâ

40 H̱allâḳ-ı cihân cümlemize baḫş ede inṣâf

Īḳâẓ ede hem cümlemizi Ḥażret-i Mevlâ

41 Ammâ ki şehen-şâh-ı cihân himmet ederse

İṣlâḥâ çâbuk yüz tutar elbette bu dünyâ

42 Zîrâ ki olur pâdişâhân-ı ẓıll-i İlâhi
Onlarda vurur[100] nûr- ı Ḫudâ berḳ-i tecellâ

43 Bir pâdişeh-i memleket eylerse ʿadâlet
Elbette olur şeş-cihet-i memleket iḥyâ

44 Yoḳ âlem-i fânide ʿadâlet gibi bir nûr
Ol nûr-ı ʿadâlet gibi zencîr-i eşirrâ

45 Dünyâyı ʿadâletdir eden vâṣıl-ı s̱ervet
Dünyâyı ʿadâletdir eden gülşen-i zîbâ

46 Ey pâdişeh-ı ʿâdil-i yektâ-yı ʿavâlım
Maʿmûr ola devrinde seniñ sâḥa´-i dünyâ

47 Zîrâ ki ʿadâletle müseccelsiñ efendim
Maẓhar eder elbette seni luṭfuna Mevlâ

48 Artıḳ ne bu iṭnâb-ı suḫan besdir Emîrî
Hengâm-ı duʿâdır ḳalem-i mevsim- i irḫâ

49 Ḥaḳ şevḳ ü şeṭâretle seni eyleye memnûn
Maḥzûn ola me´yûs ola dil-ḫûn ola aʿdâ

50 Bir Ẕerre es̱er görmeyesiñ miḥnet ü ġamdan

[100] Divanda bu kelime " urur " şeklinde yazılmıştır.

Maḥkûm ola fermân-ber ola emriñe dünyâ

14 b

9

Der -sitâyiş- i Sultan ʿAbdulḥamid Ḫân Ġâzî

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Oldu yâver bana iḳbâl-i saâdet peymâ
Dîde-i maṭlâbımâ geldi yeni nûr u ziyâ

2 Kevkebim mihr-i dıraḫşân gibi oldu tâbân
Meh-i tâbân gibi oldu emelim cilve-nümâ

3 Ḳalmadı ṭurrâ-i nev-şâha ṭabʿımda şikenc
Oldu imdâd-ı felek şân gibi ʿuḳde-guşâ

4 Olalı maẓhar-ı elṭafı o şems-i ʿadlin
Ḳalmadı safḥa-i dilde leke-i renc ü ʿanâ

5 Bu taʿâṭuf bana dünya dolusu niʿmettir
Yere batsın ḥaşem ü debdebe´ ü genc ü ġınâ

6 Hep ẓuhûr eyledi feyż-i eṣer-i luṭf ile
Edeli ḫizmet şâhânesini pîşe bañâ

7 Ṣûret-i şûh u kelâmımda bu ġonc ü şîve
Ṣafḥa'-i sîne-i ṭabʿımda bu âs̱âr-ı ṣafâ

8 Hep o sulṭan-ı celî menkıbetiñ himmetidir
Eyleyen ʿâlemi âsûde-i ẖarb ü ġavġâ

9 Öyle sulṭân-ı ʿaṭâ-meşreb-i deryâdı kim
Ġarḳ-ı luṭf u keremi oldu serâ-ser dünyâ

10 Ṣâḥib-i cevher-i ʿirfân olan erbâb-ı suẖân
Vaṣf-ı pâkinde olur böyle cevâhir pîrâ

11 Ḥâmi-i millet-i beyżâ ġüher-i kenz-i ẖıred
Ṣaf-der-i ṣafʿ-i veġâ âdil-i ṣâhib-i taḳvâ

12 Ḫatem-i mülk-i saẖâ dâd-ger-i efser u genc
Sâye-i luṭf u Ḫudâ merdümen-i çeşm-i ʿaṭâ

13 Yüzü ẖurşid-i hüdâ ḳalbi ġanî ʿâklı ḳavi
Dili lebrîz-i ṣafâ baẖtı cevân-ı yektâ

14 Nûr u çeşm-i ʿaẓamet ḳuṭb-ı medâr-ı şevket
Ḥusrev vü taẖt-ı ẖilâfet şeref-i mülk-i ẕekâ

15 Âfitâb-nıṣfet server-i feraẖ-ẖaṣlet[101]
Gevher-i tâc-ı ʿadâlet ḳamer-i burc-ı vefâ

[101] Bu beyitin vezni kusurludur.

16 Muḳtedâ- yı ʿurefâ pâdişâh-ı cedd-berced

Pîşivâ-yı küremâ müctenib-i cevr ü eẕâ

17 Mürteżâ-yı kevkebe Sultan Ḥamid-i ʿâdil

Ḥâmi-i dîn-i nebî ṣaf-şiken-i renc ü cefâ

18 Öyle sulṭân-ı kerem-küster-i deryâ- dil kim

Ṣığmaz erkâme nis̱âr eylediği naḳd-i seḫâ

19 Öyle sulṭân ki ânıñ debdebe´ ü şânından

Kûh-i ḳâf üzre düşer lerze-i ḫavf-ı ʿanḳâ

20 Dense ḫayru'l-ḥalef-i Ḥażret-i Sulṭan Selim

Nâm-ı ẕîşân u hümâyûnuna şâyân u sezâ

21 Bir olur dest-i celâlinde riḫâm u esfenc

Böyledir ḳuvvet-i bâzû-yı şeh-i bî-hemtâ

22 Dursa hükmüyle nola bende gibi rûy-i zemîn

Nola emrîyle şitâb eylese çarḫ-ı vâlâ

23 Sayesinde biri durduḳça bulur ʿizzet ü câh

Devletinde biri gittikçe bulur ḳadr u bahâ

24 Ravza-i himmetine âb-ı beḳâ nâṣiye- ḫîz

Davḥe-i şevketine mihr-i İlâhi elma

25 Safvet-i sînesi âzâde-i jengâr-ı ḥased

Cevher- i ṭabʿı maʿsun-ı ġaraż u keyd ü riyâ

26 ʿAḳl-ı kül cevher-i idrâkine yâḳût-ı münir
Nûr-ı ḥaḳ cephe-i iḳbâline ḳandîl-i bekâ

27 Ġadabı zelzele-i cevf-i zemîne mânend
Dehşet-i sâiḳa-i cevv-i semâya hemtâ

28 Olsa pişti beşere pençe-i iḳbâl-i ẓahîr
Bulsa kânun-ı celâlinden eṣer germ-i hevâ

15 a

29 Rubʿ-ı meskûnu yaḳâr pertev-i germ-i şeb-tâb
Kuhh-i elberzi yıḳar ṣadme-i dest-i duefâ
30 Nitekim şâh ḥużûrunda durur bende-i zenc
Pîş-i divân-ı celâlinde dururlar ümerâ

31 Bezl eder mâmelek-i baḥr ü berri bir günde
Dem-i baḫşinde yed-i himmeti bilmez iḥsâ

32 Reşâḥât-ı ḳalemi dâd-ı Ḫudâdır bî-şek
Ḳaṭarât-ı suḫanı feyż-i ezeldir güyâ

33 Ol olur dâġ-ı dil-i nâdire-i gûyân-ı cihân
Bu olur ḫâl-i ruḫ-ı dil-ber-i Lâhûr u Ḫıṭâ

34 Suḫeni zîb-i niġer-ḫâne-i hind ü efrenc
Ḳalemi mâşiṭa-i ṣûret-i Çin ü maʿnâ

35 Esb-i satranc gibi rastrevânı şâşırır
Cünbüş esbini seyr etse eğer raḫş-ı semâ

36 Ḫadşe-i ʿıḳd-i s̱üreyya deyre tâk-i engûr
Pertev-i cevher-i ṭabʿiyle zemin bulsa nemâ

37 Yed-i beyżâ-yı devâsâzına Loḳmân ḥayrân
Ḫasta-yı ye´se verir luṭf u hümâyûnu şifâ

38 Ḫusrevâ baḥr-kefâ kâm-verâ dâd-gerâ
Ey o sulṭan ki zamanında ʿadîm oldu cefâ

39 Sensin ol ʿâdil-i yektâ ki ḫavfından
Vuramaz kimseye dest-i şetm-i şaḫṣ-ı ḳafâ

40 ʿAhd-i asâyiş-i ʿadliñde şikâr eyleyemez
Ṣalṣal ü ṣaʿve-i bî-ḳudret-i şâhin-i belâ

41 Ṣayd eder ejder-i ʿanḳâyı tezer vü küncişk
Olsa feyż-i naẓarıñ pişt ü penâh-ı duʿafâ

42 Pîşe-gâh-ı der iclâliñ olur malâmâl
Görülür ʿadliñ ile maṣlaḥat-ı bây u gedâ

43 Raġbet-i gevher-i iḥrâz edemez seng-i siyâh
Saña kimse olamaz bez̠l-i keremde hem-tâ

44 Şâşırır semt-i teveccühde tereddüt eyler
Ḳıble-i vechini gördükde seniñ ḳıble-nümâ

45 Ne ḳadar olsada üstâd eğer bir şâir
Edemez vaṣf-ı hümâyûnunu ḥaḳ üzre edâ

46 Nerde ben nerde seniñ âli olan evṣâfıñ
Bu ḳasîdemle ʿubûdiyeti ettim icrâ

47 Ben ki ʿâciz ḳaleyim vaṣf- ı hümâyûnuñda
Başḳa şaʿirlere artıḳ nice mümkün îfâ

48 Baña maḥsûs-ı müsellemdir edâ-yı eşʿar
Baña mevd-i vaʿddir esrâr-ı nükât-ı maʿnâ

49 Benim ol şâʿir- i üstâd-ı cihân-pîrâ kim
Yazarım sürʿat ile naẓmı ṣaḳlamam aṣlâ

50 Oldu endişemin eġlencesi naẓm-ı eşʿâr
H̱ûb u nâdîde düşer her ne söz etsem imlâ

51 Ḥikmet- i nuṭkum eder rûḥ-ı Felâṭûnı ẖacîl
Benim ol fâdıl-ı ṣâhib-suẖân-ı bî-hemtâ

52 Her kelâmım sebeb-i ḥayret yârân- ı ʿIraḳ
Her sözüm nâdîre-i H̱ıṭṭa-i Belẖ ü yaġmâ

53 Şâhid-i ẖâmem edince ʿalem-âsâ ḥareket

Vâridât-ı dû-cihân olsa yetişmez maʿnâ

54 Kâm-kârâ baña ḥaḳsız yere ġadr eyledi âh

Bir ġarâbet-reviş ü efʿî-meniş süfli-edâ

55 Melʿanet maʿdeni tezvîr ü sefâhet-i baḥr

Şeyṭanat menbaʿı maḥrûm-ı edeb bir şeydâ

15 b

56 Cism ü murdâr u ḥabis̱inde serâpâ mevcûd

Direm-i fâlıc ü esḳâm-ı seḳâmet- pîrâ

57 Ne ḥuḳûḳa naẓar eyler ne eder ḥaḳḳı ḳabul

Ol ebâṭıl-ı ẖıred ol müdmin-i beng ü ṣahbâ

58 Ḥaḳḳa râżı mı olur doġruyu eyler mi ḳabûl

İttiẖâẕ eyleye bir kimse ki tezvîrî ṣafâ

59 Hiç âdem denilir mi o gibi masẖaraya

Eyledi kendisini ʿâlem içinde rüsvâ

60 Cümle efʿâli verir ṭabʿ-ı Selîme nefret

Harekâtında bütün buġż u ẖabâs̱et peydâ

61 Yok iken bir ġarazım ḥüsn-i emelden ġayrı

Beni de eyledi âẖir hedef-i tîr-i ezâ

62 Tûde-i râhıma ẖâr-ı ġam-ı ʿâlem rîzân

Dûde-i âhım ile renk alır ecrâm-ı semâ

63 İsterim eyleyeyim devlet-i dîne ẖiżmet

ʿÂleme göstereyim bir yed-i beyża- yı ẕekâ

64 Ḥayf kim eylediğim ġayretme[102] ḥâil fesede

Arzu eylediğim hiżmete maʿni süfehâ

65 Tam-ı ḳırḳ beş sene oldu felek-i tîre nihad

Etmedi maḳsad u maḳṣûdumâ nâil ḥayfâ

66 Beni ḥileyle bilâd-ı Yemen´e sevḳ etdi

Sûret-i ḥaḳ edip iẓhâr bir efʿî- sîmâ

67 Ettiğim ẖiżmeti etmiş değil ânda kimse

Muʿterefdir bunu taṣdiḳ ile cümle dünyâ

68 İki yıldır beni maʿzul bıraḳdı o leîm

Yalınız ben mi ḥazîn oldu bütün mülke belâ

69 Ey Emîrî nice bir bu cedel-i peyder-pey

Gah tefâẖur gah şekvâ yetişir eyle duʿâ

70 Nice kim bâr-geh-i kevn ü mekan-ı bercâdır

---

[102] "ġayretime " kelimesi beytin veznine uygun hale getirilmek için " ġayretme " şeklinde okundu.

Miḥverinde nice kim gerdiş eder arż u semâ

71 Maṭlab-ı pâkini iḥsân ede H̬allâḳ-ı cihân

Maḳṣad-ı ḥayrını ḥâsıl ede elṭâf-ı H̬udâ

72 Mülk ü millet ede saʿyinle teraḳḳi her dem

Din ü devlet bula iḳdâmıñ ile istiʿlâ

73 Künc-i miḥnetde ola pertev-i bah̬tınla seniñ

H̬ıyre vü tîre-dil dîde-i h̬aṣm-ı aʿdâ

10

Sulṭan Meḥmed Reşad H̬ân ḥaḳḳında ḳasîde

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Faʿûlün

1 Yine ṭuġyân u şûreş oldu peydâ

Yine bir başḳa şekle girdi dünyâ

2 İşirrâ yüz bulup meydâna çıkdı

Şeh-i ẕîşâna ṭuġyân etdi aʿdâ

3 Atıldı ortaya maḳṣat-perestler

Göründü ṣûret- i ḥaḳdan serâ-pâ

4 ʿÂvâlim aldı bir şekl-i muṭalsam
Ḥaḳâyıḳ ḥâli nâ-ḳâbil muʿammâ

5 Münâfıḳlar müzevvirlar fenâlar
Serâpâ oldular ḥürriyet-ârâ

6 Kimi ḥileyle ġaṣb-ı mesned eyler
Kimi ẖudʿayla mümtâz berâyâ

16 a

7 Kimi ister ki olsun şeyẖu´l islâm
Kimi ister k i olsun ṣadr-ı aʿlâ

8 Ḥimmetiyle kimi kürsüde nâṭıḳ
Ki aġlar eder ẖalḳa veṣâyâ

9 Âḳılsızlar denîler sâde-diller
Ederler bunlara taẖsîn-i evfâ

10 Netice ẕât- ı ẕîşâna doḳundu
Ḫuṣûle geldi maḳṣud-ı işirrâ

11 O sulṭân- ı müdebbir ẖâlʿ olundu
Serâ-yı pâdişâhi oldu yaġmâ

12 Żamanında ḥarîṣân-ı denîniñ
Daha vardı nice âmâl ü ẖülyâ

13 Ne fitne ḳaynatırlardı şeb ü rûz
Ne maḳṣad etmek isterlerdi icrâ

14 Biḥamdillâh ḥakîm ü muḳtedîrdir
Yine taẖta gelen sulṭân-ı yektâ

15 ʿAyân etdi her işde ol şehen-şâh
Sükûn ü ṣabr ile tedbîr-i iẖfâ

16 Tevâżuʿla kemâl-i maʿrifetle
Nümâyân eyledi ḥüsn-i müdârâ

17 Göñülden eylerim taḳdîr ü iḳrar
Güzel tedbîr ü ẖizmet etti îfâ

18 Ḥaḳîḳatde budur sulṭân-ı ṣâbir
Ḥalîm ü ʿâḳil ü maḳbûl ü dânâ

19 Melek-ẖaslet nebî-sîret-i mümecced
Hümâyûn-ı munḳabet sulṭân-ı vâlâ

20 Oḳundu ismine şâhâne ẖuṭbe
Çekildi nâmına ṭuġrâ-yı ġarrâ

21 Şehen-şâh-ı cihân Sulṭan Muḥammed
Reşâd H̱ân saye-i H̱allâḳ-ı yektâ

22 Budur sulṭân-ı mesʿûd u mübârek
Budur ẖâḳân u mümtâz u muʿallâ

23 Żamîrinden ġaraż maʿdûm u muṭlaḳ
Ṭamaʿdan ṭabʿ-ı z̠îşânı muʿarrâ

24 Ḳażâya baḳ ki menfûrı iken ḥarb
Zamânında âçıldı bâb-ı ġavġâ

25 Bir iki kendini bilmez li-îmân
Sebep oldu bu emr-i şerre ḥayfâ

26 O sulṭân yoḳsa ḳân dökmek ne mümkün
Yazıḳ kim emr-i vâḳiʿ oldu peydâ

27 O sulṭân-ı serîr-i istiḳâmet
Bu işten olmadı memnûn aṣlâ

28 Vücûdu raḍm ü şefḳatden muẖammer
Mizâcı luṭf u raḥmetden murebbâ

29 Serîr-i salṭanat z̠âtiyle pür-nûr
Penâh-ı memleket revʿ-i muṭarrâ

30 Ümîd-i mülk-i millet mâh-ı emced
Ḳavi-yi ʿaẓm ü suẖandan muṣaffâ

31 Żamîrî maşriḳ-ı ṣulḥ-ı hidâyet

Kelâmı selsebîl-i feyż-i Mevlâ

32 Dıraẖşandır cemâlinde ṣabâḥat

Cebînî maṭlaʿ-ı nûr-ı tecellâ

16 b

33 Kerîmâ şehriyârâ pâdişâhâ

Ey ol sulṭan ki ẕâtıñdır muʿallâ

34 Yazardım böyle mi naʿt-ı celîlin

Ederdim böyle mi evṣâfıñ icrâ

35 Cihân olmuş bañâ bir maḳber-i ye´s

Zamân etmiş baña ġadr u taʿaddâ

36 Otuz yıldır bütün ẖizmetlerimde

Güzel bir ṣît ü şöhret etdim ibḳâ

37 Demâ-dem ben baña derdim muḥaḳḳaḳ

Devam etmez bu yolda ḥal-i dünyâ

38 Gelir bir gün ârarlar müstaḳîmi

O mevsimde olur ḳadrim huveydâ

39 Zamân ʿaksine bir gerdiş etdi

Geçen demler arandı şimdi ḥayfâ

40 Çıkıp meydâna jönlerle çocuḳlar
ʿAcâyip ḳubh-i meslek oldu peydâ

41 Henüz mektep nedir fehm etmeyenler
Kesildi her biri üstâd- ı yektâ

42 O gûnâ bî şuʿûrân kendi kendîn
Cihângîr eyliyor ḫülyâ-yı bîcâ

43 Tasavvurdur tefekkürdür serâ-ser
ʿÂceb rü´yâ ʿâceb bîcâ-yı ḫulyâ

44 Kimi der ki biziz merd- i muẓaffer
Bizimdir der kimi Belḫ ü Buḫârâ

45 Bize azdır Edirne Yanya Kosva
Bize lâyıḳ mıdır Baġdâd u Şehbâ

46 Kimi der pençemiz polardandır
Demirdendir kimi der bizde aʿżâ

47 Kimi der añlarım esrâr u kevni
Edersem göz ucuyla çarḫa îmâ

48 Siyâset ʿaḳl u ḥikmet cümle bizde
Vuḳûf u tecrübe beyhude daʿvâ

49 Kimi der ki biziz dünyâda şimdi
Cihân-dâr u cihân-gîr-i muʿallâ

50 Bilen yoḳ añlayan yoḳ diñleyen yoḳ
Tefâḫur çoḳ budur de´b-i eşirrâ

51 Yıḳarlar derler ettik mülkü iʿmâr
Aṣarlar derler ettik ḫalḳı iḥyâ

52 Siyâsetten ne añlar şaḫs- ı nâdân
Niçin baḫs̱ eyliyor elvandan aʿmâ

53 Ṭutulmaz raʿşe-dâr ellerle sâġır
Niçin bilmez bunu eşḫâs-ı ḫuderâ

54 Ṭutarsa raʿşe-dâr elcâm-ı ṣahba
Düşer sâġâr âḳâr ḫâk üzre ṣahbâ

55 Baḳıp bu ḥallere ḥayretde ḳaldım
Düşündüm eyledim efkâr u ḫulyâ

56 Teḳâʿud olmaġa verdim ḳarârı
Dedim lâzım değil iḳbâl-i dünyâ

57 Eğerçi âdeme dünyâda râḥat
Müdârâdır müdârâdar müdârâ

58 Müdârâ bunlar ile ḳâbil olmaz

Kim vardır her birinde başḳa sevdâ

59 Kimi ʿ ârif kimi ammâ ki melʿ ûn

Kimi ʿ âḳil kimi ammâ ki şeydâ

60 Biḥamdillah çekildim îş ü ândan

Mekân râḥatımdır genc ü tenhâ

61 Benim şimdi cihânda merd-i güm-nâm

Ne maṭlab var dilde ne temennâ

17 a

62 Uzaḳ senden ḥarîsân-ı meṭâlib

Riyâkârân-ı yârân u eḥibbâ

63 Faḳat baḳdıḳça ḥâl-i kâinâta

Dilim lebrîz-i ẖûn-ġam-ı serâpâ

64 Devâm eyler mi böyle sû-yi tedbîr

Sürer mi böyle ḥâl-i şûr u yâġmâ

65 Yıḳıp maḥv ü hebâ etmek için mi

Bize terk eyledi bu mülkü abâ

66 Sefâhet-gâh-ı cehl etmek için mi

Bize luṭf etti bu iḳlimi Mevlâ

67 Yazıḳ cennet gibi zîbâ bu mülke

Yetiş imdâda ey Ḫallâḳ-ı yektâ

68 Cenâb- ı pâdişâha eyle imdâd

Odur zîrâ ki sulṭân-ı aṣfâ

69 Faḳaṭ herkes münâfıḳ-sîret olmuş

Ne yapsın pâdişâh-ı ʿ âlem-ârâ

70 Olursa luṭf u iḥsânıñ İlâhi

Döner ḥâl-i ṣalâḥa ḥâl-i dünyâ

71 Cihân hep ẓulmet-âbâd-ı felâket

Heman şâh-ı cihân bir şems-i yektâ

73 Bu sûzişler yeter artıḳ Emîrî

Duʿ â- yı pâdişâhı eyle icrâ

74 Muvaffaḳ olsun ol sulṭân-ı Cem-câh

Bi-ḥaḳḳı sûre- i *Yasin ü Ṭâha*[103]

75 Cihân olsun muṭi-iʿ emr ü nehyi

Elemler mündefiʿ olsun serâpâ

---

[103] Ayet.Huruf-ı mukatta'a'dan olan bu iki sure ismi aynı zamanda K.Kerim'de birer ayettirler.Yasin suresi 1.ayet ve Tâhâ suresi 1.ayet.

76 Livâ-yı nuṣreti etsin münevver

Żiyâ-yı sûre-i *İnnâ Fetaḥnâ*[104]

11

Şehri-yâr- ı zaman Sulṭân Meḥmed Vaḥideddin

Ḫân- ı sâdisiñ cülûsu ḥaḳḳında

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Tâzeden bir gerdiş oldu bir yüzünde rû-nümâ

İnḳılâbât-ı ciḥânıñ ḥâli etdi iḳtiḍâ

2 Eyledi ʿazm-i beḳâ Sulṭân Reşâd-ı muḥterem

Mesken etsin cennet-i aʿlâyı luṭf-ı kibriyâ

3 Ḥażret-i sulṭân Vaḥîdeddin-i Meḥmed Ḫân ile

Oldu taḫt-ı salṭanat revnaḳ-nümûn-ı iʿtilâ

4 Ḥaḳ taʿâla eylesin yümn ü mübârek dem-be dem

Rabb-i aʿlâ eylesin mesʿûd u emced dâimâ

5 Ḥaḳ muvaffak eylesin lâkin zamân pek tengdir

Naḳd-i beytü´l mâlı mefḳûd ortada ḳaḥṭ u ġalâ

6 Bir ṭarafdan iḫtilâf-ı meşveret emr-i ʿaẓîm

---

[104] Ayet:Bu eyet beyitte her nekadar sure ismi olarak geçse de aynı zamanda K.Kerim'den bir ayettir.Feth Suresi 1.ayet. " Biz sana, apaçık bir fetih verdik "

Bir ṭaraf ḳaḥṭ-ı ricâl memeleket-i müşkil belâ

7 Bir ṭaradan Rumeli maʿrûzdur fetretlere
Bir ṭarafdan Âsiyâ olmuş maḳarr-ı ibtilâ

8 Bir ṭarafdan baʿżı bed-ḫ˘âhân-ı diñ tek durmayıp
Neşr ederler Avrupaya türlü türlü iftirâ

9 Bir ṭaraftan an be an peydâ olan müthiş ḥarîḳ
Böyle bir şehr-i şehîri eyledi maḥv ü hebâ

17 b

10 Ehl-i İstanbul'un en müşkil zamânıdır bu gün
Millet ü mülke muʿin olsun Cenâb-ı Kibriyâ

11 Mülk-i islâmıñ giriftâr olduġu âfetleriñ
Binde bir mümkün değil taʿdâdını etmek edâ

12 Yalñız ehl-i Stanbul mu esîr-i müşkilât
ʿÂlem-i islâmı ekṣer etmiş istilâ belâ

13 Dertler çok ortada nâ-buddur ḥâẕiḳ-i ḥakîm
Ḫastalar çoḳ ortada mefḳûddur ammâ devâ

14 Nerde fikr-i ḥamiyyet-mend ile bir müstaḳim
Nerdedir tedbîr-i ʿâcil nerde âs̱âr-ı şifâ

15 Himmet istirʿâ ederim bulmuş olsam bir velî

Vird ederdim rûz u şeb bilsem müeṡṡir bir duʿâ

16 İşte böyle bir zaman-ı bî-emanda ḥâṣılı
Eyledi taḫta cülûsu ol şehryâr-i müctebâ

17 Olmamış dört oğlu hiçbir pâdişâhıñ şehriyâr
Ḥażret-i Sulṭân Mecid´e oldu luṭf-ı kibriyâ

18 Ola Sulṭân Murad Ḫân-ı ṡâniyâ Sulṭân Ḥamid
Ṡâliṡâ Sulṭân Reşad Ḫân-ı tevazuʿ iḥtivâ

19 Râbiʿan Sulṭân Vaḥîdeddin Meḥmed Ḫân-ı pâk
Verdi taḫt-ı şevket-i ʿOṡmâniyâna incilâ

20 İşte dördüncü biraderdir bu gün Sulṭân-ı mülk
Bir ṭarafdan da devam eyler idi ammâ ġazâ

21 Çâresiz ġavġa- yı baḥrân-pervere verdi ḫitâm
Çâre-i ṣulḥ u ṣalaḥ-ı mülke etdi ibtidâ

22 Şehriyâr-ı muḥterem şâhen-şeh-i ferruḫ ʿâlem
Pâdişâh-ı muḥteşem sulṭân-ı re´fet iḥtivâ

23 Bu muḳarrerdir ki aġâz-ı ḥayâtından beri
Bir büyük vicdâna mâlikdir şeh-i müşkil-küşâ

24 Böyle eyler vaṣfını ol şehryâr-i eşheriñ

Ḫutbe pîrâ-yı belâġat şâʿ irân-ı ḫoş-edâ

25 Şuʿ le-i miḥrâb-ı himmet ḫâdim-i dîn-i mübin
Cevher-i tâc-ı ʿadâlet gevher-i kenz-i ẕekâ

26 Faḫr-ı millet bedr-i ümmet âfitâb-ı salṭânat
Rûḥ-ı devlet cism-i şevket pîşivâ-yı eẕkiyâ

27 ʿÂlem-i ʿulviyetin Cemşid-i Ḫurşid efseri
Sâḥa-i ehliyye-i ḫâḳân ḥaydar-ı ittiḳâ

28 Ḫâk-i pây-i rûşenâ baḫş-ı ʿuyun-ı iftiḫâr
İttiḳâsı rûşenâ baḫş-ı ḳulûb-ı etḳiyâ

29 Ḳaṣrınıñ pîrayesi envâʿ-ı âyât-ı celîl
Saye-i şâhânesi himmetresi bây ü gedâ

30 Nuṭḳı ʿulvi cevher-i mażmûn âyât u ḥadiṣ
Fikr-i ferruḫ-i aḫteri âyîne-i ʿâlem-nümâ

31 Şehryârâ pâdişâhâ kâm-kârâ ḫusrevâ
Ey żamîr-i enveri manẓûr-ı luṭf-ı kibriyâ

32 Gerçi olduñ pek mühim bir demde sulṭân-ı enâm
Cümleniñ maʿlûmı taʿrîfe ne ḥâcet mâcerâ

33 Her işe ṣabr u metânetdir medâr-ı inkişâf

Saʿy edip ṣabr etmeli imdâd eder ʿavn-i Ḫudâ

34 Saʿy u himmetle olur dünyâda maḥv-ı müşkilât

Saʿy u himmetdir veren mir´at-ı ye´se incilâ

35 İnşâ´allah refʿ olur ufḳ-ı siyâsetden seḥâb

İnşâ´allah ẓâhir ü tâbân olur bedr-i dücâ

36 İnşâ´allah terk eder ṭuġyânı baḥr-ı iḫtilâl

İnşâ´allah mevc-i dehşet-nâki maḥv eyler Ḫudâ

37 Sendedir tâkvâ vü ġayret sendedir ḥüsn ü ḫulûṣ

Sende var nûr-ı ḥamiyyet sende var ḫavf u recâ

38 Hem velî-yi ʿahd iken hem pâdişâh-ı ʿaṣr iken

Oldu müstesʿid ḥużûrunla bu ʿabd-i bî-riyâ

39 Etmedi bir pâdişah bu ʿabde böyle iltifât

Ḥaḳ ẓahîr olsun saña ey şâh-ı iḳlîm-i vefâ

18 a

40 Âh şunlar ki bütün âmâli cerr-i menfaʿat

Âh şunlar ki bütün âlûde-i reyb ü riyâ

41 Âh şunlar ki hezârân yüz ṭaşırlar her biri

Hem ṭutarlar her yüze biñ ġûne mir´at-i saḳâ

42 Her biri ẓâḥirde ẖoş-soḥbet müeddeb pür-vaḳar
Her biri ammâ ḥaḳîḳat ʿâleminde bî-ḥayâ

43 Fikr ü ẕikri ḥâcetinden fażla terfiye ʿayâl
Ẕikr ü fikri nâ-becâ talṭîf-i ṣiḥr u aḳrabâ

44 Aḳrabâsı olmayan biñ ehl-i istiḥḳâḳdan
Mültezimdir aḳrabasından bir echel muṭlaḳa

45 Sözlerin……..…[105]etmişdir seḥabet herzesi
Gözlerin pûşîde ḳılmış perde-i cehl ü ʿamâ

46 Bilmiyor insan bu ḥâliñ ġayesi nerye varır
Bilmemek ḳâbil mi bilmem hep bilir bây u gedâ

47 Şekle baḳsañ muntaẓam insan demek lâzımgelir
Meslege baḳsan cihânda yoḳ daha bundan fenâ

48 Lâfa baḳsañ muḥterem ehl-i ḥamiyyet ẕü-fünûn
Ḥâle baḳsañ ḳahraman-ı ẖaşyet-i rûz-ı cezâ

49 Ẓâhiren baḳsañ faḳîh ü sâlik-i ṣavm u ṣalât
Düşman-ı şerr ü fesâḥat mâhir ü zenb ü zinâ

50 Böyle olsaydı ḥaḳîḳatde eğer meslekleri

---

[105] Şair divanında beytin bu kısmını boş bırakmıştır.

Cennet olmuşdu cihân şimdi beşerdi evliyâ

51 Fiʿl nerede ḥâl nerede nerede meslek âh âh
Âh ey esnâf-ı celâdân ẖun-rîz-i ḳażâ

52 İşte bundandır ki pek müşkildir ıṣlâḥ-ı cihân
İşte bundandır ki farḳ olmaz sefîh ü etḳiyâ

53 İşte bundandır ḳalır ḥayretde erbâb-ı ʿuḳûl
İşte bundandır şâşar bilmez ne yapsın muḳtedâ

54 Ḥal böyleyken yine ey şehryâr-ı muḥterem
Sende var ḥüsn-i fażîlet sende var fiʿl-i zekâ

55 Birbirinden şüphesiz tefrîḳ edersiñ bunları
Çükü yoḳ taʿrîfe ḥâcet ey şeh-i müşkil-güşâ

56 Böyle bir şâh-ı ferâset iḥtivâ ʿaṣrındayız
İnşâ´allah ẖayr oluır aḥvâl-i millet câ-be-câ

57 Elverir artıḳ Emîrî böyle iṭnâb u ṣudâʿ
Ḥażret-i Mevlâya yalvâr geldi hengâm-ı duʿâ

58 Nice kim bâḳî durur bu çâr-gâh- ı nîlgûn
Birbirin taʿẕîb eder tâ nice kim ṣubḥ u mesâ

59 Taẖt- ı iclâlinde olsun pâyidâr ol pâdişâh

Görmesin vicdân-ı pâkî ẕerrece renc ü ʿanâ

60 Mülkünü iḥyâya ḥaḳ etsin muvaffaḳ ẕâtını
Ḳalmasın derd ü elem asâyiş olsun rû-nümâ

18 b

12

Ḳaṣîde- i der-sitâyiş- i ʿÂbidin Bey ser-ḳomser- i ıṣlâhât- ı vilâyât- ı Diyârbekr, maʿmûretü´l-ʿAzîz ve Sivas, der vaḳti ki bayâbe- i Rumeli Beylerbeyi vilâyet- i Sivasınîz bûde´ -i użmaya tevcih bu da.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Mübârek-bâd-ı me´mûrîyetiñ ey server-i vâlâ
Maḳâmıñ ẕâtıña ẕâtıñ maḳâma saʿd ede Mevlâ

2 Sivas´a vâli olduñ Rumeli beylerbeyi[106] olduñ
Vezâretle ḳârîben mesnediñ olsun daha aʿlâ

3 Bu yâḳût-ı beşâretle olunca sâmiʿam tezyîn
Vücûd-ı kemterânem oldu gûya tâzeden iḥyâ

4 Sevindim ol ḳadar kim eyleyem bilmem naṣıl taʿrîf
Lisânımda sürûr-ı ḳalbimin yoḳ kudret-i ifâ

5 Duʿa-yı devletiñ her laḥẓa her dem her nefes her ân
Benim vird-i zebânımdır bi-ḥaḳḳ-ı Ḥażret-i Tâhâ

---

[106] Rumeli ve beylerbeyi şeklinde okuduğumuz bu iki kelime divanda “ Rum ili ve beglerbegi “ şeklinde yazılmıştır.

6 Ṭûtup yüzden ziyâde serkeşânı dest-i himmetle
Maḳḳarrı oldu ol ḫûnîleriñ zindân ile menfâ

7 Sivas´ın mülḥiḳâtında daḫi bâ ʿavn- i yezdâni
Bütün şerrâr u ʿâṣîler olur nâbud u nâ-peydâ

8 Çıḳınca Âmid-i sevdâdan olduñ Maʿdene vâṣıl
Henüz bir gevher-i yektâ-yı maʿden eyledi peydâ

9 Tevaḳḳıf etmediñ maʿdende ammâ ʿaẓm-ı râh etdin
Dediler çıḳdı maʿdenden ne ʿâli gevher-i yektâ

10 Seḥâb-ı raḥmet-âsâ gûh u ṣaḥrâyı güzâr etdiñ
Erişdiñ sâhâ-i Sivas´a ey düstûr-i bî-hemtâ

11 ʿİlimlerle meşayiḫle eʿâẓımla Sivas ḫalḳı
Müdebdeb resm-i istiḳbâli yekser etdiler icrâ

12 Sivas nehri kenârında durup nuṭḳ ettiğin demde
Zülâl-i kevṣere ʿaks etdi güyâ sâye-i ṭûbâ

13 O cemʿiyyet ʿacep âyîne-i maḥşer-nümûn oldu
O nuṭḳun eyledi dil-mürdegân-ı miḥnet-i iḥyâ

14 Ola tâ baḫt-ı mesʿûduñ ʿurûc ı ġayet-i menṣıb
Ola meşġul-ı medḥîñ ḳudsiyân-ı ʿâlem-i bâlâ

15 Bu ʿâlî meşre-i memduḥ ile yoḳ ẕerrece şüphem
Olursuñ maẓhar-ı elṭâf-ı sulṭân-ı cihân-pîrâ

16 Vücûduñ bir ṣadefdir luṭf-ı sulṭân dürr-i yektâdır
Münâsipdir olursa dürr-i bî-hemta sedef-pîrâ

17 Şehen-şâh-ı ḳadr-dânın naṣıl manẓûrı olmazsıñ
ʿUluvv-i meşrebinde müctemiʿdir ey kerem-baḫşâ

18 Seḫâvet merḥamet ġayret mürüvvet mecd ü ehliyet
Şecâʿat maʿdelet ʿiffet fütüvvet ṭâʿat ü taḳvâ

19 Nigâḥ-ı maḥremi tezyîn eder bir başḳa ʿulviyyet
Beni ḥayran eden bu ḫaṣletindir ey melek-sîmâ

20 Peyâ-pey ṭabʿı pâkinden olur ḥaḳḳ-ı ahâlîde
ʿAdâlet rû-nümâ şefḳat hüveydâ merḥamet peydâ

21 Senin ey gevher-i yektâ kemâl-i şevḳ ü şâdındân
Bu gün vaṣf-ı bî-mânendiñi tekrâr eder dünyâ

22 Muʿin-i mülk ü millet şehen-şân-ı ʿâlem-himmet
ʿÂlem-efrâz-ı meydân-ı ʿadâlet ẕât-ı bî-hemtâ

23 Ḫıdiv-i bende-perver-i kâm-kâr ʿâṭıfet-güster
Kerem-kâr-ı ẓafer-yâver kerîm-i maʿdelet-peymâ

19 a

24 Ẓahîr-i ehl-i ʿiffet âfitâb-ı ṭârem-i ʿiṣmet

Belâ-yı mübrem-i eṣḥâb-ı rüşvet ḳâmiʿ-i aʿdâ

25 Münevver şeb-çerâġ-ı aʿẓam-ı gencîne-i ḥikmet

Muaẓẓam iftiḫâr-ı bî-nezîr-i millet-i beyżâ

26 Cenâb-ı ʿÂbidin Paşa ki ẕikr-i faḍl ü ʿirfânı

Olur ṭaḳdir ile ârâyiş-i cemʿiyyet-i dünyâ

27 Naṣıl olmaz cihân âşufte-i eṭvâr u aḫlâḳı

Liḳâ dil-geş ṣıfat âlî ḫired kâmil suḫen zîbâ

28 Firâzende ḳadem devletiyle ṭâliʿ-i himmet

Ṭirazende vücûd-ı himmet ile mesned- i bâlâ

29 Bulur dûşîze-i maḳṣûdu âġûş-ı ümîdinde

Henüz ebrû-yı baḫtında nümûdârâ olmadan esmâ

30 Miṡâl-i lerzîş-sîmâb dâim bim ü ḳahrından

Olur endâm-ı düşmanda nümâyân raʿşe-i aʿżâ

31 Ṣalâḥ- ı meşrebinden mâye âlsa ʿunṣur- ı fıṭrat

Edebilmez ʿâzâzil-i lâʿin bir kimseye iġvâ

32 Taʿalluḳ eylese aḥkâm-ı farâżâ cemʿ-i eżdâde

Olur ḫurşîde mesken gülisitân-ı şeb-i yelda

33 Olursa âfitâb-ı ḥükmi ṭâliʿ ġarb-ı ḳahrından

Ḳıyâmetler ḳopar maḳbul olmaz tövbe-i aʿdâ

34 Ḫuṭuṭ-ı cephe-i pâkinde maʿnâ- yı ẕekâ ẓâhir
Rumûz-ı ṣoḥbet-i ḫâṣında mażmûn-ı hüdâ peydâ

35 Kelâm-ı âbdâr-ı teşne-i bî-rûḥâ ruḫʿ-âver
Dehân-ı feyiż-nâki kevs̱er-i maʿnâyâ bir mecrâ

36 Ḫiṣâl-i ʿadl ile tâbân mîzâcı luṭf ile raḫşân
Kemâlî maʿrifet-pîrâ kelâmı encümen-ârâ

37 Ne âṣaf âṣâf-ı kâmil ne kâmil kâmil-i fâḍıl
Ne fâḍıl fâdıl-ı ʿâdil ne ʿâdil ʿâdil- i binâ

38 Dil-derrâki olmuş dûr-bîn-i nükte-i esrâr
Olur emrûz-ı ʿâlem ḥışmına âyine-i ferdâ

39 Eğer ʿadlin taḫayyül etse leyl-i ġamda bir maẓlum
Olur sözünden olsa câme-i ḫ˘âb bister-i kemḥâ

40 Eger dünyâya te´s̱ir etse bâd-ı şiddet-i ḳahrı
Yerinden ayrılır bâlâ-yı gühsâra çıḳâr deryâ

41 Meal-i ṣoḥbeti erbâb-ı faḍle menbâʿ-ı maḍmûn
Kelâm-ı ḥikmeti ehl-i kemâle ḥâṣıl-ı maʿnâ

42 Eğer bir ẓâlime ṭûfân-ı ḫışmı olsa mevc-endâz

Girerdi çeşm-i giryânında deryâ şekline dünyâ

43 Ḳumandan olsa bir iḳlime ṣâdır emr-i âsâyiş

Tevâżuʿla gelir dâmân-ı ṣulḥu bûs eder ġavġâ

44 Saḫâ gül-zâr-ı feyżinde yetişmiş nergîs-i dil-cû

Vefâ gül-naḫl-i cûdunda nümâyân ġonca-i zîbâ

45 Mürüvvet gül-stân-ı iffetinde dil-güşâ sünbül

ʿAdâlet bû-sitân-ı şefḳatinde bir güzel elmâ

46 Ederken şefḳat ü iḥsân ruḥ-ı efzâsını rü´yet

Gelir fikre cinân bâġındaki elma ile ayvâ

19 b

47 Ḫudâvend-i felek ḳadrâ ḫıdiv-i âsmân-câhâ

Ey ol âṣaf ki yoḳdur niʿmet-i ʿadliñde istisnâ

48 Buda bir meymenetli cilve-i nâdide ezâdır

Muḥaḳḳaḳ var bunuñ taḫtında bir sırr-ı feraḥ pîrâ

49 Suṭûr-ı levḥ-i maḥfûẓ ḥisâbe-i ḫâme-i ḳudret

Sivas u ʿÂbidin lafżın müsâvi iletmiş imlâ

(137) (137)

50 Bu müstaḥsen teṣâdüften ben ettim öyle istinbaṭ

Mübeşşirsiñ vezâretle ḳarînen ey kerem-pîrâ

51 Teʿaccüb etme bu te´vîl-i müṡteṡnâdan ey âṣaf

Sana azdır vezâret ey ḫudıyv-i maʿdelet-ârâ

52 Sen ol ferruḥ şiyem düstûr-i bî-manend ü aʿḳilsıñ

Kemâl-i ʿaḳlına nisbetle Eflâtûn olur şeydâ

53 Doğursa günde bir ḫurşid farażâ mâder-i ʿâlem

Ẓuhûr etmez saña manend bir ḫayru´l- ḫalef aṣlâ

54 ʿAcem mülkünde ẓâhir olmadı ẕâtın gibi ʿâdil

ʿArap ırkında[107] peydâ olmadı ẕâtıñ gibi esḫâ

55 Bu dil-cû memleket de ḥüsn-i tedbiriñle maḥv oldu

Serâ-ser ʿâdet-i nâ-muntaẓam âyin-i nâ-bercâ

56 Gören bir ḍarbe-i ḳahrıñ olur ol rütbe ser-gerdân

Ṣanır ifrâṭ-ı ḥayretten felek esfel zemîn bâlâ

57 Nigâh-ı ḥıfẓıñ olsa ʿâlem ḫ˘âbın nigah-bânı

Daḫi ʿömründe hiçbir kimse görmez ḳorḳulu rü´yâ

58 Hilâle döndü ḳahrıñ heybetinden ḳanlı ẓâlimler

Olur böyle anınçün ḳâmet-i şimşirler dû-tâ

59 Güneş nûr-ı żamîriñle müsâvat iddiʿâ etse

[107] Bu kelime divanda “ ırḫında “ şeklinde yazılmıştır.Fakat biz günümüz Türkçesinde kullanıldığı şekliyle yazdık.

Olur is̲batı ḳâbil olmayan beyḥûde bir daʿvâ

60 Seni görmezden evvel ʿâleme baḳdıḳça söylerdim
Beşer efrâd-ı pür- şûriş cihân bir maḥşer-i ġavġâ

61 Görünce ḫaslet-i pâkiñ sözümden inḥirâf etdim
Ne ʿâlî kimseler ḫalḳ eylemişdir Ḥażret-i Mevlâ

62 Değildi memleketden ḫârice çıḳmâk baña maḳṣûd
Bana cennet gibi dil- cû gelirdi Âmid-i sevdâ

63 Muvaḳḳat sûretinde infikaki eyledim teblîġ
Ne çâre böyle cârî oldu fermân-ı ḳadâ ilḳâ

64 Beni müsteġraḳ ettin niʿmet-i elṭâf-ı iḥsân
Değil ḥaddim demek ġurbet ilinde ḳalmışım tenhâ

65 Żiyâfet-ḫâne-i luṭfunda mest-i câm-ı vaṣf oldum
Ḥarâm olmaz içilse meclis-i firdevsde ṣahbâ

66 Faḳaṭ bilmem niçin ey ḥażret-i düstûr-i ʿâlî-şân
Çıḳınca ġurbete bir derde düşmüşdür dil-i şeydâ

67 Faḳîriñ ḥâline baḳsam olur vicdânım âzurde
Dil-i âzârım ganîye baḳsam etmez şükrünü îfâ

68 Neden ḫalḳıñ kimi bed-meşreb olmuş kimi ḫoş-ṭinet

Nedendir talḫ olur ḥanẓel neden şîrîn olur ḫurmâ

69 Baḳarsam ʿâşıḳ u maʿşûka eyler fikrimi meşġûl

Nedendir surḫ olur elmâ nedendir zerd olur ayvâ

70 Vaṭanda bunlara aṣlâ tefekkür etdiğim yoḳdu

Beni eğlendirirdi rûz u şeb aḥbâb-ı rûz-ı efzâ

71 Yanımda vâlideynim ben ṣafâ vü ẕevḳe müsteġraḳ

Mekânım ya gülistanlardı yâḫud soḥbet-i ḥelvâ

72 O demler gitdi elden eyledi bir ḳuş gibi pervâz

Bana şimden geri imdâd eden ru´yâ ile ḫülyâ

73 Ġaraż arż etmedir aḥvâl-i günâ-gûn-i dünyâyı

Ġarîḳ-i niʿmetim yoḳsa şikâyet eylemem ḥâşâ

20 a

74 Hemen emreyle vaṣfıñ âsumâna eyleyem îṣâl

Sefer sâyende îrâs̱-ı fütûr etmez baña aṣlâ

75 Ḫayâlim gül-stân-ı vaṣfınâ lâyıḳ gül-i ḫoş-bû

Kelâmım ḳâmet-i evṣâfıña şâyeste bir kâlâ

76 Yâ ḫâmem yazdı böyle bir güzel naẓm-ı neşât-âver

Yâ nesc etdi ṣânayi-ḫâne-i dil bir güzel dîbâ

77 Ticâret-gâh-ı endîşe yed-i ḳudretle memlûdur
Serâ-ser kâle-i mażmûn serâpâ gevher-i maʿnâ

78 Emîrî ʿacz ile vaṣfıñda ẖâmuş olsa lâyıḳdır
Naṣıl tâʿdâd olunmaʿ mümkün olsun lücce-i deryâ

79 Ḫudâvendâ bu da maḥżâ ki luṭfun himmetindendir
Bu târiẖ-i selîse maẓhar oldu ṭabʿ-ı bî-pervâ

80 Ḫayâl ettikçe ol vaḳti ki teşrîfiñden evveldir
Duʿâ-yı devletiñ dergâh-ı Ḥaḳḳa eyleyip işrâ

81 Bu târiẖimle eylerler ahâli birbirin tebrîk
Sivas´a verdi revnâḳ ʿadl-i pâk-i ʿÂbidin Paşa
(1296)

82 Hezârân müjdeler olsun saña ey kilk-i feyż-ârâ
Değil vaḳt-i tevaḳḳıf ol hemân señ şevḳ ile gûyâ

83 Bu bir vaḳt-i münevverdir naẓîr-i ʿîd-i ekberdir
Biḥamdillah ḳabûl oldu duʿâ- yı âsmân peymâ

84 Sezâ-ver olsa ẖâmem ḥaşre dek artıḳ ṣenâ ẖ˘ânı
Murâdımca felek bir gerdiş etdi âferîn icrâ

85 Ne gerdiş pek muvâfıḳ bir bî-muʿâdil gerdiş-i ʿulvî
Ki ḥaḳ üzre bunuñ nefʿi değildir ḳâbil-i iḥṣâ

86 Sevindim ol ḳadar kim eyleyem bilmem naṣıl taʿrîf

Lisânımda surûr-ı ḳalbimi yoḳ ḳudret-i îfâ

87 Ḫilâf-ı meşrebindendir sipihriñ gerçi bu gerdiş
Ânı ḥâlinde ḳor mu hiç şehen-şâh-ı ḥüküm-efzâ

88 Şehen-şâh-ı cihân ʿAbdulḥamid Ḫân-ı kerem-perver
Ki ʿadl ü merḥametde gelmemişdir ẕâtına hemtâ

89 Budur mülk-i ʿadâletde ferîdü´d-dehr-i şâhen-şâḥ
Budur taḫt-ı ḫilâfetde velîyy´i -niʿmet-i ʿuẓmâ

90 Budur ol pâdişâh-ı maʿrifet-pîrâ ki lâyıḳdır
Ḥamîr-i pâki olsa rişk-i ḫurşid-i cihân-ârâ

91 Şeh-i ʿâlî-es̱erdir şehriyâr-ı mülk-i perverdir
ʿİbâdullâhı ḳıldı selsebil-i şefḳati iḥyâ

92 Cihân-dâr-ı ʿâlî ḥaṭvet cihân-bâñ-ı velî-ḫaṣlet
Cihângîr-i ʿÖmer-heybet vekîl-i Ḥażret-i Ṭâhâ

93 Ḫüdâvend-i ẓafer-âyîn medâr-ı intiẓâm-ı dîn
Kerem-kâr- ı ḳader temkîn himem-kâr-ı cihâñ-pîrâ

20 b

94 Żiyâ-yı meclis-i nuṣret ḥayâ-yi cephe-i ḳudret
Ḥayât-ı ümmet-i sermed necât-ı millet-i beyżâ

95 Ḫamîrinde sunuḥât-ı İlâhi cilve- pîrâdır

Kelâmında tecelli eyliyor ʿulviyet-i maʿnâ

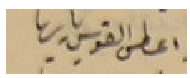
96 Göñülde ḥubb-ı ʿâle´l-ʿâlî rûḥ u aʿẓam olmuşdur

Duʿâ eyler o şâḥ-ı bî-naẓîre ser-te-ser dünyâ

97 Mis̱âl-i lerzîş-i sîmâb dâim bim-i ḳahrından

Olur endâm-ı düşmanda nümâyân ġusse-i aġḍâ

98 O sulṭân-ı keman-gîr ü ḫadeng-endâz-ı kudret kim

Olur ẓâhir yedinde sırr-ı

99 Bütün aḳvâl ü efʿâlinde o sulṭân-ı ẕîşânıñ

Demâ-dem *el-mülûke mülhemûne*[108] sırrı olur peydâ

100 Yine geldi ḫurûşa bahr-i gevher pâş-ı elṭâfı

Yine bir çâker-i ʿâlem-pesendin eyledi iḥyâ

101 Ne çâker bir kerîm ü maʿdelet- pîrâ ki lâyıḳdır

Ḫamîr-i pâki olsa reşk-i ḫurşîd-i felek peymâ

102 Cenâb-ı ʿÂbidin Paşaya yaʿni farṭ-ı luṭfundan

Vezâret câme-i ʿâlem-bahâsın eyledi iksâ

---

[108] pâdişâhlar, ilhamına mazhar olmuş kimselerdir.

103 Vezâret câmesi bir ḫilʿat-i bî-mis̱l-i ulvîdir

Anıñ şâyânı ḳadr-i pâkidir bu ḫilʿat-i zîbâ

104 Vücûdiyle maḳâm-ı ḫârice buldu ârâyiş

O ʿâlî-mesnede şâyestedir bu âṣaf-ı vâlâ

105 Ne âṣaf âṣaf- ı ʿâdil ne ʿâdil ʿâdil- i kâmil

Ne kâmil kâmil-i fâḍıl ne fâḍıl fâḍıl-ı yektâ

106 Olursa böyle olsun barek´allah luṭf-ı bî-mânend

Olursa böyle olsun maşa´allah himmet-i ʿulyâ

107 Furûġ-ı himmeti cevlâñ ede âfâḳ-ı nuṣretde

Muvaffaḳ eyleye ol pâdişâhı Ḥażret-i Mevlâ

108 Bu ʿâlî-meşreb-i memduḥ ile yoḳ ẕerrece şüphem

Olur meşġul-i medhi ḳudsiyân-ı ʿâlem-i bâlâ

109 Vezâret ẕâtına şâyandır ol düstûr-ı ẕişânıñ

Ḳabûl u iʿtirâf eyler bütün dünyâ vemâ-fîhâ

110 Nedir ol râ-yi bî-hemta nedir ol fikr-i ʿali´l-ʿâl

Nedir ol meslek-i aʿlâ nedir ol saʿy-i müstes̱nâ

111 Ẓarîf ü muḳtedir ʿâdil laṭîf ü muttaḳi kâmil

Cihan-kâşânesinde nâẓır-i âyine-i ʿuḳbâ

112 ʿAduvv-i ẓulm ü neḫvet düşman-ı asîb-i sufliyet

Muḥibb-i ʿadl ü şefḳat âşinâ-yi ʿiṣmet-i taḳvâ

113 Hüner meydânınıñ yektâ suvâr-ı faḍl ü ʿirfânı
Kerem ṣaḥrâsınıñ cevlangeri merd-i seḫâ-peymâ

114 Derinde çâker ü dil-dâdesi inṣâf u âsâyiş
Rehinde bende-i efkendesi iḳdâm u istiġâ

115 Sözünde maʿdelet ẓâhir dilinde maʿrifet mużmer
Ḳudumunda şeref bâhir yüzünde merḥamet peydâ

116 Kerem-kârâ vezîrâ maʿdelet-kârâ felek-ḳadrâ
Ey ol âṣaf ki sensiñ cümle vaṣfa lâyıḳ u aḥrâ

118 Sen ol düstur- ı erḥamsıñ ki olmuşsun ḫulûṣ üzre
Muḥibbi-meslek-i feyż-i Celâleddin-i Mevlâna

119 Vezîrim söyledi sulṭân-ı bî-hemtâ biḥamdillah
Saña ey server-i ʿâlî-şiyem ey âṣaf-i zîbâ

120 Seniñdir şimdi meydân pâdişâh-ı maʿdelet-kâra
Duʿâ aldır ʿadâlet ile ât ṭût ey kerem-fermâ

121 Kerem-kârâ benimde ʿaynime elbette ḳâilsiñ
Neler luṭf eyliyor bir diḳḳat eyle Ḥażret-i Mevlâ

122 Diyarbekr ü Ḫarput ile Sivas u Selânik'de
Kitâbet ḫizmetim zîra ki bir yıl olmadı ḥâlâ

123 Şaḳî taʿḳip ederken Rumeli semtinde birlikde
Müşîr-i ḫârice olduñ ey düstur-i bî-hemtâ

21 a

124 Yine birlikde geldik cânib-i şehr- i Stanbul'a
Saña çoḳ iltifât etdi şehen-şâh-ı cihan-pîrâ

125 Bunuñ bil ḳadrini ey nûr-i ʿaynim şükret Allah´a
Hezârân bâz-gün eşkâle mâlikdir zamân zîrâ

126 Faḳîre luṭf u iḥsân aġniyâyâ iltifât eyle
Hele bî-kes-i yetîmânı ferâmûş eyleme ḳaṭʿâ

127 O dervîşân-ı dil-rîşân ki Ḥaḳḳa muʿteḳiddirler
Ederler hem ḫulûṣ-ı ḳalb ile ṣavm u ṣalât îfâ

128 Demâ-dem bunlarıñda ḥâlini tedḳîḳ u teftîş et
İki dünyâda tâ kim kâm-yâb etsin seni Mevla

129 Seniñ vâkiʿ olan teklîf ü ıṣrârıñla bu ʿâciz
Vaṭandan ayrı düştü etdi terk-i Âmed-i sevdâ

130 Kerem-kârâ benim bu ḫizmetimde eyleme nisyân
Vaṭandan çıḳmaġa bir iḥtiyâcım yoḳ idi aṣlâ

131 Mücerred iltifâtıñ terk-i evṭâna sebeb oldu
Ġarîḳ- ı luṭfunum memnûnum ey düstûr-ı ṣâḥib-râ

132 Ḳırâat eyleriz İbn-i Es̱îri geceler gâhî

Gehî vermekdeyiz H̱âḳâniye birlikde çoḳ maʿnâ

133 Hele Mesʿûdi bî-hem ibn-i H̱aldun gibi târiẖler

Bize olmaḳdadır dâim ġıdâ- yı rûḥ-i ten- pîrâ

134 Gece gündüz bize yâr u enîs ü hem-nişîn oldu

Ẓahîr ü Ḥâfiẓ-i Ḳâânî vü dîvân-ı Mevlânâ

135 Ḥarîri ibn-i Fâriż mes̱nevi-i mânendi çoḳ ʿâlî

Kitaplar dem-be-dem olmaḳda yârân-ı ṣafâ-baẖşâ

136 Bu az bir luṭf u iḥsan mı bu az bir emr ü ferman mı

Bunuñ şükrün değil mümkün benimçin eylmek îfâ

137 Ederdin her vilâyetde vücûhu toplâyıp ibrâz

Ġazel yâẖud ḳaṣîde her ne dem ettikçe ben imlâ

138 Kemâl-i sürʿat-i devletle ʿazm ettikçe yollarda

Derenk raẖş ederdin nâgehânı ey melek-sîmâ

139 At üstünde oḳurdum muṭlaḳâ nâdîde bir naẓmım

Ġazel var mı diye etdikçe istifsâr u istiḳṣâ

140 Sivas şehrinden İstanbul’a ʿazm eyler iken bir gün

Henüz menḳûş u fikrimdir ferâmûş etmedim aṣlâ

141 Yaġıp ḳarlar serâpâ yeryüzü yek-pâre dolmuşdu

Cihân başdan başa bir mermer-i berraḳ idi gûyâ

142 O mülkün iḫtiyâr adamları ḥayretle derlerdi

Zemin görmüş değildir çoḳ zamandır öyle bir sermâ

143 Boşanmışdı serâpâ atlarıñ üstündeki yükler

Benim sırtımdı zîrâ maḥmel-i eṡvâb ile eşyâ

144 Şâşırtmışdı burûdet ol ḳadar bu ʿabd-i nâcizî

Yerim ṣaḥrâ mıdır deryâ mıdır bilmez idim aṣlâ

145 Yürürdüm yolları pek sâkit ü maḥzûn u bî-kudret

Yürür mü yâ durur mu neylerim bilmez idim ḳatʿâ

146 Süvâri gönderip bu bende-i nâcîzi istediñ

Mühim iş var diye sürʿat ile etdim ʿinan irḫâ

147 At üstünde gelince nezdiñe var mı dediñ bir şey

Ben ise olmuyordum bir cevâba muḳtedir ammâ

148 Ki zîrâ aġzımı açtıḳça ben şiddetli bir rüzgâr

Ḳapardı aġzımı bir lâf söylemezdi bî-pervâ

149 Ḳırâat eyledim bu beyti ancaḳ cebr ü zor üzre

Beşâşet gösterip güldüñ idi ḫâṭırdadır ḥâlâ

150 Doñup mecrâ-yı femde olmuyor âb-ı suẖan cârî

Cihân şiddet-i sermâ o rütbe etmiş istîlâ

151 Yeter artıḳ Emîrî etme tasdiʿ ol kerem-kârı

Şitâbân oldu ʿâyâ elverir tafṣil ile ıṭrâ

21 b

152 Seni ẕât- ı Ḫudâ etsin iki dünyâda ber-ḫurdâr

Muvaffaḳ eylesin her işinde Ḥażret-i Mevlâ

153 Vücûduñ luṭfudur dünyâ ve mâ-fîhâya Mevlânıñ

Bañâ vâcip saña etmek duʿâ-yı lâ-mekan peymâ

154 Duʿâdan soñra da lâzım gelîr tebrîk için târiḫ

Ki tâ ḳayd-ı tevâriḫ eylesin erbâb-ı iştiḳṣâ

155 Mükemmel bî-bedel târiḫ-i cevher eyledim inşâd

Müşîr-i ḫâriciyye oldu ʿâdil ʿÂbidin Paşa

(1297)

22 a

TEVÂRİḪ

1

Sulṭân-ı ʿOs̱mâniyân Sulṭân Vaḥideddin Meḥmed Ḫân- ı sâdis Ḥażretlerinin şehzâdelikleri hengâmında şehzâde-i civanbaḫt Ertuġrul Efendi Ḥażretleriniñ şeref-ârâ-yı mesʿadet olan târiḫ-i velâdet-i necîbâneleri

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1 Şehzâde-i Sulṭân Mecid H̠ân-ı güzînedir
Şefḳatle necâbetle pesen-dîde-i dünyâ

2 Ol ẕât- ı vâḥîde o kerem-kâr-ı necîbe
Luṭf etdi H̠udâ yümn ile şehzâde-i yektâ

3 Etdi bu vesîleyle o şehzâde-i ʿâlî
Cedd-i şeref-efzâlarınıñ nâmını iḥyâ

4 Mesrûr u muʿammer olalar vâlide ü mevlûd
Yâ Rab bi-ḥaḳḳ-i şeref-i Ḥażret-i Ṭâhâ

5 Ser-tâc-ı duʿâ çıḳdı bu ṭâriẖ-i mücevher
Şehzâdemiz Ertuġrul´u mesʿûd ede Mevlâ
(1330)

2

Târiẖ-i sâl- i Sulṭân ʿAbdulḥamid H̠ân

Fâilatün Fâilatün Fâilatün Fâilün

1 H̠usrev ü ʿâlî-neseb şâhen-şeh-i ferruẖ-i ḥaseb
Pâdişâh-ı münteẖâb şevket-penâh-ı muḳtedâ

2 Kâşif-i esrâr-ı ḥikmet müttekâ-yı ʿaḳd ü ḥâl
Mû-şikâf-ı maʿrifet şâhen-şeh-i müşkil-küşâ

3 Menbaʿ-ı salsâl-i ḳudret maşriḳ-ı ṣubḥ u kerem

Maṭlaʿ-ı fecr ü saʿâdet maḳsem-i ʿadl ü suḫâ

4 Ḳuṭb-ı aʿẓam mîr-i efḫam feyż-i ekrem cem-ʿâlem
Mâh-ı ʿâlem şâh-ı aʿlem server-i Ḥayder-livâ

5 Kâinât-ârâ müzekkâ merḥamet-efzâ kerîm
Maʿdelet-pîrâ muʿallâ pâdişâh-ı müctebâ

6 Ḥażret-i Âbdulḥamid Ḫân-ı müeyyed kim olur
Rehber-i aḥkâmı ilhâm- ı Cenâb-ı kibriyâ

7 Maʿden-i taḥḳîḳa her güftârı dürr-i şâh-vâr
Baḥr-i feyże her meḳâlı gevher-i ʿâlem-bahâ

8 Fikriniñ üftâdesi hikmet-verân-ı inbiṣâd
Ra´yiniñ şûrîdesi maʿnâ-i şinâsân-ı ẕekâ

9 Bedr-i fażlından semâvât-i fażîlet müstenîr
Nûr-ı ʿirfânından âfâḳa rü´yet rû-şenâ

10 Her kelâmından ledünniyâ-ı ḥikmet âşikâr
Her sözünde sâniḥât-ı feyż-i aḳdes rev-nümâ

11 Nûr-ı fikri âsumân-ı şevkete şems-i münîr
Berḳ-ı ra´-yi meclis-i ʿirfâna miṣbâḥ-ı hüdâ

12 Cilve eyler sâḥa-i ṭabʿında ʿavn-i müsteʿân
Neşr eder mişkât-ı vicdânı cihân üzre ṣabâ

22 b

13 Ḥażret-i Cibrîl´i her bir himmeti ẖoşnûd eder

Ḳuvvet'iz-ẓahru olur ervâʿ-ı pâk-i enbiyâ

14 Fıṭratında müstetir ḳudsiyet-i feyż-i kemâl

Cephesinde müncelî ʿulviyyet-i nûr u vefâ

16 İstimaʿ ettikçe her bir ra´y-i feyyâżânesin

Şâd olur ʿuḳbâda ṣıddîḳ-i Âliyye´l-Murteżâ

17 Ol şehen-şâha iki dünyâda ʿavn-ı ḥaḳ eyle

Hem muʿîn ü hem şefiʿ olsun Muḥammed Muṣtafâ

18 Olmaya jeng-i elem mir´at-ı ṭabʿında ʿayâñ

Dâimâ mesrûr ola ol ẖusrev-i ferruẖ-i liḳâ

19 Ol şehen-şâh-ı ʿÖmer ʿadl-i hümâyûn-i maḳdem

ʿAbd-i memlûkî Emîrî rûz u şeb eyler duʿâ

20 H̱âme-pîrâ oldu bu târîẖ-i menḳûṭ u laṭîf

Sâl-i H̱ân ʿÂbdulḥamidi emced eyle yâ H̱udâ

(1295)

3

Târiẖ-i sâl-i Sulṭân ʿAbdulḥamid H̱ân

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ey şehen-şâh-ı ciḥâñ sulṭân-ı ẖurşid iştihâr

Pâdişâh-ı ḳadr- dânsıñ pâdişâhım çoḳ yaşâ

2 Himmet ü iclâl ile iḳbâl-i ʿaleʹl-âl ile
Ser-firâz-ı ḫusrevansıñ pâdişâhım çoḳ yaşâ

3 İftiḫâr eyler cihân ẕât-ı hümâyûnun ile
Şehriyâr-ı mihribansıñ pâdişâhım çoḳ yaşâ

4 Ser-be-ser dil-bend-i icrâatıñ olmuşdur enâm
Tâcidâr-ı kâmuransıñ pâdişâhım çoḳ yaşa

5 Ġonce-i dil-bâd-ı luṭfuñla olur her dem küşâd
İftiḫâr-ı bendigansıñ pâdişâhım çoḳ yaşa

6 Şeb-çerâġ-ı kenz-i ḳudrettir vücûd-ı şevketiñ
Dürr-i iklîl-i şehansıñ pâdişâhım çoḳ yaşa

7 Ḥayret-efzâ-yı ʿuḳûl olsa kemâliñ çoḳ mudur
ʿAdl ile kişver-sitansıñ pâdişâhım çoḳ yaşa

8 Feyż-i maḳrûn etdi ʿadliñ şeş-ciḥât-ı ʿâlemi
Neyyir-i pertev-feşansıñ pâdişâhım çoḳ yaşa

9 İşte târîḫ işte dünyâ ẓâtınâ yoḳdur naẓîr
Destegîr-i bî-kesansıñ pâdişâhım çoḳ yaşa

10 Câmiʿ-i faḍl ü ẕekâsıñ nâşir-i naḳd-ı seḫâ
Bâsıṭ-ı emn ü emansıñ pâdişâhım çoḳ yaşa

11 Sendedir ʿulviyyet-i taḳvâ-yı Besṭâmî-pesend
Nûr-i ʿayn-i ḳudsiyansıñ pâdişâhım çoḳ yaşa

12 Bu Emîri çâkeriñ eyler duʿâ-yı şevketin
Ẓıll-i ʿulviyyet-nişansıñ pâdişâhım çoḳ yaşa

13 Şemsü´l-aḫyâr-ı cihâñ oldu güzel târiḫ-i tam
Nûrsuñ faḫr-i cihânsıñ pâdişâhım çoḳ yaşa
(1302)

23 a

4

Târiḫ- i sâl- i Sulṭân ʿAbdulḥamid Ḫân

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ey vekîl-i faḫr-i ʿâlem şehriyâr-ı bî-naẓîr
Cümle evṣâfa sezâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

2 Ḥażret-i perver-digârıñ luṭf-ı âle´l-âlîsiñ
Maḫzen-i ṣıdḳ (u) vefâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

3 Sensiñ ol sulṭân-ı yektâ maẓhar-ı ḫulḳ-ı ḥamîd
Mefḫar-i bây ü gedâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

4 Sensiñ ol Ḫâḳân-ı memdûḥu´l-ḳulûb-ı ḫâṣ (u) ʿâm
Nûr-ı ʿayn-ı esḫiyâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

5 Sensiñ ol burḥân-ı feyż-i kibriyâ-yı bî-şerîk
Gevher-i kenz-i seḫâsın Pâdişâhım çoḳ yaşa

6 Sensin ol şâhen-şeh-i taḫt-ı celîl-i maʿdelet
Münʿim-i ehl-i ricâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

7 Bir göñül yoḳdur ki iḥṣânıñla mesrûr olmasın
Maʿden-i cûd u ʿaṭâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

8 Bir lisân yoḳdur ki eẕkârıñla meşġûl olmasın
Kâsib-i ḫayr-i duʿâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa
9 Âlem efrûz olsa nûr-ı ʿadl ü dâdıñ çoḳ mudur
Meşriḳ-i şems ü zekâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

10 Nâşir-i âdl ü ʿaṭâsıñ bâsiṭ-ı emn ü emân
Ḫusrev ü ferruḫ-liḳâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

11 İʿtilâ-yâb-ı kemâl etdiñ bu dîn ü devleti
Vâḳıf-ı sırr-ı ḫafâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

12 Nâhî-i şerr ü fitensiñ mâḥi-i ẓulm ü niḥen
Âdil-i feyż-iʿtilâṣın Pâdişâhım çoḳ yaşa

13 Hem Emîrî hem cihân eyler duâ-yı şevketiñ
Çünkü faḫr-ı mâsivâsıñ Pâdişâhım çoḳ yaşa

14 Olsa târîḫ-i hümâyûnuñ nola (manẓûr-ı ḥaḳ)
Maẓhar-ı sırr-ı Ḫudâsın Pâdişâhım çoḳ yaşa
(1304)

5

Târiḫ-i sâl-i Sulṭân ʿAbdulḥamid Ḫân

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Şehen-şâḥ-ı cihân ʿAbdulḥamid Ḫan-ı mükerremdir
Müdârâ vü mürüvvetle eden bu kişveri iḥyâ

2 Eğer bizde olan aġrâż-ı nâ-bercâya iş ḳalsa
Ederdi ḫalḳ-ı ʿâlem birbirin Mecbûn gibi ifnâ

3 Basîretle siyâsetle kiyâsetle ʿadâletle
Eder her kimseyi taṭbîḳ-i himmet ol şeh-i vâlâ

4 Eğer herkes olaydı şâh-ı devrânın mizâcında
Cihân kişverlerinden refʿ olurdu ḥarb ile ġavġâ

5 Ne çâre fıṭrat-ı iʿşâr icâb-ı meşîyetdir
Zemin pür-şûr ḫunîn zâdegân-ı Âdem ü Ḥava

6 Ola imdâd o sulṭâna Ḥabîb-i Rabb-i aʿlâdan
Teâḳib eyledikçe mâh u sâl-i sâḥa-i dünyâ

7 Bu târîḫ-i güherle eyledim ʿarż-ı ʿubûdiyyet
Saʿâdet-bâd-ı sâl-i pâdişâh-ı maḳderet-ârâ

(1305)

6

Târiẖ- i sâl- i Sulṭân ʿAbdulḥamid Ḫân

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Hümâyun menḳibet ʿAbdulḥamid Ḫan-ı muʿallânın
ʿİbâdullâhı ḳıldı selsebîl-i şefḳati iḥyâ

2 Budur mülk ü ʿadâletde ferîdü´dehr-i şâhen-şâh
Budur taẖt-ı ẖilâfetde velîyyün-niʿmet-i ʿuẓmâ

3 Budur ol pâdişâh-ı maʿdelet-pîrâ ki lâyıḳdır
Ḫamîr-i pâki olsa reşk-i ẖurşîd-i cihân-ârâ

3 Şeh-i ʿâlî-keremdir ẖusrev-i ferẖunde-i maḳademdir
Ki ʿadl ü merḥametde gelmemiştir ẕâtına hem-pâ

4 Cihân-bân-ı celî-ḳudret cihân-dâr-ı velî-ẖaṣlet
Şehen-şâh-ı ʿâlî-saṭvet kerem-kâr-ı cihân-pîrâ

5 Sirâc-ı bezm-i ʿulviyyet revâc-ı naḳd-i emniyet
Ḫayât-ı sırr-ı medâmet necât-ı millet-i beyżâ

5 Ḫamîrinde sunûḥât-ı İlâhi cilve-pîrâdır
Kelâmında tecelli eyliyor ʿulviyyet-i maʿnâ

6 Bütün aḳvâl ü efʿâlinde ol sulṭan-ı zîşânın

Demâ-dem *El-mülûke'l-mulhemûn*[109] sırrı olur peydâ

7 Bu âlî-meşreb-i memdûḥ ile yoḳ ẕerrece şübhem
Olur meşġûl-i medḥ-i ḳudsiyân-ı ʿalem-i bâlâ

8 Bu bir vaḳt-i münevverdir naẓîr-i ʿîd-i ekberdir
Olursa böyle olsun bârekallah mevsim-i yektâ

9 Gönülde ḥubb-i ʿale´l-ʿâli rûḥu´l ʿaẓam olmuşdur
Duʿâ eyler o şâh-ı bî-nazîre ser-be-ser dünyâ

10 Fürûġ-ı şevketi cevlân ede âfâḳ-ı nuṣretde
Muvaffaḳ eyleye ol pâdişâhı dâimâ Mevlâ

11 Miṡâl-i lerzîş-i sîmâb her dem bîm ü ḳahrından
Ola endâm-ı düşmanda nümâyân raʿşe-i aʿżâ

12 Emîrî sâġ oldu ṭabʿın bu bî-bedel-i târîḫ
Mübârek-bâd-ı sâl-i pâdişah-ı maʿdelet-efzâ
(1307)

7

Târiḫ- i sâl- i Sulṭân ʿAbdulḥamid Ḫân

Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün

1 Şâhen-şeh-i bî-mânend Sulṭan Ḥamid Ḫânıñ
ʿAdl ü keremi ḳıldı ẓulm-ı düşmanı imḥâ

---

[109] pâdişâhlar, ilhamına mazhar olmuş kimselerdir.

2 Ârâyiş-i devletdir pîrâye-i şevketdir
Ḥaḳdan bize niʿmetdir ol pâdişeh-i yektâ

3 Sulṭân-ı âli-sîret ḫâḳân-ı velî-fıṭrat
Ṣıddîḳ-i celî-himmet Ḳârûn-ı cihân-pîrâ

4 Gencine-i fikrinde ʿirfân-ı ezel meknûz
Âyine-i ṭabʿında esrâr-ı Ḫudâ peydâ

5 Tezyîn eden âfâḳı ʿulviyetidir yoḳsa
ʿÂlem yine o âlem dünyâ yine o dünyâ

6 Selsâl-ı seḫâvetdir ol dest-i güher-efşân
Mirʿat-i ḥaḳîḳatdir ol meşreb-i feyż-ârâ

7 Evṣâf-ı hümâyûnu cevlân ediyor dilde
Bir ẕerrede biñ ḫurşîd bir ḳatrede biñ deryâ

8 Ol ḫusrev-i ẕîşâña ol sâye-i Raḥmân'a
Her maḳṣad u niyetde yardımcı ola dünyâ

24 a

9 Ol pâdişâh-ı muʿallânıñ her dem daʿvâtiyle
Memlûkî Emîrî'niñ olmuş ḳalemî gûyâ

10 Tebrîki bu nev-sâliñ maḳrûn-ı tefe´üldür
Oldu ne güzel târîḫ (Sâl-i ẓafer-i vâlâ)

(1309)

8

ʿ Âbidin Paşa'nın Sivas valiliğine taʿ yin olunduğu Diyâr-ı bekr telġıraf müfettişiyle baş müdür birlikte gelerek paşa ḥażretlerine tebşîr eyledikleri ṣırada orada ḥażır olduġumdan bu târiḫ-i derḥal yazıp taḳdim eylemişdim

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Sivas'a şimdi vâli olduġun tebşîri geldikde
   Bu târîḫi bu anda irticâlen eyledim imlâ

2 Ahâli sâye-i ʿ adlinde bulsun emn ü âsâyiş
   Muvaffaḳ eylesin her işde ẕâtıñ Ḥażret-i Mevlâ

3 İki ehl-i beşâret geldi tebşîr etdi târîḫî
   Bu sâʿ atde Sivas vâlîsi oldu ʿ Âbidin paşa

(1296)

9

ʿ Âbidin Paşa Ḥażretleri Adana vâlisi bulunduḳları es̱nâda Adana´nın Tarsus ḳapısı denilen maḥalleden Seyḥan nehri köprüsüne ḳadar açılan cadde ḥaḳḳında bir beyti hicrî ve diğer beyti rûmî olmaḳ üzere söylenilen ikişer târîḫlerdir.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 1297 Müşîr-i bî muʿ âdil ʿ Âbidin paşa-yı ʿ âdil-dil
   1297 Ki ḳalb-i pâkidir selsâl-i pâk-i maʿ delet gûyâ

2 1298 Zamânını hemân iʿ mâr-ı mülke ṣarf eder öyle

1298 Duʿâ-yı ḫayr alır bây u gedâdan vâli-i vâlâ

3 1297 ʿÂli-şîrî ṣavaşdı suy-ı dâd u lutufda lâ-bid

1297 Niẓâmü´l mülkü geçdi cadde-i iclâlde ḥâlâ

4 1298 Ufuḳı´l âr-i himmet ḥâṣılı iḥsân-ı Mevlâdır

1298 Kef-i miʿmâr-ı mecdi açdı el-ḥaḳ maʿbed-i raʿnâ

5 1297 Erince cesrden bed eylemiş bâb-ı Ṭarsus´a

1297 Ne zîbâ vâsiʿ u mevzûn-ı şeh-râh oldu nev inşâ

6 1298 Açıldı cânib-i nâreftede şu cadde-i aḥsen

1298 Bu yolda etdi hep ḳaṭʿ-ı mesâfe Âbidin Ḥaḳḳâ

7 1297 Ahâli sâye-i luṭfu ile her dem olur mesrûr

1297 Bu paşa-yı raḥîme ver İlâhî ʿömr-i lâ-yuḥṣâ

8 1298 Eder hep mıṣraʿım sâl-i küşâdıñ bî-bedel iʿlân

1298 Sebîlü´l müsteḳîm açdı cenâb-ı ʿÂbidin Paşa

10

Yanya vilâyetinde Tepedelen ḳażâsında nehr-i vesiʿa üzerinde bünyâd olunân köprü ḥaḳḳında târiḫ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 ʿAṣr-ı mesʿûd-ı şehen-şâh-ı cihân-ârâda

Vaṭanıñ her ṭarafı olmada ʿimrân-pîrâ

24 b

2 Sâye-i maʿdeletinde bu vilâyetde daẖi
Nice âs̱âr-ı teraḳḳi oluyor cilve-nümâ

3 Aldırır her biri inşâd olunân âs̱ârıñ
Ḥażret-i pâdişâh-ı ʿâleme biñ ẖayr-i duʿâ

4 İşte ezcümle şu nehr üzre olan cisr-i cesîm
Ki ẖarâb olmuş idi her tarafı ser-tâpâ

5 Ḳalmamışdı es̱eri öyle ki maḥv olmuş idi
Ṣadme-i seyl-i ḥavâdis̱ ile mecmûʿ-ı binâ

6 Bir mühim noḳṭa-i şehrahda vâḳiʿ idi kim
Buradan geçmeye mecbûr idi hep bây u gedâ

7 Kimisi baʿżı vesâitle güzâr etse daẖi
H̱avf-ı ġarḳ ile çekerdi nice biñ renc ü ġınâ

8 Ḥâṣılı her sene bir ẖaylice ebnâ-yı sebîl
Bu güzer-gahda olmaḳda idi ġarḳ u hebâ

9 Olmadı râżı bu aḥvâl-i melâl- âs̱âra
Vâli-i ʿâlî-himem Ḥâżret-i Eyüb Paşa

10 Ṣarf-ı himmetle o düstûr-ı reʿâyâ-perver

Yeniden eyledi ġâyetle mükemmel inşâ

11 Ḥıfẓı Paşa ki odur yaʿni vekîl-i vâlî
Eyledi hizmet-i ikmâlını candan îfâ

12 Ṣâniʿ-i lem-yezel itmâmını ḳıldıḳda naṣîb
Etdi biẕẕât gelip resm-i küşâdın icrâ

13 Ola hizmetleri dergâh-ı İlâhîde ḳabûl
Cümle maḳṣadlarını ḥâṣıl ede ẕât-ı H̱udâ

14 ʿÂlem-ârâ ola ẖurşîd-i cihân-gîr gibi
Şevket-i ḥażret-i şâhen-şeh-i fermân-fermâ

15 Ḳayd-ı iʿlâna becâ düşdü bu rengîn- târîẖ
Şu ḳavî köprü ile oldu bu kişver iḥyâ
(1305)

11

Aʿşâr-ı emin sâbıḳı Cemâl Bey merḥûmuñ uhdesine tevcih olunan rütbe-i bâlâ târîẖî

Mefâ'îlün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Şeh-i vaḥîd-i cihâñ Ḥażret-i Ḥamîd H̱ânıñ
Żamîr-i aḳdesidir cilvegâh-ı vaḥy-i H̱udâ

2 O âfitâb-ı ẖilâfet ki cevher-i ʿadli

Ḳılar zemîni müzeyyen verir cihâna żiyâ

3 Kerâmeti felek-i iştihâra mihr-i Münîr
Mürüvveti güher-i feyż-i ḳudrete deryâ

4 Velîyyü'n-niʿmet-i ʿâlemdir ol velîyy-i cihâñ
Bula ḳıyâmete dek taẖt-ı şevketinde beḳâ

5 Eder merâtib-i ḥaḳḳa ki ehline tefvîż
Nola muvaffaḳ olursa o ẖusrev-i yektâ

6 ʿİnâyet eyledi bir bende-i aḥfa yine
O padişah görmeyince rütbe-i bâlâ

7 Cenâb-ı mîr-i Cemâli sütûde-sîyret kim
Odur ḥamiyyet ü luṭf u vefâda bî-hemta

8 Żamîri maʿden-i yâḳût (u) ṣıdḳ u ehliyet
Cebîni meşriḳ-i pertev fürûz-ı nûr-ı ẕekâ

9 Kerâmet-i kerem-i pâdişâh-ı elyaḳdır
Bu iltifât-ı hümâyûna dürr-i cedîd ü sezâ

10 Bu luṭf-ı padişeh-ı aʿẓamı işitdikde
Ḫudâ bilir ki göñül oldu kâm-yâb-ı ṣafâ

25 a

11 Edince şevḳ ile tebrîke cüst ü cû târiḫ
Emîrî oldu nümâyân bu beyt-i gevher-zâ

12 Bi-ḥaḳ mefḫar-i ʿâlem bi-ḥakk-i levḥ-i celîl
Ola Cemâl Bey´e mes´ûd-ı rütbe-i bâlâ
(1306)

12

Ḳırşehir ḳalʿası üstünde Sırrı Paşa merḥum ṭarafından temelleri vażʿ olunan yedi sekiz seneden beri noḳsan ḳalan mekteb-i iʿdâriniñ bu ʿabd-i ʿâciz ṭarafından büyük bir himmet ṣarf olunarak ikmâl ve yanına bir de demir borularla ṣu isâle olunduğundan söylenilen ve Anḳara ġazetesiyle neşr edilmiş olan târiḫdir.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Zamân-ı şevketinde Ḥażret-i ʿAbdülḥamid Ḫân'ın
Olur nûr-ı maʿârif maşriḳ-efrûz u cihân-pîrâ

2 Demâ-dem böyle vaṣf eyler o şâhen-şâh-ı ẕîşânı
Suḫen-pîrâ olan bir şâʿir-i suḫrâver-i yektâ

3 ʿAdâletde bahar-efrûz u ʿâlem-gir bir ḫurşîd
Seḫâvetde ḫurûş-engîz gevher-pâş bir deryâ

4 Peyâ pey ṭabʿ-ı pâkinde olur ḥaḳḳ-ı ahâlîde
ʿÂdâlet rû-nümâ şefḳat hüveydâ merḥamet peydâ

5 ʿUluvv-i sâye-i şâhânesinde ol şehen-şâhıñ
Olundu her ṭarafda nice biñ dâru´l-ʿulûm inşâ

6 Bu Ḳırşehr'inde de bir mekteb-i iʿdâdi lâzımdı
Meʿârifdir eden zîrâ vücûd-ı kişveri iḥyâ

7 Yapıldı beldeniñ fevḳinde vâḳiʿ ḳalʿa üstünde
Civârında edildi bir de bir âb-ı laṭîf icrâ

8 Henüz şehriñ görünmezden muḳaddem dâr u dîvârı
Cila-baḫş-i ʿuyûn olmaḳdadır bu mekteb-i raʿnâ

9 Gören bu mekteb-i mümtâzı bu cây-ı muʿallâda
Eder lâ-büdd taṣavvur böyle bir teşbih-i müsteṡnâ

10 Zemin taʿẓim edip refʿ eyledi evc-i aʿlâya
Felek müştâḳ olup yaḳıldı celb-i ʿâlem-i bâlâ

11 Ḳavîdir muntaẓamdır dil-küşâdır feyż-baḫşâdır
Bu mevḳiʿ bu bina bu manẓara bu hey´et-i zîbâ

12 Havası ruḥ-perver leẕẕet-i âb-ı ḥayât-âver
Nesîmi ʿâfiyet-baḫşâ şemîmi inbisat-efẕa

13 Sezâdır nâmına bu mektebin ʿâlem-nümâ dense
Ki ḳalmış zîr ü pâyında biyût u gülşen ü ṣaḥrâ

14 Nihân bir noḳṭa yoḳ revzenlerinden zîr ü bâlâda
Eder medd-i naẓar ḥaḳḳiyle bunda ḥükmünü icrâ

15 Görenler iʿtirâf eyler ki tavṣifimden aʿlâdır
Sözüm yoḳ görmeyenler iʿtirâż eylerse nâ-bercâ

16 Bu ʿâlî mekteb-i feyż-âvere baḳdıḳça şevḳından
Kemâl-i şavḳ ile tebrîk eder evlâdını âbâ

17 Bu şefḳat bu ʿinâyet hep bizmçindir deyu eṭfâl
Ederler şâh-ı ẕîşâna duʿâ-yı âsumân peymâ

18 Vilâyet ḫalḳı ser-tâ-ser emîr-i ḥüsn-i niyetle
Duʿâ-yı şevket-i şâhâneyi etmektedir îfâ

19 İki dostumla tezyîn eyledim gevher gibi târîḫ
Yapıldı mekteb-i iʿdâdi Kırşehrinde bî-hemtâ
(1308)

25 b

13

Cevad Paşa merḥûmuñ ṣadâretine ṭârîḫ

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

1 Şehen-şâh-ı muʿaẓẓam Ḥażret-i ʿAbdulḥamid Ḥân
Umurunda muvâfık eyleye yâ Allah yâ Mevlâ

2 H̱ilâfet taẖt-gâhında hümâyûn-ı ẓıll-ı Mevlâdır
Vekîl-i faẖr-i ʿâlemdir o şehen-şâh-ı ʿadl-ârâ

3 Yine ilhâm-ı Mevlâ cilve-pîrâ oldu ḳalbinde
Cevâd Paşayı ṣadr-ı ʿaẓam etdi ol şeh-i yektâ

4 İṣâbetdir kerâmetdir bu tevcîh-i hümâyûnu
Olur elbetde ilhâma meḳârin sâye-i Mevlâ

5 Tefe´ül eyledim esmâ-i ḥüsnâdan inâye oldu
Ki Vehhâb isminiñ feyżine maẓhardır Cevad Paşa

6 Muʿammer ḳıl muẓaffer ḳıl İlâhi ol şehen-şâhı
Bi-ḥakk-i faẖr-i âlem levḥ-i aʿẓam kaʿbe-i ʿulyâ

7 Ahâlî birbirin tebrîk edip söyler bu târîẖi
Eḥaḳdır ṣadr-i mesʿûda Cevad Paşayı ayn-efzâ
(1309)

14

Müşîr Aḥmed Eyüp Paşa merḥûmuñ vefâtına târîẖ

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

1 İsm-i bercestesi Aḥmed o müşîr-i ʿâlî
Ṣadr ü himmet ile maʿrûf olan Eyüp Paşa

2 Yanya vâlisi iken bende refâḳat etdim
İstiḳâmetle müzeyyendi bi-ḥaḳḳ-i Mevlâ

3 Söylenen sözleri diḳḳat ile diñlerdi o ẕât
Zînet olmuşdu oña ṣıḥḥat ………[110] ile ẕekâ

4 Ḥażret-i faḫr-i Resûl şâfiʿî olsûn yâ Rab
Ona da ḳıydı nihâyet bu vefâsız dünyâ

5 Geldi bir pîr bu târîḫ ile verdi ḫaber
Ḳaṣr-ı firdevsi mekân eyledi Eyüp Paşa
(1310)

15

Yâverân-ı şehriyâriden Ṭoptanzâde Ḥaydar Ġanî Beyin itlâfına târîḫ

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Fe’ilün

1 Yâverânından idi pâdişâh-ı ẕîşânıñ
(Vah Ḥaydar Ġanî Bey) eyledi ʿazm-i ʿuḳbâ
(1316)

2 Aña (Ḥaydar Ġanî) târîḫ-i velâdet olmuş
(1382)

---

[110] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.

Vâlidi etmiş idi ismini târîḫ-i imlâ

3 Luṭfuna maẓhar idi ḥażret-i şâhen-şâhıñ

Rütbesin dem-be-dem eylerdi ṣadâḳat aʿlâ

4 Ḳaymaḳâm olmuş idi silk-i niẓâmiyede hem

Devlete çoḳ daha ḥizmet edecekdi îfâ

5 Arnâvud ḳavm-i necîbinden idi ṣaff-der idi

Ḫayli gürbüzdü dilâverdi şecâʿat-pîrâ

6 Vaḳʿa-i zâilede ġayret-i şîrâne ile

Etdi Yunanlıların ḳalbine dehşet ilḳâ

7 Rumeli beyleriniñ eşheri Toptanzâde

Nesl-i pâkinden idi ol güher-i bî-hemtâ

26 a

8 Ced-be-ced silsîle-i nesli ekâbirden idi

Cedd-i pâkiydi Süleyman Paşa Ḳaplan Paşa

9 Nâgihân vurdu şehîd etdi anı bir nâkise

Vażʿ-ı dostanede olmuşdu o ḫâin peydâ

10 Etdiler böyle miḥnetlik ile ânı şehîd

Yoḳsa mümkün mü muḳâbil gelebilsin aʿdâ

11 Genç iken oldu ḳażâ ḳurşûnunuñ ḳurbânı
Kimseye bâḳî değil âh şu fânî dünyâ

12 Ola luṭf u Ḥaḳ ile ṣabr-ı cemîle maẓhar
Aẖ vâlâ-güher-i ekber Esʿad Paşa

13 Geldi bir hâtif-i ʿġabî dedi gevher-târîẖ
Ḳıldı Ḥaydar Ġanî Bey dâr-ı cinân-ı me'vâ
(1316)

16

Mâliye nâẓırı Reşad Paşanıñ vezâretine târîẖ
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Şeh-i ferruẖ-şiyem sulṭân Ḥamid Ḫân-ı ḳavî- şevket
Bu kere eyledi bir bendesin ṭalṭîf ile iḥyâ
2 Bu günkü rûz-ı feyrûz cülûsu pâdişehîdir
Bu ʿâlî günde gördü bir meserret çehre-i dünyâ

3 Şehen-şâh-ı cihânıñ sâye-i luṭf-ı celîlinde
Bu gün giydi vezâret câmesin bir sever-i vâlâ

4 Kerâmettir keremdir böyle ṣâdıḳ ʿabdini talṭîf
Ḳader-dân-ı pâdişâhın luṭfunu taḥsin eder dünyâ

5 Hemîşe maẓhar olsun luṭf-ı şâhen-şâha ol âṣaf
Bi-ḥaḳḳ-i iftiẖâr-ı dîn ü dünyâ Ḥażret-i Ṭâhâ

6 Neẓaret mesnedin tebrîk ederken iki sâl evvel

Vezâret sûr-i tebrîkin daḫi etmiştim istidʿâ

7 Bi-ḥamdillah ḳabûl oldu duʿâ-yı çâker-i memlûk
Meserretle bu tebrîki Emîrî eyledim îfâ

8 Bu târîḫ etdi telṡîm ḥużûr-ı âṣef-i zîşân
Vezîr-i kâm-bîn oldu Reşad Paşa-yı yümn-efzâ
(1318)

17

Yanyalı Mustafa Neş'et Paşanıñ vefâtına târîḫ

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

1 Etdi bu merḳadd-i münevveri câ
Mustafa Neş´et ol güzîn Paşa

2 Mutaṣarrıfdı ḳırḳ kilisede
On iki yıldı ol hüner-pîrâ

3 Rumeli pâyesiydi ol fâḍıl
ʿİlm ü faḍl ü edebde bî-hemtâ

4 Bir duʿâ eyle ey ziyâretçi

Sana da icra eder Ḫudâ iʿṭâ

5 Çıḳdı gülbânk-ı hû ile târîḫ

Gitdi firdevse Muṣṭafa Paşa

(1321)

26 b

18

Bilecik´te binâ olunân ḳışla ṭariḫî

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Cedd-i sulṭan-ı muʿaẓẓam Ḥażret-i Erṭuġrul

Ḫᵛab-gâhî nâmınıñ mensûbu olmuş bu livâ

2 Muḥterem sulṭânımız Abdulḥamid Ḫân-ı güzîn

Hem ana hem kâinâṭâ kurretü´l-ayn-i beḳâ

3 Ceddine ḥürmetle yaptı bunda ḫayrât-ı kes̱îr

Bir de ḳışla oldu zîb ḳurb-ı serbâz-ı ġazâ

4 Vâli-i ʿâlî Reşîdâ ṣıdḳ-ı isticlâb eder

Ḥüsn-i ḫizmetle velîyyü’-niʿmete ḫayr u duʿâ

5 Ġayret etti doġrusu Binbaşı Naci Bey dâḫi

Can fedâ eyler bu ʿâlî pâdişâha aṣdiḳâ

6 Tâmdır ikmâliniñ târîḫi iḫlâṣım gibi

Dil-nişîn mevḳiʿde oldu ḳışla pek ekmâl binâ

(1321)

19

Bilecik’te binâ olunân inâş mektebi için târîḫ

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

1 Şehen-şâh-ı muʿaẓẓam Ḥażret-i Sultân Ḥamid Ḫânın
Zamân-ı şevketinde nev-be- nev ḫayrât olur peydâ

2 Muvaffaḳ sâye-i şâhânesinde oldu ez-cümle
Nice âs̱âr-ı ḫayra vâli-i Bursa Reşîd Paşa

3 İnâs̱e dînini bilmekle bir de ṣanʿat elzemdir
Yapılmışdır şu emr-i ḫayr için bu mekteb-i zîbâ

4 O râh-ı ṣıdḳ u ḫayra Feyzi Bey de imtis̱âl etdi
Bu vâlâ mektebi az vaḳt içinde eyledi inşâ

5 Nola memnûn olursa ḥażret-i Erṭuġrul Ġâzî
Civâr-ı feyiż-nâkinde güzel ḫayrât olur iḥyâ

6 Gören bu mekteb-i feyżi şu târîḫi eder tekrâr
Açıldı tâlibâna çoḳ münâsib mekteb-i aʿlâ

(1322)

20

Bilecikte inşâ olunan iʿdâdi mektebe târîḫ

Feʿilâtün Mefâʿilün Fe´ilün

1 Luṭf-ı sulṭân Ḥamid-i aʿẓam ile
Nice biñlerle mektep oldu binâ

2 Mîr-i tevfîḳ-i vâli-i Bursa
   Aldırır pâdişâha ḫayr u duʿâ

3 Es̱er-i ḥilye-i ṣadâḳatdir
   Böyle ḫizmetler eylemek îfâ

4 Mutaṣarrıf Żiya Beyin himemi
   Eyledi iş bu mektebi iḥyâ

5 Oldu târîḫîde bu beyt-i laṭîf
   Geldi imdâdı çünküʿavn-i Ḫudâ

6 Bilecik'de güzîde mevkiʿde
  Oldu iʿdâdi mektebi inşâ
            (1325)

21

Mebʿûs̱ân Reisi Aḥmed Rıżâ Beye târîḫ: Bu târîḫ rûmîdir

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Oldu mebʿûs̱ân reîsi ………[111] ola
   Mîr-i müstes̱nâ şiyem Aḥmed Rıżâ

2 Kendini bilmem faḳat iḳdâmını
   Hep bilenler eyliyor medḥ u s̱enâ

[111] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.

27 a

3 Düşmeyin târîẖiniñ teftîşine
Ey edîbân-ı tevârîẖ-âşinâ

4 Kendi imzâsı ânıñ târîẖidir
Oldu târîẖi Reîs Aḥmed Rıżâ
(1325)

22

Dâmâd-ı şehriyârî İşḳodralı-zâde Celal Paşa'nıñ vezâret târîẖi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Hezârân müjdeler olsun saña ey kılk-i şevḳ-efzâ
Değil vaḳt-i tevâkuf ol hemen biñ şevḳ ile gûyâ

2 Bu bir vaḳt-i münevverdir naẓîr-i ʿıyd-ı ekberdir
Naṣıl bir ʿıyd faẖr-ı aʿẓam-ı dünyâ ve mâ-fîhâ

3 Bu gün dünyâya geldi faḥr-i ʿâlem Seyyidü´l-kevneyn
Bu gündür mevlid-i pâk-i Ḥabîb-i Ḥażret-i Mevlâ

4 Bu gün bir başḳa şevke meẓhar oldu ḳalb-i müştâkân
Biḥamdillah ḳabûl oldu duʿâ-yı lâ-mekan peymâ

5 Bu vaḳt-i aḳdes ü aʿlâda sulṭân-ı melek-ẖaṣlet
Ḥazerân bârek´allah etdi bir luṭf-ı celîl icrâ

6 Şehen-şâh-ı muʿaẓẓam Ḥażret-i Sulṭân Ḥamid Ḫân'dır

Velîyyü’n-niʿmet-i ʿâlem cihân-bân-ı kerem-fermâ

7 Bu gün dâmâd-ı ẕîşânı Celal Pâşâya luṭfundan
Vezâret câme-i ʿâlem-bahâsın eyledi iksâ

8 Olunca bu beşâretle müşerref nâgihân göñlüm
Sürûrumdan Cenâb-ı Ḥaḳḳa etdim şükr lâ-yuḥṣâ

9 İṣâbetdir kerâmetdir bu tevcîh-i şehen-şâhi
Olur elbetde ilhâma muḳârin sâye-i Mevlâ

10 O destûrunda nesleñ baʿde neslin ʿırḳı ṭahirdir
Olur nur-ı aṣâlet cephe-i pâkinde berḳ-efzâ

11 Cenâb-ı Pâdişâhıñ ʿaṣr-ı ecdâd u ʿiẓâmında
Ṣadâḳatle bütün ecdâdı etmiş hizmet-i evfâ

12 Şehen-şâh-ı cihân taẖtında ya Rab müstedâm olsun
Bi-ḥaḳḳi Ḥażret-i Faẖr-i risâlet Kaʿbe-i ʿulyâ

13 O düstûr-ı güzîde sâye-i şâhânede dâim
Ola mesrûr u kâm-âver bi-ḥaḳḳı Ḥażret-i Ṭâhâ

14 Emîrî eyledim dünyâya bu târîḫ ile tebşîr
Vezâret-câme-i mesʿûdını giydi Celâl Paşa
(1326)

....[112]

23

Fâ'lâtün Fâ'lâtün Fâ'lâtün Fâ'ilün

1 Sâye-i şâhânesi Sulṭân Mehemmed ḫâmisiñ
Devr-i meşrûṭiyete baḫş etdi feyż-i iʿtilâ

2 Bir mükemmel ibtidâ-i mektebi inşâsına
Etdi Sındırġı ahâlîsi kemâl-i iʿtibâ

3 Beldeniñ ḳâîmaḳâmı hem Niẓâmeddin Beġiñ
İş bu emr-i ḫayırda iḳdâmı oldu rû-nümâ

4 Ḥüsn ü inşâsı tamam oldu bu zîbâ mektebiñ
Mevḳiʿî ṣıḥḥat-fezâ âb u havası dil-küşâ

5 Feyiż-yâb olsun İlâhi bunda eṭfâl-i vaṭan
Eylesinler ʿilm ile ʿirfân ile kesb-i ṣafâ

6 Ḥüsn-i itmâmın görüp kâyd eyledim târîḫini
Bin becâ şu ibtidâ´î mektebi oldu binâ

(1329)

27 b

1

---

[112] Şair divanında bu tarihin neye düşürüldüğünü yazmamıştır.Ancak son beyitten biz yeni yapılan bir ilkokula tarih düşürüldüğünü anlıyoruz.

TEVḤĪD Ü MÜNÂCÂT

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ettim ismullah ile tertîb-i dîvân ibtidâ
Nûr-ı tevḥîd eyledim âfâḳa iʿlân ibtidâ

2 Evvelinden ẓâhir oldu naẓmımıñ encâm-ı feyż
Berḳ vurur âs̱âr-ı tevfîḳât-ı subḥan ibtidâ

3 İftitaḥ-ârâ-yı ismullah olursa bir es̱er
Cilve eyler anda nûr-ı feyż-i yezdân ibtidâ

4 Dâimâ tâc u suḫen yâḳût-ı ḥaḳ olsun saña
Ḥaḳ ile etti kelâm-ı pâke Ḳur´ân ibtidâ

5 Maḥzen-i ḳudrette cemʿ olmuş leâl-i kâf u nûn
Ṣoñra ḳılmış gerdişe gerdûn-ı gerdân ibtidâ

6 ʿArifân etmektedir ḥamd ü s̱enâ-yı Ḫâlıḳa
Her daḳîḳa her nefes her laḥẓa her ân iptidâ

7 Eylemez ebter Emîrî ʿavn-ı ḥaḳ dîvânımı
Ettim ismullâhı naẓm-ı pâke ʿünvân ibtidâ

2

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Gevher-i taḥmîdi etdim tâc-ı dîvân ibtidâ
Ḥaḳḳa ḥamd eyler muvaḥḥid bir suḫandâñ ibtidâ

2 Oldu envâr-ı Muḥammed´le ṣuverbend-i ẓuhûr
ʿÂlem-i imkân-ı dîne mirât-ı raḫşân ibtidâ

3 Ḥażret-i peyġamber-i âḫir-zamânıñ ʿaşḳına
Gerdişe gelmiş bu mevcûdât-ı imkân ibtidâ

4 Âfitâb-ı ḥubb-i ʿaşḳın ey ḥabîb-i müsteʿân
Ṭâḳ-ı eyvân-ı ezelde oldu tâbân ibtidâ

5 Andan özge yoḳ benim kimsem ânıñçün ey gözüm
Ḥażret-i peyġambere oldum s̱enâḫˇân ibtidâ

6 Ṣormadan ḥâlim bilirsiñ sensin ol ʿâlî ṭabîb
Ḫastadan ḥâlin sorar gerçi ṭabîbâñ ibtidâ

7 Cezbe-baḫş-ı ʿâşıḳân olmuş Emîrî sözleriñ
Oldu dilden ʿaşḳ-ı peyġamber ḥurûşân ibtidâ

3

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Besmeleyle eyledim tertîb-i dîvân ibtidâ
Ẓâhir oldu sözlerimde feyż-i yezdân ibtidâ

2 Ḥaḳḳı idrâk eylemek mümkün değil zîrâ olur
   Ol ḥududdâ intihâ-yı ʿilm ü ʿirfân ibtidâ

3 Tâ ebed ʿaşḳıñla olmazdım cihanda bî-ḳarâr
   Böyle ṣâdr olmuş ḥaḳḳımda fermân ibtidâ

4 İstiḳâmetden rücuʿ etmem cihân etse hücûm
   Etmişim Allah ile ben ʿahd ü peymân iptidâ

5 İntihâ-yı ʿömre dek olsun bu ʿabdiñ ber-murâd
   Eylediñ yâ Rab ana çoḳ luṭf u iḥsân ibtidâ

28 a

6 Kendini fânî bilirken âh her işte niçin
   Eyliyor ḥaḳsızlıġâ şu ġâfil insân ibtidâ

7 Maẓhar-ı tevfîḳıñ et yâ Rab Emîrî bendenî
   Ġâyetî müşkil işi gösterme âsân ibtidâ

4

Mef'ûlü Fâ'ilatü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Ṣıġmaz ʿuḳûla kevkeb-i şân-ı kibriyâ
   Her cüz´i vü küll de münceli bürhân-ı kibriyâ

2 İnkâr eder ʿavâlimi inkâr-ı ḥaḳ eden
   Ṭutmuş cihânı feyż-i dırâḫşân-ı kibriyâ

3 Seyr et bu nûr-ı aʿẓam-ı imkânı ol müdâm
Pervâne-i çerâġ-ı fürûzân-ı kibriyâ

4 Bir kere intiẓâm-ı zemîn ü zamâna baḳ
Fikret nedir celâlet-i ẕîşân-ı kibriyâ

5 Mümkün değil ʿuḳûl u ẖayâl ü gümân ile
Taḥmîs-i aḳdesiyyet-i tâbân-ı kibriyâ

6 Mümkün değil kelâm u ḥurûf u ẓurûf ile
Taʿyîn-i aʿẓamiyyet-i ʿünvân-ı kibriyâ

7 Maġbûṭ-ı muḳbilâñ-ı cihâñ olsa çoḳ mudur
Olmuş Emîrî maẓhar-ı iḥsân-ı kibriyâ

5

Mef'ûlü Fâ'ilatü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 ʿÂlem-i ġarîḳ-i ḥikmet-i raẖşân-ı kibriyâ
Adem-i delîl-i ḳudret-i ẕîşân-ı kibriyâ

2 Âyinedir nuḳûş u temâs̱îl-i ḳudrete
Mâhîyet-i ʿavâlim-i tâbân-ı kibriyâ

3 Bir ẕerresi bu kevn ü mekânıñ değil ʿabeṣ
Olmaz ʿayân serâir-i pinhân-ı kibriyâ

4 Naķş-ı bedîʿ küngre-i- kün-fekânı gör

Yoķ intihâ-yı ṣanʿat-ı eyvân-ı kibriyâ

5 İns ü ṭuyûr-ı vech-i vuḥûşa keşîdedir

Rûy-ı zemînde mâide-i ḫˇân-ı kibriyâ

6 Geldik cihâña fırṣatı fevt eyleme amân

Ol baḥremend-i feyż-i ferâvân-ı kibriyâ

7 Olsun Emîrî ʿacz ile biñ ḥamd ü biñ s̱enâ

Ġarķ eylemiş ʿavâlimi iḥsân-ı kibriyâ

6

Mef'ûlü Fâ'ilatü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Her zerrede nümûne-i esrâr-ı kibriyâ

Olmuş cihân ḫulâṣa-i envâr-i kibriyâ

2 Çoķ dalma ġamʿa miḥverini terk eder uķûl

Ķıl ʿâķilâne diķķat âs̱âr-ı kibriyâ

3 Her z̠erresi bu ṣunʿ-ı bedîʿ-i münâẓırıñ

Eyler lisân-ı ḥâl ile iķrâr-ı kibriyâ

28 b

4 Mümtâz-ı ferd ṣaḥa-i ḥayret olur müdâm

Merd-i baṣîr-i ķubbe-i duvvâr-ı kibriyâ

5 Bir z̠erre-i kemînede yüz biñ ciḥan görür

Her merd-i z̠û-fünûn-ı ḫaber-dâr-ı kibriyâ

6 Seyret bahâr-ı ḳudret-i imkân-ı ʿâlemi
Mürġân eder tilâvet-i eẕkâr-ı kibriyâ

7 Her kim dilerse vâṣıl-ı feyż-i necât ola
Olsun Emîrî hem-dem-i ebrâr-ı kibriyâ

7

Mef'ûlü Fâ'ilatü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Olsam cihanda vâṣıl-ı esrâr-ı kibriyâ
Âgâh-ı ḥâl-i zümre-i aḫyâr-ı kibriyâ

2 Meyl eylemez cihâñ u cinânıñ ṣafâsına
Müştâḳ-ı sırr-ı aḳdes-i dîdâr-ı kibriyâ

3 Eyler vücûd-ı pâkini kem-yâb-ı inzivâ
Merd-i ebed-pesend ü ṭaleb-kâr-ı kibriya

4 Melʿûn-ı muṭlaḳdır cihân-dâr o kimse kim
Eyler kemâl-i cehl ile inkâr-ı kibriyâ

5 Mestâne olsam öyle ki bir dem ayılmasam
Bir kâse sunsa dostum ebrâr-ı kibriyâ

6 Eyler bi-ḥaḳḳ-ı ʿarş-ı muʿaẓẓam vücûdumuñ
Her ẕerresi ḫulûṣ ile iḳrâr-ı kibriyâ

7 Olmuş Emîrî ḥayret ile ʿandelîb-i dil

Şûrîde-i bedâyiʿ-i gülzâr-ı Kibriyâ

8

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ser-te-ser olmuş ʿavâlim-i feyż-yâb-ı kibriyâ

Ḳaplamış dünyâyı feyż-i bî-ḥisâb-ı Kibriyâ

2 Ḳudretin gör hem vücûd-i vâcib ü hem bî-nişâñ

Len terânî[113] den gelir ʿizz-i ḫiṭâb-ı kibriyâ

3 Ḳudsiyân tehlîl ile vicdânı tezyîn eylemiş

Naḳş-ı ḳalbe Cebraîl olmuş kitâb-ı kibriyâ

4 Ḳudret ü saṭvet ile dünyâya Süleymanlık ṣatâr

Yek tecellî etse bir mûra cenâb-ı kibriyâ

5 Encümen-gâh-ı elestin rind-i serger-dânıyım

Tâ ezelden olmuşum mest-i şarâb-ı kibriyâ

6 Ġayrı ebvâbıñ daḫili vâṣıl-ı ḥarmân olur

Hiç sed olmaz vücûh-ı ye´se bâb-ı kibriyâ

---

[113] Ayet:A’raf suresi, 43. ayet. “Musa, tayin ettğimiz vakitte bizimle buluşmağa gelip de Rabb’i (onunla) konuşunca: Rabbim bana kendini göster, sana bakayım, dedi.(Rabb’i) buyurdu ki: Sen beni göremezsin. “

7 ʿÂcizim ammâ ki Faḫru´l-murselîne ümmetim
Şüphesiz şimdi benim niʿmet-meâb-ı kibriyâ

8 Yâ Resûlallâh saña etdi Emîrî ilticâ
Bu cihânda görmesin aṣlâ ʿitâb-ı Kibriyâ

29 a

9

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Rûşenâ her ẕerrede şems-i kemâl-i kibriyâ
Rû-nümâ her ḳatrede baḥr-i nevâl-i kibriyâ

2 Kün-fe-kân bir ẕerresin etmez taḥammül rü´yete
Olsa ʿaks-endâz eğer nûr-i celâl-i kibriyâ

3 Ẕevḳ-i Firdevs-i berîniñ fevḳine eyler ʿurûc
Eyleyen candan temennâ-yı cemâl-i kibriyâ

4 Ẕât-ı ʿale´l-ʿâlini derk eylemek mümkün değil
Perde çekmiş ʿaḳla sırr-ı lâ-yezâl-i kibriyâ

5 Gerdiş eyler mâsivâ ser-geştedir bir emrile
Ḳaplamış âfâḳı emr-i bî-mîs̱âl-i kibriyâ

6 Ol feżâ-yı ekberiñ bî-tâbıdır pây-ı ʿuḳûl
Sırr-ı aʿẓamdır kemâl-i bî-zevâl-i kibriyâ

7 Bu Emîrî mihr-veş mümtâz olur etse ẓuhûr
Ẕerre-i inʿâm-ı ḳudret iştimâl-i kibriyâ

10

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Eşref-i maḫlûk eden insânı sensiñ yâ Ḫudâ
Cevher-efrûz eyleyen imânı sensiñ yâ Ḫudâ

2 Ḳudretinden kâinâta ʿaks eder her bir ṣadâ
Ḫalḳ eden ne ḳubbe-i ekvâni sensiñ yâ Ḫudâ

3 Ḥikmetin taḥtındadır serrâ vü ḍarrâ-i umûr
Sevk eden her gerdişe devrânı sensiñ yâ Ḫudâ

4 Temşiyetden mâsivâ ḳâṣırdır emriñ olmasa
Döndüren bu miḥver-i imkânı sensin yâ Ḫudâ

5 Ḳubbe-i ḳudret-nümâdan mâsivâ-efrûz eden
Necm ü ḫurşîd ü meh-i tâbânı sensin yâ Ḫudâ

6 Devlet-i dâreyni iḥsân eyleyen sensiñ yine
Bir yola muḥtâç eden insanı sensiñ yâ Ḫudâ

7 Dil-berâz-ı ḫandedir sermâye-i ḥüsn ü bahâ
Güldüren gül-ġonce-i ḫandânı sensiñ yâ Ḫudâ

7 Bu Emîrî ḫastanıñ da derdine eyle devâ
Ḫastaya iḥsân eden dermânı sensiñ yâ Ḫudâ

11

Mef'ûlü Fâ'ilatü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Ey ehl-i ʿaşḳı derdle nâlân eden Ḫudâ
Nâlendelikle derdine dermân eden Ḫudâ

2 Luṭf et benimde ḳaṣr-ı vücûdum münevver et
Ey ḳubbe-i âvâlimi tâbân eden Ḫudâ

3 Bu kemter-i ʿanâṣırı ẓulmetten et ḫalâṣ
Ey ʿâlem-i ʿanâṣırı raḫşân eden Ḫudâ

4 İnsâna benzedip beni insân-ı kâmil et
Bir ḳabza ḫâk-i kemteri insan eden Ḫudâ

5 Bir ẕerresin edâ edemem şükr-i niʿmetiñ
Ey rızḳ-ı bî-ḥisâb ile şâdân eden Ḫudâ

6 İḥsânına Emîrî eder ʿarż-ı iḥtiyâc
Ey kâinâtı meẓhar-ı iḥsâñ eden Ḫudâ

29 b

12

Mef'ûlü Fâ'ilatü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Çekdirme renc ü miḥneti yâ Ḥażret-i Ḫudâ
Gösterme ḥavl-i niḳmeti yâ Ḥażret-i Ḫudâ

2 Eyle turunç dest-i ümîd-i saʿâdetim
Ḫurşîd-i istiḳâmeti yâ Ḥażret-i Ḫudâ

3 Ârâyiş-i ḥadîḳa-i feyż ü kemâlim et
Sîb-i laṭîf-i himmeti yâ Ḥażret-i Ḫudâ

4 Etme seḥâb-ı ḳahrıñ ile perde pûş-ı dil
Bedr-i münîr-i ḳudreti yâ Ḥażret-i Ḫudâ

5 Eyle zemîn-i ravża-i baḫtımda bârver
Dâim niḥâl-i niʿmeti yâ Ḥażret-i Ḫudâ

6 Ṭâḳ u revâk ḫâne-i vicdâna ziver et
Âyîne-i ḥaḳîḳati yâ Ḥażret-i Ḫudâ

7 Bu müẕnibi bıraḳma firâḳ-ı Ḥabîb ile
Göster ṭarîḳ-i vuṣlatı yâ Ḥażret-i Ḫudâ

8 Ben ʿâcizim bıraḳma mükedder ʿinâyet et
Râh-ı rıżâda ḫizmeti yâ Ḥażret-i Ḫudâ

9 Eyle güşâde rûy-i Emîrî-i mücrime
Gencîne-i şefâʿati yâ Ḥażret -i Ḫudâ

13

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'îilün Fe'ilün

1 ʿAyân eden nice biñ reh-nümâ Cenâb-ı Ḫudâ
Bir âdeme kerem etse hüdâ Cenâb-ı Ḫudâ

2 Zemîne âyine eyler sipihre mihr-i münîr
Verirse ḳalb-i ḥazîne cilâ Cenâb-ı Ḫudâ

3 Benân-ı himmet-i ḥal-i ʿuḳûd-ı ʿâlem eder
Olursa her kime müşkil-güşâ Cenâb-ı Ḫudâ

4 ʿÂlemi ḳadem-i ḳadri pây-i mâl eyler
Görürse âdemi feyże revâ Cenâb-ı Ḫudâ

5 Emîrî Çekme elem luṭfu bî-nihâyetdir
Verir şu derdiñe bir gün devâ Cenâb-ı Ḫudâ

14

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'îilün Fe'ilün

1 Laṭifdir ne ḳadar ṣunʿ-ı dil-rübâ-yı Ḫudâ
Ola vücûdumun her ẕerresi fedâ-yı Ḫudâ

2 Bu ekmeliyeti seyr et şu aʿẓâmiyyete bâḳ
Nedir taṣavvura âl-i ʿizz ü kibriyâ-yı Ḫudâ

3 Ne ḥaddi eyleye bir ẕerre dîgeri îcâd
Bu aḳdesiyyet-i ḳudret bütün sezâ-yı Ḫudâ

4 ʿUluvv-i baḫt ile mümtâz olur dü ʿâlemde
Kime meḳârin olursa eğer rıżâ-yı Ḫudâ

5 Ġaniyy-i ümmet olur serfirâz-ı ʿizzet olur
Naṣîb olursa eğer ḳula ʿaṭâ-yi Ḫudâ

6 Becâh-ı faḫr-i risâlet bi-ḥaḳḳi levḥ u ḳalem
Bu ʿabd-i müẕnîb ola vâṣıl-ı liḳâ-yı Ḫudâ

7 Gedâsını nola luṭfundan etmese maḥrûm
Benim derîce-i hestîde bir gedâ-yı Ḫudâ

30 a

8 Emîrî bekleme bir kimseden ʿaṭâ´ vü beḳâ
ʿAṭâ ʿaṭâ-yı Ḫudâ´dır beḳâ beḳâ-yı Ḫudâ

15

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Raḥm et bu ʿabd-i aḥḳara yâ Ḥażret-i Ḫudâ
Ḳıl sâlim-i muḥâṭara yâ Ḥażret-i Ḫudâ

2 Bu ʿâciz-i kemîneyi celb etme ḳahr ile
Füsḥat-serâ-yı maḥşerde yâ Ḥażret-i Ḫudâ

3 Maḥşer gününde vâṣıl ola dest-i ḳâṣıdım

Câm-ı şarâb-ı kevs̱ere yâ Ḥażret-i H̱udâ

4 Mużṭar bıraḳma vâdi-i ġamda bu ʿâcizi

Eyle reşîde rehbere yâ Ḥażret-i H̱udâ

5 Luṭf et rıżâ-yı pâkiñle naṭîk-ı mes´ele

Bu müstemend-i kemtere yâ Ḥażret-i H̱udâ

6 Aʿnâḳ-ı nâr-ı ḥüccetini eyle naḳş-bende

Levḥ-i dil-i mükeddere yâ Ḥażret-i H̱udâ

7 Gelmiş Emîrî bâb-ı kerîmiñde aġlıyor

Muḥtâc etme dîgere yâ Ḥażret-i H̱udâ

16

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Aḳtâr-ı şeş-cihetde ʿayân-ı ḳudret-i H̱udâ

Ṭutmuş cihânı feyż-i Rubûbiyet-i H̱udâ

2 Bakdım kitâb-ı medrese-i ṣunʿ-ı aʿẓama

Pîrâye-i ṣaḥâyifi hep âyet-i H̱udâ

3 Bir kere baḳ vücûda ki bir de şu ʿâleme

Ṣıġmaz ʿuḳûla ḫâriḳa-i ṣaʿat-ı H̱udâ

4 Mecnûn ḥayret eyledi billâhi göñlümü
Âfet-res-i şuʿûr oluyor ʿibret-i Ḫudâ

5 Bir ẕerredir kemâline nisbetle âfitâb
Binlerle böyle ẕerre olur ḥüccet-i Ḫudâ

6 Noḳṣânı ʿuḳul-ı beşerden ẓuhûr eder
Baʿżen teẓâhür etmesede ḥikmet-i Ḫudâ

7 Gencîne-i baḫş-ı ḳâfile-i kün-fe-kân olur
Bir müflise olsa baḥrever-i niʿmet-i Ḫudâ

8 Ṭutdum kemâl-i ṣıdḳ ile şehrâh-ʿismeti
Dönmem bi-ḥaḳḳ-i nûr-ı ulûhiyyet-i Ḫudâ

9 İḳdâmınıñ turâbıyım ol merd-i aḳdesiñ
Kim bî-riyâ vü maḳṣad eder ṭâʿat-i Ḫudâ

10 Feyẓ-i ezel yetişmese ḥâlim yamân olur
Dâreynde muʿînim ola raḥmet- i Ḫudâ

11 Luṭf u ʿinâyet eyle Emîrî-i mücrime
Ey luṭfu ʿabdine çoḳ olan Ḥażret-i Ḫudâ

30 b

17

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Ḳılmış bu kâinâtı bina Ḥażret-i Ḫudâ
Vermiş bu âfitâba żiyâ Ḥazret-i Ḫudâ

2 Etmiş ʿadem-feżâyı vesîʿinde âh âşikâr
Bir künbed-i ʿacîb-sîmâ Ḥażret-i Ḫudâ

3 Çekmiş nuḳûş-ı âyine-i ḥikmet üstüne
Bir perde-i laṭîf ḫafâ Ḥażret-i Ḫudâ

4 Her şey´i bir tecelli ile etdi bahre yâb
Yâḳûta verdi revnâk u bahâ Ḥażret-i Ḫudâ

5 Bir gün benim de derdime iḥsân eder devâ
Ḫalḳ etdi cümle derde devâ Ḥażret-i Ḫudâ

6 Eyler bu ḫaste şevket-i islâmı ârzû
Versin dil-i mârîże şifâ Ḥażret-i Ḫudâ

7 Olmaz edâ-yı şükrüñe bir kimse muḳtedir
Ey münʿim-i ġaniyy ü gedâ Ḥażret-i Ḫudâ

8 Âlûde-i ḫaṭâdır Emîrî –i rû-siyah
ʿAfvet bu ʿabd-i müẕnibi yâ Ḥażret-i Ḫudâ

18

Fe´ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Ey kerîm-i müheymin ü yektâ
Ey ṣuverbend-i maẖfi-i peydâ

2 Mâsivâyı sen eylediñ îcâd
Kâinâtı sen eylediñ iḥyâ

3 Meded ey H̱âlıḳ-ı raḥîm ü Kerîm
Meded ey kibriyâ-yı bî-hemtâ

4 Olmuşum çârsû-yı imkanda
Müflis-i naḳd-i ṭâʿat ü taḳvâ

5 Her işim ẕevḳ-ı nefse dâirdir
ʿUnṣurum oldu sanki ḥubb-ı sivâ

6 Ḳudret ü ʿâḳlım aldı ġâḍibler
Fikrim oldu esîr-i nefs ü hevâ

7 Hele bir şûẖ-ı tâze gördüm mü
Ḳalmıyor elde iẖtiyâr aṣlâ

8 Gerçi var cüz´i iẖtiyâr-ı beşer
Bende yoḳ cüz´i iẖtiyâr-ı liḳâ

9 Neden etdin Emîrî ḳaṭʿı ümîd
Meğer imdâd ede Cenâb-ı H̱udâ

19

Ḥażret-i ʿÖmerüʿl-Fârûḳ radiyallâhu taʿâla ʿanh efendimizin mümkün mertebe tercüme-i münâcât-ı ʿâlîleridir

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Ey nâle- i nedâmet- i ʿabdi seven Ḫudâ
Ey cümle derd ü ʿillete nice eyleyen devâ

2 Gözler uyur benim gözüme uyḳu girmez âh
Bâbında aġlârım gece vaḳti edip ricâ

31 a

3 Her bir günâh işlemişim gerçi ben faḳat
Bir bilmişim cenâbını ey ferd-i ẕü´l-ʿaṭâ

4 Kesmem ümîdimi der-li uṭfuñdan ey Raḥîm
Senden olursa ancaḳ olur çâre-i rehâ

5 Baḳma benim ḳuṣûruma raḥm u ʿinâyet et
Ey ʿafvı ʿabdine çoḳ olân ẕât-ı kibriyâ

31 b

1

NŪʿŪT-I ŞERîFE

Fâ'ilatün Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Enbiyâya pîşivâsıñ yâ Habîb-i Kibriyâ

Aṣfiyâyâ reh-nümâsıñ yâ Habîb-i Kibriyâ

2 Destine tefvîz olunmuşdur kilîd-i maʿrifet
Mazhar-ı nûr-ı hüdâsıñ yâ Habîb-i Kibriyâ

3 Şeş-cihât-ı kâinâtıñ nûru sendendir bütün
Âfitâb-ı mâsivâsıñ yâ Habîb-i Kibriyâ

4 Server-i levlâk-i efser maẓhar-ı ḫulḳ-ı ʿaẓîm
Müctebâsıñ Muṣṭafâsıñ yâ Habîb-i Kibriyâ

5 Sendedir külliyet-i feyż-i nihân-ı kün-fe-kân
Lübb-i sırrâ âşinâsın yâ Habîb-i Kibriyâ

6 Nûr-ı luṭfuñla münevver eyle bu fânî ḳuluñ
Ṣâhib-i nûr-ı beḳâsıñ yâ Habîb-i Kibriyâ
7 Ḳıl şefâʿat bu Emîrî mücrim ü şermendeye
Şâfiʿ-i rûz-i cezâsıñ yâ Habîb-i Kibriyâ

2

Fâ’ilatün Fâ’ilâtün Fâ’ilatün Fâ’ilün

1 Yoḳ elimde bir s̱evâbım yâ Habîb-i Kibriyâ
Ben esîr-i ıżdırâbım yâ Habîb-i Kibriyâ

2 Bir nigâh-ı iltifâtıñla göñül maʿmûr olur
Ḥasretiñle dil-ḫarâbım yâ Habîb-i Kibriyâ

3 Eylerim ʿiṣyânımı ʿarż etmeye şerm u ḥicâb

Gerçi bî-şerm ü ḥicâbım yâ Habîb-i Kibriyâ

4 Ḫâkipâya ben yine benden şikâyet eylerim

Yoḳ günahdan ictinâbım Habîb-i Kibriyâ

5 Pek yamandır âh luṭfuñ olmasa ḥâlim yamân

Nâr-ı ʿaşḳıñla kebâbım yâ Habîb-i Kibriyâ

6 Ben günah-kârım faḳaṭ ḥaḳḳımda luṭfuñ bî-ḥisâb

Müsteḥaḳḳ her ʿitâbım yâ Habîb-i Kibriyâ

7 İftiḫârımdır seg-i kûyuñla ülfet eylemek

Bende-i devlet-neâbım yâ Habîb-i Kibriyâ

8 İftirâḳıñ bir ʿazâb-ı can-ḫırâşımdır benim

Olmasın müşter ʿâzâbım yâ Habîb-i Kibriyâ

9 Bu Emîrî ʿarṣa-i maḥşerde pek maḥcûb olur

Olmasın rü´yet ḥesâbım yâ Habîb-i Kibriyâ

3

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Düşmüşüm ol dest-gîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

Bî-kesim zâr u ḥaḳîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

2 Sen büyüklerden büyüksüñ gerçi ḥalimdir yamân
Ḥâmil-i cürm-i kebîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

3 Aġlarım bâb-ı hümâyûnuñda ey ʿizzü´l ümem
Ṣâḥib-i ẕenb-i kes̱îrim yâ Habîb-i Kibriyâ

4 Raḥmet-i iḥsân seniñdir bende yoḳ rû-yi ricâ
Lâyıḳ-ı nâr-ı saʿîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

32 a

5 Aldı eṭrâfım şeb-i ġurbetde deycûr-i ġumûm
Ey benim şems-i münîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

6 Şaẖs-ı bî-kessin diye taḥḳîr ederler ya beni
Şâki-i mîr u vezîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

7 Dergeh-i raḥmet-meâb-ı şânıña düşdüm daẖîl
ʿAbdinim ʿabd-i faḳîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

8 Kimse ṣormâz ḥâlimi ey bî-nevâlar melcei
Ol yetîmim ki ḥaḳîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

9 Bu ne niʿmetdir H̱udâ luṭf etdi oldum ümmetiñ
Gerçi bir ʿâcîz faḳîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

10 Nâmıma artıḳ Emîrî söylemek ḥaddim değil
Mîmi sîn etdim esîrim yâ Habîb-i Kibriyâ

4

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 İmdâd ederse himmet-i Sulṭan-ı Enbiyâ
Ḳalmaz gönülde Ḥażret-i Sulṭan-ı Enbiyâ

2 Bâlâ-terîn-i ḳıymet-i kevn ü mekân olur
Ḳadr-ı celîl-i ḫizmet-i Sulṭan-ı Enbiyâ

3 Eyler ṣadâḳat uġruna cân u cihân fedâ
Dil-dâde-i muḥabbet Sulṭan-ı Enbiyâ

4 Biñ ḥamd ü biñ s̱enâ ola Ḫallâḳ-ı aʿẓama
Etmiş bu ʿabdi ümmet-i Sulṭan-ı Enbiyâ

5 Bir ʿâcizi eder iki dünyâda baḫtiyâr
Bir luṭf ile işâret-i Sulṭan-ı Enbiyâ

6 Dest-i ümîd-i bî-kesimiñ mültecâsıdır
Dâmân-ı aḳdesiyyet-i Sulṭan-ı Enbiyâ

7 Bu çâker-i kemineniñ ümmid-gâhıdır
Der-gâh-ı aʿẓamiyyet-i Sulṭan-ı Enbiyâ

8 Yâ Rab yetişsin ol dem hevl-i ʿaẓîmde
İmdâdıma şefâʿat-i Sulṭan-ı Enbiyâ

9 Yoḳdur elimde ẕerrece başḳa ümîdim âh
Ben ḳılmışım deḫâlet-i Sulṭan-ı Enbiyâ

10 Minnet-Ḫudâ-yı Ḫâlıḳ-ı kevn ü mekâna kim
İmdâda geldi nuṣret-i Sulṭan-ı Enbiyâ

11 Yâ Râb bıraḳma ḥayret içinde bu ʿabdiñi
Oldum daḫîl-i ġayret-i Sulṭan-ı Enbiyâ

12 Rûz-i cezâda ḥâlim Emîrî yamân olur
Raḥm eylemezse Ḥażret-i Sulṭan-ı Enbiyâ

5

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ḫilḳatiñ zînetidir ḫilḳat-i Maḥbûb-i Ḫudâ
Mihr-i şermende eder ṭalʿat-ı Maḥbûb-i Ḫudâ

2 Etdi dâr-ı niʿam feyż-i hüdâ dünyâyı
Oldu ʿâlî o ḳadar daʿvet-i Maḥbûb-i Ḫudâ

32 b

3 Eyleyen ʿâlemi tenvîr değildir meh ü mihr
Verdi âfâḳa żiyâ biʿs̱et-i Maḥbûb-i Ḫudâ

4 İttibâʿ eyle o şehrâha ki devlet bulasın
Oldu şehrâh-ı hüdâ sünnet-i Maḥbûb-i H̱udâ

5 Ḳapladı şeş-cihet-i dâire-i âfâḳı
Devlet ü salṭanat ü şevket-i Maḥbûb-i H̱udâ

6 Fâiḳ-i nûr olur ẖaṣlet-i mümtâze ile
Reh-nümâ olsa kim sîret-i Maḥbûb-i H̱udâ

7 Cümle âmâlim olur dest-i ümîde vâṣıl
Etse bir ʿaṭf-ı naẓar Ḥażret-i Maḥbûb-i H̱udâ

8 İki dünyâda ḥazîn eylemez inşâ'allah
Ey Emîrî seni de şefḳat-i Maḥbûb-i H̱udâ

6

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 ʿİnâyet et bu günahkâra yâ Ḥabîb-i H̱udâ
Mürüvvet et bu nigûn-sâra Ḥabîb-i H̱udâ

2 Şefâʿat eyleyecek âh başḳa kimsem yoḳ
Olursa senden olur çâre yâ Ḥabîb-i H̱udâ

3 Gelip ḥużûr-ı celîle ne yüzle yalvarayım
O rütbe oldu yüzüm ḳare yâ Ḥabîb-i H̱udâ

4 Ġurûr u ḥırṣ u riyâdır ḳarîn-i ḫüsrânım
Benim o müẕnib-i bî-çâre yâ Ḥabîb-i Ḫudâ

5 Kemâl-i ye´s ile maḥşerde etmesin teşkîl
İki gözüm iki fevvâre yâ Ḥabîb-i Ḫudâ

6 Eğerçe mücrimim ammâ kim yine ümmetinim
Ḳoma mükedder ü âvâre yâ Ḥabîb-i Ḫudâ

7 Deriñde ʿabd-i siyeh-rûdur olmasın mulḥiḳ
Emîrî zümre-i aġyâra yâ Ḥabîb-i Ḫudâ

7

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Verir zemîn ile eflâke fer Ḥabîb-i Ḫudâ
Künûz-i ḫilḳate yektâ-güher Ḥabîb-i Ḫudâ

2 O nûr-ı aʿẓam-ı bâlâ-yı kün-fe-kândır eder
Ḥadîḳa-i melekûta sefer Ḥabîb-i Ḫudâ

3 Fürûġ-ı ṭalʿat ü nûr-i kemâl ile olmuş
Sipihr-i raḥmete şems ü ḳamer Ḥabîb-i Ḫudâ

4 O şeh-suvâra cihân tenġdir ederse nola
Mesîre-i ceberûtta gezer Ḥabîb-i Ḫudâ

5 Fedâ ola yoluna naḳd-i cânım olmuşdur

Cemîʿ-i ümmete nûr-ı baṣar Ḥabîb-i Ḫudâ

6 Ḥabîb-i aʿẓamıdir kibriyâ-yı zü´l-ʿarşıñ

Eder ʿavâlimi hep şuʿle-ver Ḥabîb-i Ḫudâ

33 a

7 Emîrî mihr-i münîr-i cihâñ ʿizzet olur

Ederse ḳalb-i ḫazîne naẓâr Ḥabîb-i Ḫudâ

8

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Mekân-ı faḫr-ı ʿâlemdir diyâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

Olur kerrubiyân ḫizmet-güzâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

2 Bütün envâr-ı raḥmet neşr eder âfâḳ u aḳtâra

Bahâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ nehâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

3 Cihâna yaġdırır bû-yı laṭîf cennet-i firdevsi

Yemîn-i Yes̱rib ü Baṭḥâ yesâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

4 Belâġat mülkünüñ bir selsebîl-i ʿâlem-iḥyâsı

Kelâmıñdır seniñ ey iftiḫâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

5 O ṣaḥrâlar şeref bulmuş mübârek ḫâk-i pâyiñle

Gözümde tûtiyâ olmuş ġubâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

6 Hırâmân olduġuñ yerlerdir ey şâhen-şeh-i raḥmet

Bütün dünyâya faḫr eyler civâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

7 Ġubârımdan Emîrî kuḥl eder eflâk sâye-i tertîb

Vücûdum olsa ḫâk-i reh-güzâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

9

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Kerem ḳıl ey şeh-i raḥmet-nis̱âr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

Emân ey pâdişâh-ı nâm-dâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

2 Nübüvvet bâġınıñ şâhâne bir vird-i muṭarrâsı

Cemâliñdir seniñ ey şehriyâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

3 Risâlet kenzinin bir gevher-i râḫşân u yektâsı

Vücûduñdur seniñ ey tâc-dâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

4 Saña mevlûddur Mekke anıñçün anda olmuşdur

Ḥarîm-i Kaʿbe -(yi) perver-digâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

5 Urûca *vedduḥa*[114] ol sünbül-i *velleyle*[115] maẓhardır

Müsâvât üzredir leyl ü nehâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

6 Birinde Kaʿbe-i Mevlâ birinde Ravża-i Ṭâhâ

---

[114] Ayet: Duha Suresi ayet 1 : Kuşlık vaktine yemin olsun

[115] Ayet:Duha Suresi ayet 2 : Sükuna erdiği zaman geceye yemin olsun ki

Naẓîri cennet-i aʿlâ diyâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

7 Emîrîpâyimâl-i ḫâk-i erbâb-ı sefâhetdir

Yetiş imdâdına ey şeh-süvâr-ı Yes̱rib ü Baṭḥâ

10

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Seniñ ism-i şerîfiñ oldu ey nûr-ı hüdâ Ṭâhâ

Olur evrâd-ı pâk-i ʿâşıḳân ṣubḥ u mesâ Ṭâhâ

2 Nola bende medâr-ḫᵛâh olsam ol ism-i mübârekle

Ḫitâ (b)[116] etdi saña ẕât-ı celîl-i kibriyâ Ṭâhâ

3 Günahkârım siyah-rûyum olur ḥalim perîşâñ âh

İki dünyâda olmazsa benimçin reh-nümâ Ṭâhâ

33 b

4 Bütün evrâd u ezkârında ẕikret nâm-ı Ṭâhâ'yı

Olur maḳbûl-i Mevlâ olsa encâm-ı duʿâ Ṭâhâ

5 Muʿalla mevḳiʿ-i ser-nâme-i fermân-ı ḳurbiyyet

Şefîʿ-i muṭlaḳ hengâme-i rûz-i cezâ Ṭâhâ

6 Kitâb-ı menzil-i Mevlâ olan Ḳur´ân-ı aʿẓamda

Yazılmış ism-i pâkiñ ey Resûl-i kibriyâ Ṭâhâ

---

[116] " be " harfi yazılmamıştır. "Ḥiṭâb etti " şeklinde olmalıydı.

7 Emîrî nin zamâna hevl-i vâveylâ-yı maḥşerde
Yetiş imdâdına yâ mefḫar-i kevneyn yâ Ṭâhâ

11

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Ey ezel sulṭanı sensiñ ey şeh-i kevneyn yâ Ṭâhâ
Ebed bürhânı sensiñ yâ ḥabîb-i kibriyâ Ṭâhâ

2 Yazılmış ḫâme-i ḳudretle nâmıñ ʿarş-ı aʿẓamda
Muḥammed Aḥmed ü Maḥmûd u Emîn ü Muṣṭafa Ṭâhâ

3 Risâlet kâinâtında ḥatîb-i minber-i ḳudret
Bütün taht-gâhında şehen-şâh-ı beḳâ Ṭâhâ

4 Olur ebrârı ḥaḳḳın dîde-i ḥaḳ-bîn cenbinde
ʿAyân Ṭâhâ nihâñ Ṭâhâ ḫubân Ṭâhâ semâ Ṭâhâ

5 Eğer eflâke baḳsam vechiñi iẓhâr eder ḫurşîd
Eğer Ḳur´ânı açsam çeşm-baḫş eyler cilâ Ṭâhâ

6 Necât-ı ümmet-i sermed ḥayât-ı millet-i emced
Ḥabîb-i müsteʿân Aḥmed ṭabîb-i mâsivâ Ṭâhâ

7 Emîrî ümmetindir ġarḳ-ı deycûr-ı günâh olmuş
Yetiş luṭf-ı ʿinâyet eyle ey şems-i ḍuḥâ Ṭâhâ

12

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün

1 Ey münteḫâb-ı silsile-i Âdem ü Ḥavva
Sensin ṭaleb-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

2 Hep bir yere gelse bir ufḳ-ı mûlîke değmez
Sîm ü ẕeheb-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

3 Gül-zâr-ı cihân oldu cemâliñle müzeyyen
Ey gonca-leb-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

4 Sulṭân-ı serâ-perde-i eyvân-ı risâlet
Ḳudsî-ḥaseb-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

5 Faḫr u şeref-i ʿanʿane-i Hâşim ü ʿAdnân
Yekṭâ-neseb-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

6 Bürhân-ı ezel feyż-i ebed mefḫar-i kevneyn
ʿÂlî-laḳâb-ı silsile-i Âdem ü Ḥavva

7 Ümid eder imdâdı yine senden Emîrî
Ey münteḫab-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

34 a

13

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün

1 Ey şeh-neseb-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

Olduñ sebeb-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

2 Eyler seni inṣâf ederek ṣıdḳ ile iḳrâr

Ehl-i edeb-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

3 Ḳurtar beni deycûr-i elemnâk-i hevâdan

Ey şemᶜ-i şeb-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

4 Şâyestedir olsa baña maᶜṭûf serâ-ser

Ḫışm u ġadab-i silsile-i Âdem ü Ḥavva

5 Gûyâ ki bütün eyledi cismimde terâkim

Renc ü taᶜab-ı silsile-i Âdem ü Ḥavva

6 -i derd ile mehcur eder oldu göñülden

Şevḳ u ṭarab-ı silsile-i Âdem ü Ḥavva

7 Faḫr eyler o sulṭân nübüvvetle Emîrî

Farsî vü ᶜArab-ı silsile-i Âdem ü Ḥavva

14

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Naṣıl olmaz vücûduñ kâinâta maḳṣad-ı âḳṣâ

Ẓuhûruñdan ẓuhûra geldi nesl-i Âdem ü Ḥavva

2 Cihân başdan başa fâni seniñ bâḳîliğiñ bâḳi
   Kıdem ʿaşḳıñla ḳâimdir beḳâ ḥubbuñla şevḳ-ârâ

3 Cihân bir mekteb-i ḳadr (u) beşer-i eṭfâl-i bî-ḳudret
   Sen oldun ey şeh-i raḥmet aña üstâd-ı bî-hemtâ

4 Senîñ nûr-i cemâliñ ʿaşḳına hep böyle olmuşdur
   Ezel âbisten-i ẖilḳât ebed âyîne-i eşyâ

5 Muvaḳḳar oldu nûr-ı akdesiñden Ḥażret-i İdrîs
   Mübeccel oldu feyżiñle necullâhiyem peydâ

6 Ḫalâṣ oldu seniñ nûruñ ile âteşden İbrâhim
   Seniñ feyżinle buldu ḳurb-ı vâlâ Hâcer ü Sârâ

7 Kerem ḳıl ya şefîʿe´l-müẕnibîn Ey Aḥmed-i Maḥmûd
   Feżâ-yı rûz-ı maḥşerde Emîrî olmasın rüsvâ

15

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Göñül bir dil-beriñ ʿaşḳıyla olmuş vâlih ü şeydâ
  O dil-ber ʿaşḳına ẖalḳ eyledi hep dünyâ ve mâfîhâ

2 Risâlet taẖtınıñ şâhı ḥaḳîḳat burcunuñ mâhı

Nübüvvet pâdişâhı âfitâb-ı *levḥ-i mâ evḥâ*[117]

3 Ḥabîb-i ḥaḳḳ-ı Muḥammed ibn-i ʿAbdullah ebu´l-Ḳâsım

Ṭabîb-i derd-i muṭlaḳ melce-i kevneyn-i Ebuz-Zehrâ

4 Şehen-şeh-i (*feterḍâ*)[118] sın Ḥabîbullâh-ı yektâsın

Seniñ nûruñdan olmuşdur zemîn ü âsumân peydâ

5 Seniñ müştâḳ-ı ẕâtıñdır ṣafî vü ṣâfî vü aṣfâ

Seniñ muḥtâc-ı bâbıñdır velî vü vâlî vü vâlâ

6 Fem-i raḥmet-feşânıñ maṭla-ı elṭâf-ı bî-taʿdâd

Kef-i deryâ-nis̱ârıñ menbaʿ-ı inʿâm-ı lâ yuḥṣâ

34 b

7 Emîrî curʿa-i ʿaşḳıñla mest-i bî-şuʿûr olmuş

Ânı ʿafvet ḳuṣûru çoḳdur ey şâhen-şeh-i yektâ

35 a

ĠAZELİYÂT

1

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Nâdirü´l ems̱âl olur maʿṣum olursa dil-rübâ

[117] Ayet:Necm Suresinin 10. ayetinden iktibas yapılmıştır.Ayetin tamamı “ Fe evḥa ila abdihi mâ evḥâ “ şeklindedir.Meali: Sonra da vahyedilecek şeyi Allah’ın kuluna vahyetti.

[118] Ayet:Duha Suresinin 5.ayetinden iktibas yapılmıştır.Meali : Rabbin şüphesiz sana pek yakında lütufta bulunacak ve sen de hoşnut olacaksın.

Ḥoḳḳa-i gevher gibi mektûm olursa dil-rübâ

2 Sorma artıḳ farṭ-ı telẕîz-i dimâġ-ı ʿâşıḳı
Nerm ü şîrîn-i râḥatü´l-ḥulḳûm olursa dil-rübâ

3 Böyle bir bed-baẖtıñ istiḳbâli aġlar ḥâline
Ẕillet-i aẖlâḳ ile mezmûm olursa dil-rübâ

4 H̱âlıḳıñ iḥsânına küfrân-ı niʿmet etmedir
Hem dem-i bîgâne-i meş´um olursa dil-rübâ

5 Ṣâd olan bir ânına cân u cihân olsun fedâ
ʿÂşıḳından ġayrine maġmûm olursa dil-rübâ

6 Saʿy eder ʿilm ü kemâle fırṣatı fevt eylemez
Aʿḳil-i ẖûbân-melek-i rûm olursa dil-rübâ

7 Ey Emîrî etmez âs̱âr-ı vefâdan inḥirâf
ʿIrḳ u nesli tâhir ü tâbân olursa dil-rübâ

2

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Ḥabâb-ı cevher-efrûzı sere tekmîl eder ṣahbâ
Meger meyẖânede bir bezm-i cem teşkîl eder ṣaḥbâ

2 Dem-i ʿişret niyâz-ı vuṣlata hengâm-ı fırṣatdır

Mîzâc-ı nev-civâñ-ı serkeşi taʿdîl eder ṣahbâ

3 Leyâl-i ġamda nûr-i şuʿle baḫş-ı fikr-i rindândır
Yed-i sâḳîde gûyâ sâġarı ḳandîl eder ṣahbâ

4 Ḫaṭâdır ülfet rûşen-dilân-ı âlûde-meşreble
Mülevven câm içinde rengini tebdîl eder ṣahbâ

5 Verir eṭvarına merd-i edebiñ revnâḳ-ı dîger
Fenâ taʿbir ile bed-ṭîneti terzîl eder ṣahbâ

6 Olur aṣḥâb-ı şermiñ müşfiḳ-ı burḳaʿ ber-endâz
Merâm-ı mużmerin iẓhârını teshîl eder ṣahbâ

7 Ṣafâ-yı sırr-ı itmâma Emîrî şer olur âlet
Ki vuslat meclisinde ḫizmetî[119] tekmîl eder saḥbâ

3

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 O dem ki dil-beri meclisde gök ḳandîl eder ṣahbâ
Gözünde ʿâşıḳıñ her câmı bir iklîl eder ṣahbâ

2 Nedir bu zâde-i engûr-ı zîbâda olan te´s̱îr
Küşâd-ı bâb-ı vaṣl-ı dil-beri teshîl eder ṣahbâ

3 Yine hem-cinsi eyler ṣafvet-i rûşendili müzdâd

---

[119] Divanda bu kelime (ḫidmet) şeklinde yazılmıştır.

Ki mezc-i âb olunca rengini taʿdîl eder ṣahbâ

35 b

4 Şarâb-ı ʿişret-âbâdında bir reng-i metânet yoḳ

Meserretden melâle keyfeti taḥvîl eder ṣahbâ

5 Bahâr oldu o cânân ʿazm edince ʿizz ü devlete

Çimende cem gibi bir salṭanat teşkîl eder ṣahbâ

6 Eğer mümkün olursa ʿâşıḳ u maʿşûk cemʿ olmaḳ

Ḥuṣûl-i maḳṣad-ı mużmerlerin taʿcîl eder ṣahbâ

7 Emîrî kes̱ret-i şürbünde vardır çoḳ mażarratlar

Şuʿûr u ʿaḳlını şâribleriñ taḳlîl eder ṣahbâ

4

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Getirme muġbeçeniñ ḥüsnüne zînet-i ṣaḥbâ

Dil-i rindân vurur[120] şuʿle-i âfet-i ṣaḥbâ

2 ʿİşret-i sâde riḫâñ fırṣatıdır rindânıñ

Oldu miftâḥ-ı derîḫâne vuṣlat-ı ṣaḥbâ

[120] Divanda bu kelime (urur) şeklinde yazılmıştır.Biz ise günümüz Türkçesine uygun hali ile " vurur " şeklinde okuduk.

3 Şîşede ʿarż-ı cemâl etmede mânend-i perî

Es̱erdi âb-ı rû-yı ṭarâb-ı meclis-i ʿişret-i ṣahbâ

4 H̱ânumân u ra'd u âteş vururdu[121] zâhîd

Etse ol dil-ber-i nâzende ʿinâyet-i ṣahbâ

5 Rengi ṣâf olsa daẖi ġâze-i ṣanʿat-zâdır

Baẖş eder ârız-ı cânâneye ṣûret-i ṣahbâ

6 Cem ẖayâl etmededir kendini her rind-i zamâñ

Oluyor çünkü Cenâb-ı ceme nisbet-i ṣahbâ

7 Ḳaldı meyẖâne-i hestîde Emîrî ḥayrân

Veriyor z̠evḳ maḳâmında kudûret-i ṣahbâ

5

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Getire şâribine fikr-i feṣâḥat ṣahbâ

Eder îcâd cihânda ne rezâlet sahbâ

2 Bâdeniñ ṣanma yüzünde görünür şekl-i ḥubân

Ḥâl-i mestâne açar dîde-i ʿibret-i ṣaḥbâ

3 Nice meyl eyleyenin oldu kemâli nâḳıs

Hiç nûş eylemez erbâb-ı başîret şahbâ

4 Ẕevḳ-i neşʿe şanur ol ṭavr-ı ġarâbet eẟeri

Merd-i bed aṣla verir cennet ü ġalzet ṣaḥbâ

5 İmtilâ-yı ebedi ḳorḳusu bir dâhiyedir

Verse de şâribine zevḳ-i muvaḳḳat ṣahbâ

6 Ẕevḳıñ encâmı eder âdemi dil-beste-i ġâm

Ḥᵛâbdan ṣoñra verir meste ḥarâret ṣahbâ

7 Sırr-ı ḳader deb-debe-i pîrâ-yı ṣafâ olsa daḫi

Ġâyetinde getirir mest-i nedâmet ṣahbâ

8 Neş´e-i câm-ı elest etdi Emîrî seni mest

Saña meyḫâne-i hestîde ne ḥâcet ṣahbâ

6

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Reng-i ḥüsn ü yâre verdi gül-sitân olsun fedâ

Bu-yı zülfe sünbül-i nükhet-feşân olsun fedâ

36 a

2 Sen ṣalındıḳça fedâ-yı ruḥ eder ʿâşıḳlarıñ

Tek ṣâlın rûḥ-ı revân-ı ʿâşıḳân olsun fedâ

3 Ṭaşa çaldın göñlümü ey dil-ber-i gerden-küşâd
Uġruna âyîneniñ âyînedân olsun fedâ

4 Burc-ı tende dil ki güher-pâre-i nâdîdedir
Bir nigâh şuḫuña bî-imtinân olsun fedâ

5 Var iken feyż-i lebiñ müstaġni-i meyḫaneyim
Neş´e-i laʿle şarâb-ı erġuvân olsun fedâ

6 Ġamze-i şehbâzınıñ ḳurbânı olsun murġ-ı dil
Cevher-i peḫlûsuna genc-i nihân olsun fedâ

7 Ey Emîrî bir melek-ḫaṣlet civân-ı nâzenîn
Bir tebessümle niġâh eylerse cân olsun fedâ

7

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Mülke hizmet[122] eyleyen insâna cân olsun fedâ
Öyle ḳudsi mesleğe ten-perverân olsun fedâ

2 Çoḳ mu ḳurbân etmek ehl-i himmete ten-perveri
Öyle ʿâlî bir hümâya üstüḫvâñ olsun fedâ

[122] Divanda bu kelime (ḫidmet) şeklinde yazılmıştır.

3 Rûḥ-ı ʿâlemdir fedâkârâne ḫizmet eyleyen
Böyle rûḥ-ı ʿâleme rûḥ-ı revân olsun fedâ

4 Gerçi aṣlı bir avuç ḫâk oldu ehl-i himmetiñ
Bir avuç bir öyle ḫâke ḫâkidân olsun fedâ

5 Bâġban mâniʿ ise neşv ü nemâ-yı bâġ için
Bâġ-ı müstes̱nâ yetişsin bâġbân olsun fedâ

6 Kes̱ret-i gül mâniʿ-i peydâ ise bir şeh-güle
Öyle şeh-gül uġruna bir gül-sitâñ olsun fedâ

7 Vârını ṣarf et Emîrî yâri tesḫîr etmeye[123]
Bir ḳazancıñ uġruna yiz biñ ziyân olsun fedâ

8

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Cevher-i cân olsa gencîne-i cânâna fedâ
Neye mâlik isem olsun o şeh-i câna fedâ

2 Cân-ı şîrînimiñ olsun bu acı giryeleri
Bir şeker-ḫand leb-i dil-ber-i ḫandâna fedâ

[123] Divanda bu kelime (itmege) şeklinde yazılmıştır.

3 Yandığım ʿaşḳa yanan dil-bere etme taʿyîb
Şemʿ-ı sûzâna eder kendîni pervâne fedâ

4 Aldı benden dilimi ḫande-i peyder pey-i yâr
Bir gülüm var idi etdim o gül-sitâna fedâ

5 Cebr ile ḳahr ile ʿişveyle alırlar senden
Etme sen ister isen cânı civânâne fedâ

6 Nice yıllıḳ o çekilmez elem ü derd-i firâḳ
Bir dem-i vuṣlat dil-dâr-ı suḫan-dâna fedâ

7 Ey Emirî bu mudur ʿâşıḳ için resm ü vefâ
Etmediñ cânıñı bir dil-ber-i fettâna fedâ

9

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Cevher-i cânım ola rü´yet-i rindâne fedâ
Ḫande-i laʿline biñ gevher ü dürdâne fedâ

36 b

2 Şemsi berḳ-efser-i gerdûnuñ ola şaʿşaası
Sendeki bâriḳa-i gerdûn-ı raḫşâna fedâ

3 Oldu cân u dil ü ten renc ü melâle maṣruf
Eyledim mâmelekim bir iki yârâna fedâ

4 Nerde cemʿiyyet-i dil nerde ṣafâ-yı ḫâṭır
Oldular cümlesi kiysû-yi perîşâna fedâ

5 Şâneler ḥaşre ḳadar böyle olurlar dil-çâk
Zülfünüñ bir telini eyledi bir şâne fedâ

6 Ġâze-i ḥüsn-i bütân ḫûn-ı dil-i müştâḳân
Naẓar-ı merḥametiñden dökülen ḳaña fedâ

7 Ey Emîrî aradan sen de Fużûlî gibi çıḳ
Diliñî dil-bere ḳıl cânıñı cânana fedâ

10

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Câmiʿ-i vaḥdetde ehl-i ʿaşḳa etdim iḳtidâ
Ehl-i kes̱ret cemʿine oldum anuñçün muḳtedâ

2 Çeşmim olmuş yâre nâẓır ḳalbim olmuş nûra ġarḳ
Çeşm ile ḳalbimde var nûr-ı Ḫudâ feyż-i Hüdâ

3 İşte ḥüsnüñ işte cilven işte nâz u ṣoḥbetin
Dil-ber-i nâzik arâsan dil-ber-i nâzik-edâ

4 Ol yetîm-i bî-kes-i ye´sim bana tâ ṭıfl iken
Dâye-i endûhıñ âġûşında ġam oldu ġıdâ

5 Ben miyim Mecnûn u Ferhâdı cihân-ı miḥnetiñ
Gûh u ṣâḥrâ-yı belâdan olmadım bir gün cüdâ

6 Verseler dünyâyı âç gözlü olan doymaz[124] yine
Herkese dest-i temennâyı küşâd eyler gedâ

7 Almadım gitdi Emîrî bir cevâb-ı tesliyet
Eyledim tâ ʿâlem-i bâlâya dek refʿ-i nidâ

11

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ey büt ü nâzik-edâ olsun saña cânım fedâ
Can fedâ etmekle çünkü senden olmam ben cüdâ

2 Ḥaḳdan istimdâd eder vaḳt-i ḫaṭarda münkirân
Yalvarır baḥriñ hücûmundan Ḫudâya nâ-Ḫudâ

3 Gerçi pihansıñ İlâhî nerye eylersem naẓar
Ẓâhir olmuş çeşm-i istibṣâra senden mâʿadâ
4 Eyledi aġâz-ı naġme bülbülân bir demde kim
Sâmiʿamda ḳalmamışdır ḳudret-i gûş-ı ṣadâ

5 Salik olmaz bünye-i ʿİlm ü kemâle cahilâñ
Bir ṣabî ten-perver olmaz olsa maḥrûm-ı ġıdâ

6 Sende ẓâhirdir Emîrî sırr-ı Mevlânâ-yı ʿaşḳ
Meşrebiñ âyinesinde berḳ vurur feyż-i Ḫudâ

---

[124] Divanda bu kelime (ṭoymaz) şeklinde yazılmıştır

12

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Olursa cephesinde ol bütüñ çîn-i ġaḍab peydâ
Olur ʿuşşâḳınıñ cisminde mevc-i tâb u teb peydâ

37 a

2 Meğer kim ʿarżuḥâl etsin o yâre ṣûret-i ḥâlim
Olur bezm-i viṣâlinde suẖen pinhân edeb peydâ

3 Hüner kesb-i rıżâ-yı ḥaḳdadır esbâba ḥâcet yoḳ
Müsebbib eylese imdâd olur yüz biñ sebeb peydâ

4 Yine bir ẖaṣm-ı ʿifrîte düçâr olmaḳ muḥaḳḳaḳdır
Ne rütbe olsa bir âdem ʿafîf ü zû-ḥaseb peydâ

5 Kelîm-i Ḥaḳ iken Mûsa muʿârıż oldu bir Firʿavn
Cenâb-ı Aḥmed-i Muẖtâra oldu bu Leheb peydâ

6 Ben ol merd-i metînim ẕevḳ-ı vuṣlat arzu etmem
Olursa ẖalvetimde her gece bint-i ʿineb peydâ

7 Emîr olmaḳ muḳarrerdir Emîrî şâʿirân üzre
Olunca ben gibi bir şâʿir-i ṣâḥib-neseb peydâ

13

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Tevekkül ehliniñ olmaz dilinde bir ṭalep peydâ
Bilir kim vâṣıl-ı maḳṣûd olur olsa sebep peydâ

2 Veren Ḥaḳ´dır alan Ḥaḳ´dır bilir erbâb-ı istiʿdâd
Murâda erse Ḥaḳḳ´a şükr eder etmez ṭarab peydâ

3 Ẓuhûr etmez kelâm-ı ḳıymet-efzâ her ṭabîʿatden
Olur mu her sedefde hiç dürr-i münteḫâb peydâ

4 ʿAcip te´s̱îri var baḫt-ı siyâhıñ ehl-i ḥırmâna
Çırâğın yaḳsa da gündüz olur bezminde şeb peydâ

5 Ḥaḳîḳî hizmet-i mülk eyleyen aṣlâ fütûr etmez
Ne rütbe olsa da ʿazminde âs̱âr-ı ṭarab peydâ

6 İzâle eyledikçe saʿy u ġayretlerle faḫr eyler
Rah-ı ʿazminde olsa kes̱ret-i renc ü kerb peydâ

7 Emîrî var mıdır bî-ḫayr olan bed-baḫta bir lafż
Eğer kim eylese Ḳârûn ḳadar sîm ü ẕeheb peydâ

14

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Lebiñ hecriyle sırr-ı *hâdimu´l-leẕẕât* olur peydâ
Ruḫuñ yâdıyla fikr-i *fâside'n-nebbât* olur peydâ

2 Dil-i bî-ruḥ levḥ-i sîneden ʿaşḳıñla gûyâdır
Ṣanırsıñ sûret-i duvardan eṣvât olur peydâ

3 Ḳabûl-ı meskenet etmez ṣunûf-ı ʿizzet ü iclâl
Güzer-gâhında şâhıñ ḥaşmet ü dârân olur peydâ

4 Tecellâ-yı cemâl-i yâre olduḳça göñül maẓhar
Kelîm-i ḥasrete gûyâ dem-i mîḳât olur peydâ

5-Niyâz etdikce bûs-i laʿl-i can-baḫşıñ dil-i zârım
Ḥasedle her tarafdan sayḥa-i heyhât olur peydâ

6 Ṣıġışmaz kefe-i mîzân-ı dehre şân u aʿlâsı
Cihânda gah olur ki öyle ʿâlî ẕâṭ olur peydâ

7 Beḳâ-yı nâmıma bâdî olur ʿadmî ile fânî
İki nefîy-i ictimaʿ etdikde bir is̱bât olur peydâ

37 b

8 Nigâh-ı fitnesinden kûyunda yüz ġâzât olur peydâ
Şikenc-i ṭurrasından şebde biñ âfât olur peydâ

9 O ʿâşıḳ kim ḫayâ-i gerdeniñle terk-i cân eyler
Mezâdî ṭopraġında cevher murât olur peydâ

10 Ḥazer ḳıl ey felek kim intiḳâm-ı ʿâşıḳ-ı zârî
Olur bir gün ki senden aḫz eder bir ẕât olur peydâ

11 Ledünniyyât-ı her bir ġâye-i menfî vü müs̠betden
Vücûd-ı Ḥażret-i Ẕü´l-ʿizzete is̠pât olur peydâ

12 Kemâl-i zînet-i maẓrûfı dâim ẓarf eder iẓhâr
Meʿânî-i naḳşına el-fâẓadan mir´at olur peydâ

13 ʿAdâlet şuʿlesinde bî-nevâlar gösterir kendin
İçinde mihr-i tâbân nûrunuñ ẕerrât olur peydâ

14 Emîrî şems-i ṭabʿım şâʿirânı bî-ḳarâr etmiş
Güneş doġduḳda zîbâ cünbiş-i ẕerrât olur peydâ

15

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 İlâhî ḳudretiñle nûr eder şems ü ḳamer peydâ
O şîrîn leẕẕeti ṭopraḳda eyler şeker peydâ

2 İlâhî ḳudretiñle Ẕirve-i kühsâr-ı senginde
Olur bî-cuybâr u bâġbân-ı ʿâlî şecer peydâ

3 Bu ʿibret-ḫâñe-i hestî bütün lebrîz-i ḳudretdir
Ṭuyûr bezm eder baṭnında sengîn bir beydalar peydâ

4 Cihândır bu kimisi ḥüsne kimi ḳubḥa mâildir
Enâmı nerden etmişdir deme semm-i ḫaṭar peydâ

5 Ümîdin kesme Mevlâdan şeb-i târîki miḥnette
Ḫudâ ẓulmet içinde gah olur ki nûr eder peydâ

6 Mülâyim şaḫṣa pek aldanma ḳalbin yoḳla fâsiddir
Derûnunda türâb-ı bezm-i dil eyler hacer peydâ

7 Ne ḥikmetdir Emîrî gerçi bir ney-pâredir ḫâme
Olur şaḳ feminden bî-nihâyet nükteler peydâ

16

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 S̱ebât-ı ʿazm ile ḥaḳdan sana imdâd olur peydâ
Kemâl-i saʿy ile âdemde istiʿdâd olur peydâ

2 Tevâfuḳla teḫâlüf iḳtiżâ-yı vaḳte tâbiʿdir
Zaman ḥükm eylese âmizeş-i ḥusdâd olur peydâ

3 Yaḳıp berbâd eder bir kişveri bir fitne-i nâçîz
Şererden ansızın bir âteş-i vaḳḳâd olur peydâ

4 Cefâ-yı rûzigâra uġrayan iks̱ir- i eʿâlîdir
Cibâl üstünde saḥrâdan ziyâde bâd olur peydâ

5 Maʿârif ehli olmaz nâ-becâ taʿriżden sâlim
Kemâliñ kes̱retinden kes̱ret-i ḫasâr olur peydâ

6 Ḳabûl-ı ḥaḳda izḥâr-ı taʿannüt eyleyen şaẖsa
Ḍalâletde ṭabîʿî meslek-i muʿtâd olur peydâ

38 a

7 Emîrî kesb eder ḥüsn-i suhûlet cüz´i himmetle
Nîce maṭlab ki taḥṣîlinde istibʿâd olur peydâ

17

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Ṣaḳın bir kimseden ẓan eyleme imdâd olur peydâ
Saña ancaḳ yine senden olursa var olur peydâ

2 Lisan derd-i derûna tercümân olmaḳda ʿâcizdir
Sükûtundan taḥammül ehliniñ feryâd olur peydâ

3 Tefrid-i maṣdar-ı ġaflet olur baẖs̱-i tenâhîde
Müsellemdir cihâñda ferdden ifrâd olur peydâ

4 Kitâb-ı sırr-ı ḥikmetdir cihân erbâb-ı ʿirfâna
Ki her bir noḳṭasından maʿna' irşâd olur peydâ

5 Baṣîret dûr-bîn olsunda keşf-i ḳudretullâha
Naṣıl baḳ meşmine ḳurbiyyet-i ibʿâd olur peydâ

6 Bu ʿâlem bir muʿammâ-yı ġarâbet intimâdır kim
Düşündükçe anıñ ḥâlinde istibʿâd olur peydâ

7 Değil ḳâdir Emîrî maḥvına ḥürriyet-i ṭabʿın
Bilirken bir sûze-i ʿâlemde biñ niḳâd olur peydâ

18

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Ne derd-i ʿaşḳı tersîm etmeğe Beḥzâd olur peydâ
Ne gühsâr-ı ġamı ḳalʿ etmeğe Ferhâd olur peydâ

2 Ṣafâ-yı ʿâlemi eyler kedûret ansızın taʿḳîb
Hava sâkin iken bir de görürsün bâd olur peydâ

3 Değil her ṭâlib-i maʿnâya istiʿdâd-ı peyveste
Tecellî mektebte belki de bir üstâd olur peydâ

4 Eğer kesb-i reşâda ʿunṣuruñda varsa istiʿdâd
Rah-ı ʿazmiñde yüz biñ ṣâḥib-i irşâd olur peydâ

5 Eğer âyîne şeffâf olsa lâ-bed aks eder ṣûret
Çalış himmetle elbette istiʿdâd olur peydâ

6 Ḳabûl-i intiḳâl etmez meziyyet ẕâta ʿâiddir
Hünerver bir pederden bî-hüner evlâd olur peydâ

7 Cihan ẖalḳındaki ʿâcizliği bundan ḳıyâs eyle
Sen istimdâd ederken sîneden istimdâd olur peydâ

8 Benim tâ ʿunṣurumda müstetirdir şuʿle-i ḥikmet
Ḫayâlimde anıñçin berḳ-i ateş-zâr olur peydâ

8 Değil vüsʿ-i beşerde ey Emîrî sendeki himmet

Saña eṭrâf-ı nâ-me´mûlden imdâd olur peydâ

19

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Cihânda halli müşkil-gâh olur esrâr olur peydâ

Muḥibb-i sâdıḳandan meslek-i aġyâr olur peydâ

38 b

2 Geçip birden eğer yemde ararsam dürr-i maḳṣûdu

Reh-ı ʿazmimde derya üzre bir dîvâr olur peydâ

3 Cihândır maʿden-i imkân gelir bir vaḳt-i fırṣat kim

Kef-i ümîd içinde gevher-i şehvâr olur pydâ

4 Hüner-i taḥsîline saʿy etmeyenler müstefîd olmaz

Çalış bir kere kesbe soñra ondan kâr olur peydâ

5 Eğer feyż-i nefesle bir nigâh etsem o İsî-dem

Dehân-ı ṣûret-i dîvârden güftâr olur peydâ

6 Laṭifu´l-ḫulḳ olan dil-ber ederse sû-i ḫulḳ iẓhâr

O rengîn ġoncaya beñzer ki andan ḫâr olur peydâ

7 Emîrî Leb- ḫamûş-ı ḥayretim dünyâda ben ammâ

Ḳalemden vâdi-yi tanẓîrde eşʿâr olur peydâ

20

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Deme ol yârdan evvel niçin aġyâr olur peydâ
Naẓar ḳıl bâġa kim gülden muḳaddem ḫâr olur peydâ

2 Ḫalâṣ olsun naṣıl dâġ-ı elemden sîne-i ʿâşıḳ
O şûḫuñ gerdeninde dûme-i zer-târ olur peydâ

3 Dil-i bî-rûḥ levḥ-i sînede ʿaşḳıñla gûyâdır
Ṣanırsın ṣûret-i mir´atdan güftâr olur peydâ

4 Gelir bir gün ki ʿavn-i ḫaḳ ile deryâ-yı maṭlabda
Taḥarrî etdiğim lu´lû-yi ḳıymetdâr olur peydâ

5 Dil-i berrâḳı semt-i şehvete sevḳ etme ey ʿâşıḳ
Yâzıḳ ol nurdan âyinede jengâr olur peydâ

6 Çekinme ḥüsn-i niyyetden ümîdiñ kesme Mevlâdan
Gönül taʿmîrine elbette bir miʿmâr olur peydâ

7 Eder bî-câ Emîrî bî-es̱erler daʿvâ-yı ʿirfân
Ḥaḳîkî ʿârifandan dâimâ âs̱âr olur peydâ

21

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 O dil-berden ki ʿuşşâka nigâh-ı nâz olur peydâ
Tekellümden müberrâ güfti-gû râz olur peydâ

2 Döner ʿaksi ruẖundan her ḳadeh bir nûr-ı şeffâfe
Şu bezm-i meyde kim o dil-ber-i ṭannâz olur peydâ

3 O çeşm-i ẖışma ḳarşı ṣorma aḥvâl-i dil-i zârı
Nolur ḥâli o murġuñ kim yanında bâz olur peydâ

4 O yâr-i dil-keşi tenhâda görmek ġayr-i ḳabildir
Yanında her zaman bir ḥasid-i ġammâz olur peydâ

5 O ʿâşıḳ kim ṣafâ-yı ʿaşḳına şehvet ḳarışdırmaz
Felâket-ẖâne-i maḥşerde de serbâz olur peydâ

6 Bulur sûz-ı ḥayâtım vâpesin bir âhla encâm
Yanarsa nâra pervâne ḥazîn-avâz olur peydâ

39 a

7 ʿAḳîm bir pîrezen oldu Emîrî mâder-i dünyâ
Naẓîriñ ṣanma artıḳ şâʿir-i mümtâz olur peydâ

22

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Göñülde ẖûn-feşandır yâre ammâ tîr nâ-peydâ
ʿAceb kim hem ẖadenk-endâz ve hem naẖçîr nâ- peydâ

2 Göñül-bend olmaya ḥâżırdır ammâ bulmuyor bir zülf
Müheyyâ merd-i dîvâne faḳat zincir nâ- peydâ

3 Müheyyâ câm-ı mey ammâ ki yoḳ bir sâḳî-i gül-rû
Devâ ḥâżır ṭabîb-i ṣâibe´t-tedbîr nâ -peydâ

4 Giribâñ çâḳ ederken mihr ü mâhı pençe-i âhım
Dil-i sengîn-i dil-berde olur te´s̱îr nâ- peydâ

5 Eder ʿuşşâḳı fikr-i ġamze-i yâri nihân-küşte
Ḳatîlan ẓâhir ammâ ḳâtil ü şemşîr nâ- peydâ

6 Beni bir nâzenîn maġlûb-ı ʿaşḳ etmiş ḥaḳîḳatde
Eğerçe gerdanımda ẓâhirâ zincîr nâ- peydâ

7 Emîrî sende nûr-ı feyż istiʿdâd ẓâhirdir
Faḳat irşâd için himmet-nümâ bir pîr nâ- peydâ

23

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Riyâ erbâbı naṣîḥatdan dile te´s̱îr nâ- peydâ
Ḥadîd-i ḫâmı zerrîn eyleyen iksîr nâ -peydâ

2 Ḳadd-i cânâna lâyıḳ câme-i elfâz nâ- mevcûd
Ruḫ-ı dil-dâre şâyân ġâze-i ta´bîr nâ -peydâ

3 Leb-i yâre muvâfıḳ ġonca-i tems̱îl nâ -îcâd
Fem-i zîbâya enseb nükte-i taṣvîr nâ -peydâ

4 O çeşm-i şuḫa cüsban nergisi tavṣîf nâ-meşhûd
O zülf-i yâre ufḳ-ı sünbül-i taḥrîr nâ -peydâ

5 Ederdi belki şefḳat añlasa ḥal-i perîşânım
Görünce yâri bende ḳudret-i tâkrîr nâ- peydâ

6 Beḳâ bezminde …………[125] dile tevḥîd nâ- pinhân
Fenâ mülkünde ………….[126] göze taṣvîr nâ- peydâ

7 Emîrî bir vefâsız dil-bere dil-bend-i ʿaşḳ oldum
Devasız derde düşdüm çâre-i tedbîr nâ- peydâ

24

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Zihi Ṣâniʿ ki etmemişdir zemîn ü âsumân[127] peydâ
Verâ-yı perde-i ḳudretden etmiş biñ cihân peydâ

2 Yer etmiş nusḫa-i ʿâlemde diğer nusḫa-i kübrâ
Ḳomuşdur nâmını âdem edip çeşm ü dehân peydâ

---

[125] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.
[126] Şair divanında bu kısmı da boş bırakmıştır
[127] Divanda bu kelime (âsmân) şeklinde yazılmıştır

39 b

3 Naẓar ḳıl kâinâta muḫtelif âheng-i ḳudretdir
Zihi ḳâdir ki etmiş merd ü zen pîr ü civân peydâ

4 Zemîn ü âsumâna bak da derk et eyleyen kimdir
Semâda encümen-i raḫşân zeminde dil-berân peydâ

5 Naẓar ḳıl ʿaks-i mevcûdâta bir âyînede fehm et
Cihânda mümkün olmuş bir cihân-ı lâ-mekân peydâ

6 Yine Firdevs-i kûy-i yâre per-cünbân ḥasretdir
Göñül ʿanḳâsı etmiş ʿarş içinde âşiyân peydâ

7 Edersen nâḫun-ı ġamla sezâdır ḫâris-i gerden
Emîrî Etmediñ dâr el-emân bir âsitân peydâ

25

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Değil gül-zâr-ı dünyâ oldu dâr-ı imtiḥân peydâ
Naẓar ḳıl murġ-ı ʿaḳla etdi nerde âşiyân peydâ

2 Nücûmu enfüsî vü âfâḳî şarḳ u ġarbı hep başḳa
Cihân ʿaşḳa olmuş başḳa arż u âsumân peydâ

3 Ḥaḳîki ehl-i ʿaşḳın başḳadır esrâr-ı güftârı

Olur merdân-ı ʿaşḳ ḥaḳda bir başḳa zebân peydâ

4 Bilirdi Manṭıku´ṭayrı fem-i esrâr-ı ehlullâḥ
Henüz olmazdan evvel cism-i âdemde dehân peydâ

5 Lisân-ı ʿaşḳ ederdi güft-gû tâ olmadan evvel
Ne sen peydâ ne ben peydâ ne dil peydâ ne cân peydâ

6 Seniñle eylesek câñ ṣoḥbeti pinhân u peydâda
Olaydı beynimizde kimse bilmez bir lisân peydâ

7 Bu ʿişret-ẖâne-i fânîde artıḳ yoḳ saña raḥat
Niçin etdiñ Emîrî böyle fikr-i câvidân peydâ

26

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Ederse hangi ʿâşıḳ nâzenîn bir nev-civân peydâ
Emîn olsun ki etmiş bir belâ-yı nâgihân peydâ

2 Gerekdir ehl-i ʿaşḳa merd-i ḳavi-yi peymâñ
Ola her ẖande-i nâzende biñ vaʿd-i nihân peydâ

3 Hemen dünyâya geldik mi müheyyâ ol belâyaya
Olur hep mukbil u müdbir zaẖm-ı ẖun-çegâñ peydâ

4 Kimi gördün ki etmez yâradan âh u enîn ẓâhir
Kimi gördün ki olmaz sîneden zâr u fiġân peydâ

5 Ḳomazlar fitne-cûlar ḥâline ol mihribân-ı yârî
Eğer ʿâşık ederse her ne rütbe mihribân peydâ

6 Verirsen âteş-i ʿaşḳa teselli âh eder ʿâşıḳ
Olur ṣu serpilirse âteşe zîrâ duḫâñ peydâ

7 Murâd-ı lemyezel yine olan oldu yine ẓahir
Cihânda gerçi olmuşdur hezârân kâr-dân peydâ

8 Sana âteş- beyâñ muʿciz-beyâñ mı söylesem bilmem
Emîrî eylediñ bir başḳa üslûb-ı beyâñ peydâ

40 a

27

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Değil bir zen dû zen alsanda etmezsin düzen peydâ
Cihânıñ ẕevḳıin eyler nâzenîn bir yar eden peydâ

2 Dem-i vuṣlatda ḫandân olsa cânâna etmez istiġrâb
Bahâr-ı eyyâmı elbetde olur vird-i çemen peydâ

3 Gülüñ izhâr eden ḳadrîn dikendir añla esrârı
Deme bir gül için olmuş nice yüz biñ diken peydâ

4 Ḥaḳâyıḳ-bîn-i ʿâlî-şiyemdir ol merd-i muvaḳḳıṭ kim
Geçip ṣâmân ile s̱ervetden eyler bir kefen peydâ

5 Zihi ḳâdir kim etmişdir hezârân merd ü zen pinhân
Zihi ṣâniʿ ki etmişdir hezerân merd ü zen peydâ

6 Zelîḫâ-yı cihândan şâkîyem ey Yûsuf-ı ʿiṣmet
Hezerân ḥâk-i dil ẓâhir değildir bir diken peydâ

7 Emîrî câm-ı ʿaşḳ etmiş seni mecnûn-ı istiġnâ
Eğer olsan revâdır rûz-ı maḥşer naʿre-zen peydâ

28

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Ṣafâ-yı ḫanda olduḳca leb-i dil-dâreden peydâ
O gevher dürr olur gencîne-i esrârdan peydâ

2 Benim te´s̱îr-i efġânımdan iñler kûh ile ṣaḥrâ
Olur ʿaks-i ṣada ẓan etme kühsârdan peydâ

3 Gelirken çeşm-i müjgâna ilişdi ʿaksi ruḫsârıñ
Gül-i muʿciz-numâ güyâ ki oldu ḫârdan peydâ

4 Gehî yaġmâ-yı ʿaşḳıñla sükût-ı ebrârdan pinhân
Gehî sevdâ-yı ʿaşḳıñla cünûn-ı aḫyârdan peydâ

5 Gül-i firdevs-i ḳudretdir o dil-cû ḫande-i nâzik
Olur mu öyle bir gül hiçbir gülzârdan peydâ

6 Yıḳılmış ḫâṭırım ammâ ki ʿaşḳıñ anda ẓâhirdir

Olur gencîneler eks̠er yıḳılmış dârdan peydâ

7 Emîrî meyve-i firdevse ermek h̠ayli müşkildir
Olur ṭûbâ-yı ġufrân eşk-i istiġfârdan peydâ

29

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Vefâlar oldu ʿuşşâḳa bu gün dil-dârdan peydâ
Güzel şâhâne güller oldu bu gül-zârdan peydâ

2 Bu te´s̠îr-i nefesle baḳsa semt-i deyre ol âfet
Olur feyż-i tekellüm ṣûret-i duvardan[128] peydâ

3 Verirdi naġme-i tevḥîd her âvâze-i nâḳus
Olurdu nûr her bir rişte-i zer-târdân peydâ
4 Fem-i h̠andân-ı dil-berden ʿayân olduḳça dendânı
O lu´lu dür olur bir derc-i ḳıymetdârdan peydâ

5 Nola gâhi lelaṭṭuf ẓâhir etse h̠ısm-ı kec eṭvâr
Olur tiryâḳ derler gâh baʿṣ-ı mârdan peydâ

40 b

6 Eğer kibr ehli ʿâlim olsa da maʿnâda câhildir
Ġarâz ile nuhûset oldu istikbârdan peydâ

---

[128] Divanda bu kelime(dîvâr) şeklinde yazılmıştır.

7 Siyeh ḫaṭ geldi dâre´l-mülk-i ḥüsni eyledi berbâd

Emîrî fitneler oldu yine aḳṭârdan peydâ

30

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Birer ṣâl-i cedîd etdikçe tedvîr-i ḳurûn peydâ

Eder bir dâire-i girdâb deryâ-yı şu´ûn peydâ

2 Temeddün olmayan bir yerde etme ḥikmeti teftîş

Olur nûr-ı maʿârifle ḥaḳîm-i ẕû- fünûn peydâ

3 Anıñ üstâd-ı cehli naḫvet u kibr ü ʿaṭâletdir

Olursa nerde bir nâdân kec-bîn u zebûn peydâ

4 Dil-i nâçîzi şefâḳ ile me´yûs olma ḥikmetden

Olur âyinede naḳş-ı sipihr nil-gûn peydâ

5 Bu ʿâlemde hüner bir bâġbân-ı feyżi bulmaḳdır

Eder her tuḫm-ı kemter yoḳsa evrâḳ u ġuṣûn peydâ

6 İlâhî muḳteḍâ-yı ʿâlem-i imkâni bir ʿaks et

Yeter oldu ḥaḳîḳat muḥtefi vehm ü ẓunûn peydâ

7 Emîrî maʿrifet ferhâd-ı gûh-ı himmet olmaḳdır

Olur baḳ ol zaman ḳalʿ etmeye biñ bî-sütûn peydâ

31

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Ederse gird-bâd-ı âhım eflâke sütûn peydâ
Olurdu miḥver-i dolâb imḳân-ı sükûn peydâ

2 Yebâbîdir cihâñda ẓulmet-i ġam nûr-ı râḥatla
Olur ki âfitâb döke leyâl-i tîre-gûn peydâ

3 Zeminde lâleyi cevv-i havada hâleyi seyr et
Gerek pest gerek bâlâ eder dâġ-ı derûn peydâ

4 Eder rûşendilâñ ḳurb u cevârîn feyż ile meşḥûn
Olur nehriñ kenârı ḥıfẓ olundukça ʿuyûn peydâ

5 Neccâr-ı neccânedir taḳlîd ü ṣıdḳ-ı ʿâşıḳa ʿâlem
Niçin olmuş deme Ferhâda ḳarşı bî-sütûn peydâ

6 Kef-i mîzân raġbetde teḳâbül-i şarṭ-ı aʿẓamdır
Eder yek dîgeriñ zîra hünerverle fünûn peydâ

7 Emîrî iḥtirâz et ẖâk-i idbâra suḳûṭuñdan
Ki olmuş nefsi mezmûmuñ gibi esb-i ḥârdan peydâ

32

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Olur kesb-i hünerle ḳâdil-i hikmet-nümûn peydâ

Kemal erbâbınıñ saʿyinden olmuşdur fünûn peydâ

2 Bıraḳ dilden ġurûru tâ ki feyż-i ḥaḳ ʿayân olsun
Olur zulmet nihâñ olduḳça şems-i şuʿle-gûn peydâ

3 İlâhî kibriyâ-yı bî-naẓîr-i aʿẓamîyetsiñ
Bu ʿâlî ḫayme-i imkânı etdiñ bî-sütûn peydâ

41 a

4 Ererse ẕerre-i feyżin olur her dâr-ı cennetden
Felâṭûnı beğenmez feylesof-ı ẕû-fünûn peydâ

5 Felâket-ḫâñe-i ʿalemde yoḳ bir kimsede ârâm
Olur her ẕerre-i eczâ-yı ʿâlem bî-sükûn peydâ

6 Derûnumda ʿayandır dâġ-ı ḥasret tâ o demden kim
Henüz olmuş değildi lâlede dâġ-ı derûn peydâ

7 Emîrî tîşe-bâz-ı ʿaşḳ-ı şîrîn olsa bir ʿâşıḳ
Olur her reh-güzârında anıñ bir bî-sütûn peydâ

33

Mefâʼîlün Mefâʼîlün Mefâʼîlün Mefâʼîlün

1 Nola olsa dilimde naḳş-ı maṭlab-ı vâjgûn peydâ
O bir âyinedir kim eyliyor gerdûnu dûn peydâ

2 Ḥakîm-i ẕü-fünûn oldur ki olmuş levḥ-i ṭabʿında

Nuḳûş-ı ḥikmet-i âs̱âr-i iʿṣâr u ḳurûn peydâ

3 Mükâfât u cezâ meydâñıdır dünyâ olur elbet
Gehi âvâz-ı mâtem gehi ṣavt-ı erġunûn peydâ

4 ʿAṭâletden eder rûşen-dilân taġyîr-i mâhiyet
Bu zâr-ı taʿmime olursa âb-ı cârîde sükûn peydâ

5 H̱udânıñ ḳudreti raẖşâñ iken bu cevv-i aʿẓamda
Henüz olmuş değildi âfitâb-ı şuʿle-gûn peydâ

6 Kibârıñ cûy-ı luṭfî feyż-baẖş-ı zîr-i destâñdır
Olur nefʿi kes̱îri olsa gûh üzre ʿuyûn peydâ

7 Emîrî naḳl için ṣandûḳ-ı cismi ḳudret-i Mevlâ
Ḳadem nâmında etmişdir iki muḥkem sütûn peydâ

34

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Değildir iẖtâr-ı serde sevdâ-yı cünûn peydâ
Olurken zülf-i şîrîniñ benâñ-ı şuʿle-gûn peydâ

2 İlâhî şâşmışım bu meşreb-i sevdâ-perestimle
Baḳınca vech-i ẖûbâna olur derd-i füzûn peydâ

3 Ne ṣâniʿsiñ ki hep bir maʿden-i ḳudretden etmişsiñ

Ruẖ-ı dil-berde ġâmze sîne-i ʿâşıḳda ẖûn peydâ

4 İlâhî hangi bir mektebden almışdır bu tʿalimi
Eder her ġamze-i câdısı biñ fitne füsûn peydâ

5 Görünce ḳadd-i cânânı muraṣṣaʿ nûr-ı ḳudretle
Olur âhımda bir fevvâre-i âteş-nümûn peydâ

6 Nûş eder iki âb u tâbıñ ismen ʿâşıḳ u maʿşûk
Bu mevcûdât-ı kübrâyı edince kâf u nûn peydâ

7 Değil elde Emîrî neyleyem îcâb-ı fıṭratdır
Görürsem nerde bir dil-ber olur meyl-i derûn peydâ

35

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Eder giysûsi cim ebrûları ma´kûs-ı nûn peydâ
Dil-i mecnûnum etmez ya naṣıl farṭ-ı cünûn peydâ

2 Tezeyyünle şeref bulmaz cemâl olmazsa mâder-zâd
O bir nûr-ı ilâhîdir olur ḳudret-nümûn peydâ

41 b

3 Değil ḳâbil ki dâġ-ı ḥasret olsun sîneden zâil
Cihân bâġında olduḳca benân-ı lâle-gûn peydâ

4 Beni bülbül gibi etmişdi şeydâ bir gül-i zîbâ
Henüz gülzârda olmazdan evrâḳ u ġuṣûn peydâ

5 Esâsî vażʿ olunmuş maʿden-i sîmâb sevdâda
Değil mümkün ola göñlümde ârâm u sükûn peydâ

6 ʿArża bir dürr-i yektâ sâḥa-i imkâna atmaḳdır
ʿAbes̱ ẓan eyleme olmuş bu deryâyı şu'ûn peydâ

7 Emîrî ẕillete vâbeste olmuş intiẓâm bulmaḳ
Fotoġraf eyliyor evvelce naḳşı ser-nigûn peydâ

36

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Dilimde ḥasret-i yâr etdi bir ḥâl-i cünûn peydâ
Bütün dünyâ benim olsa yine olmaz sükûn peydâ

2 Ḳalır taʿdâd-ı vaṣf-ı kibriyâda ʿârifân-ı ʿacîz
Kitâb-ı ḳudretiñ erḳâmına olmaz yekûn peydâ

3 Meğer bir gün o yâriñ serv-ḳadî infikâsı eyler
Olur eşcâr anınçün cûylarda ser-nigûn peydâ

4 Ḳalır ḥayretde dil bunlar naṣıl insândır yâ Rab
Olur baʿżan yanımda bir iki ḥussâd-ı dûn peydâ

5 Hemen nefʿ-âver olsun kendini aṣlâ fütûr etmez

Cihânın olsa her bir ḳıṭᶜasında baḥr-i ḫûn peydâ

6 Ḥisâbım rü´yet olsa âh ṣığmaz cürmüm arḳama
Olur ol rütbe-i ṭâ´at-ı ilâhîde duyûn peydâ

7 Emîrî nin görürdüñ ḳudret-i yektâ-yı ᶜirfânın
Eğer olsaydı dünyâda ona[129] bir reh-nümûn peydâ

37

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün

1 Bir laḥza eden kûy-i dilârâyı temâşâ
Etmiş gibidir cümle bu dünyâyı temâşâ

2 Gül-i Gülşeni ᶜazm eyleyelim ey gül-i zîbâ
Leḳâyedi edelim bülbül-i şeydâyı temâşâ

3 Üstâd-ı ṣûret-bend-i baṣîret olan eyler
Âyîne-i imrûzda ferdâyı temâşa

4 Kûyunda ḫırâm eyler iken gördüm o yâri
Etdim yine firdevsde ṭûbâyı temâşâ

5 Gülzâra gidip ẕevḳ edelim gel gece gündüz
Gah eyleyelim gülleri gâh âyî temâşâ

---

[129] Divanda bu kelime(aña) şeklinde yazılmıştır

6 Ṣaḥrâda görüp yârî şâşub öyle ṣanûr kim

Sînâ'da eder nûr-ı temâşâyı temâşa

7 Baḳdıḳca Emîrî eder eflâk ü zemîn

Ḥal olmayacak öyle muʿammâyı temâşâ

38

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Cânib-i ḥaḳdan olur her biri mülhem şuʿarâ

Feyż-perverde-i cibrîl-i muʿaẓẓam şuʿarâ

2 Gülşen-i maʿrifetiñ bülbül-i gûyâlarıdır

Oldular zemzeme-i ʿaşḳ ile ḥazm şuʿarâ

42 a

3 Her biri oldu birer gülşen-i feyże mâik

Deste deste dâğıdır gülleri her dem şuʿarâ

4 Şâir-i mâhire taʿẓîm ile sulṭân denilir

Oldu dîvân-ı belâġatda müsellem şuʿarâ

5 ʿArş-ı aʿlâ-yı kemâlâta eder ʿazm u ʿurûc

Başḳa bir fıṭrat ile oldu mükerrem şuʿarâ

6 Niaʿt-ı şâhen-şeh-i sulṭâñ risâletle olur

Eşref-i silsile-i zümre-i âdem şuʿarâ

7 Şükr-i tevḥîd ile olsunlar Emîrî dem-sâz

Oldular niʿmet-i ḳudretle münaʿam şuʿarâ

39

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Mülk-i maʿnâda olur her biri bir cem şuʿarâ

Oldular ʿahd-i ezel bezminde muḥarrem şuʿarâ

2 Eylemez ḥal-i cihân anları maʿnen mesrûr

Ẓâhiren her ne ḳadar olsa da ḥurrem şuʿarâ

3 Olamaz her sözü bir gevher-i tâc-ı ʿirfân

ʿArş-ı maʿnâda eğer olmasa mübhem şuʿarâ

4 Oldular ʿâlem-i maʿnâda Süleymân-ı ḫayâl

Yürüdür ḥikmeti bî-leşker ü ḫâim şuʿarâ

5 Neşr ederler ḥikem-i mevhîbe gevherlerini

Fetḥ ederler nîce biñ genc-i muṭalsam şuʿarâ

6 Şuʿarâ zümresini dâim edersen tezyîf

Ne żarar yapdı be câhil saña bilmem şuʿarâ

7 Der saña işte Emîrî ediver kef-i zebân

Maẓhar-ı feyż-i Ḫudâdır behey âdem şuʿarâ

40

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Sicn-ı endûh idi ʿâşıḳlara zindân-ı ḳażâ
Ḫâḳ-i miḥnetde binâ olmadan eyvân-ı ḳażâ

2 Yâ belâ ḫançeri yâ tîr-i cefâdır gelecek
Gül-i nesrînimî olur âdeme iḥsân-ı ḳażâ

3 Nice maʿṣumlar eder ḳanlı kefenlerle ẓuhûr
Gelse meydâna eğer rü´yet-i dîvân-ı ḳażâ

4 Mekteb-i ʿişvede bilmem naṣıl üstâd oldun
Nigehiñden dökülür nükte-i pinhân-ı ḳażâ

5 Öldürsen suḫân-ı nazm ile ʿaşıḳlarını
Aferîn ey edip-arâ-yı dil-sitân-ı ḳażâ

6 Zülf-i ḫam-der-ḫam-ı cânânımı fikr etsem olur
Pencîş âh-ı derûnum kerh-efşân-ı ḳażâ

7 Ey Emîrî benim âlâm-ı vaṭanla eyvâh
Şu büyük ḳubbeniñ altındaki giryân-ı ḳaża

41

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Olamam fâriġ-i âlâm-ı civânân-ı ḳaża

Böyle ḥükmetdi meğer ḥażret-i sulṭân-ı ḳażâ

2 Celb için girye-i ʿuşşâḳı ẖaṭṭ-ı rû bin olur
Hâle-i şuʿle kenâr-ı meh-i tâbân-ı ḳaża

3 Ben miyim çâk-i giribâna bu dünyâda sezâ
Ey felek ey felek ey bende-i fermâñ-ı ḳażâ

42 b

4 Gel benim ḥâlimi gör ey sitem-âmûz-ı ecel
Nerdesiñ nerdesiñ ey velvele-i efşâñ-ı ḳażâ

5 Görünen nûr değil ṣâʿiḳa vü yanġındır
Baḳ ne cünbüşler eder pertev-i fettân-ı ḳażâ

6 Dem-i hecrinde ẓuhûr-ı ġaḍabıñdır gûyâ
Şeb-i yeldâ-yı ġama lücce-i ʿummân-ı ḳażâ

7 Dîdeden nûr sorur oldu Emîrî mehcûr
Bana göstermedi vechin şeb-i hicrân-ı ḳażâ

42

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Kalb-i ʿârif beyt-i ḥaḳdır ʿaşḳ zînetdir aña
Nûr-ı feyż-i maʿnevî şemʿ-i hidâyetdir aña

2 Şaẖs-ı dil-âzârı taʿyîb eylemek beyhûdedir
Ḫalḳı taʿẓîb eylemek zaġmınca ʿâdetdir aña

3 Sû-yi ḫulḳ aṣḥâbı maʿnâda yılanın ʿaynıdır
Nîş ü zehr ü mażarrat kîn ü ʿadâvetdir aña

4 Renc ile me´lûf olana râḥatla bî-ârâm olur
Düşı ḥammâlıñ sebük-bâr olsa s̱iḳletdir aña

5 Menbaʿ-ı meydan-ı pârsa mesrûr-ı sâḳî-i derd-nâk
Böyledir ʿâlem bunuñ ḥüznü meserretdir aña

6 Kiẕb ile zemmin fenâsı olduġun ḥâsid bilir
Neylesin bî-çâre ammâ kim ṭabîʿatdır aña

7 Çeşm-i ʿârif diḳḳat etse naḳş-ı günâ-gûnınâ
Ṣafḥa-i ʿâlem Emîrî ders-i ḥikmetdir aña

43

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 ʿAşḳ ile her ẕerre oldu sâḥa-i Sînâ baña
Manẓar-ı ḥaḳdır bütün âyîne-i eşyâ baña

2 Ol cihân-ı feyż-i ʿaşḳem ben ki ġamdan sâlimim
Her ufuḳdan olsa biñ berḳ-i belâ peydâ baña

3 Niʿmet-i luṭf-ı ilâhîniñ göñül şebʿânıdır

Ġam yemem taʿn eylese dünyâ ve mâ-fîhâ baña

4 Ben tevekkül ehliyim ʿazmimden etmem inḥirâf

Żaʿf-ı ḳalb olmaz cihânda âşinâ aṣla baña

5 Arzû-yı rû-yı raḥatla nigâh etdikçe ben

Ṣûret-i ġam gösterir âyîne-i dünyâ baña

6 ʿArş-ı istiġnâya etdikçe teʿâlî meşrebim

Bir tenezzül-gâh olur bu ʿâlem-i bâlâ baña

7 Kâse-i zehre berâberdir Emîrî yârsiz

Olsa ger yâḳutdan peymâne-i ṣahbâ baña

44

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Memnûnum eyledikçe o cânân cefâ baña

Her bir cefâsı ẓâhir eder bir vefâ baña

2 Ḳalmazdı âşinâsı ile beynimizde farḳ

Cevr etmeyip de olsa eger âşinâ baña

3 Biñ cevr içinde bir kerem-i vaṣla ḳâniʿim

Ḥâṣıl olur cihâñda bu yolda ṣafâ baña

4 Geldi o mehliḳa yânıma ansızın bu gün

Ṣandım cihânı eyledi iḥsân Ḫudâ baña

5 Tâm añlarım ki ʿâşıḳ-ı ḫâṣṣıñ ʿayarıdır
Her kim ederse senden eğer iştikâ baña

43 a

6 Dürr-i yetiyim-i ʿâlem-i ʿaşḳım Emîrî ben
Bazâr-ı mâsîvada bulunmaz bahâ baña

45

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Verdi ḥayret ey göñül ârâyiş-i ḫilḳat baña
Oldu her bir ẕerre bir âyîne-i vaḥdet baña

2 Çeşm-i ʿibret etdi milyonlarla seyr-i aḫterân
Verdi eflâki temâşâ dehşet ü ḥayret baña

3 Lâ mekanda isterim cevlânı ammâ neyleyem
Żâbit-i mülk-i ḥaḳiḳ-i vermiyor ruḫṣat baña

4 Seyr ederdiñ ol zaman fevvâre-i ʿirfânımı
Destegîr olsa eğer bir ṣâḥib-i himmet baña

5 Ġâyet-i iḳbâle baḳdım vâṣıl-ı edbâr imiş
Vâcib oldu zirve-i iḳbâlden ricʿat baña

6 Gerçi bir çoḳdur cihân ṣaḥrâsınıñ âfetleri
Başḳa bir âfet olur her demde ol âfet baña

7 Güfti-gûsundan Emîrî fâriġ oldum ʿâlemiñ
Şimdi bir câ-yı emâñdır kûşe-i ʿuzlet baña

46

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Gelmedi dünyâda pâyıñ öpmeye nöbet baña
Âḫiretde bâri ḥâil olmasın kes̱ret baña

2 Ḫâl u ebrû başḳa bir sevdâya ṣaldı göñlümü
Hep unutturdu cihâñı şimdi bir âfet baña

3 Tâ ebed ḫâmûş olurdum ʿâlem-i imkanda ben
Nâz u cevriñ olmasa sermâye-i ṣoḥbet baña

4 Ol mesîḥî lebleriñ bir luṭfî iḥyâ eyledi
Derd-i ʿaşḳıñ vermemişken bir nefes ṣıḥḥat baña

5 ʿÂdetim bir başḳa ʿâdet fıṭratım bir başḳa ḥâl
Verdi te´s̱îr-i muḥabbet başḳa bir ḥâlet baña

6 Sâʿat-i teşrîfini tebşîr eder cânânımıñ
Cümle eşyâdan gelir ḳıymetli bir sâʿat baña

7 Söylemek ḳâbil değil iżmârı da mümkün değil
Ḥâṣıl olmuşdur Emîrî öyle bir ḥayret baña

47

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Vermesin çarẖ istemem kes̱retli bir s̱ervet baña
Tek hemen göstermesin iflâs ile ẕillet baña

2 Hep seniñ evrâd u eẕkârıñdır ey rûḥ-ı revân
Cân baña îmân baña iẕʿân baña ülfet baña

3 Ben idim maʿmûre-i dünyâda bir ʿabd-i faḳîr
Böyle mümtâz eyledi sen etdiğin raġbet baña

4 Luṭfen ey fâl-i mübârek ṣâḥibi ḳıl bir naẓar
Yârimiñ göñlünde yoḳmu luṭfa bir niyet baña

5 Etdi ḥüsn-i mesleğimden ictinâb ehl-i zamân
Ben daẖî uydumsa sû-i mesleğe laʿnet baña

6 İstiḳâmetle bu mülk ü dîne ẖizmet isterim
Ṭâʿat-ı miḥrâb-ı meslekde budur niyet baña

7 Ey Emîrî ḥayret-âver ḥâl ile ibrâz eder
Encüm ü eflâke her baḳdıḳca bir zînet baña

43 b

48

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Pîşivâ-yı sermedi feyż-i tecellâdır baña
Âşinâ-yı sermedi ilhâm-ı mevlâdır baña

2 Rû-nümûnumdur benim esrâr-ı ḳalb-i Cebraîl
Cevher-i dîl-i dûr-bîn çeşm-i bînâdır baña

3 Kürsi-i eyvân-ı bâlâ ḫâne-i ilhâm-ı ḥaḳ
ʿÂlem-i bâlâya bir câ-yı temâşâdır baña

4 Âteş-i ʿaşḳ-ı cihân-sûzumdaki te´s̱îri gör
Geçdiğim deryâları seyret ki ṣaḥrâdır baña

5 Dîde-i deryâ-ḫurûşun yaptığı ṭûfâna baḳ
Gezdiğim ṣaḥrâları gel gör ki deryâdır baña

6 Olmuşum bî-câm u ṣaḥbâ böyle mest-i ser-girân
Ṣanma kim dünyâda ʿâdet nûş-ı ṣaḥbâdır baña

7 Nûr-ı luṭfa bir ṣanem müstaġriḳ etmişdir beni
Şimdi bu dünyâ Emîrî başḳa dünyâdır baña

49

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Her sözüñ bir şehriyâr-ı rûḥ-ı ṣoḥbetdir baña
Her nigâhıñ başḳa bir şâhâne niʿmetdir baña

2 Ṭabʿım olmuşdur ṣuver-i bend-i şu´ûn-i mümkinât

Mâsivâ âyîne-i mir´at-ı vaḥdetdir baña

3 Görmüşüm âyîne-i imkanda çoḳ ṣûret faḳaṭ

Sûret-i cânân-ı dil-cû başḳa ṣuretdir baña

4 Zaḥmet istersem ʿaṭâlet pek büyük zaḥmet verir

Râḥat istersem çalışmaḳ ʿayn-ı râḥatdır baña

5 Terk-i zaḥmet lâyıḳ olmaz dîn ü devlet uġrunâ

Zaḥmeti terk eylemek ʿâlemde[130] zaḥmet baña

6 Devlet-i dünyâda râḥat yoḳ Emîrî añladım

Terk-i dünyâ eylemek dünyada devletdir baña

50

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 ……………………………………………….[131]

Taẖt-ı gülzâr-ı ṣafâ üstünde yer çoḳdur baña

2 Maʿneviyyatden değil ẖâl-i nigâh-ı luṭf-ı yâr

Âhını zer eylesen iksîr-i aʿẓamdır baña

[130] Bu kelime divanda "ʿâlemdir " şeklinde yazılmıştır.Ancak vezin ve anlam bakımından "ʿalemde " şeklinde okunması daha doğru olduğundan biz o şekilde okuduk.
[131] Şair divanında bu mısrayı boş bırakmışdır.

3 Yârsız dünyâ onda bulmadım rû-yı ṣafâ
Cânib-i cânâna ʿazm etmek muṣammendir baña

4 Ye´s-i dünyâ ol ḳadar vicdan-ḫırâmen etmiş beni
Şimdi mâtem-ḫâneler me´vâ-yı ḫırmendir baña

5 Ḫaṭṭ u vechiñ üzre baḳdıḳca o raḫşân cepheye
Ben nice âh etmeyem mâh-ı muḥarremdir baña

6 Muḫtelif biñlerle ṣûret gösterir ammâ yine
Ṣûret-i âyine-i yek-reng-i ʿâlemdir baña

7 Yâr elinden nûş-ı ṣahbâ etdiğim demdir bu dem
Bildiğin demler değildir başḳa bir demdir baña

8 İnce bir ḳıldan da nâzikdir eğerçe zülf-i yâr
Ey Emîrî ṣanki bir zincir-i muḥkemdir baña

44 a

51

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Saʿyi terk etdim şu ġaflet cümle bendendir baña
Sû-i âs̱âr-ı ʿaṭâlet cümle bendendir baña

2 Yoḳ elimde bir hüner kim kâm-yâb etsin beni
Çekdiğim renc ü küdûret cümle bendendir baña

3 Nev-civânlıḳ naḳd-i ḳıymetdârını etdim telef

Kimseye bulmam ḳabâḥat cümle bendendir baña

4 Saʿy ü iḳdâm ehlini eyler ʿazîz-i kâinât
Terk-i ġayret kesb-i ẕillet cümle bendendir baña

5 Pendini pîrân u üstâdânıñ ıṣġâ etmedim
Kimseden etmem şikâyet cümle bendendir baña

6 Tâbiʿ-i nefs-i hevâyım müstaḥıḳ her ʿitâb
Terk-i ḥüsn ü ḳâbiliyyet cümle bendendir baña

7 Şimdi terk etdim Emîrî cümle ġayẓ u şirreti
Añladım çünkü mesnet cümle bendendir baña

52

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Yâ ilâhî ḫayr işe teşvîḳ sendendir baña
Şer işe ferdâlara taʿlîḳ sendendir baña

2 Nûr verdiñ çeşmime tenvîr ḳıldıñ ʿaḳlımı
Ḫayr u şer mâhîyetin tefrîḳ sendendir baña

3 Yaptığım fiʿl-i ẕemîmî kendi nefsim yapdırır
Bir iyi iş işlesem taḥḳîḳ sendendir baña

4 Ḳoymadın ṣahrâ-yı imkân ortasında bî-refîḳ
   İʿtibâr u ʿizzetî terfîḳ sendendir baña

5 Biñ cihân ḳudrete her ẕerre bir mir´at olur
   Şân-ı vaḥdâniyyetiñ taʿmîḳı sendendir baña

6 Râh-ı ṣıdḳı sen baña gösterdiñ ey Rabb-ı Raḥîm
   Ḥażret-i payġamberi taṣdîḳ sendendir baña

7 Bu Emîrî kemterinde ẕerrece yoḳ iḳtidâr
   Yâ İlâhî maṭlabım tensîḳ sendendir baña

53

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Her kerem yâ müsteʿân taḥḳîḳ sendendir baña
   Sen beni vâr eyledin tevfîḳ sendendir baña

2 Nûr-ı ʿaḳlı şeb-çerâġ-ı ʿiffeti yâ ẕü´l-ʿaṭâ
   Gerden-i endîşeye taʿlîḳ sendendir baña

3 Ḳalmış olsam ḥâlime ben çoḳdan olmuşdum helâk
   Dem-be-dem aḥvâlimi tevs̱îḳ sendendir baña

4 Andaki esrâr-ı ḥikmet ṣonra feyż-efşân olur

Gerçi baʿżı kerede tażyîḳ sendendir baña

5 Söylüyor ehl-i ḍalâlet nûr nâr-ı ẓulmete

Nûru nâr u ẓulmeti tefrîk sendendir baña

6 Lutf edip göstermediñ bu müstemende şerrî ḫayr

Ḫayr u şerre ḳudret-i tedḳîḳ sendendir baña

7 Sen beni çıḳmaz yola ṣapdırdın ey nefs-i leîm

Böyle fısḳ u ġaflet ey zındîḳ sendendir baña

8 Bu Emîrî bir faḳîr-i ʿâciz ü gümrâh iken

Ḫayr işiñ icrâsına teşvîḳ sendendir baña

44 b

54

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 ʿÂlemiñ her dakʿası bir naġme-i nevdir baña

Her ṣadâ-yı mâsivâ bir ṣavt-ı bişnevdir baña

2 Vâṣıl-ı nûr-ı viṣâl eyler ẓalâm-ı hicr-i yâr

Ẓulmet-i şeb mûcib-i tebşîr-i pertevdir baña

3 Dil-ḫarâbım görmedim dünyâda bir ḥâl-i ḥużûr

Ḫâne-i maʿmûr-ı ʿâlem bir ḫarâb evdir baña

4 Genc-i Cemşîd ü Ferîd u nî-ḳanâʿatdir diliñ
İstiḳâmet genc-i Keyḳâvus u Ḫusrevdir baña

5 ʿÂlem-i endîşemiñ ḫurşid-i mâhı başḳadır
Ṭabʿımıñ âfâḳı şimdi başḳa bir cevdir baña

6 Ṭarz-ı şiʿrin âşinâ-yı nükte-yi esrârındır
Ey Emîrî hangi şâʿir ki peyrevdir saña

55

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Âteşim seyr etse âteş-ḫâneler aġlar baña
Şemʿalar sûzân olur pervâneler aġlar baña

2 Ḳatre ber ḳatre tereşşuḥ eyleyen ṣahbâ değil
Eşk-i pür-ḫûnum görüb peymâneler aġlar baña

3 Âteş-i hecr-i lebiñle girye-nâk olduḳça ben
ʿÂşḳ ile ser-gerem olân mestâneler aġlar baña

4 Benden olduḳca cüdâ ol âfet-i fettânım âh
Âşinâlar şâd olur bîgâneler aġlar baña

5 Feyż-i istiḳbâlime herkes ederken intiẓâr
Ḥâl-i nev-mîdem görüp ferzâneler aġlar baña

6 Ey Emîrî öyle iñletdi beni zincir-i ʿaşḳ
Bî-ġam-ı dünyâ olân dîvâneler aġlar baña

56

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Girdi gülşen şekline sînemdeki daġlar baña
Nevbahâr eyyâmı oldu ḫoş gelir baġlar baña

2 Ḥûr ile ġılmân gibi gezmekdedir her merd ü zen
Cennet-i aʿlâya döndü bu güzel çaġlar baña

3 Zaḫm-ı ḫun-pâşın dili fırṣat bıraḳmaz söylesem
ʿİllet-i mevhûme senden baḫşeder ṣaġlar baña

4 Ḫande-i luṭfuñ ile kesb-i neşâṭ etdikçe ben
Fikr edip encâm-ı ḥâlim ʿârifân aġlar baña
5 Öyle bir âhen-dil etmişdir beni mecrûḥ-ı ʿaşḳ
Dişt-i zehr-efşân-ı aʿdâ yâremi baġlar baña

6 Bir gözü âhûnuñ etmiş ʿaşḳ-ı ser-gerdân beni
Mesken olmuşdur Emîrî ʿâḳibet daġlar baña

57

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Ne benimdir diyerek kesb-i meserret edeyim
Pâyidâr olmayacaḳdır bu çimen-zâr baña

45 a

2 Gülistân-ı emelim verdi ḫilâf-ı me´mûl
   Etdiğim terbiyete ḳarşı ḫas u ḫâr baña

3 Baḳmadıñ sen baña ʿâşıḳ naẓarîyle bir dem
   Demedim ben daḫi bir gün saña dil-dâr baña

………………………………………………
……………………………………………[132]

58

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Tîri istiġnâ eder şemşîri nâz eyler baña
   Ben marîż-i ġamzeyim Loḳmân niyâz eyler baña

2 Cevher-i ṣubḥ-ı ezeldir ʿunṣur-ı terkîb-i dil
   Ġonca-i feyż-i ilâḥi keşf-i râz eyler baña

3 Murġ-ı dil eflâke bâşın eğmezdi ammâ neyleyim
   Çeşm-i seḫḫar-ı bütânı şahbâz eyler baña

4 Ḥüsnüñü göster baña ey mehliḳâ-yı kâinâṭ
   Elverir dünyâ naẓardan iḥtirâz eyler baña

5 Şâh-ı evreng-i kemâlim dest-i feyyâż ḳadar
   Şuʿle-i ʿirfâni tâc-ı imtiyâz eyler baña

[132] Şair divanında bu gazelin sadece ilk üç beyitini yazmıştır.

6 Fikrim ol cibrîl-i maḥremdir ki oldukça ʿayân
Meryem-i maʿnâ niḳâb-ı vechi bâz eyler baña

7 Ben ḥaḳîḳat râhını etdikçe teftîş ü suâl
Nefs-i bed îbrâz-şehrâh-ı mecâz eyler baña

8 Her ümîdim ye´se etmişdir Emîrî inḳilâb
Baḫt-ı ḫâin şimdi vażʿ-ı dil-nüvâz eyler baña

59

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ṣaḳlayıp gül-rûyunu cânân ne nâz eyler baña
Bülbül-i gülzâr-ı ye´sim ġam niyâz eyler baña

2 Mübtelâ-yı dest-i hicrânım esîr-i fikr-i zülf
Baḫt u cânânı miḥnet-i devr ü dırâz eyler baña

3 Ġâlibâ çarḫa girân gelmiş s̱ebât-ı mesleğim
Bî-emân bir şûḫî yâr ser-firâz eyler baña

4 Maʿbed-i ḳurb-ı ḥaḳîḳatdir perestiş-gâh-ı dil
Bî-delân ibrâz miḥrâb-ı mecâz eyler baña

5 Meslek-i ḥaḳ-bîn-i vicdânımla etmez ittiḥâd
Kâinât aḳvâmı cevr-i can-güdâz eyler baña

6 Düşmen-ı nûş-ı şarâbım ʿâşıḳ-ı sâġar-şikest
Sâkî-i maṭlab niçin mestâne nâz eyler baña

7 Ey Emîrî şâşdım ol fettân-ı ẖun-i ġamzeden
Ḫançer-i naḥvetle vażʿ-ı dil-nüvâz eyler baña

45 b

60

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Her şeb-i firḳatde biñ ẖülyâ hucûm eyler baña
Girdi arslan şekline dünyâ hücûm eyler baña

2 Ben ki ṣaḥrâ-yı vücûda eyledim vażʿ-ı ḳadem
Şüphesiz dünyâ ve mâ-fîhâ hücûm eyler baña

3 Bir gelirmiş vaḳt-i ġamda luṭf u ḳahr insâna âh
Âşinâ ṣorsa beni gûyâ hücûm eyler baña

4 Yoḳ mu bir câ-yı emân dünyâya geldikden beri
Ġamze-i câdû-yi siḥr-efzâ hücûm eyler baña

5 Her ümîdim inḳılâb etdikçe me´yûsiyete
Ḫışm ile gûyâ ki ejderhâ hücûm eyler baña

6 Bir ṭarafdan dostlar taʿyîb ile eyler ġulû
Bir ṭarafdan zümre-i aʿdâ hücûm eyler baña

7 Ḥayret istila eder fikri ederken intiḫâb
Ey Emîrî ol ḳadar maʿnâ hücûm eyler baña

61

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Yâri görsem nâz u istiġnâ hücûm eyler baña
Görmesem derd-i dil-i şeydâ hücûm eyler baña

2 Ṣûret-i dîbâda görsem resmini cânânımıñ
Baḳdıġîçün sûret-i dîbâ hücûm eyler baña

3 Kûh ile ṣaḥrâyı etsem yârsız geşt ü güzâr
Her ṭarafdan kûh ile ṣaḥrâ hücûm eyler baña

4 Şiddet-i ʿaşḳıñ hücûm etdikçe ẓan eyler göñül
Mevḳıʿinden oynamış deryâ hücûm eyler baña

5 Laʿl-i cânân vâr iken ṣahbâya meyl etdin diye
Neş´e-i ṣahbâ-yı rûḥ-efzâ hücûm eyler baña

6 Duydular dünyâ ve mâ-fîhâ baña luṭf etdiğiñ
Şimdiden ṣonra bütün dünyâ hücûm eyler baña

7 Ḥayretimden eylemem imrûz ile ferdâyı farḳ
Fikr-i emrûz eylesem ferdâ hücûm eyler baña

8 Ey Emîrî dostlar da oldu düşmandan beter
Ṣanma ancaḳ fırḳa-i aʿdâ hücûm eyler baña

62

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ḥamdu lillâh şimdi bir ṣıḥḥat naṣib olmuş baña
Çâre bulmuş derdime cânân ṭabîb olmuş baña

2 Yârimiñ cansûz meh-veşler daḫî müştâḳıdır
ʿÂşıḳım bir yâre kim ʿâlem raḳib olmuş baña

3 Feyż-i istiʿdâd-ı ṭabʿa cevher-efrûz oldu ġam
Lâyıḳ-ı ḥürmetdir üstâd-ı lebîb olmuş baña

4 Ḫasta-i derdim yine dermânı etmem arzû
Bak şu istiġnâya bir ḥal-i ġarîb olmuş baña

5 Daġlardır sînede bir gülşen-iʿibret-nümâ
Nâle-i ye´sim nevâ-yi ʿandelîb olmuş baña

6 Rind-i bî-ḳayd-ı cihânım dildedir ye´s-i müdâm
Mûnisimdir şâhid-i miḥnet ḥabîb olmuş baña

7 Ânda ḥüsn-i Yûsuf-ı maʿnâ Emîrî berḳ vurur[133]

Ṣûret-i mirʿat-ı dil feyż-i ʿacîb olmuş baña

63

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ben o bîmârım ʿaceb-ḥâlet naṣîb olmuş baña

Ġamze-i ẖun-rîzî dil-dârıñ ṭabîb olmuş baña

46 a

2 Rüstaẖîz-i ye´se döndüm sûziş-i ḥasretle âh

Âteş-i ġam ẖânuman-sûz[134] şekîb olmuş baña

3 Ḳays-ı şeydâ kim cünûn ṣaḥrâsınıñ mümtâzıdır

Mekteb-i sevdâda şâkir ü edîb olmuş baña

4 Ḥamduli'llâh vâṣıl oldu nükte-i tevḥîde dil

Cümle efrâd-ı beşer şimdi ḥabîb olmuş baña

5 Bilmem öğrenmiş felekden mi o meh bu meşrebi

Bir zaman dil-dâr şimdi dil-firîb olmuş baña

6 Gelse baḳmam ol ṣanem gelmezse feryâd eylerim

Dâr-ı dünyâda ʿaceb ḥâl-i ġarîb olmuş baña

---

[133] Divanda bu kelime(urur) şeklinde yazılmıştır

[134]Bu kelime ẖâtem-sûz şeklinde de okunabilmektedir ancak biz anlam ve vezne uyması bakımından "ẖânumansûz " şeklinde okuduk.

7 Ey Emîrî verdi göñlüm terk-i düyâya ḳarâr
Ṣâdumânım şimdi dil-dârım ḳarîb olmuş baña

64

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ḫoş gelir bir başḳa ʿâlemde muḳîm olmaḳ baña
Curʿa nûş-ı encümen-gâh-ı ḳadîm olmaḳ baña

2 Gah-i mest-i cân-nis̱âr-ı âsitân-ı Muṣṭafâ
Gah sâġar-ḫᵛâh-ı ʿîsî vü kelîm olmaḳ baña

3 Ḫilʿat-i tekrîm ile mümtâz olan âdemdenim
Lâyıḳ olmaz ḫâmil-i fikr-i sâḳîm olmaḳ baña

4 ʿUnṣur-ı aḳvâm-ı ʿâlem bir peder evlâdıdır
Lâzım oldu hem ḫulûḳ u hem ḥalîm olmaḳ baña

5 Ḥaḳ bilir her ferde insâniyyet etmek isterim
Ârzudur vâṣıl-ı ecr-i ʿaẓîm olmaḳ baña

6 Añladım gül beslemekden bâġbânıñ ḳaṣdını
Ġonca-veş mümkün mü dünyâda besîm olmaḳ baña

7 Böyle gözler görmemiş sözler terennüm etdirir
Ey Emîrî bülbül-i bâġ-ı naʿîm olmaḳ baña

65

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Yârsız renc-i demâ-demdir selîm olmaḳ baña
Yâr ile olsam selâmetdir saḳîm olmaḳ baña

2 Ṣunʿ-ı bî-pâyânıña âyînedir bu mümkinât
Vâcib olmuş nâẓır-ı ṣunʿ-ı ʿaẓîm olmaḳ baña

3 Ḳâbil olmaz terk-i meyl-i irtiḳâ insân için
H̬oş gelir bezm-i ḥaḳîḳatde nedîm olmaḳ baña

4 Âfitâb-âsâ yine etmem ḥudûdumdan h̬urûc
Mümkün olsa fevḳ-i ʿâlemde muḳîm olmaḳ baña

5 Nâẓım-ı âteş-zebânım şâʿir-i muʿciz-beyân
Meclis-i cânanda lâyıḳdır nedîm olmaḳ baña

6 ʿÂcizim ammâ Emîrî en büyük sermâyedir
Nâil-i iḥsân-ı h̬allâḳ-ı kerîm olmaḳ baña

66

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ḳudretiñ iḥsânıdır yâ Rab selîm olmaḳ baña
ʿÂlem-i keçrevde merd-i müstaḳîm olmaḳ baña

2 Ḥasret-i kûyuñla berk-i ḫuşke döndü cism-i zâr
Şekl-i imkân aldı hem-râh-ı nesîm olmaḳ baña

46 b

3 Ḥaḳ bilir saʿy-i vaṭandan başḳa yoḳdur maḳṣadım
Pek şerefdir ḥâiz-i ʿâkl-ı selîm olmaḳ baña

4 Etmedim cemʿiyyet-i ehl-i nifâḳa ittibaʿ
Mümteniʿdir tâbiʿ-i cemʿ-i leîm olmaḳ baña

5 Belki cânânım gelipte ḥâlimi eyler suâl
Bâiṡ-i ümmîd-i vuṣlatdır saḳîm olmaḳ baña

6 Żaʿf-ı ten fıkr-i rûḫuñla bûya etdi inḳılâb
Çoḳ mudur bezm-i muḥabbetde şemim olmaḳ baña

7 Sen hemen enẓâr-ı luṭfun kesme ey Rabb-i Raḥîm
Şevḳa bâiṡdir ḫırâmâñ-ı caḥîm olmaḳ baña

8 Encümen-gâh-ı elestin cilve-i iḥsânıdır
Ey Emîrî maẓhar-ı fehm-i fehîm olmaḳ baña

67

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Keşf olurdu nükte-i pinhân-ı esrârıñ baña
Bir ḫaber verse murâd üzre ḫaber-dârıñ baña

2 Ol müeṣṣirsiñ ki ẕât-ı aḳdesiñdir maṭlabım
   Yoḳsa ḥayretle ʿayandır ṣunʿ-ı âṣârıñ baña

3 Dâimâ eẕkârını tekrâr eder göñlüm benim
   Bir ġıdâ-yı rûḥdur zîrâ ki eẕkârıñ baña

4 Değmiyormuş meclis-i dehriñ ḥumârı keyfine
   Ṣâḳiyâ sunma yeter câm-ı ṣafâdârıñ baña

5 Mâhını ister isen bedr eyle isterseñ hilâl
   Oldu seyyân ey felek iḳbâl u edbârıñ baña

6 Eylerim her bir nefesde naḳd-i ʿömrümden ziyân
   Ey felek var mı senin dünyâda bir kârıñ baña

7 Müjdeler etdim yine iflâs-ı efkâr ehline
   Ey Emîrî ẖoş gelir şiʿr-i güher-bârıñ baña

68

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Gösterir ẖuld-i berîni nûr-ı dîdârıñ baña
   Selsebîli ẓâhir eyler feyż-i güftârıñ baña

2 Ġonca-i firdevsi görmek göñlüm etse arzu
   Ḫal eder ol arzuyu seyr-i ruẖsârıñ baña

3 Sözlerin telḫ olsa da lez̠z̠et verir ḳand-i lebiñ
Hep berâberdir ḥabîbim luṭf-ı âzârıñ baña

4 Gird-bâd-ı ḥaşre beñzer âh-ı ḥavvâlim benim
Fitne-efzâ bir ḳıyâmet oldu reftârıñ baña

5 Eylediñ bâġ-ı muḥabbetde raḳîbe iltifât
Ey gül-i nâdîde te´s̠îr eyledi ḫârıñ baña

6 Rehber-i ḫışmıñ mıdır îmâ ki her baḳdıḳça ben
Gizli gizli luṭf eder çeşm-i sitemkârıñ baña

7 Şimdi bildim mest-i ʿaşḳımsın dedi ol mehliḳâ
Neş´e verdi ey Emîrî çünkü eşʿârın bana

69

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

1 Ben bülbül-i şûrîdeyim sen vird-i ḫandansıñ baña
Gülzârı etmem arzu zîrâ gülistansın baña

47 a

2 Her bir nigâh-ı şefḳatiñ dünya bağışlar göñlüme
Gûyâ benim olmuş cihân zîrâ ki sulṭansıñ baña

3 ʿAşḳıñla ben bir ḳatreyim şevḳıñla ben bir ẕerreyim
Sensîn baña baḥr-i kemâl sen mihr-i raḫşansıñ baña

4 Ey ġam beni zâr eylediñ ḥayrân-ı dil-dâr eylediñ
Ol rütbe âzâr eylediñ sen şimdi ḥayransıñ baña

5 Ben bî- nevâ bir ḫastayım ammâ ḫilâf-ı ḫastegân
Etmem ifâḳat arzu derdiñle dermânsıñ baña

6 Ey ḫâkipiâ-yı dil-rubâ ey mis̱li yoḳ bir tûtiyâ
Ey çeşm-i ḫurşide cilâ kühl-i ṣfâhansıñ baña

7 Olmuş Emîrî derdmend   miḥver-i zülf-i ruḳyebend
Ey ġamzesi efsun-pesend   câdû-yı fettansıñ baña

70

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ey göñül bir yâr-i ḥikmet âşinâ lâzım baña
Ḫastayım muḥtâc-ı dermâñım şifâ lâzım bañâ

2 İstemem dünyâda feyż-i kibriyâdan başḳa yâr
ʿÂcizim bir hem-dem-i ḳudret-fezâ lâzım bañâ

3 Sâlimim ẓâhirde ammâ maʿnevî bir ẖastayım

Bu ʿanâṣırdan müberrâ bir devâ lâzım bañâ

4 Derdimi bilmez eṭibbâ-i ẓevâhir âşinâ

Bir ṭabîb-i ḥâziḳ-i muʿciz-nümâ lâzım bañâ

5 Rû-nümâdır ʿaczim ammâ mevḳıʿim cây-ı mehâm

Luṭf-ı Mevlâ-yı Kerîme ilticâ lâzım bañâ

6 Ben kelîm-i ʿiṣmetim ammâ refîḳân ḳîne-cû

Feyż-i tevfîḳıñla yâ Râb bir ʿaṣâ lâzım bañâ

7 Âb-ı cârîdir mürûr eyler Emîrî nîk ü bed

ʿÂlem-i fânîde terk-i mâcerâ lâzım bañâ

71

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Fikrimî tenvîr için bir meh-liḳâ lâzım bañâ

ʿÂşıḳ-ı rem-gerde râhım reh-nümâ lâzım bañâ

2 Ṭâlib-i çeşm-i suḥen-gû-yı ḥabîb olsam nola

Şâʿirim bir maḥrem-i muʿciz-edâ lâzım bañâ

3 Yıldırım[135] yaġdırmadır ḳaṣdım raḳîb-i kâfire

Ġamze-i câdı gibi bir aşinâ lazım baña

4 Semtime lâhutiyâne bir nigâhıñ celb için

Nerde bulsam pek müeṣṣir bir duʿâ lazım baña

5 Nerdedir şimdi ricâlullâhıñ ey dehr-i ʿaḳîm

Ehl-i ḥaḳ bir merd-i ʿâli ittiḳâ lazım baña

47 b

6 Gösterir dâim ṣavâb u ṣıdḳı vicdânım baña

Muḥterem güller ʿayân eyler gülistânım baña

7 Nerdesiñ ey âfitâb-ı maḥşer-i âşûb-ı ʿaşḳ

Oldu bir şâm-ı belâ her leyl-i hicrânım baña

8 Kûşe-i çeşmiñle bir feyż-i naẓar ʿaşḳ eylesin

Secde-i tebrîk eder baḫt-ı girîzânım baña

9 Dil-ḫarâb-ı ʿaşḳım ammâ kenz-i ḳudret bendedir

Baḳ ne gevherler verir vicdân-ı vîrânın baña

10 Kendimi taḫt-ı ṣafâ üstünde Cem ẓan eylerim

Bir nigâh-ı iltifât eylerse vicdânım baña

---

135 Bu kelime divanda "yaldırım " şeklinde yazılmıştır ancak biz günümüz Türkçesine uygun şekliyle " yıldırım " şeklinde okuduk.

11 Terk edip tevḥîdini azmaḳdadır yâ Rab bu ḫalḳ
Destime ver ẕülfiḳârı söyle arslâñım baña

12 Pîş-i yeʿsimden mürûre etdikce ḥal-i kâinât
Âteşîn bir âfet-i cân oldu her ânım baña

13 Bir girye-bân-çâḳ-i yeʿs oldum Emîrî gösterir
Şekl-i miḥrâb-ı ḳażâ çâḳ-i girî-bânım baña

72

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Sensin imdâd eyleyen yâ ḥażret-i subḥân baña
Sensin iḥsân eyleyen ketm-i ʿademden ḫân baña

2 Senden ayrı kim olur ḳâdir baña luṭf etmeğe
Bu vücûd u ʿaḳlı etdiñ çünkü sen iḥsân baña

3 Ḳabż-u basṭıñ eyledim taḥkîḳ hep ḥaḳ üzredir
Ver(me)diñ bir şey ʿabes̱ yâ fażla yâ noḳṣan baña

4 Çeşmime gerçi nihânsıñ söylerim ammâ ʿayân
Oldu is̱bâtıñda her bir ẕerre bir bürhân baña

5 En büyük şükrüm budur yâ Rab seniñ elṭâfına
Ḳalb-i ḳâsî vermediñ verdiñ hâzîn vicdân baña

6 Bir taḳım bî-gânelerle etmediñ hem-dem beni
Eyledin ʿirfân u ażl u iʿffeti yârân baña

7 Bu Emîrî ʿabdiñi dünyâda etdiñ kâm-yâb
Eyle hem ferdâda iḥsân rü´yet ü iḥsân baña

73

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Sen tanıttırdıñ H̱udâyı ey şeh-i ẕîşâñ baña
Biñ cihâñ u cân değer şu etdiğiñ iḥsân baña

2 Şevḳ-ı dîdârıñla ey peyġamber-i âẖirzamân
Oldu îmân sînede bir âteş-i sûzân baña

3 Rûz-ı maḥşerde nolûr ḥâl-i perîşânım benim
Âh keşf olmazsa bâb-ı ẖâne-i ġufrân baña

4 Yâ Resûlallâh beni ʿuḳbâya me’yûs eyleme
Dest-i luṭfuñla açlsın ravża-i rıḍvân baña

5 Ben anıñ fevḳinde biñ ʿiṣyâñ ile âlûdeyim
Bilmeyen ḥussâd her ne eylese bühtân baña

6 İş seniñ imdâdıña ḳalmışdır ey maḥbûb-ı ḥaḳ
Yoḳsa pek müşkil olur ḥâl-i dil-i nâlân baña

7 Ben sefâhet ʿâleminde gerçi ḫandânım bu gün
Ḥâlime baḳdıkça ḳanlar âğlıyor yârân baña

48 a

8 Ey Emîrî ben o maḳṭû'ul-emel bir ḫastayım
Eyler ancaḳ ki ṭabîbe'l-müdnibîn dermâñ baña

74

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Baḫt-ı mesʿûdanemi tebrîk ederdi cân baña
Bir nigâh-ı şefḳât etse ol büt-i fettân baña

2 Hangi bir şuḫa güşâd etdimse dest-i maṭlabı
Görmedim naḳs-ı sitemden başḳa bir iḥsân baña

3 Ẕerreyim ammâ ki mensûbetim ḫurşîdedir
Böyle ġam-âlûd-ı ḫâk olmak değil şâyân baña

4 Ben alıştım ʿizzet-i nefse baş eğmem kimseye
Çünkü imdâd etdi feyżin Ḥażret-i Sübhân baña

5 Daʿvâ-yı iʿcâza meylim yoḳdur ammâ neyleyem
Oldu naẓmım daʿvâ-yı ʿirfân için bürhân baña

6 Görmedim bir ẕerre sende ʿâlemiñ rengi beḳâ
Biñ taġayyür gösterir her laḥẓada devrân baña

7 Ey Emîrî ʿâlem-i maʿnâya etdikçe güzer
Keşf olur her demde biñ gencîne-i pinhân baña

75

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Yâr muṭîʿ olunca o rûḥ-ı revân baña
Tebrîke geldi ṭâliʿ-i saʿdʿ-iḳtirân baña

2 Gülzâr-ı kâinatda ṣad-şükür kim henüz
Nâdîde bir gül etdi kerem-i bâġ-bân baña

3 ʿİyd-ı viṣâli etdi beni kâm-yâb-ı feyż
Verdi zemâne kevkebe-i kâmurân baña

4 Dünyâya tünd-ẖîz olan ol çeşm-i dil-sitân
İmâ-yı şûẖ-ı re´fet eder her zamân baña

5 Mehveşleriñ kelâmına red eylemez cevâb
Biñ ẖande-i nüvâziş eder ol dehân baña

6 Şâyân değil mi ḥaşre ḳadar olsa ġabṭa-nâk
Baẖt u saʿâdet ehli olan muḳbulân baña

7 Râm eyledim Emîrî o cânânı ʿâḳibet
Ḫuld-ı berîne beñzedi bâġ-ı cihân baña

76

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Mihr-i devlet doġdu âfâḳa ḳanâᶜatden baña
Genc-i s̱ervet erdi künc-i istiḳâmetden baña

2 S̱erveti taḥḳîr etdikçe ġınâ verdi Ḫudâ
Hiç bilmem sormayıñ ḥâl-i żarûretden baña

3 İstirâḥat terk-i râḥatsa bu miḥnet-ḥânede
Geldi biñ ġam cüsti-cû-yi istirâḥatdan baña

4 Dehre sen meyl eyledikçe senden ol menfûr olur
Geldi nefret ᶜâleme meyl ü muḥabbetden baña

5 ᶜAḳla bir söz kim tevâfuḳ etmedi red eyledim
Biñ saᶜâdet ẓâhir oldu şu baṣîretden baña

48 b

6 İstiḳâmetdir kerâmet müstaḳimdir evliyâ
Sormayıñ dünyâda bir başḳa kerâmetden baña

7 Ey Emîrî kâşki bir ẕerre olsa lemᶜa-pâş
Âfitâb-ı evc-i aᶜlâ-yı ḥaḳiḳatden baña

77

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Gerdenin şeffâfdır ḫurşîd-i enverden baña
Ḫoş gelir laʿl-i lebiñ yâḳut-ı aḥmerden baña

2 Kendimi ṣadr-ı ṣafâda kâmurân ẓan eylerim
Bir nigâh-ı iltifât olsa o dil-berden baña

3 Ẕerre olsam zülf ü kâkül dâmgâhımdır benim
Olmuyor ḳâbil ḫalâṣ olmak güzellerden baña

4 Neş´esi bezm-i elestiñ tâzeden eyler ẓuhûr
Bir ḫitâb olsa o dil-dâr-ı kerem-verden baña

5 İstemem minnet ile gönderse Cibrîl-i emîn
Meyve-i ḫuld-i berîni ʿarş-ı ekberden baña

6 Bezm-i vaḥdetde beni câm-ı ḥaḳîḳat etdi mest
Neş´e gelmez sâḳiyâ ṣahbâ-yı sâġardan baña

7 Ey Emîrî luṭf eder sâḳî-i kevs̱er ġam yeme
Rûz-ı maḥşer nûrdan sâġârla kevs̱erden baña

78

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Bir ḫaber var añladım yâr-i kerem-verden baña
Müjdeler etdi tehâcüm revzen-i derden baña

2 Olmuşum ẓan eylerim ẖurşîde hem zânû-yı şevḳ
Bûse-gâh olsa eğer billur bir gerdan baña

3 Yüz çevirmek ʿaşḳ-ı ẖûbândan yine mümkün değil
Yüz cefâ gelse eğer ol mâh-ı peykerden baña

4 Eylerim yüz biñ günâh etmem velâḳin bir gün âh
Yâ naṣıl gelmez ẖuşûnet hevl-i maḥşerden baña

5 Bir perîdir ṣanki hüsnün gösterir âyîneden
İltifât etse pes-i câm-ı münevverden baña

6 Meyve-i Firdevs-i aʿlâdır gelen ẓan eylerim
Gelse luṭfen bir çürük fındıḳ o dil-berden baña

7 Ẓâhir olsa bir suḥen laʿl-i leb-i cânâneden
Ey Emîrî ẖoş gelir ḳand-ı mükerrerden baña

79

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Gelmiyorsun niçin ey muġbeçe imdâda baña
Derd-i hecriñle seniñ zehr oluyor bâde baña

2 Ben mişim düşmânı güyâ ne ʿacâyip vaḥşet
Hiç görünmez o peri mevḳi-i tenhâda baña

3 Yanıma geliyor bir sürü bî-gâne ile
Yâ tesâdüf ediyor câ-yı temâşada baña

4 Ḫiṣṣa-i ḫizmeti taḳsim edelim ey dervîş
Himmet-i şeyḫ saña ṣoḥbet-i şeyḫ-zâde baña

49 a

5 Surḫ olur ruḫları ferdâ ne nezâketdir bu
Bûse luṭf etse eğer bir gece rü´yâda baña

6 Aḫiretde bulunur luṭf edecek ehl-i kerem
Merḥamet eyler isen eyle bu dünyâda baña

7 Münteḫâb bir gül-i yektâdır Emîrî bu ġazel
Gülşen-i silsile-i Âdem ü Ḥavvâ'da baña

80

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Çarḫ-ı dûn bir büt-i âlufteyi çoḳ gördü baña
İnbisâṭ-ı dil-i âşüfteyi çoḳ gördü baña

2 Herkesiñ güller açar bâġ-ı ümîdinde felek
Açmadan bir gül-i neşkufteyi çoḳ gördü baña

3 Aldı gencîne-i şevḳimden anı dest-i ḳażâ

Âh bir gevher-i nâsufteyi çoḳ gördü baña

4 Ḫufte-çeşm etdi küdûretle beni ḥükm-i zamân

Diḳḳat-i dîde-i nâ-ḫufteyi çoḳ gördü baña

5 Şâyiʿ etmezse Emîrî nola eşʿârımı çarḫ

Şiʿr-i nâdîde vü nâ-güfteyi çoḳ gördü baña

81

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Giydirir ġamzeleri câme-i gülgûnı baña

Ben ne yaptım bu cefâlar nedir ey ḫûni baña

2 Ġâyet-i cevrini ṣorduḳca o meh-peykerden

Gösterir dâire-i vüsʿat-ı hâmûni baña

3 Olmuşum ḳalʿa-i me´mûn-i rıżâda maḥfûz

Atsa da dest-i ḳażâ seng-i felâḫûni baña

4 Ben naṣıl şaḫṣ-ı riyâkâr ile ṣoḥbet edeyim

Gösterir ḫudʿa gibi melʿabe-i dûnu baña

5 Yârimiñ verdiği bir sîbe değişmem ânı ben

Verseler sîb-i meh-i ravża-i gerdûni baña

6 İnzivâ sînemi ṣâf etmiş iken şimdi yine

Vuruyor dest-i heves ḫâris-i nâḫûnu baña

7 Neler eylerdim o ṭâliʿ denilen ġaddara
Âh gösterse felek bir gün o melʿûnu baña

8 Nâẓır-ı maḫzen-i ʿaşḳ oldum Emîrî artıḳ
Gösterir ḫande-i cânân dürr-i meknûnu baña

82

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Olmayam ʿâşıḳ naṣıl ben ey melek-sîmâ saña
ʿÂşıḳ olmuşdur bütün dünyâ ve mâ-fîhâ saña

2 Ḥüsnünü ḫalḳ eyleyen Ḫâlıḳ eğer nehy etmese
Secde eylerdi bu yektâ ḥüsn ile dünyâ saña

3 Nâz u istiġnâyı bir gün senden ayrı görmedim
Ẓannım oldur ʿâşıḳ olmuş nâz u istiġnâ saña

49 b

Ḳıpḳızıl olsa vücûdun öpmeden ey nâzenîn
Bûseden giydirmiş olsam ḫâme-i zîba saña

5 Mey içerken ser-furû-ı sâġarıñ bî-câ değil
Secde eyler nâzenînim sâġar-ı ṣahbâ saña

6 Nusḫa-i nâdîdesiñ rûḥum âçılma herkese
Soñra câhiller verirler başḳa bir maʿnâ saña

7 Gel inânma ʿâşıḳın ḥaḳḳındaki bühtanlara
Her ne söyler söylesin ey dil-rübâ aʿdâ saña

8 Nâzenînim maḥşer-i ḫaṭṭın ẓuhûr etsin hele
Etdiğin miḥnetleri ben söylerim ferdâ saña

9 Benzemez nuṭḳ-ı metîniñ hiç başḳa sözlere
ʿAvn-i Ḥaḳ vermiş Emîrî fikr-i nev peydâ saña

83

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1 Nâz u edâ perestiş ederse sezâ saña
Şâhâne zînet oldu bu nâz u edâ saña

2 Ey nâ-şenîde dil-ber-i ṭannâz-ı bî-naẓîr
Müştâḳdır bu ḥüsn ile şâh u gedâ saña

3 Bir gün gelir mi ḫâṭıra bu çâkeriñ dirîġ
Vardır cihânda çünkü hezâr âşinâ saña

4 Bir kere bir ümîdimi isʿâf etmediñ
Etdim hezâr kere niyâz u ricâ saña

5 Cân verdim uġruna yine sen şefḳat etmediñ
Bir kerre gelmiyor mu ḥicâb u ḥayâ saña

6 Bir leblebî muḳâbele etmediñ fedâ
Ey ġonca-leb bu cânımı etdim fedâ saña

7 Meh-pârelerde ʿâdet ü erkânı bilmeli
Öğretmemiş o vâlide-i bî-ẕekâ saña

8 Ḥüsnün geçince ben alırım senden intiḳâm
Naḫvet düşer baña o zamâñ ilticâ saña

9 Ḥüsn-i güzeşte mâtem eder ṣonra ḥâline
Ben söylerim saña evet işte saña saña

10 Zîrâ ki bî-vefâlıġa da bir ḥudûd var
Azdır denilse her ne ḳadar bî-vefâ saña

11 Taṭyîb-i ḳalb-i zârına luṭf et ʿinâyet et
Maḳbûl olur Emîrî ederse duʿâ saña

84

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Nola gelirse nigâhımdan ictinâb saña
Verir ser-i müjde-i dîde-i ıżṭırâb saña

2 Laṭifsiñ o ḳadar ki olurdu bâr-girân
Olaydı şeh-per-i Cibrîlden niḳâb saña

3 Yıḳıldıñ ey meh ʿişve-i zemîn-i nâza meğer
Doḳundu sâye-i peymâne-i şarâb saña

4 Eder vücûdunu rencîde mevc-i vaḳt-i şitâ
Ererde cevher-i ḫurşîd olursa âb saña

50 a

5 O vaḥşet oldu mübeddel laṭîf ḫandelere
Getirdi neşve-i ṣaḥbâ ne inḳılâb saña

6 Kelâm-ı yâri işitdikçe göñül geliyor
Dem-i ezelde geçen leẕẕet-i ḫiṭâb saña

7 Verirdi pertev-i naẓmıñ cihâna ârâyiş
Emîrî hem-dem olaydı o âfitâb saña

85

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Göñül ederse o şeh luṭf ile ḫiṭâb saña
………………………………………..[136]

2 Gelir hezâr belâ her nefesde îcâda

[136] Divanda şair bu kısmı boş bırakmıştır.

Ne zîb ü fer veriyor cilve-i şebâb saña

3 Cism-i serîr- saʿâdet ḳıyâs eder kendine
Naṣîb olursa kime baẖt-ı intisâb saña

4 Niḳâb ile seni gördü mü bu dil esîr oldu
Ne ḥâle geldi baḳâ kimse bî-niḳâb saña

5 Zaman gelir seni bî-iẖtiyâr uyandırırlar
Yeter bu cilve-i ġaflet getirdi hᵛâb saña

6 Zaman-ı devlet-i ḥüsnün geçer biter ġaflet
Ne söylesem bilemem ey cefâ-meâb saña

7 Güzel beğim oḳu dîvânını Emîrî nin
Getirdim işte pesen-dîde bir kitâb saña

86

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Olunca bâr-ı girân-ı ẖaṭ-ı müşk-nâb saña
Getirdi âḥ diliñ ʿaksi ıżṭırâb saña

2 Ẓuhûr-ı ẖaṭ ile ḥüsnüñ tebeddül etse nola
Fenâ-yı ʿâlemi iẖbâr eder kitâb saña

3 Gülün bu raġbeti olmazdı bâġ-ı ʿâlemde
Ḥuṣûla gelmese andan eğer gülâb saña

4 Murâdı gülşen-i vaṣlıñda şişe çekmekdir
Ten-i ġanemde henüz teşnedir kebâb saña

5 Bu ân u ʿişve ü laʿl ü nigâh u kâkül ile
Revâ mıdır diyelim mâh u âfitâb saña

6 Sücûda başladı sînâ ḥużûr-ı ġamzende
Verir pîyâle-i naḫvet ne âb u tâb saña

7 Geçen zamanları fikr eyledikçe hayrânsın
Emîrî oldu bu ʿâlem ḫayâl-i ḫᵛâb saña

87

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Edeb ki eyledi ʿiṣmetle intisâb saña
Perestiş eylese şâyestedir ḥicâb saña
2 Yaḳardı bâriḳa-i ḥüsn-i mâsivâ-i sûzıñ
Olursa bâr-ı semender eğer niḳâb saña

3 Değil ḥabâb u ʿaraḳ-ı câm bâdedir bir bir
Hezâr gözle baḳar sâġar u şarâb saña

4 Olurdu âteş-i ḥasretle dâġ-dâr-ı derûn
Baḳaydı revzen-i gerdundan âfitâb saña

5 Ḫaṭṭ-ı âver oldu gönül ol civân-ı câñ-perver
Getirdi ḥâşiyeli bir güzel kitâb saña

50 b

6 Nedir ḫumâr-ı nigâhıñda cilve-i bî-ġış
Verir leṭâfet-i mesti şarâb-ı bâb saña

7 Emîrî etmez isen intiẓâm-ı ṣıdḳ-ı umûr
Cenâb-ı faḫr-ı risâlet eder ʿitâb saña

88

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Niḳâb şeklini verdi bu şeb ḥicâb saña
Yaḳışdı baḳ ne güzel ḳırmızı niḳâb saña

2 Güzelden ayrılamaz keyf ü nâz u istiġnâ
Şarâb ṣunmada her dem o laʿl-i nâb saña

3 Ḫat-ı ʿizârıñı arż eyle rûz-ı maḥşerde
Ṣorarsa Ḥażret-i Mevlâ eğer ḥesâb saña

4 Bu ʿabd-i ṣadıḳıñı şâʿirân meyânından
Yaḳışdı doğrusu bu ḥüsn-i intiḫâb saña

5 Ne söylesem saña fehm eylemezsin ey maġrûr
Gelince ḫat o zaman eylerim cevâb saña

6 Niçin ṣadâḳat-ı ʿuşşâḳı etmedin idrâk
Saña eder dil-i ye´s-âvârem ḫiṭâb saña

7 Eder Emîrî hezârân nümûneler iẓhâr
Ṣanır mısın a güzel olmaz inḳilâb saña

89

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Her ne cevr etsen şikâyet etmem ey âfet saña
Ḳorḳarım cevr eylemek lâkin olur ʿâdet saña

2 Ḳıymeti dünyâda değerken cevher-i cismiñ saña
Çeşm ü ebrûlarda vermiş başḳa bir ḳıymet saña

3 Bir nigâhıñdan bulur derd-i derûnuñ iltiyâm
Bu ne sırdır ḫasta çeşmiñden gelir ṣıḥḥat saña

4 Ḳalmasın ferdâya şekvâ eyledim biñ âh u zâr
Mest eder ġaflet şarâbı vermedim mühlet saña

5 Bu ḳadar ebrûlarda bir îmâ-yı şefḳat kim meğer
ʿİşve miḥrâbıñda olmuş cevr için niyyet saña

6 Eylemiş bir mis̱li yoḳ maʿşûḳı görmek arzu
Ḥüsn-i müstes̱nâyı taḫsîṣ eylemiş ḫılḳat saña

7 Nâz u istiġnâdan eyler mi Emîrî iştikâ

Nâz u istiġnâda vermiş başḳa bir zînet saña

90

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Çeşm ü ebrû ḫâl ü giysû vermedi râḥat saña

Bir belâ oldu göñül her nâzenîn âfet saña

2 Pertev-i ḥüsnüñ yaḳar nûr-ı niġâh-ı ʿâşıḳı

Âfitâbım mümkün olmaz eylemek diḳḳat saña

3 Dâr u dünyâda baña her laḥẓa cevr et kim ola

Rûz-ı maḥşerde şikâyet bâʿiṡ-i vuṣlat saña

4 Ye´s ile âyîne-i ekvâna etdikce nigâh

Biñ belâ yüz gösterir ʿâlemde her sâʿat baña

5 Saḳlama ʿâşıḳlarından cilve-i dîdârıñı

Ey melek-sûret budur şükrân-ı niʿmet saña

6 İftiḫârımdır benim cevriñ faḳaṭ ḫavfım budur

Olmasun cevr ü cefâ etmekde bir zaḥmet saña

7 Nûr-i ʿaynim aġladır yârın seni bir renc-i ḫumâr

Neşve-i câm ṭarâb vermiş bu gün ġaflet saña

51 a

8 Bir ṭabîb-i ʿaşḳ Emîrî nabzıma baḳdı dedi
Terk-i cân etmekdir ancaḳ çâre-i ṣıḥḥat saña

90

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 İnfirâd-ı meslek olmuşdur gönül ʿâdet saña
Herkesin nûş etdiği şerbet değil ḳısmet saña

2 Ah ey insân-ı kâmil ey ḥakîm-i bî-ġaraż
Nerdesiñ artıḳ ẓuhûr et olmuşum ḥasret saña

3 İster erbâb-ı ġınâdan ḳıl beni ister faḳîr
Ey felek dünyâ için ben eylemem minnet saña

4 İctinâb eyle nifâḳ u fitneden tâ ey gözüm
Gelmesin bu ẖastalıḳdan soñra bir ʿillet saña

5 Gürk-i ẖun-rîz olma insân-ı ʿadâlet-meşreb ol
Gürk isen laʿnet saña insan isen raḥmet saña

6 Ḫânumânın ḳaldı sen girdin zemînin altına
Verdimi bir fâide ey mürtekib rüşvet saña

7 Ey Emîrî deşt-i ġamda bir ġażanfersiñ bu gün
Zaẖmdâr-ı miḥnet olduḳça gelir cür´et saña

92

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Böyle meşreb lâyıḳ olmaz ey peri-sûret saña
Ḫoş gelir bilmem niçin târân ile ṣoḥbet saña

2 Râżıyım her cevrine etmem niyâz-ı ʿâṭifet
Belki âġâz-ı niyâz etsem verir s̱ıḳlet saña

3 Ḳaʿbe-i ʿaşḳında ʿuşşâḳı fedâdır niyetin
Niyetinden dönme artıḳ Ḥaḳ verir ḳuvvet saña

4 Ben seniñ ḥayrânınım sen ḥâlime ḥayrettesiñ
Sen baña ḥayret verirsin ben daḫi ḥayret saña

5 Şemʿin ey pervâne ḳâniʿ ol uzaḳdan seyrine
Âteş-i sûzan değil mi şemʿ-i ḳurbiyyet saña

6 Bir gün olsun etmedin miḥrâb-ı nâza ser-füru
Ġâliba cevr etmek oldu ʿâşıḳa ṭâʿat saña

7 Etmedi yâriñ saña bir gün Emîrî iltifât
Devr-i bed fercâm-ı dünyâ vermedi râḥat saña

93

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilatün Fe’ilün

1 Ey vefâsız diyemem yâr-ı vefâkâr saña
Varsın aġyâr desin yâr-i kerem-kâr saña

2 Beni ḫâmûş görüp sâde derûn ẓân etme
Nelerim var hele bir sînemi gel yâr saña

3 Seni aġyar ile gördükde ümidim kesdim
Ta o günden beridir ben demedim yâr saña

4 Ey ṭabîbim azıcık ḥâline raḥm eylemedin
Bu ḳadar ârż-ı niyâz etdi bu bîmâr saña

5 Ḥâlimi az mı beyân eyledi pinhân u ʿayân
Dil-i bîçâre ile dîde-i ḫun-bâr saña

51 b

6 Mest idiñ diñlemediñ derdini yoḳsa bu göñül
Â gözüm söyledi tekrâr be tekrâr saña

7 Naẓârımda küçülür encum u mâh u ḫurşîd
Onlara bir de naẓar eylesem ey yâr saña

8 Müşterek olsun Emîrî saña ey tâcir-i ʿaşḳ
Ne ḳadar olsa żarar cümle baña kâr saña

94

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilatün Fe'ilün

1 Eylemez fâide etsem yine tekrar saña
Hep demişdim dil-i zârımda ne kim var saña

2 Âḫirî dilber-i nâzik- dilî taṣdîᶜ etdiñ
Ne dedimse â gönül eylemediñ ᶜâr saña

3 Hep seniñ cilveleriñ eyledi mecbûr beni
Söyledim ḥâl-i dil-i zârımı nâ-çâr saña

4 Şefḳat iḫṭâr ederim sende yoḳ ammâ şefḳat
Şefḳatiñ olsa ne ḥâcet idi iḫṭâr saña

5 Nedir ol nuṭḳ-ı revân-baḫş-ı mesîḥâ-meşreb
Başḳa zînet getirir şîve-i güftâr saña

6 Etmedi ẕerre ḳadar ḳalbine te´s̱îr-i niyâz
Elvedaᶜ etmeğe geldim bu gün ey yâr saña

7 Ḳan yutar bir de Emîrî saña dil-dâr demez
Şimdiden ṣoñra mübârek ola aġyâr saña

95

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Vâṣıl olduñ ey göñül ol yâre devletdir saña
Devlet ü iḳbâl-i dünyâ der-saᶜâdetdir saña

2 Saʿy ile iḳdâmı zaḥmet ṣanma mülk ü millete
İḫtiyâr-ı zaḥmet et benden naṣîḥatdir saña

3 Ben ferâmûş etmedim ḥâla demekdir ey göñül
Yardan her bir cefâ kim gelse niʿmetdir baña

4 Ey göñül bilsen ne âfetdir o şûḫ-ı ʿişve-kâr
Her cefâsı bir ṣafa her cevri re´fetdir baña

5 Emr onuñ ferman onuñdur ḥükm onuñ meydân onuñ
Taḫt-ı dilde ḫusrev-i mülk-i melâḥatdir saña

6 Naḳşa baḳmak ḳudret-i naḳşı tezkîr etdirir
Vech-i ḫûbâna naẓar ḳılmaḳ ʿibâdetdir saña

7 Ey Emîrî cebr ü ʿusretden muʿarrâ sözleri
Bilbedâhe söyleten ʿâli ṭabîʿatdir baña

96

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Çünkü cânân ey göñül ol mâh-peykerdir saña
Şimdiden ṣoñra bütün dünyâ sitem-kardır saña

2 Ey Göñül cevlân-gehiñdir ravża-i lâhût-i ʿaşḳ
Ḳadd-i cânân ṣanki bir naḫl-i mücevherdir saña

3 Ġayret-i ʿaşḳ ey göñül mahşer ḳopardı başıña
   Yâr ile aġyâr şimdi hep berâberdir saña

4 Mâhı geçip olsada âhım girî-bân çâk eder
   Sevdiğim eğri baḳanlar söyle kimlerdir saña

52 a

5 Sâġar u mey sâcid-i dîdârın olsa çoḳ mudur
   Nâzdır ṣaḥbâ-yı nâmıñ ʿişve sâġardır saña

6 Böyle raẖşân ḥüsn ile ẖurşîd hemşireñ midir
   Yoḳsa çarẖın bedr-i tâbânı birâderdir saña

7 Ey Emîrî şiʿr-i pâkiñ zer gibi ḳıymetlidir
   Ḫâkipâ-yı dil-rüba iksîr-i ekberdir saña

97

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Ġâzelenmiş feyż-i kevs̱er rû-yı âl olmuş saña
   Pârelenmiş bû-yı ʿanber ẖat u ẖâl olmuş saña

2 Şâm-ı ʿıydın feyżi şems-i nev-bahârın ṣafveti
   Kâkül-i yektâ cebîn-i bî-mis̱âl olmuş saña

3 Sûret-i Īsâ´nın almış şeklini bir pâre nûr
Vaṣl-ı dendânın ṣafâsiyle ḫilâl olmuş saña

4 Ṣu kesilmiş cevher-i âyîne-i ḫurşîd ü mâh
Dest-şû-yı nâz için âb-ı zülâl olmuş saña

5 Sâye ṣalmış tûde-i ikṡîre ḳudret ḫâmesi
Tûtiyâ-yı çeşm ü meyl iktiḥâl olmuş saña

6 Ḫâr-ı müjgân incidir nûr-ı nigâh-ı ʿiṣmetiñ
Vech-i ʿuşşâḳa naẓar ṣalmaḳ muḥâl olmuş saña

7 Ṭıfl iken sevdiñ sen ol pertev-feşân meh-pâreyi
Gâh bedr olmuş Emîrî gâh hilâl olmuş saña

98

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 ʿÂrıżıñ bâġ-ı ḥayâda sîb-i âl olmuş saña
Pençe-i nâzıñda ʿiṣmet portaḳâl olmuş saña

2 Vâjgûn bir meslek-i revnaḳ-ṭrâz açdıñ yine
Şevḳ-ı ʿâşıḳ bâd-ı ḫışm-ı celâl olmuş saña

3 Âfitâbım muḳteżâ-yı devr-i ʿâlem böyledir
Ḫaṭ-ı vech-i enveriñ ḫaṭ-ı zevâl olmuş saña

4 Nâzenînim dûd-ı âh-ı ʿâşıḳı aldıñ yeter
Cilve-pîrâ ḫaṭ değil reng ü bâl olmuş saña

5 Meh ẖusûfundan olur dilgîr-i şems-i müstenir
ʿÂşıḳıñ te´s̱îr-i derdinden melâl olmuş saña

6 Gerd-i rû-yi bî-mis̱âliñde nümâyân ẖaṭ değil
Âh-ı ʿâşıḳ-ı perde zîb-i infiʿâl olmuş saña

7 İntiẓâm aldı Emîrî ma’rifet lu´lu´ları
Rişte-i feyż-i Ḫudâ silik-i lâl olmuş saña

99

Fâ’ilâtü Fâ’ilâtün Fâ’ilatün Fâ’ilün

1 Reng-i ʿiṣmet ġâze-i ruẖsâr-ı âl olmuş saña
Jâle-i nûr-i seḥer ẖûy-i cemâl olmuş saña

2 Feyż-i endâmıñ eder reşk-âver-i âb-ı ḥayât
Selsebîl-i nûr-i cûy iġtisâl olmuş saña

3 Bir cihân dîger-i ḳudretsin ey ẖurşîd-i nâz
Ḫâl-i rûyın kevkeb-i burc-i kemâl olmuş saña

4 Nesc olunmuş reng-i gül nâr-ı şuʿâ-ı mihr ile
Sofra-i nâz u edâ da dest-mâl olmuş saña

5 Olmamış ṭûbâ-yı cennet nâ-bicâ ser-ber zemîn
Vaṣf-ı reftârın işitmiş pâyimâl olmuş saña

52 b

6 Ḫâl-i vechin câdu-yı beytü´l ḥaram-i muʿcizât
Nuṭḳ-ı Īsa mâye-i siḥr-i ḥelâl olmuş saña

7 Olmamış vâṣıl Emîrî şâʿirân bu mevḳiʿe
Şüphesiz luṭf-ı cenâb-ı ẕu´l-celâl olmuş saña

100

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Şükker-i ḫuld-ı ṣafâ laʿl-i zülâl olmuş saña
Kevs̱er-i bâġ-ı beḳâ şîrîn maḳâl olmuş saña

2 Âteş almış reng-i ġonca mezc olunmuş selsebil
Ḫânumansız-ı ʿavâlim rû-yı âl olmuş saña

3 Fıṭratıñ fevḳindedir meh-veşlerin ey meh-liḳâ
Başḳa bir ṣûretde iḥsân-ı kemâl olmuş saña

4 Naḫvet-ârâsıñ kelâmıñ lâl eder ʿâşıḳları
Tâc-ı ferḳ-ı mefḫaret cîm-i celâl olmuş saña

5 Mûnisimdir Ẕülfiḳâr-ı ġamze ey vech-i ḥasen
Âh-ı sevda-pûş ile göñlüm celâl olmuş saña

6 Sensiñ ol gencîne-i ḥüsn-bahâ-yı bî-mis̱âl
Leblerin yâḳût dendânıñ leâl olmuş saña

7 Fırṣat-ı dünyâya aldanma Emîrî şâkir ol
Ḳıl naẓar geçmiş zamanlar hep ḫayâl olmuş saña

101

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Laᶜl u ḫâliñ nûrı reng-i lâ-yezâl olmuş saña
Nûr-ı vechiñ âfitâb-ı bî-zevâl olmuş saña

2 Rû-nümâdır revnâḳ-ı ḥüsnüñde sırr-ı inṣıbâġ
Göz siyeh, leb kırmızı ruḫsâr âl olmuş saña

3 Ey meyân-ı dil-ber-i nev-ᶜişve pek bârikesiñ
Âh ᶜâşıḳdan mı ᶜârıż żaᶜf-ı ḥâl olmuş saña

4 Lez̠z̠et aldın yâri sînende büyütmekden göñül
Dâimâ maᶜşûḳ-ı ṭıfl ḫurde-sâl olmuş saña

4 Reng-i gülgûn-ı şafaḳla işlenip bir ḳıṭᶜa nûr
Selsebîl-i nâz için bir peştimâl olmuş saña

5 İnfikâk etmez yanıñdan gerdiş eyler bî-ḥicâb
Sâḳiyâ binti'l-ᶜineb gûyâ ḥelâl olmuş saña

6 Ṣavm-ı ġam oldu Emîrîᶜid-i şevḳa munḳalib
Rü´yet-i ebrûsı cânânıñ helâl olmuş saña

102

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Bu ḥayâ feyż-i Ḫudâ-yı lâ-yezal olmuş saña
Bu edâ luṭf-ı Cenâb-ı ẕu´lcelâl olmuş saña

2 Gül-nihâl-i bâġ-ı ḫuldın sâye-i feyż-âveri
Canlanıp kevs̱erle ḳadd-i nev-nihâl olmuş saña

3 Çarḫa başdın âferîn ey şûḫ-ı pây-ı ʿiṣmetiñ
Mihr ü meh ṣanma felekle pâyimâl olmuş saña

4 Söylemiş biñ nâz ile cânân baña ʿâşıḳ mısın
Bir kelâm-ı muḫtaṣardan biñ suâl olmuş saña

5 Bezm-i vaṣla geldi bir kerre o ḥûr-i mest-i nâz
Bu cihân bir gün göñül cennet-mis̱âl olmuş saña

6 Bir mükemmel maṭlaʿ-ı yektâ gibi ḥüsnüñ laṭîf
Nâz u istiġnâ-edâ rengîn meâl olmuş saña

53 a

7 Hep benimle etdiğin ṣoḥbetleri terk eylediñ
Bilmedim gitdi bu günlerde ne hâl olmuş saña

8 Gerden u ebrû-yı cânâna Emîrî ḳıl naẓar
Mihr ü meh ârâyiş-i bezm-i viṣâl olmuş saña

103

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Ġâze-i feyż-i seḥer ruḫsâr-ı âl olmuş saña
Bir ʿmûdî nûr- ḳadd-i bî-mis̱âl olmuş saña

2 Ṣunʿ-ı ḥaḳ bir ḳıṭʿa-i yâḳûtu etmiş nerm-nâk
Rûḥ ile memzûc olup laʿl-i zülâl olmuş saña

3 Rengi olmuş âteşin nûru siyâha munḳalib
Bû-yı miski eylemiş târâc-ı ḫâl olmuş saña

4 Ṣafvet-i nûr-ı şafaḳ âyîne şeklin bağlamış
Zînet-efzâ gerden-i feyż iştimâl olmuş saña

5 Gevher-i şebtâb olmuş ʿârıżıñ reşkinden âb
Âḳmış inbîḳ güle ḫûy-ı cemâl olmuş saña

6 Ṣıçramış nûr-ı ezel fevvâre-i taḳdirden
Ḳudret-i feyż-i ebedle yâl u bâl olmuş saña

7 Ey göñül mest-i ṣafâsıñ cilve-i dîdârdan
Len-terânî perdesinden mi suâl olmuş saña

8 Bu ʿanâṣırdan değildir ol perîniñ ḫilḳati
Ey Emîrî Ḥaḳḳı tavṣîfi muḥâl olmuş saña

104

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Ḥikmete saʿy ile lâzımdır ḥakîm olmaḳ saña
Lâyıḳ olmaz ṣâḥib-i fikri ʿaḳîm olmaḳ saña

2 Ḫaṣletiñ tehzîbine saʿy eyle insanlıḳ budur
Ey göñül inṣâf ḳıl düşmez leîm olmaḳ saña

3 Kâtim ol rûşen-dil ol ḥikmet-nümâ ol ʿârif ol
Lâyıḳ olsun bezm-i ʿirfâna nedîm olmaḳ saña

4 Vaḥdet-i Mevlâdan özge ṣûret etmez âşikâr
Nâzır-ı âyîne-i ṣunʿ-ı ḳadîm olmaḳ saña

5ʿÂrif ol uġraşma derk-i sırr-ı ẕâtu´llah ile
Müsteaʿddir künh-i Mevlâ-yı ʿalîm olmaḳ saña

6 Ey göñül küfrân-ı niʿmet eylemek lâyıḳ değil
Az mıdır per-verde-i nâz u nâʿîm olmaḳ saña

7 Bilme kendinden bu istiʿdâdı dâim şâkir ol
Luṭf-ı Mevlâdır Emîrî müstaḳîm olmaḳ saña

105

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Bâiṡ-i ʿâr u ḥacâletdir leîm olmaḳ saña
Ḥüsn-i ḫulḳ ister çalış düşmez saḳîm olmaḳ saña

2 Bir mükerrem cisme mâlik ʿaḳl u ʿirfân ehlisiñ
Lâyıḳ olmaz ey göñül ehl-i caḥîm olmaḳ saña

3 Olmayınca sîne-çâk-ı ḫâr-ı miḥnet gül gibi
Bâġ-ı râḥatda naṣîb olmaz muḳîm olmaḳ saña

4 Görmeyince âteş-inbîḳ-i mihnet mey gibi
Ḳabil olmaz vâṣıl-ı bezm-i ḥarîm olmaḳ saña

53 b

5 Ḥabs-i esdâf-ı ġam-ı dünyâyı çekmekle olur
Herkese kıymetli bir dürr-i yetîm olmaḳ saña

6 Bir ṭabîb-i ḥâzıḳ (u) ṣâḥib-i dil etmezse ʿilâç
Mümkün olmaz malik-i ṭabʿ-i selîm olmaḳ saña

7 Gerçi ʿâcizsiñ Emîrî niʿmet-i bî-ġâyedir
Mazhar-ı feyż-i ṭarîḳ-i müstaḳîm olmaḳ saña

106

Mef'’ūlü Fā’ilātü Mefā’īlü Fā’ilün

1 Ḫûn oldu dil ġamıñla inân söylerim saña
Baḳ reng-i rûy-ı alına ḳân söylerim saña

2 ʿAḳl-ı şuʿûr-ı ḫalḳ-ı cihân sendedir bütün
Gencîne-i cevâhir-i cân söylerim saña

3 Biñ cünbiş-i leṭâfet ile eylesen ḫırâm
Tâvus-ı bî-naẓîr-i cinân söylerim saña

4 Her cilvede tebeddül eder nûr-ı zînetiñ
Geh mâh u gâhî mihr ü cihân söylerim saña

6 Ḫayrânıyım leṭâfet-i yektâ-yı ṭalʿatıñ
Revnaḳ-terâz-ı kevn ü mekân söylerim saña

7 Rûḥum ġurûra düşme güzellik revân olur
ʿÂdet budur ki rûḥ-ı revân söylerim saña

8 Verdiñ Emîrî göñlüñü ʿişveye
Müşkil-pesendir ʿâlem-i an söylerim saña

107

Mefʿʾūlü Fāʾilātü Mefāʾīlü Fāʾilün

1 Ḥüsnüñ görünce mâh-ı cihân söylerim saña
Ya âfitâb-ı lemʿa-feşâñ söylerim saña

2 Nûr-ı ezel ḥamîre-i ḥüsnüñde berḳ vurur[137]
Ârâyiş-i zemîn ü zamân söylerim saña

[137] Şair divanında bu kısmı urur şeklinde yazmıştır.

3 Ḫurşid-i bî-muʿâdil u mâh-ı bi-gânesiñ

Mihr ü mehin yanında ʿayân söylerim saña

4 Ey zîb-i sûmenât-ı melâḥât bu naḳş ile

Nesḫ-âver-i cemâl-i bütân söylerim saña

5 Güft ü şenîd-iʿaşḳı ʿadüvv duymasın aman

Meclis müsâʿid olsa niḥân söylerim saña

6 Mevc-i niyâza tâb getirmez o mest-i nâz

Ey dil yanında etme fiġân söylerim saña

7 Bir gün ḳulun Emîrî ye raḥm eylesen nolur

Biñ kerre ben aman aman söylerim saña

108

Mefʿʼūlü Fāʼilātü Mefāʼīlü Fāʼilün

1 Gül-ġonca-i ḥadîḳa-i an söylerim saña

Luṭf et bıraḳ bu nâzı amân söylerim saña

2 Feyż-i ḥayâṭ ḫande-i laʿlinde berḳ vurur

Rûḥ-ı revân u cism-i cihân söylerim saña

3 Ḫaṭṭ-ı ruḫ üzre ey ḫâm-ebru keşîdesiñ

Ser-sûre-i laṭîf-i duḫân söylerim saña

4 Âḥvâl-i ʿaşḳı söyleyemem âh şimdi ben
Bir şûḫa ʿâşıḳ ol o zaman söylerim saña

5 Terk et belâyı soñra çekersiñ belâsını
Ben şimdiden bu ḥâli ʿayân söylerim saña

54 a

6 Bir zînet-i mûḳinedir ġâze-i cemâl
Efsâne-i cihânı yalan söylerim saña

7 Ol râzdan-ı şîve-i ʿaşḳın ki ḥâlimi
Bî-iḥtiyâc-ı nuṭḳ-ı zebân söylerim saña

8 Sen de bu ʿaşḳ ʿâleminiñ bâġ-bânısıñ
Lâzım Emîrî tâze fidân söylerim saña

109

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Âşinâ-yı nabẓ-ı dil bir nev-civân lâzım saña
Bir ṭabîb-i ḥâẕıḳ-ı ḥikmet-beyân lâzım saña

2 Ḳâbil olmaz ruḥsuz ʿâlemde tezyîn-i ḥayât
Bir cihân-ârâ civân-ı dil-sitân lâzım saña

3 Jâle-bâr et giryeyi ol ġonca olsun ḫande-nâk

Nev-bahâr etdi teḳarrüb gül-sitân lâzım saña

4 Kendini ser-güşte-i girdâb-ı ḥayret eyleme
Ey göñül fülk-i tevekkülde mekân lâzım saña

5 Eylemek mümkün mü sîb-i mihri dest-âvîz-i ʿaşḳ
Yâre taḳdîm etmeğe bir armağan lâzım saña

6 Ey büt-i sîmîn-beden elden bıraḳma göñlümü
Bir gümüş âyînesiñ âyinedân lâzım saña

7 ʿÂlem-i ʿaşḳa Emîrî hâliñi ʿarż etmeğe
Lafẓ-ı bî-güftâr-ı nuṭḳ-ı bî-zebân lâzım saña

110

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Ey göñül ḫavf-ı cenâb-ı müsteʿân lâzım saña
Rabṭ-ı ḳalb et Ḥaḳḳa feyż-i ḥâverân lâzım saña

2 Terk-i ḥubb-ı ʿizz u şandır sermedi bir ʿizz u şâñ
ʿÂlem-i fânîde terk-i ʿizz u şâñ lâzım saña

3 Daʿvet-i ceng ü cidâl etdiñ raḳîb-i ḫâini

Ey göñül destiñde tîġ-i ẖun-feşân lâzım saña

4 Fikr-i ḥüsnüñ zîb-i ṭabʿ-ı dâġdâr etsem nola
Ġonca-i nâzik edâsıñ gül-sitân lâzım saña

5 Ḳalmamış bir sâye-i naẖl-i kerem ey murġ-ı dil
Ḳâf-ı istiġnâda şimdi âşiyân lâzım saña

6 Etmedi ḥazm u sükûtuñ derdine bir fâide
Âsitân-ı yârede refʿ-i fiġân lâzım saña

7 Telẖ-kâm oldu Emîrî miḥnet-i eyyâm ile
Nüktedân bir dil-ber-i şîrîn-i zebân lâzım saña

111

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Ey göñül bir nâzenîn-i dil-sitân lâzım saña
Mürde-i bî-ruḥsuñ rûḥ-ı revân lâzım saña

2 Sevdiğim dûr eyleme ẖâk-i deriñden göñlümü
Gül-sitân-ı ḥüsn için bir bâġ-bân lâzım saña

3 Ṣaḳlama nûr-ı nigâhımdan ʿarûs-ı ḥüsnüñü
Nurdan bir perde-i pertev-feşân lâzım saña

4 Dâimâ şeb- zinde-dâr-ı dergehiñ olsam nola
Gevher-i ʿâlem-bahâsıñ pâs-bân lâzım saña

5 Olmasın ḫuşyâr ḫᵛâb-ı nâzdan ol mehliḳa
Âsitânıñda göñül terk-i fiġân lâzım saña

54 b

6 Bezm-i yâre vâṣıl olmaḳ ey göñül eshel değil
Ṭâliʿ-i ferḫunde baḫt-ı kâmurân lâzım saña

7 Ẓulmet-i miḥnetde olduñ ey göñül güm-gerde râh
Pertev-i tevfîḳ-i Rabbi müsteʿâñ lâzım saña

8 ʿUnṣur-ı hestî Emîrî oldu râm-ı süfle-gâh
Lâ-mekânda bir mekân-ı bî-mekân lâzım saña

112

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Çok değil meftûn u ḥayrân olsa hep ʿâlem saña
Çoḳdur âdem benzemez ʿâlemde bir âdem saña

2 Her ḥabâb bâde olmuşdur meğer bir çeşm-i şevḳ
Öyle fehm etdim ki meftûn oldu câm-ı Cem saña

3 Sen baña baḳdıḳça ben ḥayrân u ser-gerdânıñım
Pek yaḳışmışdır beğim süslü siyah perçem saña

4 Sen surûra beñzemezsin başḳadır sende vefâ
Âferîn bir gün beni terk etmedin ey ġam saña

5 Sûr-ı dâim olsa dünyâ yoḳ naṣîbiñ ey göñül
Görmedikçe nâzenîniñ sûr olur mâtem saña

6 Etmedin vâṣıl murâda nâ-murâd etdiñ beni
Nâ-murâd olmaḳ için ben inkisâr etdim saña

7 İntiẓâm-ı ʿâlem olmuşdur Emîrî maṭlabıñ
Ḥayf kim gerdûn mümâşât etmedi bir dem saña

113

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Münḥaṣırdır yâ Resûlallah ʿuluvv-i şân saña
İndi gökden şânıñı tebcîl için Ḳur´an saña

2 Öyle mestim ḫâke indiñ ʿarşdan ẓan eylerim
Ḫâkden seyrân-geh olduḳda bu nüh-eyvân saña

3 Bedr-i nûr-efşân mıdır yoḳsa şeb-i miʿracda
Ṣaf bir vicdanla etmiş âsmân imân saña

4 Ol ḳadar şevḳ-ı mürüvvet mihr-i vicdânıñda var
Kim gelir her bir ḫaṭâ bir cevher-i tâbân saña

5 Eyledi gencîne-i raḥmetden ey ḫulḳ-ı ʿaẓîm
Efser-i levlâk-i ẕât-ı kibriyâ iḥsân saña

6 Tuḥfe-i kemterdir et ʿâlî-cenâbâne ḳabul

Yâ Resûlallah fedâ etmiş Emîrî cân saña

114

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Yâ Resûlallâh ne lâzım başḳa bir bürhân saña
Muʿcizât-ı aʿẓam-ı bâḳi yeter Ḳur´an saña

2 Sensiñ ol âyine-i nûr-ı rumûz-ı sermedi
Hep nümâyandır nuḳûş-ı ẓâhir ü pinhân saña

3 Sensiñ ol maḥbûb-ı yektâ-yı cenâb-ı müsteʿân
Evliyâ vü aṣfiyâ ḳurbân ederler cân saña

4 Ser-firâz-ı mâsivâdır kâm-yâb-ı rûzigâr
Eyleyen candan ḫulûṣ-ı ḳalb ile imân saña

5 Ben siyah-dil bir gedâ sen âfitâb-ı muḥteşem
Bende yoḳ taḳdime lâyıḳ bir dil-i raḫşân saña

6 Şems-i berḳ-efzâ delîl-i ṣafvet-i vicdânıdır
ʿArş (u)ferş etmiş ḫulûṣ-ı ḳalb ile imân saña

7 Tîġ-i mevte cân verir beyhûde mi ḫalḳ-ı cihân
Hep olurlar feyż-i bâḳî kesb için ḳurbân saña

55 a

8 Ẕenb ü ʿiṣyânım getirdim âsitân-ı ʿafvıña
Neyleyem yoḳdur elimde tuḫfe-i şâyân saña

9 Hep seniñ ḥükmüñdedir maʿmûre-i kevn ü mekân
Ben de arż etdim ḳabul et bir dil-i virân saña

10 Bu Emîrî ʿabd-kemterdir siyeh-rû-i bendedir
Ey muʿaẓẓam pâdişâh-ı kişver-i ġufrân saña

115

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 İnfiʿâl etdiñ niçin bilmem ne yaptım ben saña
Bir żarar gelmezdi ey âhû-nigeh benden saña

2 Sevdiğim rûḥum dedimse bir ḫaṭâ mı eyledim
Ben seni sevdim deseydim ḫışm ederdiñ sen baña

3 Yoḳ güzellerde naẓîriñ kibriyânıñ luṭfudur
Vech-i zîbâ ḫoş-edâ billurdan gerdân saña

4 ʿÂleme ḳarşı benimde ḳadrimi eyle ḳıyâs
Oldu dünyâ ben seni sevdim diye düşmân baña

5 Eylediñ mâdem ki va´diñde bir kiẕb-i irtikâb
Cennetiñ ġılmânı olsan baḳmam artıḳ ben saña

6 Ḥâlime aġlardıñ ey meh külbe-i aḥzânıma

Câm-ı ḫurşîd-i felek yapsaydı bir revzen saña

7 İnkisâr etmem seninçin eylerim her dem duʿâ
Sevdiğiñ münḳâd ola ey yâr-i müstahsen saña

8 Oldular ehl-i ḥased ḫançer-i bedest-iftira
Ey Emîrî lâzım olmuşdur demirden ten saña

116

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Mihr-i ʿismet şuʿle-baḫş-ı iʿtibâr olsun saña
Çeşm-i himmet dûr-bîn-i ibtiṣâr olsun saña

2 Ṣunʿına âyinedir hep cüz ü kül bir ṣâniʿin
Ḳaṭre-i kem-yâb baḥr bî-kenâr olsun saña

3 Müstetirdir bir cihânıñ ḳudreti bir ẕerrede
Ẕerre-i nâçiz-i şems tâb-dâr olsun saña

4 Hem-ser-i ʿarş ile farḳ-ı ʿismetiñ tâ öyle kim
Mihri gerdûnuñ çeleng-i iftiḫâr olsun saña

5 Bî-kesim yâr u ẓahîrim yoḳ bu ʿâlemde deme
Müstaḳîm ol ṣâdıḳ ol her ẕerre yâr olsun saña

6 Rind-i ʿârif-sîret ol âyine-i rûşen-dil ol

Feyż-i gûnâ gûn-i hesti âşikâr olsun saña

7 Ey göñül aġla Ḥüseyn-i kerbelânın ʿaşḳına
Eşk-i çeşmiñ tâki dürr-i şâh-vâr olsun saña

8 Bürd-i ġayẓı germi-i ḫışmı Emîrî eyle terk
ʿÂlemiñ her faslı tâ kim nev-bahâr olsun saña

117

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ḳurb-ı vaṣla ʿaşḳ-ı cânânın delîl olsun saña
Sen ḫalîl-i ḥasret ol âteş sebîl olsun saña

2 Ḫâlıḳı taṣdîḳ için öz nefsiñe peyġamber ol
ʿÂlemiñ her ẕerresi bir Cebraîl olsun saña

55b

3 Cû-yı bâġı seyr ederken sâye ṣalsın ḳadd-i yâr
Şâḫ-ı ṭûbâ cilve-sâz-ı selsebîl olsun saña

4 Bâiṡ-i ẕevḳ-i dil olsun mâil-i telḫ olsa da
ʿAşḳ-ı cânân hem mizâc-ı zencebîl olsun saña

5 Ey göñül cevrinde cânân infirâd eyler saña
Bu temâyüz bâiṡ-i ḳadr-i celîl olsun saña

6 Âb-ı eşk ü nûşin-i miḥnet saña olsun ġıdâ
Râh-ı vuṣlatda ġam-ı cânan ḫalîl olsun saña

7 Tesliyet-i baḫş-ı ḳulûb olmaḳdan etme inḥirâf
Bu ṭabîʿat bâiṡ-i ecz-i cezîl olsun saña

8 Ey Emîrî rü'yeti her ẕerreniñ bir vechi var
Mâsivâ-i âyine' vech-i celîl olsun saña

118

Fâ'ilâtü Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 Mürşid-i feyż-i hüdâ zihn-i fehîm olsun saña
Rehber-i ʿizz ü ʿalâ fikr-i selîm olsun saña

2 Maʿrifet gül-zârına revnaḳ-fezâ bir gül gibi
Ḥüsn-i ḫulḳ u zînet-i reng ü şemîm olsun saña

3 Bârigâh-ı müsteâna bâʿiṡ-i ḥamd-i ʿaẓîm
Sû-i ḥâl-i merdüm-i nâ-müstaḳîm olsun saña

4 Ḳalbiñi cevher-nümâ-yı ṣafvet et tâ kim müdâm
Luṭf-ı Mevla mâḥi-i naḳş-ı saḳîm olsun saña

5 Ġonca-yı vaḳt-i seḥer bâd-ı ṣabâ eyler küşâd
Feyż-i ḥaḳ gül-zâr-ı ʿâlemde nesîm olsun saña

6 İlticâ-yı ʿâcizâne-i desti red etme ʿayân

Destgîr-i bî-kes ol ecr-i ʿaẓîm olsun saña

7 Naḳş-ı ẕikrullâha sevḳ eyle Emîrî tâ ki ḳalb
Hem-nevâ-yı bülbül-i bâġ-ı naʿîm olsun saña

119

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Oldular sâḥir-nigeh maḥbûblar meftûn saña
Hey ne câdısın ki te´s̱îr eylemez efsûn saña

2 Tâ ki ġamzeñ dökdüğü ḳanlar nümâyân olmasın
Yâḳışır ey nâzenînim câme-i gül-gûn saña

3 Iżṭırârı olsa da gâhîce luṭfet ʿâşıḳa
Ṣanʿat-ı ẖun-rîzi tâ kim olmasın ḳânun saña

4 Ḥasret-i Leyla’yı terk eylerdi vâveyla ile
Sevdiğim etseydi bir ʿaṭf-ı naẓar Mecnûn saña

5 Bir nigâhından olur divâne Eflâṭûniyân
Âferîn-ẖ˘ân olsa lâyıḳ rûḥ-ı Eflâṭûn saña

6 Öyle istiġnâ-pesend-i inziva ol kim göñül
Ṣadr-ı divân-ẖâne-i devlet görünsün dûn saña

7 Nûş-ı ṣaḥbâ-yı ṣafâ îrâs̱ eder ġam neş´esi

Bir belâ oldu Emîrî bu dil-i maḫzûn saña

120

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilatün Fâ'ilün

1 ʿÂrifân dil-dâdedir nûr-ı tecellâdan yaña
Cân atar pervâneler şemʿ-i şeb-ârâdan yaña

56 a

2 Ġaye-i hecr-i viṣâli bir görür baḳdıḳca dil
Nâr-ı İbrâhim ile gül-zâr-ı Musadan yaña

3 Her ḳademde biñ ḳadem dünyâ olur bizden baʿîd
Sevḳ eder her bir nefes vicdân-ı ʿuḳbâdan yaña

4 Zülf-i bî-câ nice taḳdîm eyler dûd-ı âhımı
Ey ṣaba vardıḳça ol şuḫ-ı dilarâdan yaña

5 Belki bir gün dest-i luṭfiyle baña bir gül verir
Gitmeğe bâiṣ budur gül-zâr-ı raʿnâdan yaña

6 Yoḳdur anlarda tehârri etdiğim nûr-i liḳâ
Eylemem ʿaṭf-ı naẓar mihr-i ṣüreyyâdan yaña

7 Ṣadr ile re´sin miyânında şaşırdı ḳaldı el
Bir nigâh etmez yine dest-i temennâdan yaña

8 Var mı ṣaḥrâ-yı cihânda bî-ṭaraf ṣâḥib-şuʿûr

Bir nigâh et çeşm-i diḳḳatle o ṣaḥradan baña

9 Râżı olsunda Ḫudâ isterse ḳoysun dûzeḫe

Eyleme meyl ü heves Firdevs ü ḥurâdan baña

10 Ey Emîrî ḳaldı ḥayretde bütün ehl-i ʿuḳûl

Herc ü merc oldu bu ʿâlem şiʿr u inşâdan yaña

121

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fā'ilün

1 Oldum yine bir âfet-i devrâna mübtelâ

Bir mâh-ı bî-naẓîr-i felek-şâna mübtelâ

2 Mârâna benzedi baña yârân ṣandıġım

Oldum cihânda ḥasret-i yârâna mübtelâ

3 Bir gün cihânda râḥat u ârâm görmedim

Oldum o gün ki ġamze-i fettâna mübtelâ

4 Gördükçe yâri sûr eder eczâsı cismimiñ

Zîrâ bütün ʿurûḳum o cânâna mübtelâ

5 Beytü'l-ḥazen[138] denilse sezâdır bu ʿâleme

Gördüm cihânda herkesi aḥzâna mübtelâ

[138] Bu kelime divanda "beyne'l-ḥüzn " şeklinde yazılmıştır ancak anlama uygun olarak biz "beytü'l-ḥüzn " şeklinde okuduk.

6 Bir yerde ki neşâṭ-ı muẖellid bulunmaya
ʿÂḳil olur mu deb-debe-i şâna mübtelâ

7 Bir gül-şen-i ṣafâdır Emîrî o külbeden
Dünyâyı etdi seyr-i gül-sitâna mübtelâ

122

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 O güzel yâr cânımız değil a
Yetişen bir civânımız değil a

2 Biñ güzel olmuş olmamış bize ne
Dil-ber-i mihribânımız değil a

3 ʿÂlem-i bî-ḳarârı neyleyelim
Sermedi bir mekânımız değil a

4 Gelse de gitmesi berâberdir
Dâimâ mihmânımız değil a

5 Yanımızdan niçin çekilmezler
Rüḳabâ dîde-bânımız değil a

6 Gül-i dünyâya iʿtibârım yoḳ
Gülşen-i bî-ḫazânımız değil a

7 Neme lâzım Emîrî ḥubb-ı cihân

Bir cihânımız değil a

56 b

123

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Her güzel mihribânımız değil a
Her çimen gül-sitânımız değil a

2 Cânımı her civâna ṣarf edemem
Cümlesi yâr-ı cânımız değil a

3 Eylemem dîgeriñ civânına meyl
Bâġ-ı dilde fidânımız değil a

4 Nice dünyâya rabṭ-ı ḳalb edelim
Ezelî bir mekânımız değil a

5 Ecnebi şûḫa rabṭ-ı ḳalb edemem
Hem-zebân-ı mihribânımız değil a

6 Edemem câhilân ile ülfet
Âşinâ-yı zebânımız değil a

6 Meyl-i dünyâ Emîrî etmeyelim
Mesken-i câvidânımız değil a

124

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

1 Teẓâllüm vaḳt-i riḳḳât etmese bir cânı istila
Hucûm-ı leşker-i dert etsin ol vicdânı istila

2 ʿAyandır çehresinden iddiʿâsında olan maġlûb
H̱acâlet sarẖı eyler çehre-i insânı istila

3 O şehlar kim Skender sîret ü Cem-ẖaṣlet olmuşdur
Eder ṣiyt-i belendi ḳubbe-i keyvânı istila

4 Teḥarrî etmesin dünyâyı beyhûde meh u ẖurşîd
Yazıḳ kim bî-vefâlar eyledi meydânı istila

5 Alınmaz ẓan ederdim değme bir ṣavetle burc-ı dil
Meğer kim ceyş-i ġam etdi en evvel anı istila

6 Ufûlu ehl-i feyżiñ ʿâleme bir şâm-ı mâtemdir
Ġurûb-ı şems ile ẓulmet eder devrânı istila

7 Emîrî şübhe yoḳ ṣâḥib-ẓuhûr-ı mülk-i maʿnâsıñ
Eder ṭabʿ-ı bülendiñ ʿâlem-i ʿirfânı istila

125

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

1 Yazıḳ kim lâfezenler eyledi meydânı istîla

Nola ye’s etse cümle ṣâḥib-i ʿirfânı istîla

2 ʿAlâmettir kemâl-i ḥüsn-i yâre olsa ḫaṭ ẓâhîr

Kemâlinde eder ḥâle meh-i tâbânı istîla

3 Olur nûr-ı ʿadâlet ṣâḥibi elbette ʿâlem-gîr

Eder mihr-i münevver cevv-i bî-pâyânı istîla

4 Bu gün eyler perestiş-i dûn-perstiş-gâh olan cânân

Muḥabbet âteşi etmiş dil-i cânânı istîla

5 Żarûret vaḳti fehm eyler refâhın ḳadrini âdem

Eder fırṣat geçince intibâh insânı istîlâ

6 Gider âdem yine ḥasretle câyın bilse cennetdir

Bu ʿâdetdir sefer vaḳti ġam eyler cânı istîla

7 Ne sendendir ne bendendir Emîrî bu felâketler

Sipihriñ ḥâriṣânıdır eden devrânı istîla

57 a

126

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Zişt-i rûya nâḳışü’l aʿżâya ol ḥürmet-nümâ

Olma Ḥaḳḳın verdiği bir ʿayb için nefret- nümâ

2 Pâyimâl olsun ḳadd-i mevzûna mâlik olsa da
ʿArṣa-i cevr ü seẖâda olmayan ḳâmet- nümâ

3 Âferinler olmasın ol âyine-i vicdâna kim
Her umûruñ ibtidâsında olur ġâyet-nümâ

4 Dîde-i imʿân ile baḳdım cihân mir´atına
Naḳş-ı günâ-gûnı var ammâ ki hep vaḥdet-nümâ

5 Milleti dil-ẖûn eden bed-mâyelerden âh âh
Bâṭinen bî-ʿiṣmet ammâ ẓâhiren ʿiṣmet- nümâ

6 Kendisi ḥâlâ eder daʿvâ-yı ʿadl ü iḳtidâr
Herkesiñ ʿindinde her ḥâli iken laʿnet-nümâ

7 Naḳş-ı ʿibretdir Emîrî anda dâim cilve-ger
Dense lâyıḳ ṭabʿına âyîne-i ḥikmet-nüma

127

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Yânıma gelmez o mehrû olsada ṭalʿat-nümâ
Pek uzaḳdır dîdeden ẖurşid-i ḳurbiyyet-nümâ

2 Ḫû-yı rû-yı âlına ḳâbil mi ḥayrân olmamaḳ
Âteşiñ üstünde zîrâ âb olur ḥayret-nümâ

3 Tîrlerdir ṣanki bir ṣanʿatla girmiş şîşeye
ʿAksi müjgânın ki çeşminde olur ṣûret-nümâ

4 Sen gibi âhu-yı vaḥşi görmedim ey nev-ġazâl
Âşinâdan münfaʿil bî-gâneden vaḥşet-nümâ

5 Dil-berân-ı âteşîn-meşreb birikmiş dopdolu
Bir alay seyr eyledim Ṭopḫânede heybet-nümâ

6 Olmasın bir ʿâşıḳın cânânı aġyâra naṣîb
Var mıdır dünyâda öyle vaḳʿa-i ḥâlet-nümâ

7 Ey Emîrî ben de bir gül-ruḫdan oldum dâġ-dâr
Dâġımı tebrîke gelsin lâle-i ḥasret-nümâ

128

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Baḳ zemîn ü âsumâna ḳudret olmuş rû-nümâ
Bir kitâb-ı bî-naẓîr-i hikmet olmuş rû-nümâ

2 İşte sırr-ı muʿcizât-ı ḳudret işte ʿârifân
ʿÂrifânıñ cümlesinde ḥayret olmuş rû-nümâ

3 Hep muʿallaḳdır havâda mihr ü mah u aḫterân
Çeşm-i neẓẓâre ʿacâyip ʿibret olmuş rû-nümâ

4 Naḳşa baḳ eyle tefekkür ḳudret-i üstâdını
Her cihân-ı ẕerrede biñ ṣanʿat olmuş rû-nümâ

5 ʿÂrife her ẕerre vaḥdâniyyetiñ bürhânıdır
Ṣâḥa-i keṡretde sırr-ı vaḥdet olmuş rû-nümâ

6 Añlamazdıḳ biz ḥaḳîḳi fetretiñ maʿnâsını
Şimdi maʿnâ-yı tamâm-fetret olmuş rû-nümâ

7 Ḳudret-i Ḥaḳḳa Emîrî mâsivâ âyinedir
Ânda gûnâ gûn nuḳûş-ı ḫilḳat olmuş rû-nümâ

128

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ḫayfe kim dünyâda bir süfliyet olmuş rû-nümâ
Mefsedet aġrâż u noḳsâniyyet olmuş rû-nümâ

57 b

2 Cümle eczâ-yı ʿavâlim rûz u şeb gerdişdedir
İntiẓâm u aʿẓamiyyet heybet olmuş rû-nümâ

3 Iżtırârîdir bu gerdiş çünkü her bir ẕerreye

Mâverâ-yı perdeden bir ḫizmet olmuş rû-nümâ

4 Ârifân hangi birin tefsîr ü îżâḥ eylesin

Ṣafḥa-i ʿâlemde yüz biñ âyet olmuş rû-nümâ

5 Buġż ile ġıybetden özge ortada güftâr yoḳ

Encümenlerde ʿacâyib ṣoḥbet olmuş rû-nümâ

6 Ḳalmamışdır kimseniñ bir kimseye emniyeti

Bir ṭabîʿat bed-eda bed-ülfet olmuş rû-nümâ

7 Eylemez kimse Emîrî ehl-i ṣıdḳa iʿtibâr

Sâriḳ u nehhâba şimdi raġbet olmuş rû-nümâ

130

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Kimiñ bezminde ʿişret eyliyorduñ ey melek-sîmâ

Kimiñle sen muḥabbet eyliyorduñ ey melek-sîmâ

2 Bu gün nezdiñde nûr-ı mihri gördüm câm-ı revzenden

Refîḳıñla ne ṣoḥbet eyliyorduñ ey melek-sîmâ

3 Henüz gördüm seni bir bedr-i tâbân-ı melâḥatsıñ

Niçin tenhâda ʿuzlet eyliyordun ey melek-sîmâ

4 Bu gün dönmüşdü bir ḫurşîd-i ʿâlem-tâba âyine
Cemâliñ ânda rü´yet eyliyorduñ ey melek-sîmâ

5 Yine pek şâdumânım müjde mihr ü mâh-ı eflâke
Benim naẓmım ḳırâ´at eyliyorduñ ey melek-sîmâ

6 Emîrî ye ẓerâfetle yine bir remz-i vuṣlat var
Kitâb-ı ʿaşḳa diḳḳat eyliyorduñ ey melek-sîmâ

131

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Raḳîb-i zişte raġbet eyliyorduñ ey melek-sîmâ
Lüzumsuz bir semâḥat eyliyorduñ ey melek-sîmâ

2 Denîdir ehl-i şerrindir raḳîb-i mefsedet küster
Niçin bilmem riʿâyet eyliyorduñ ey melek-sîmâ

3 Ne ḥâcet ketm ü inkâr etmeye biñ tane şâhid vâr
Sezâ-vâr-ı mürüvvet eyliyorduñ ey melek-sîmâ

4 Vefâdan nefret eylerdiñ eẕâyı ʿâdet eylerdiñ
Cefâdan kesb-i leẕẕet eyliyorduñ ey melek-sîmâ

5 Ḫaṭıñ geldi oyun bitti bunu evvel de añlardıñ

Niçin ʿuşşâḳa zaḥmet eyliyorduñ ey melek-sîmâ

6 Felek-meşreb imişsiñ bu Emîrî şimdi derk etdi

Beni faṣl u meẕemmet eyliyorduñ ey melek-sîmâ

132

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 ʿÂrif-i hüsn-i sülûk ol olma ṣûret âşinâ

Böyledir hep meslek-i merdân-ı sîret âşinâ

2 Olmadan şu ʿunṣur-ı terkîb-i ḳudret rû-nemûn

ʿÂşḳ ile olmuşdu erbâb-ı ḥaḳîḳat âşinâ

3 Nûr-ı luṭfuñdan İlâhi eylerim her dem niyâz

Dâimâ olsun benimle ehl-i ḥikmet âşinâ

58 a

4 Nâz-perver dil-berân-ı ḫulḳ olduğu günden beri

Olmamış ʿâşıḳ ile dünyada râḥat âşinâ

5 Kenz-i ḥüsnüñ Gevher-i yektâ-yı ʿâle’l-ʿâlîdir

Olsa bir şuḫ-ı vefâ-perver mürüvvet âşinâ

6 Ey Emîrî ḳudretiñ her ẕerre bir bürhânıdır

Ehl-i istiʿdâd olur elbetde vaḥdet âşinâ

133

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 ʿÂşıḳ-ı derd-âşinâ ol yâre olmaz âşinâ
Yâre olsa âşina güftâre olmaz âşinâ

2 ʿAksi ḥüsnüñ cilve-gerdir kırma cânâ göñlümü
Ṣûrete âyine-i ṣad-pâre olmaz âşinâ

3 Seyr-i gülşen serd-i hecrinde yâriñ ġam verir
ʿÂşıḳ-ı ser mâzede gül-zâra olmaz âşinâ

4 Müsteḳîmân imtizâc etmez saḳîmu´l-ẖulḳ ile
Merd-i ṣâḥib ʿâfiyet-i bî-mâra olmaz âşinâ

5 Ḳâbiliyyet cevheriñ iḳdâm eder ṣafvet-pezîr
Kâhilân-ı dünyâda hiçbir kâra olmaz âşinâ

6 Ey Emîrî ḥaḳḳı var her kim baña ṭaʿn eylese
Göñlüme ṭaʿn eyleyen ol yâre olmaz âşinâ

134

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Dil-berân ʿuşşâḳ-ı ṣâḥib-zâre olmaz âşinâ
Ehl-ı ṣıḥḥat cân veren bî-mâra olmaz âşinâ

2 Rü'yetiñ maḥrûmudur aʿmâ-yı mâder-zâd olan

Ḫâlıḳı inkâr eden dîdâre olmaz âşinâ

3 Etmeyen dünyâda aḥkâm-ı Ḫudâ'ya ittibaʿ
Tâ ezelde verdiği iḳrâra olmaz âşinâ

4 Baġda gül var ise ḫâr-ı ṣafa-güster de var
Dâmen-i ehl-i tecerrüd ḫâre olmaz âşinâ

5 Şâm-ı dünyâ rûz-ı ʿuḳbâ ehli etmez iḫtilâṭ
Şaḫṣ-ı nâîm merdüm-i hüşyâre olmaz âşinâ

6 Bî-sükûn-ı dünyada güçdür muntaẓam reftâr-ı ḫalḳ
Keşte mihter olsa pâ-reftâra olmaz âşinâ

7 Ey Emîrî almayan ḳudret kitâbından sabḳ
Nusḫa-i imkanda esrâra olmaz âşinâ

135

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ṭabʿı pür-ġam vuṣlat-ı cânâna olmaz âşinâ
Nâ-ümîd bir ḫastadır dermâna olmaz âşinâ

2 Ṣafvet-i dil ehlini ḥüsn-i ḳarîn eyler ʿazîz
Câmiʿin ḳandiline peymâne olmaz âşinâ

3 Ġamze-i ser-meste ʿâşıḳlar naṣıl versin cevâb

Zümre-i hüşyâr ile mestâne olmaz âşinâ

4 Menfeʿatdir eyleyen dünyada te'mîn-i ḥuḳûḳ
Zâhidanlar sâḳi-i peymâne olmaz âşinâ

5 Her telin bir ehli var her nesnenin bir mevḳiʿi
Rişte-i ḫâr mühreye dürdâne olmaz âşinâ

58 b

6 Ehl-i istiʿdât olur dil-dâde-i rûşen-dilân
Munṭafî bir şuʿleye pervâne olmaz âşinâ

7 Hep teḫâliftir Emîrî kâînâtıñ mâyesi
Birbiriyle ʿâşıḳ-ı dîvâne olmaz âşinâ

136

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Ehl-i Ḥaḳka ṣoḥbet-i bî-gâne olmaz âşinâ
Nuṭḳ-ı merd-i kâmile efsâne olmaz âşinâ

2 Ḥikmetin bülbüllere ṣorma gül-i ḫandâna ṣor
Gerçi bülbüller gül-i ḫandâna olmaz âşinâ

3 Herkesi hem-cinsiniñ güftârı lezzet-yâb eder

Merd-i fâḍıl zümre-i nâdâna olmaz âşinâ

4 Eyleme yâḳût-ı istiʿdâdı herkesten ümîd
Şaẖs-ı nâdân maẖzen-i irfâna olmaz âşinâ

5 Cismiñ istiʿdâdına nisbetle ḳıl meyl-i umûr
Raʿşa gelmiş ellere peymâne olmaz âşinâ

6 İltifât etmez saña ey dil o şâh-ı ḥüsn ü ân
Bir gedâ bir muẖteşem sulṭâna olmaz âşinâ

7 Ey Emîrî zen-ṭabîʿat âdeme bir kâmiliñ
Olsa eṭvârı naṣıl merdâne olmaz âşinâ

137

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Şaẖṣ-ı ebter ṣafvet-i vicdâna olmaz âşinâ
Bed-güherler ḳıymet-i Kur´âna olmaz âşinâ

2 Sine-i pür-pîc ü tâbı cilve-gâh etmez neşâṭ
ʿUḳdelenmiş riştеye dür-dâne olmaz âşinâ

3 Celb-i âs̱âr-ı teveccüh başḳa bir meslekledir

Her fażîlet ṣâḥibi iḥsâna olmaz âşinâ

4 Bî-muʿînân mevḳı-i iḳbâle etsin mi ʿurûc
Ṭâir-i işkeste-bâle lâne olmaz âşinâ

5 Etmeyiñ artıḳ dil-i ḥayrânımı benden suâl
Pürseş-i ḥale leb-i cânân olmaz âşinâ

6 İntiẓâmından çıḳan bir şey bulur müşkil niẓâm
Mûy-ı ẖamdır ẖam olursa şâna olmaz âşinâ

7 Eylemez peydâ-yı feyż-i ḥikmet ol bî-gâne kim
Ey Emîrî nükte-i pinhâna olmaz âşinâ

138

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Olmuşuz dünyâda gûnâ-gûn ḥisâba âşinâ
Olmadıḳ ammâ ḥisâb-ı irtikâba âşinâ

2 Ehl-i ḥikmet başḳadır fenn-i ẖiṭâbet başḳadır
Her fażîlet ṣâḥibi olmaz ẖiṭâba âşinâ

3 Başḳadır tevfîḳ-i Rabbâni ânıñçün olmuyor

Her ḫaber-dâr-ı suḫân sırr-ı kitâba âşinâ

4 Verse bir mürşid baña ḳudret kitâbından sebaḳ

Ben de olsam kâşki her faṣl u bâba âşinâ

59 a

5 Sende yoḳ sırr-ı nigâh-ı ʿibret ey mest-i ġurûr

Sen henüz olmuş değilsiñ naḳş-ı âba âşinâ

6 Ben Emîrî ṣaḳlamam dîdâr-ı bikr-i şiʿrimi

Zişt-rûlardır olan eks̱er niḳâba âşinâ

139

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Şevḳ-ı ṭabʿım oldu nûr-ı âfitâba âşinâ

Berḳ-ı âhım oldu esrâr-ı şihâba âşinâ

2 Nev-bahâra şevḳ baḫşa oldu cûy u âfitâb

Sâye-i ḳudretde olduḳ âb u tâba âşinâ

3 Ben ḫamûş-ı nâ-tuvânım ḫâlimi ṣorduḳça yâr

Neyleyem olmaz lisân-ı red cevâba âşinâ

4 Cism-i ʿâşıḳ ḫâkden ḫalḳ oldu âhenden değil

Çeşm-i şûḫun olmasın ḫışm u ʿitâba âşinâ

5 Görmüşüz çoḳ kimse kim maʿnâsını fehm eylemez

Ẓan eder kendin kitâb-ı inḳılâba âşinâ

6 Bir zaman oldum Emîrî bizde defter-dâr-ı ʿaşḳ
Olmuşuz ġam defterinde çoḳ hesâba âşinâ

140

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa´ûlün

1 Pek vâsiʿ imiş maḫzen-i diyrîne-i maʿnâ
Bitmez telef ü ṣarf ile gencîne-i maʿnâ

2 Seyr et ne güzel mekteb imiş mekteb-i ʿirfân
Eṭfâlına yoḳ şenbe vü âzîne-i maʿnâ

3 ʿİşret-gede-i dilde ḳo dursun mey-i mażmûn
Biñ neş'e verir bâde-i dûşîne-i maʿnâ

4 Her ḥarf-i münîri olur eşʿâr-ı laṭîfiñ
Dürr-i dil-i ʿirfân güher-i sîne-i maʿnâ

5 Dest-i tutaḳ-ı endâzı ki taḥsîn Emîrî
Ḳalmışdı pes perdede âyîne-i maʿnâ

141

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa´ûlün

1 Sînemde ʿayân cevher-i âyine-i maʿnâ

Baḫş etdi Ḫudâ ḳalbime gencîne-i maʿnâ

2 Âgâh-ı meżâmîn olur erbâb-ı meʿâni
Âyînesidir maʿrifetiñ sîne-i maʿnâ

3 Bulsam ederim şiʿr-i ṣafâ-dârımı taḳdîm
Kimdir ʿacaba ʿârif-i bî-künye-i maʿnâ

4 ʿİrfân ile şeyḫu´ş-şuʿarâ olmaġa maḫṣûs
Herkes olamaz lâbis-i peşmîne-i maʿnâ

6 İḥsânı ile Ḫâlıḳımıñ şimdi Emîrî
Dünyâda benim ʿârif-i deyrîne-i maʿnâ

142

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Nedir bu ʿişveler ey vâḳıf-ı maʿnâ-yı istiġnâ
Nigâhıñdır bu gün üstâd-ı bî-pervâ-yı istiġnâ

59 b

2 O mihri andırır kim perde-pîrâyı seḥâb olmuş
Olunca cilve-i ḥüsnüñ niḳâb-ârâ-yı istiġnâ

3 Bu âb u tâb ile olmuş cemâl-i ʿişve-efrûzuñ
Melâḥat gülşeniñde ġonca-i raʿnâyı istiġnâ

4 Ḫarîm-i ʿiṣmete bir nâzenîn nâz-perversiñ
O müşkin perçemiñdir perde-i dîbâ-yı istiġnâ

5 O ṣaḥrâdır ki cân verdirdi biñ Ferhâd u Mecnûna
Teferrüc-gâhıdır cânânımıñ ṣaḥrâ-yı istiġnâ

6 Teselli ḥâṣıl eyler seyr ederken ḫaṭṭ-ı cânânı
Ḫaṭ-âverlerle ʿuşşâḳ iñletir ferdâ-yı istiġnâ

7 ʿAvâlim manẓar-ı ʿulvîsiniñ altında ḳalmışdır
ʿAcâyib mürtefiʿdir mevḳiʿ-i bâlâ-yı istiġnâ

8 Emîrî ṣubḥ-gâh-ı maḥşeri etmek gerek idrâk
Olanlar nâzir-i âyine-i ferdâ-yı istiġnâ

143

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Eder ʿâşıḳlara her ġamze bir îmâ-yı istiġnâ
Olur çeşm-i suḫen-gû-yı bütân gûyâ-yı istiġnâ

2 O nûr-ı vech-i zîbâdır o çeşm-i mest-i gûyâdır
Cihan-pîrâ-yı istiʿlâ suḫen-fermâ-yı istiġnâ

3 Bütün ol ġamze-i nâz-ı âferîn oldu ḥayrânı

Cihân-ʿişve ḫûbân şeref-efzâ-yı istiġnâ

4 Zaman fırṣat-ı ḥüsnüñde aʿzâr ile ʿuşşâḳı
Gelir bir gün edersiñ sende istiʿfâ-yı istiġnâ

5 Ederdi maẓhar-ı ṭaltîf eğer kim olmasa ʿâşıḳ
Nedendir böyle bilmem ʿâşıḳa icrâ-yı istiġnâ

6 Dilim gül-zârdır ammâ ki bî-naḳş-ı gül-i gülşen
Ḫayâlim ʿâlem-ârâ ʿanber-i sârâ-yı istiġnâ

7 Ayılsa çeşmi keyf-i şîve-i engûrdan yâriñ
Yine gitmez serinden neşve-i ṣaḥbâ-yı istiġnâ

8 Verir reng-i ḥayâda ḥüsnüne bir revnâḳ-ı dîger
Eğerçi çeşm-i şûḫı eyler istiḥyâ-yı istiġnâ

9 Emîrî tâ dil-i Cibrîli eyler maʿden-i sîmâb
O ḫûnî ġamzedir cellâd-ı bî-pervâ-yı istiġnâ

144

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Yetişdirdi henüz bir nusḫa-i kübrâ-yı istiġnâ
Cihân nâz u naḫvet-i ʿâlem-i bâlâ-yı istiġnâ

2 Yüzüñden kâkülüñ refʿ et görünsün mihr-i ruḫ-sârıñ

Ṣabâḥa vâṣıl olsun bu şeb-i yeldâ-yı istiġnâ

3 Neden müştâḳ-ı ʿaşḳı olduġuñ cânâna bildirdiñ
Ana ʿâşıḳ olanlar etmesin şekvâ-yı istiġnâ

4 Süzülsün ġamze-i nâzıñ tebessüm eylesin laʿliñ
Senindir şimdi rûḥum mevsim-i yektâ-yı istiġnâ

5 Gehî ġılmân u ḥûra gâhi mihr ü mâha beñzersiñ
Eder feyż-i cemâliñ nev-be-nev peydâ-yı istiġnâ

6 Döner taṣvîr-i bî-câna eğer nâz etmese ḫûbân
Anınçün ʿâşıḳânıñ eyler istidʿâ-yı istiġnâ

7 Ḫayâl-i şâʿire tevrîd eder nâdîde mażmunlar
Nigâh-ı çeşm-i mestiñde olan îmâ-yı istiġnâ

8 Seni ṣevdim deme zinhâr Emîrî bir dilâraya
Ṣatar ṣonra saña billah âl ile kâlâ-yı istiġnâ

60 a

145

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Vücûduñdur ḥabîbim dürr-i bî-hemtâ-yı istiġnâ
Yetişdirmez naẓîriñ bir daḫi deryâ-yı istiġnâ

2 Rüsûm-ı cilveye hep ʿişve-gerler senden öğrendi
Fünûn-ı ʿişvede ey ʿâlem-i maʿnâ-yı istiġnâ

3 Değildir ḥürr-i muṭlaḳ ʿâşıḳ-ı ḫûbân olan âdem
ʿAbeẟdir âşıḳ-ı şûrideye daʿvâ-yı istiġnâ

4 Oṭurmuşdu dükân-ı nâza şehr-i âbâd-ı naḫvetde
O tâcir-beççeyi gördüm ṣatâr kâla-yı istiġnâ

5 Olur her ṣafḥası bir levḥa-i ḫurşîde hem-pâye
Kitâb-ı ʿişveye vâżʿ eylese imżâ-yı istiġnâ

6 Saña dil bağlayan ʿâşıḳ bütün aʿlâ vü ednâya
Ṣatarsa çoḳ mudur eṭvâr-ı bî-pervâ-yı istiġnâ

7 Melâḥat mektebinde ḥürmet ü taʿẓîm eyle derler
Bütün ḫûbân saña üstâd-ı bî-pervâ-yı istiġnâ

8 Cefâ etme Emîrî ṣonra böyle inkisâr eyler
Nigâh-ı ḫ˘âb-ı nâzıñ görmesin rü´yâ-yı istiġnâ

146

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Cemâliñdir ḳarîn-i nusḫa-i kübra-yı istiġnâ
O bir nûr-ı İlâhîdir eder peydâ-yı istiġnâ

2 Ṣafâsı bezm-i nûr-a nûr-ı ʿaşḳıñ başḳadır başḳa

Ṣunarlar nûrdan billur ile ṣahbâ-yı istiġnâ

3 Ḫoşâ sulṭân-ı aʿẓam kim ʿayandır luṭf u ḳahrından
Yed-i beyżâ-yı ḳudret ejder-i Musa-yı istiġnâ

4 ʿAvâlim ser-be-ser ferman-ber-i ḫallâḳ-ı aʿẓamdır
Bulunmaz ẕerresinde cilve-i ḫodrâ-yı istiġnâ

5 Bülend ol rütbe ʿarş-ıʿaşḳ kim dûnunda ḳalmışdır
Revâḳ-ı nâz u naḫvet ḳubbe-i bâlâ-yı istiġnâ

6 Gülistân-ı hüviyet başḳa bir gül-zâr-ı ḳudretdir
Olur her bir gülü ḫurşîd-i bî-hemtâ-yı istiġnâ

7 Benim ʿiṣmet-şikâr-ı feyż olan ṭabʿ-ı bülendimdir
Aransa gûh-ı ḳâf-ı himmete ʿanḳâ-yı istiġnâ

8 Benim her şuʿle-i mażmûn-ı ʿale´l-ʿâl-i endîşem
Olur şâhâne bir tâc-ı cihân-pîrâ-yı istiġnâ

9 Görür ẕevḳ u ṣafâ-yı zümre-i iḳbâl u iclâli
Yine bilmem nedendir dildeki sevdâ-yı istiġnâ

10 Beni etmiş Emîrî bülbül-i müstaġni-i dünyâ
Gül-i gülşen-ṭırâz-ı Yes̱rib ü Baṭḥa-yı istiġnâ

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Kelâmımdır rumûz-ı ḥüccet-i kübrâ-yı istiġnâ
Meil-i vaḥ-yi muṭlaḳ zübde-i maʿnâ-yı istiġnâ

2 Buraḳ fikrimin bir câvidânı cilve-gâhıdır
Behişt-i ʿaşk içinde sâye-i ṭûbâ-yı istiġnâ

3 Benim cevval-i fikrimdir bu nîlî reng-i dünyâda
Müzeyyen âfitâb-ı ḳubbe-i ḥaḍrâ-yı istiġnâ

4 O mest-i ḥayret-i bezm-i elestim eylemem idrâk
Ne istiġnâ-yı müsteṡnâ ne müsteṡnâ-yı istiġnâ

5 Ḳadehler renk alır ḫum-ḫâne-i feyż-i ḥaḳîḳatden
O bezme selsebil-i ʿaşḳ olur ṣahbâ-yı istiġnâ

6 ʿAyandır sâḥa-i fikrimde dârü΄l-mülke istiʿdâd
Nümâyandır dilimde şevket-i kisrâ-yı istiġnâ

7 Dilim taḫt-ı müzeyyen-efser-i ehliyete bir şâh
Ḫayâlim ʿâlem-i ʿirfâna bir dârâ-yı istiġnâ

60 b

8 Emîrî Etmedim raġbet ḳabûl-ı tâc-ı iḳbâle
ʿAyân-ı menşûrum üzre nûrdan ṭuġrâ-yı istiġnâ

148

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 O rütbe oldu cânânım cihân-ârâ-yı istiġnâ
Görür vardıḳda hᵛâb-ı tâzede rü´yâ-yı istiġnâ

2 Temâşa eyleyydim tâ başından ṭırnaġa yâri
Bulaydım ḫânesinde kûşe-i tenhâ-yı istiġnâ

3 Alır âyât-ı ʿaşḳı levḥ-i maḥfûz-ı ḥaḳîḳatden
Dilimdir şimdi bir Cibrîl-i ʿarş-ârâ-yı istiġnâ

4 Olur menşûr-ı ḥüsn-i yârdan cân ẕevḳ ile meşbûʿ
Żiyâfet-gâh-ı dildir beyżâ-i ṭuġrâ-yı istiġnâ

5 Bütün aṣḥâb-ı ḥüsn ü ân-ı dünyâya ṣâla olsun
Eden varsa buyursun yâr ile daʿvâ-yı istiġnâ

6 Bu ʿâlemden değildir ḫalḳ olunmuş başḳa cevherden
Cihân-ı istiḳâmet ʿâlem-i aʿla-yı istiġnâ

7 Ḥaḳîḳat şehriniñ raġbet bulur pazâr-ı ʿaşḳında
Ḳumâş-ı ʿiffet-i dil ḳıymet-i kâlâ-yı istiġnâ

8 Emîrî ḥükmünüñ münḳâdıdır dünyâ ve mâ-fîhâ
O mâha muṭṭaliʿ olmuş Yes̱rib ü Baṭḥa-yı istiġnâ

149

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Serâ-yı nâz olur ol dil-bere me´vâ-yı istiġnâ
Serîr-i ıṣṭıfa üzre eder icrâ-yı istiġnâ

2 Neşâṭ-efrûz-ı ṭabʿım revnâḳ-ı mînâ-yı ʿaşḳımdır
Gül-i mühr-i süleymân-ı ṣafâ ṣahbâ-yı istiġnâ

3 Münevver ʿiyd-i şevḳım secde-gâh-ı iʿtiṣâbımdır
Şeb-i miʿrâc-ı ḳudret Mescid-i aḳsâ-yı istiġnâ

4 Münaḳḳaş beyt-i maʿmûr-ı diliñ ṭâḳ u revâḳında
Ḫurûf-ı ism-i aʿẓâm âyet-i kübrâ-yı istiġnâ

5 Tecelli heybetinden çâk olan gühsârı seyr etsin
Cemâlu´llâhı görmek isteyen Musa-yı istiġnâ

6 Görürken iḥtişam u râḥat ehl-i mümâşâtı
Nedendir bende böyle ʿazm-ı bî-pervâ-yı istiġnâ

7 Beni etmiş Emîrî bülbül-i müstaġni-i dünya
Gül-i gül-şenṭrâz-ı Yes̱rib ü Baṭḥa-yı istiġnâ

150

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Çıḳar mesîreye ol şûḫ-ı gülistân tenhâ

Ṭuluʿ eder nitekim mihr-i âsuman tenhâ

2 Olurdu kûşe-i dil reşk-i inbisâṭ-ı bahâr
Geleydi lâne-i vaṣla o murġ-ı cân tenhâ

3 Göñül ne luṭf u keremdir ki nezdine geliyor
Bu çeşm ü ʿârıż u ġabġabla ol civân tenhâ

4 Eden fiġân u sirişk u elmâle cemʿiyyet
Gidince kûy-ı dilârâya ʿâşıḳân tenhâ

5 Ḥicâb u ṣabrıñ olur ḫânumanı zelzele-nâk
Gelirse yanıma ol yâr-i mihribân tenhâ

6 Emîrî naḳş-ı fenadır bu ẓıll-i günâ-gûn
Gelir netîcede bir gün ḳalır cihân tenhâ

151

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Gelince ḫaṭṭı ḳalır yâr-i mihribân tenhâ
Olur naṣıl ki ḫazân vaḳti gül-sitân tenhâ

2 Hemen nümûn-ı semâ-yı feżâ-yı maḥşer olur
Giderse baġa eğer yâr-i dil-sitân tenhâ

3 Ṣafâlarında baña luṭfı inḥiṣâr etsin

Yanıñda ben edeyim dâima fiġân tenhâ

4 Ḥased ol ʿârife kim dehri seyr için bulmuş
Bu ʿâli ḳubbeniñ altında bir mekân tenhâ

5 Cihânı defʿ edebilsem ẓuhûr eder sâyem
Gelince nezdime ol şems ü ḥüsn ü ân tenhâ

6 Emîrî debdebe-i kâinâta meyl etme
Zaman gelir bıraḳır gerdiş-i ciḥân tenhâ

61 a

152

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Ḳoyar mı kûy-ı dilârâ-yı ʿâşıḳan tenhâ
İçinde gevher olursa ḳalır mı kân tenhâ

2 Yazıḳ değil mi o gûş u dehân u güftâra
Seniñle ṣoḥbet edermiş felân filân tenhâ

3 Göñül niçin duruyorsuñ şıḳışdır öp derâġûş et
Yanındadır o büt-i dil-sitân mekân tenhâ

4 Ne oldu güllerine nereye gitdi bülbüller
Niçin durur şu gülistân bu âşiyan tenhâ

5 Yeter şu güft ü şünîdi meḫâfil kes̱ret

Seniñle gel gezelim biz de bir zaman tenhâ

6 Emîrî yâr gidince bozuldu bezm-i ṣafâ
Giderse gül ḳalır elbette gül-sitân tenhâ

153

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Eder ibrâz-ı ṣunʿ-ı müsteʿân dünyâ ve mâ-fîhâ
Verir âs̱âr-ı ḳudretden nişân dünyâ ve mâ-fîhâ

2 Nedir bu vusʿati ṣaḥrâ-yı buʿd-ı muṭlaḳıñ yâ Rab
Ne ḳudretdir olur anda nihân dünyâ ve mâ-fîhâ

3 Nola görmezse Ḫaḳḳın bunca ṣunʿ u ḥikmetin münkir
Olur mu çeşm-i aʿmâya ʿayân dünyâ ve mâ-fîhâ

4 O dem ki dil-berinden maẓhar-ı tekdîr olur ʿâşıḳ
Hucûm eyler mekân u lâ mekân dünyâ ve mâ-fîhâ

5 Nedir bu gerdişiñ encâmı ḥâlâ olmadı ẓâhir
Olur bir semt-i mechûle revân dünyâ ve mâ-fîhâ

6 Emîrî fikr-i encâm eyleyince ḫâr olur çeşmime
Ne rütbe olsa ʿâli gül-sitân dünyâ ve mâ-fîhâ

154

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Ne ṣûretler eder seyr et ʿayân dünyâ ve mâ-fîhâ
Olur âyîne-i ḳudret-feşan dünyâ ve mâ-fîhâ

2 Baḳınca kâinâta söylerim farṭ-ı taḥayyürle
ʿAyan dünyâ ve mâ-fîhâ nihân dünyâ ve mâ-fîhâ

3 Nedir bu kibr-i bîcâ ḫalḳ-ı ʿâlemde gelir bir gün
Olur bir an içinde bî-nişan dünyâ ve mâ-fîhâ

4 S̱ebât eyler gelen cevlân-ı meydân-ı tevekkülde
Hücûm etse zemîn ü âsumân dünyâ ve mâ-fîhâ

5 Eder şems-i ʿadâlet kâinâtı aḫz-ı tesḫîr
Olur müsteġrak-ı nûr emân dünyâ ve mâ-fîhâ

6 Nedir bu gerdiş-i ekvân nedir bu zînet-i eflâk
Nedir bu mehr ü mâh-ı aḫterân dünyâ ve mâ-fîhâ

7 Emîrî nûr-ı ṭabʿım ḳaplasa ẕerrât-ı eşyâyı
Olur ḫurşîd ü sin pertev-feşan dünyâ ve mâ-fîhâ

61 b

155

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Gösterir âyine-i aḥvâl-i ḫilḳat intihâ
Böyledir ʿâlem bulur her ẕevḳ u miḥnet intihâ

2 Faṣl olunmaz mâsivâda müddeʿâ-yı ḥüsn ü ʿaşḳ
Bulmadan bu gerdiş-i dolâb-ı ʿibret intihâ

3 Ḳâḍı-ı dîvân-ı ʿaşḳıñ râżı olduḳ ḥükmüne
Buldu cânânımla daʿvâ-yı muḥabbet intihâ

4 İns ü hayvanda dehen ḫalḳ olduğu günden beri
Bulmamışdır kimsede derd-i maʿîşet intihâ

5 Ḳudret-i ḫallâḳ-ı bî-hemtanıñ olmaz ġâyeti
Mekteb-i ʿirfanda bulmaz dersi ḥikmet intihâ

6 Vâr iken kibr ü ḥased nefs ü ṭamaʿ bulmaz göñül
Zümre-i evlâd u âdemde ḫuṣûmet intihâ

7 Ey Emîrî cürm-i bî-pâyânına ancaḳ verir
Canib-i maḥbûb-ı Mevladan şefâʿat intihâ

156

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Bulmasın isterdim ol yârimle ṣoḥbet intihâ
Bitmedi ḥasret faḳat buldu ḥikâyet intihâ

2 Rû-nümâdır günde biñ sırr-ı bedîʿ-i müsteʿân

Sâḥa-i imkanda bulmaz nûr-ı ḳudret intihâ

3 Sû-i ḫulḳ erbâbı eyler ictinâb-ı iltifât
Ehl-i ḥaḳda bulmaz âs̱âr-ı ʿinâyet intihâ

4 Ol ḳadar lebrîz-i ḳudretdir kitâb-ı kâinât
Hiç bulmaz anda ki sırr-ı ḥaḳîḳat intihâ

5 Ben naṣıl bilmem saña ʿazm etsem ey mâh-ı baʿîd
Râh-ı ʿazmde bulur meydân-ı ṣıḥḥat intihâ

6 Bir değil sînemde yâre hangisin ʿarż eyleyem
Bitdi merhem bulmadı zaḫm-ı ḥamiyyet intiha

7 Baʿde zîn ḫâmûş olursamda Emîrî ġam değil
Buldu âs̱ârımla şân-ı şâʿiriyyet intiha

157

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Göñül nedir bu heva merd ü zenden eyle ḥayâ
Bu ʿaḳl u fikri veren ẕü´l-minenden eyle ḥayâ

2 Laṭîf gül gibi nerm ol bu bâġ-ı ʿâlemde
Ḳabâ-yı aṭlas-ı cismiñ dikenden eyle ḥayâ

3 Nedir bu bezm-i edebde şu jâj-ḫâ-ı elfâz

Tefekkür eyle kelâmıñ dehenden eyle ḥayâ

4 Yeter kelâmıñı ṣarf-ı reh-i mecâz etdiñ
Maḳâm-ı ṣıdḳını fikr et suḫandan eyle ḥayâ

5 Ḫudâ ʿaṭâlet için mi şu cismi ḫalḳ etdi
Seniñ maṭiyyen olan şu bedenden eyle ḥayâ

6 Bütün ʿibâdet ederler Ḫudâ´ya ey ġâfil
Baḳıb da bâġa hezâr u zaġandan eyle ḥayâ

7 Emîrî nusḫa-i kübra iken vücûd-ı beşer
Düşün şu ḥâliñi sen yine senden eyle ḥayâ

62 a

158

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa´ûlün

1 Ḫoşdur şeb-i mehtâbda cemʿiyyet-i deryâ
Vicdâna verir başḳa ṣafa ṣoḥbet-i deyâ

2 Ol âfet-i mehr ü şeb-i mehtâb-ı ṣafâda
Zevraḳçeye bindikçe olur âfet-i deryâ

3 Dünyâda yine ḳurtulamaz çîn-elemden
Bir dilde eğer olsa daḫi vüsʿat-ı deryâ

4 Her şey'e teraḳḳî getirir nûr-ı ʿadâlet
Mehtâb ile efzûn-ter olur zînet-i deryâ

5 Hengâm-ı muṣîbetde cihânın ṭadı ḳalmaz
Gün fırṭınalı olsa gider lez̠z̠et-i deryâ

6 Ẓâlim dem-i şûrişde eder ẓulmünü müzdâd
Müzdâd olur eyyam-ı şitâ zaḫmet-i deryâ

7 Her şey´in olur ġâyeti elbette Emîrî
Bir sâḥile peyveste olur ġâyet-i deryâ

159

Mef'ûlü Mefâ'îlü Fa´ûlün

1 Mihman-ı ġam intisâb-ı dünyâ
Olmuş sitem iktisâb-ı dünyâ

2 Bin yıl yaşasan cihânda göster
Bir muḳbil-i kâm-yâb-ı dünyâ[139]

[139] Şair divanında bu beyitten sonra yer alan beyitleri boş bırakarak son beyite geçmiştir.

…………………………….

3 Lâyıḳdır Emîrî olsa naẓmıñ

Mecmûʿuna intiḫâb-ı dünyâ

160

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Zamane râḥatında yoḳ beḳa işte budur dünyâ

Melâle münḳalibdir her ṣafa işte budur dünyâ

2 Meşiyyet pençesinde gûy-i imkân oldu ser-gerdân

Olur âdem zebûn-ı iʿtilâ işte budur dünyâ

3 Civanlıḳ vaḳtini fikr eyle ey pîr-i cihân-dîde

Nedir şu ḳâmetinde inḥinâ işte budur dünyâ

4 Olur dürr bi-nüzûl-i âşiyân şehbâz-ı pervâze

ʿAdûle munḳalibdir iʿtilâ işte budur dünyâ

5 Efâḍıldan ḥaḳiḳi resm-i dünyâyı ṣorarsañ der

Edip cellâd-ı şeklin rû-nüma işte işte budur dünyâ

6 Emîrî hep ḫayâl oldu o nûrâni taṣavvurlar

Ẓalâma munḳalibdir her żiyâ işte budur dünyâ

62 b

161

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Kimi olmuş esîr-i renc ü miḥnet böyledir dünyâ
Kimi bulmuş ṣafâ-yı genc ü niʿmet böyledir dünyâ

2 Ḳurulmuş bir ʿacib gerdiş-nümâ dolab-ı imkandır
Gelir tedrîc ile encâle növbet böyledir dünyâ

3 Şaşırmaz seyrini her şey´i merhûn etdi bir vaḳte
ʿAbeṡdir bizdeki taʿcîl ü ḥiddet böyledir dünyâ

4 Değil ḳâbil zamân-ı erbaʿîni nev-bahâr etmek
Nihandır cümle işde sırr-ı ḳudret böyledir dünyâ

5 Gül ü gül-zârı şem ü rü´yet ile ḫârı da ḫoş gör
Ḫaṭadır eyleme taʿrîż-i ḥikmet böyledir dünyâ

6 Havasında teġayyur âb u ḫâkinde televvün var
Olur elbet teḫâlüf üzre fıṭrat böyledir dünyâ

7 Gerek râḥat gerek miḥnet deminde dönme ḫizmetden
Geçer durmaz Emîrî ẕevḳ u râḥat böyledir dünyâ

162

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Nuḳûd-ı nefʿi bitmez maḫzen-i dîrînedir dünyâ
Tükenmez gevheri saʿy ehline gencînedir dünyâ

2 Olur âs̱âr-ı naḳş-ı lâ-mekâñ imkâneden ẓâhir
ʿAdem taṣvîrine gûyâ ki bir âyînedir dünyâ

3 Eğer manẓûr-ı dehr olmaḳsa maḳṣûduñ sebük-maġz ol
Edîbe kîne-verdir câhile bî-kînedir dünyâ

4 Olur keyfin ḫumârı işte böyle ṣoñradan ẓâhir
Bu gün mest-i ḫarâb-ı bâde-i dû-şînedir dünyâ

5 ʿUḳul eṣḥâbı ʿâcizdir Emîrî iş bu mebḥas̱de
Neden terkîb olunmuş mebde´i şimdi nedir dünyâ

163

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Şarabı keyf ile mest etmeden maḥrûm eder dünyâ
Bu bezmiñ z̠evḳini derk etmeden mehcûr eder dünyâ

2 Esîr-i ḥırṣ-ı gunâ-gûn olan bîçâre insanı
Zebûn-ı pençe-i efkâr-ı dûrâ dûr eder dünyâ

3 Saʿâdet cây u devlet âdeme luṭf-ı İlâhîdir
Niçin bilmem şu devletlileri maġrûr eder dünyâ

4 Değil iḳbâl-i ʿâlem kibre belki şükre şâyandır
Nihâyet ḫâk içinde âdemi mestûr eder dünyâ

5 Leîmâñ ġadr ile hem-cinsine mesrûr olur ammâ

Anı fehm eylemez kim kendini maʿzur eder dünyâ

6 Umûruñ ṣıdḳ ile Mevlâya tefvîż et de saʿy eyle
Ḫarab-âbâd-ı ḳasr-ı ḫâṭırıñ maʿmûr eder dünyâ

7 Ḫamiyyet-perverân-ı ümmete maġrûr olur âmâl
Ṣadâḳat ehliniñ ebṣârını pür-nûr eder dünyâ

8 Mis̱âl-i ẕerre ḫâk-i ġamda ḳalsan olma ye's-âlûd
Gelir bir gün ki reh-peymâ-yı deşt-i nûr eder dünyâ

9 Budur billah re´y-ı s̱âbitim yüz biñ tecârüble
Emîrî ḥüsn-i niyyet ehlini mesrûr eder dünyâ

164

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Nümâyân eyliyor naḳş-ı ʿaẓîm âyine-i dünyâ
Ḳomuşdur nâmeni ṣunʿ-ı ḥakîm âyine-i dünyâ

63 a

2 Baṣîret ehli şaşmaz ṣafvet-i yek-reng-i vaḥdetden
Eder biñ reng ẓâhir şu ʿaḳîm âyine-i dünyâ

3 Nuḳûşunda televvünle taġayyür ṣûret-ârâdır
Değildir ḥâiz şekl-i ḳadîm-i âyine-i dünyâ

4 Sükûn nâ-bud olur lâbid temâs̱îl-i ḥavâdis̱de
Değil ḥâl-i tezelzülden selîm-i âyine-i dünyâ

5 Bu fânûsı ẖayâliñ ẓıll-i zâildir teṣâviri
Gelir bir gün olur maḥv u ʿadem âyine-i dünyâ

6 Temâs̱îl-i ḥaḳâyıḳ perdeniñ altında pinhândır
Ḥaḳîḳatde değil vażʿ-ı saḳîm âyine-i dünyâ

7 Emîrî bir bina gelmez ḥuṣûle olmasa üstâd
Eder is̱pat üstâd-ı ʿalîm âyine-i dünyâ

165

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 ʿAdem üstünde olmuşdur muḳîm âyine-i dünyâ
Muʿallâ ṣanʿat-ı Rabb-i Ḥakîm âyine-i dünyâ

2 Zemîn ü âsumâna baḳ da fikr-i aʿẓamiyyet ḳıl
Verir insana ḥayret şu cism-i âyine-i dünyâ

3 Nedir yâ Rab bahâr-ı dil-keşin bu feyż-i te´s̱îri

Olur âyine-i bâġ-ı naᶜîm âyine-i dünyâ

4 Ṭaleb-kârân-ı ḥayret bâġı terk etmez bu mevsimde
Olur enmûzec-i naḳş u şemîm âyine-i dünyâ

5 Eğer ᶜaks etse bir mir´ata biñ ṣûret geçer durmaz
Anıñ ᶜaynıdır işte şu ᶜaẓîm âyine-i dünyâ

6 Bulur elbetde bir ḥal-i ḫitâmı çünkü ḥâdiṡdir
Fenâ-yâb olmadan olmaz selîm âyine-i dünyâ

7 Emîrî ᶜömr-i âdem biñ ḳaṣır olmuş bu dünyâda
Verir insana bir naḳş-ı elîm âyine-i dünyâ

166

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Bir büt-i bî-gâne meşreb isterim meşreb bu ya
Yaᶜni çâk-ı ceyb-i maṭlab isterim meşreb bu ya

2 ᶜÂdetimdir nezd-i cânânımda olmak girye-nâk
Rûz içinde seyr-i kevkeb isterim meşreb bu ya

3 Âyet-i ʿaşḳı ruẖ-ı pâkinden ezber etmeğe
Hem demim bir ṭıfl-ı mekteb isterim meşreb bu ya

4 İstemem câm-ı ḥelâli sunsa sâḳi-i felek
Sâġâr-ı feyżî lebâleb isterim meşreb bu ya

5 Nuḳl-i mey çeşm-i şeker pûşundan olsun telẖ-nâk
Öyle bir şuẖ-i şeker-leb isterim meşreb bu ya

6 Ol siyeh baẖtım nigûn etmem ṭalebden yârimi
Âfitâb-ı enveri şeb isterim meşreb bu ya

7 Gerçi vardır bâġ-ı dehriñ gûne gûne meyvesi
Ben civân-ı sîb-i ġabġab isterim meşreb bu ya

8 Ey Emîrî hem ḳadeḥ hem bâde hem yâr olmalı
Meclis-i ʿaşḳ-ı müretteb isterim meşreb bu ya

167

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Gerden-i cânânı billur isterim meşreb bu ya
Yaʿni bir âyîne-i nûr isterim meşreb bu ya

63 b

2 Pârelensin baḳsa mir´ata ġaḍabla ol peri
Dil-ber-i ẖodbîn ü maġrûr isterim meşreb bu ya

3 Rü´yet-i dîdârına gözler taḥammül etmesin
Âfitâb-ı maḥşer-i şûr isterim meşreb bu ya

4 Eşk-i çeşm-i ʿâşıḳandan jâle-pîra ġonça-veş
Yârimi ḫandân-ı mesrûr isterim meşreb bu ya

5 Bezm-i meyde meh-veşimle leb be leb nûş etmeye
Kâse-i lebrîz-i faġfûr isterim meşreb bu ya

6 ʿÂdetimdir rûz-ı vuṣlatda şeb-i hicrânı yâd
Nûr ile memzûc-ı deycûr isterim meşreb bu ya

7 Bend-i gîsûsında ol mest-i ġurûr-ı işveniñ
Şibli ü Zünnûn-ı Manṣûr isterim meşreb bu ya

8 Ketm-i ʿaşḳ etmek Emîrî olmamış ʿâdet baña
Yârimi ʿâlemde meşhûr isterim meşreb bu ya

168

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Mübtelâ-yı âşinâ yâr istemem meşreb bu ya
Ġonca-i maḳṣûdı pür-ḫâr istemem meşreb bu ya

2 Her ṣafa encâm bulur ḫâli ḳalır her rıṭl-ı mey
Bezm-i ʿişret câm-ı şer-şâr istemem meşreb bu ya

3 Çünkü maʿmûr olsa da durmaz yine vîrân olur
Ḫâṭırım dünyâda iʿmâr istemem meşreb bu ya

4 İsterim gûş etmeyem dünyâda bir ṣavṭ-ı ḥazîn
Bülbül-i giryânide zâr istemem meşreb bu ya

5 Ġam ṣanır aġyâr ile ẕevḳ etmeyi şeydâ göñül
Meclis-i cânanda aġyâr istemem meşreb bu ya

6 Güft-gû-yı ġamze ü ebrûyı göñlüm pek sever
Bezm-i dil-dârımda güftâr istemem meşreb bu ya

7 Bu Emîrî ʿâşıḳındır vaṣlıñ ister der mi hiç
Ṣâimim ammâ ki iftâr istemem meşreb bu ya

169

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Cebîniñ şeb-çerâġ-ı maʿden-i lâhûtidir gûyâ
Cemâliñ âfitâb-ı ʿalem-i nâsûtdur gûyâ

2 Bilinmez nisbet ü nevʿi Süleyman mührünüñ ammâ
Senin şâhâne laʿliñ ḫâtem-i yâḳutdur gûyâ

3 Raḳîb-i rû-siyehle mâcerâ-yı cenk ü pür ḫâşm

Yazılsa ḳıṣṣa-i Dâvud ile Câlutdur gûyâ

4 Raḳîbi yâr ṭard etdikde gördüm ol ḳadar me´yûs
Revâḳ-ı âsumandan dûr olan Mârûtdur gûyâ

5 Cihân ṣahrâsı olmuş kendine ol rütbe zindan kim
Çeh-i bâbıñda ser-gerdân duran Ḥârutdur gûyâ

6 Beyâż-ı ṣafḥa-i dilde ḫayâl-i zülf-i müşgünüñ
Yazılmış levḥ-i elmâsa ḫaṭṭı yâḳutdur gûyâ

7 Ne mümkün ittiḥâd-ı müsteḳîmiñ mürtekiblerle
Emîrî imtizâc-ı âteş ü bârutdur gûyâ

64 a

170

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

1 Raġbeti her dem baña yârin göze batmaz mı ya
Ḥasretinden zümre-i ḥussâdı çatlatmaz mı ya

2 Böyle istiġnâlar etdikce o zülf-i târ-mâr
ʿÂşıḳ-ı şeydâsını zincire baġlatmaz mı ya

3 Ayrı düşmem yardan gülşende bu ümîd ile
Dest-i luṭfiyle ʿaceb bir gül baña atmaz mı ya

4 Yâr ile gördükde bir ʿâşıḳ raḳîb-i müfsidi

Şeb-çerâġ-ı mihr elinde olsa fırlatmaz mı ya

5 Göñlümü etsem esir sûḳ- bender-gâh- ı ʿaşḳ

Bir mürüvvetli ʿaceb ol âfete ṣatmaz mı ya

6 ʿİṣmete maġrûr olup da olma dünyâdan emîn

Sîne-i mâderdeki maʿṣûmu aġlatmaz mı ya

7 Her emel bir gevher olsa ḥâl-i dehri derk eden

Dest-i raġbetden zemîn nefrete atmaz mı ya

8 Ey Emîrî böyle bî-perva ġazeller söylemek

H̱ar-mizâcân-ı ʿaḳîmu'ṭ-ṭabʿı patlatmaz mı ya

65 a

TAH̱MİSÂT

1

Taẖmis-i ġazel-i cedd-i faḳîr

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa´lün

I

Ḳalır mı nezd-i civânân-ı mihribân tenhâ

Bıraḳmaz anda olan ḥüsn-i dil-sitân tenhâ

Ḳalır çiçekleri ḳalmazsa gül-sitân tenhâ

Bir günce ḳaddin olur pîr-i nâtuvân tenhâ

Çıḳınca tîr ḳalır ẖâne-i kemân tenhâ

II

Gidip göñül yine gülzâra bî-keder olsa

Yanında rûḥı gibi yâr-iʿ işve-ker olsa
Şarâb u sâḳi vü aḥbâb u sîm ü zer olsa
Ne ẕevḳ ḥâṣıl olur âdeme eğer olsa
Naʿîm ü cennet-i firdevs-i câvidân tenhâ

III

Naṣıl servdir ṣafa kesb eder göñül
Yeşil varaḳlar içinde görünse göze gül
Demâ-dem etmese aġmaz-ı naġmeye bülbül
Ne gül olaydı ne bülbül ne elde saġar-ı mül
Yaḳardı âteşe gül-zârı bâġban tenhâ

IV

Göñül bu ʿâlem-i fânide ẕevḳ-yâb olmaz
Bir öyle gülşeni ister ki gülleri ṣolmaz
Hücûm-ı ye´s ü elemden bu yerde ḳurtulmaz
Ḫayâl-i yâr de gelse derûna per bulmaz
Binâ-yı dilden eṯer yoḳ serâ-yı cân tenhâ

V

Ḥayat bir ḳuşa benzer Emîrî sıḥhat uçar
Cenâb-ı ḥaḳ saña luṭf etdiği şu mühlet uçar
Teġâfül eyleme zîrâ zamân-ı fırṣat uçar
Bu âşiyandan Emîrî hümâ-yı devlet uçar
Miṯâl-i sâye ḳalır maġz-ı istiḫvân tenhâ

2

Birâderlerimiñ validesiniñ pederi bulunan merḥum Şeyḫ Muṣṭafa Ṣafiyed´din Efendi Ḥaẓretleriniñ bir ġazel-i muḥaḳḳaḳanelerin taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Kime tevfîki rehber eylemezse Ḥażret-i Mevla
Ḳalır kibr ü ġurur üzre olur nâbûd u nâ-peydâ
Mertebesine cihânda ḥâṣıl olmaz maḳṣad-ı aḳfâ
Biḥamdillah erişdi feyż-i ḥaḳdan mürşid-i dânâ
Mücellâ eyledi çeşm-i derûnı ḳıldı ḥaḳ iḥyâ

II

Laṭîf ü dil-keş olan baḳmayınca bağbân-ı gülşen
Mücellâ olmaz üstâd olmayınca cevher-i maʿden
Cenâb-ı Kibriyâ luṭf etdi bir üstâd-ı müstaġni
Ġubâr-ı mâsivâyı söyledi hep âyine-i dilden
Tecelli neşvesinden teşne-mend oldu dil-i şeydâ

65 b

III

Dil-i maġşûş daim taṣfiye lazımdır insana
Eğer yapmazsa böyle beñzer ol maʿnâda ḥayvâna
Naẓar etmez misin ṣâḥib-i vuḳûf-ı üstâd-ı ẕîşâna
Fenâ bezminde tʿalîm-i beḳâ etdi mürîdâne
Beḳâ mülkünde sulṭan eyledi anları ser-tâpâ

IV

Fenâ mülkünüñ her kim eylese vicdânını ṣâfi
Ḳomaz hem-cinsine dünyâda elden ʿadl u inṣâfı
Baña pend-i ḥayat-efzâsı oldu mürşidin kâfî
Gelip seyl-i fenâ ifnâ edip efʿâl u evṣâfı
Rehâ-yâb oldu ʿucb eyle riyâdan nefs-i terk-efzâ

V

Naẓar oldu tecelliyat-ı feyż-i Rabb-i ẕü´l-ʿizzet

Ẓuhûra geldi istiʿdâd-ı nûre´n-nûr-i maḥviyyet

Göñülde inḳılâb-ı vaḥdet etdi bilʿumum kes̱ret

Serâ-ser ʿâlem-i kes̱ret de buldu ʿâlem-i vaḥdet

Hüveydâ oldu sırrı men arefe şer ḳalmadı aṣla

VI

Göñülde zîr ü bâlâ cümle hem-reng ḥayât oldu

Naẓarda şeş-cihât-ı masivâ hep bî-cihât oldu

Biḥamdillah bu göñlüm vâṣıl-ı feyż-i necât oldu

Fenâfillah olup cümle ġarîḳ-i baḥr-i ẕât oldu

Vücûdunda es̱er ḳalmadı mahv oldu bütün dünyâ

VII

Emîr oldun Emîrî terk edince ḥubb-ı dünyâyı

Anınçün böyle tesẖîr eylediñ iḳlîm-i maʿnâyı

Naẓar-gâh eylediñ âyîne-i nûr-ı tecellâyı

Ṣafî vird-i zebân eyle demâ-dem şükr-i Mevlâyı

Ki vaṣl-ı yar ile buldu göñüller rütbe-i vâlâ

3

Şeyẖ-i miṣâr-ı ileyhiñ maẖdum-ı ʿâlîleri Meḥmed Fâiḳ

Efendinin ġazel-i âlilerinin taẖmisi

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

I

Niçin olmaz aġzından kelâm-ı muẖtaṣar peydâ

Eğer bir ḳâṣıd-ı irsâl eylesem olmaz ẖaber peydâ

Teṣâdüf etse yollarda eder reng-i keder peydâ

O mehde rû-be-rû olmaz mı âhımdan es̱er peydâ

Nice etmez nefsle ʿârız-ı mir´âtı dür peydâ

II

Gidince gülşen-i zîbâya ey cânân-ı gül-ḫande

Olur bir başḳa ḥâlet rû-nümâ âfâḳ- ı gülşende

Bu esrâr-ı ḫafi ey mehliḳa bilmem nedir sende

Olunca burc-ı çeşm ḥasret-i laʿ liñle giryende

Ḳılar mânendi ḳavs-i ḳuzaḥ rengîn kemer peydâ

III

Ṭarîḳ-i ʿ aşḳ-ı fânîdir ṭarîḳ-ı kâben ammâ

Reh-i ʿ azminde vardır bir ḥarem-gâh-ı güzîn ammâ

Görürsün anda gözler görmemiş bir nâzenin ammâ

O şûḫun ġamze u ebrûsu câ-yı dil-nişîn ammâ

Olur dâim o menzillerde her türlü ḫaṭar peydâ

66 a

IV

Ṭarîḳ-i ʿ aşḳa girmiş derd ile ṣolmuş ṣararmışdım

Beni menʿ eyleyen cemʿ iyyet-i aġyârı yarmışdım

Çerâġ-ıʿ aşḳı bir nûr-ı ḥaḳîḳatden uyarmışdım

Ḳadd-i bâlâ ………[140]şuʿ le-i diḳḳatle ṣarmışdım

Miyânı olmadı dîdemde kemter mû ḳadar peydâ

V

Seniñ naẓmın gibi yoḳ naẓm-ı bâḳî dehr-i fânide

Sen oldun şâʿ ir-i yektâ cihân-ı kâmurânîde

Naẓîriñ yoḳ Emîrî sâḫa-i kişver-i sitânîde

[140] Yazının müekkebi dağıldığından bu kelime okunamamıştır.

Ne ḥâcet Fâiḳâ daʿvâ bu gün mihr-i meʿânide
Olur nûr üzre ṭabʿımdan âs̱âr-ı hüner peydâ

4

Müşâr-i ileyh Meḥmed Fâiḳ Efendiniñ Diğer ġazeliniñ taḫmisi

Fâ'ilatün Fâ'illâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

ʿÂşıḳ-ı bî-çâreden bir infiʿâl olmuş saña
Ḥiddetiñ âs̱ârı bir gül-gûn-ı cemâl olmuş saña
Ḫûn-ı ʿaşıḳ ṣanki bir tîr-i ḥelâl olmuş saña
Cevre ıṣrârıñ nedir cânâ ne ḥâl olmuş saña
ʿArż-ı ḥâl etmek bu günlerde muḥâl olmuş saña

II

ʿÂşıḳın îcâb-ı fezʿ-i aḫteri geldi diye
Her ḥiṣâbıñ rü´yet etmek demleri geldi diye
Sâʿat-i vaḳt-i meserret âverî geldi diye
Câme-i ḫᵛâb-ı vaṣla biẕẕat ol peri geldi diye
Etme daʿvâ ey göñül ẓannım ḫayal olmuş saña

III

Ḫayli diḳḳat eyledim bu ʿâlem-i ġamsazda
Bir tefâvüt görmedim encâm ile âġâzde
Dil-berân pek muhmel olmuş raʿdını encâzede
Ey burûc-ı çeşm o ḫurşîd-i ṣabâḥat nâzda
İntiẓâr eyle şafaḳ-reng ol meh âl olmuş saña

IV

Olsa bâd-ı ṣaba ʿâşıḳ şemîm-i ḥüsnüñe
Uğramazdı sâḥa-i feyż ʿamîm-i ḥüsnüñe
Âferîn olsun o firdevs-i naʿîm hüsnüñe

Âsmandan mihr inip girmiş naʿîm-i ḥüsnüñe
Gûyiyâ avîze' tâ meh-i cemâl olmuş saña

V

Ḫâlıḳ-ı aʿẓam cenâb-ı kibriyâ-ı baḥr u ber
Ey Emîrî başḳa bir ḫaşmet saña vermiş meğer
Kimseye meyl eylemezken ol şeh-i ʿâli-güher
Müjde ey Fâiḳ nüvîd-i ġamzeden aldım ḫaber
Meyli varmış ol mehiñ meyl-i viṣal olmuş saña

66 b

5

Dayım ʿAbdülfettaḥ Fetḥi Efendi´nin bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Ne ol perçem gibi bir perçem-i ṭannâz olur peydâ
Ne de ġamzeñ gibi bir ġamze-i ġammâz olur peydâ
Saña beñzer ne de bir dil-ber-i mümtâz olur peydâ
Güzel nîm-i nigahıñdan hezârân nâz olur peydâ
Dil-i aḳsâm-ı ḫubanda bu eṭvâr az olur peydâ

II

Niçin ʿuşşaḳ-zâre çoḳ cefâ etmek diler ḫaṭṭıñ
Çıḳan her mû-yı maẓlum bir bela etmek diler ḫaṭṭıñ
Bu şeydâ göñlümü ḥasret-nümâ etmek diler ḫaṭṭın
Temennâ-yı viṣâlinden cüda etmek diler ḫaṭṭıñ
Ḫayâl-i dâm-ı zülfünden dile pervâz olur peydâ

III

Gerekdir dil-bere ʿuşşâḳa baʿżen ḫande' vü îmâ

Gehî luṭf u nevâzesin gehî istiġnâ-yı naḫvet-zâ

Eder bu cilvelerle ʿişveler ʿaşḳı devam-ârâ

Görünce ʿâşıḳı maʿşûḳa eder elbette istiġnâ

Bu bir muḥabbetdir tebâr u nâz olur peydâ

IV

Cihânda ḥâlet-i pinhân u peydâyı ʿabeṣ ṣanma

Saña ḫoş gelmeyen aḥval-i dünyâyı ʿabeṣ ṣanma

Vuḳûʿat-ı ʿacîb-i zîr u bâlâyı ʿabeṣ ṣanma

Dolansa murġ-ı dil kûy-ı dilârâyı ʿabeṣ ṣanma

Bulunsa bâġda ḳumru serinde yâz olur peydâ

V

Göñül yâriñ Emîrî nezd-i ẕâtına yanar ikṣîr

Zaman-ı iltifât-ı cem semâzen yanar iñler

Hemân ṣanma zaman-ı iltifâtında yanar iñler

Değil kim ney gibi Fethî ḥayâtında yanar iñler

Olursa ḫâk-i cisminden hezâr-âvâr olur peydâ

6

Diğer Dayım ʿAbdî Efendi'nin bir ġazeliniñ taḫmisi

Fâ'ilatün Fâ'illâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

Öyle me´yûsum cihân gûyâ cehennemdir baña

Her demim meşḫûn-ı ġam her rûz mâtemdir baña

Başḳa bir dünyâya ʿazm etmek muṣammemdir baña

Sâz u nâzı dehr-i dûnıñ bâdi-yi ġamdır baña

Gülmedi bir gün yüzüm her gün maḥzundur baña

II

Geçmişim dünyâdan artıḳ yâr-i gül-ru istemem

Ḳadd-i dil-cû çeşm-i câdu bir içim ṣu istemem

Çünki iḳbâl-i felek bir ḳatreden kemdir baña

…………………………………………………..

…………………………………………………..[141]

III

ʿÂşıḳ oldum öyle bir yâre kemâlim artırır

Dem-be-dem aġyâr ile cenk ü cidâlim artırır

Görmesem bir gün eğer vehm ü ḫayâlim artırır

Neş'e vermez sâḳiyâ ḥüzn ü melâlim artırır

Sensiz içsem bâde gûyâ zehrdir semdir baña

67 a

IV

Neylesin dil-dâde-i ḥüsnüñ olan âvâreler

Söyle olsun mu ġamıñla ʿâşıḳ-ı bî-çâreler

Oldular bu cünbişe ḥayrân bütün meh-pâreler

Luṭfı var olsun açar sînemde ʿaşḳın yâreler

Eylemez terkim ḫayâliñ yâr u hem-demdir baña

V

Kâmilin nezdinde birdir mezheb-i deyr-i gunişt

Böyledir bu nükteyi fehm eyle ey aġyâr-ı zişt

Meslek-i ʿâlem-i pesend merdum-i âli-sireşt

Eylerim bir dâne kendim için terk-i bihişt

Âdemim âdemiyet şarṭ-ı aʿẓamdır baña

---

[141] Divanda bu tahmis tamamlanmamıştır.

VI

Ḫastayım göñlüm şarâb-ı ḫamda etmez arzu

Ẕevḳ u râḥat ṣoḥbet-i merdimde etmez arzu

Seyr-i ḥurşîd ü meh-i ṭâremde etmez arzu

Devlet-i iḳbâlini göñlümde etmez arzu

Çarḫ-ı kec-rev doġru baḳsam ṣûret-i żımdır baña

VII

Biz ki olduḳ dâima ṣoḥbet-i renc ü eẕâ

Ey emîrî oldu yâr-i cânımız derd ü cefâ

Gelmese gelse yanımda müsâvîdir dil-rubâ

Cevr-i miʿşar-ı zamâna biz alışdıḳ ʿAbdiyâ

Bâde-yi râhet meğer cevr-i demâ demdir baña

7

Diyarbekirli Saʿid Paşa Ḫażretleriniñ bir ġazel-i ʿâlîleriniñ taḫmisi

Fâ'ilatün Fâ'illâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

Derdini fehm etmeyen dermâna olmaz âşinâ

Derdin dermânına Loḳman olmaz âşinâ

Bî-şuûrân nükte-i pinhâna olmaz âşinâ

Şaḫṣ-ı câhil revnâḳ-ı ʿirfâna olmaz âşinâ

Çeşmi nâ-bînâ olan elvâna olmaz âşinâ

II

Hangi adem olsa hem-fıṭrat nifâḳ u buġż ile

Kesb eder âlâyiş-i şirret nifâḳ u buġż ile

Pek ḫaṭādır eylemek ṣoḥbet nifâḳ u buġż ile

H̱âlisü'l ḳalb eylemez ülfet nifâḳ u buġż ile
H̱âr u ẖası ḳadîm-i ʿummâna olmaz âşinâ

III

Her kim ehl-i şer ile eylerse ülfetü'l-ʿiyâz
Kendine şerr ü fesâdı ṣanʿat eyler ittiẖâz
Ḥâline bir kimse etmez merḥamet bulmaz melâz
Himmeti ʿaynîn olan etmez himemle iltiẕâẕ
Olmayan geh ḥâlet-i merdâne olmaz âşinâ

IV

Ṭaʿn u teşnîʿ etmemek mümkün mü ehl-i şirrete
Göz göre yaġmâya sâlik baʿżı ṣâḥib-şirrete
Ḥırṣ ile maʿlûl olan bî-gâne ehliyete
İʿtirâż etmek cehâletdir umûr-ı devlete
Ḥâl-i ṣâḥib-ẖâneye bî-gâne olmaz âşinâ

67 b

V

Pâk ṭînetlerde ẓâhirdir bütün âs̱âr-ı feyż
Herkese olmaz ʿayân dîdâr-ı yümn âs̱âr-ı feyż
Pençe-i nâ-ehle girmez mihr-i ḳıymet-dâr-ı feyż
Ḳalb-i bed-ṭînetde olmaz müncelî envâr-ı feyż
Leyl-i muẓlim mihr-i nur-efşâna olmaz âşinâ

VI

Ṣaniʿ-i eşyâ Cenâb-ı Kibriyâ-yı bî-mis̱âl
Çün serâir ẓâhir etmiş keşfidir emr-i muḥâl
ʿÂrif ol beyhûdedir bunda cidâl-ı ḳîl ü ḳâl
Ḳâl ile tâʿrîf-i ḥâl etmez ḳabûl-i iḥtimâl
İçmeyen mey neş'e-i mestâne olmaz âşinâ

VII

Geldi cânân nezdime luṭfunda oldum müstefîd
Geçdi hicrân rûzesi ʿıyd eyledim ammâ ne ʿıyd
Ey Emîrî başḳadır herkesde maḳṣûd-ı ümîd
Her göñülde sîret-i ʿaşḳ iḫtilâf eyler Saʿîd
Güldeki ḫâṣiyyete pervâne olmaz âşinâ

8

Müşâr-i ileyhiñ diğer bir ġazeliniñ taḫmisi

Fâ'ilatün Fâ'illâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

Sen ki yâr u hem-dem oldun ey melek-sîret baña
Oldu gûyâ her ṭaraf bir gülşen-i cennet baña
Baʿde-zin tebrîke gelsiñ ʿizzet ü devlet baña
Tâ ezelden devletiñ bilsem nola niʿmet baña
Ḥaḳ taʿâlâ ẕevḳ-i ḥüsnüñ eylesiñ ḳısmet baña

II

Her ṭarafdan oldu ẓâhir leşker-i ʿavn ü meded
Saʿy ü himmet bî-nihâyet cehd ü ġayret lâ yuʿad
Ol ḳadar olmuş göñül reh-yâb-ı ḳayd-ı nîk ü bed
Gülşeni rûdan beni olsa eğer ey serv-i ḳad
Ḥâsıl olmaz ḫâk-i pâyiñ olduġum rifʿat baña

III

Böyle aḥvâl-i pür-âlâm-ı dünyâ çâre ne
Ẕevḳ ederken derd olur ʿâlemde peydâ çâre ne
Eylemezdim kimseye meyl ü müdârâ çâre ne
De ki bir şûḫa esîr olmazdım ammâ çâre ne
El amân söyletdi bir îmânı yoḳ âfet baña

IV

Neyledim bilmem ki ben ol dil-ber-i bed-bînime

Düşmüşüm bir nâr-ı hecre çâre yoḳ teskînime

Tesliyet bulmaz cihânda ḫâṭır-ı ġam-gînime

Yâr-i bî-mâr olmasam gelmez ser-i bâlînime

Çekme zaḫmet ey ṭabîb lâzım değil ṣıḥḥat baña

V

Olmuşum ne kimseye ʿabd ne bir şeyḫe mürîd

Gezer bu Emîrî ancaḳ ey yâr-ı vaḥîd

Sen de luṭf et eyleme ʿabd-i ḥaḳîriñ nâ- ümîd

Emriñi icrâda sulṭânım ḳuṣûr etmez Saʿîd

İftiḫârımdır fedâ-yı cân ise ḫizmet baña

9

Diyarbekirli Ḫadîce ʿİffet Ḫanımıñ bir ġazeliniñ taḫmisi

Fâ'ilatün Fâ'illâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

Dîde-i ḥaḳ-bîn ü ḳalb nüktedân lâzım saña

Diḳḳat-i ṣunʿ-ı zemîn ü âsumân lâzım saña

Kesb-i esrâr-ı nihân-ı kâmurân lâzım saña

ʿÂrif-i âgâh iseñ sırr-ı nihân lâzım saña

Varlıġı maḥv eyleyip terk-i cihân lâzım saña

68 a

II

Cân iken cânân iken sulṭân iken ser-bâz iken

Mazḥar-ı tekrîm iken müstaġraḳ-ı iʿzâz iken

Rûḫ-ı yek-reng-i ḥaḳîḳat ṭair-i mümtâz iken

Sen ʿadem-i ṣaḥralara bir güzel şeh-bâz iken

Şimdi hesti-yi dâmene düşdüñ fiġân lâzım saña

III

Ḳâbiliyyet sende var sırr-ı şuhûda ermeye

Bir cihân-ı bî-naẓîr u bî-ḳuyûda ermeğe

Bî-ḳıyâm (u) bî-rukûʿ (u) bî-ḳuʿûda ermeğe

Cümle benlikden geçip maḥv-ı vücûda ermeye

Ḫângâh-ı ʿaşḳda pîr-i muġân lâzım saña

IV

Bu cihâna gelmeden taḳvâyı bulmaḳdır ġarâz

Sırrını naḳş etmeden maʿnâyı bulmaḳdır ġarâz

Nükte-i mümtâz-ı müsteṡnâyı bulmaḳdır ġarâz

Râm-ı cisme düşmeden Mevlâyı bulmaḳdır ġarâz

Râz-ı ʿaşḳı baʿde-zin etmek ʿayân lâzım saña

V

Güft-gû-yı dil-rübâ ceng ü cidâl-ı mehliḳa

Cümlesi ṣûret-perestlikden ʿibâret ẓâhir

Hep ḥaḳîḳatdir Emîrî böyledir ʿaşḳ-ı Ḫudâ

Feyż-i istiʿdâd sende ẓâhir oldu ʿiffetâ

Her cihet şimden gerü dârü'l-emân lâzım saña

10

Şâʿire Müşâr-i ileyhâ Diyarbekirli Ḫadîce ʿİffet Ḫanımıñ diğer bir ġazeliniñ taḫmisi

Fâ'ilatün Fâ'illâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

Dest-i sâḳî-yi ecel ʿaşḳ etdi bir şerbet baña

Neşve-i te's̱îri oldu bâis̱-i ṣoḥbet baña

Sâḥa-i dilden açıldı perde-i vaḥdet baña

Remz ile fehm eyledim ʿaşḳıñ imiş ṭâʿat baña

Ẕevḳ kûyunı bıraḳdım el verir ʿuzlet baña

II

Âh bilse ehl-i ẓâhir ben neler gördüm neler

Nurdan fevvâreler yâḳutdan âyineler

Bir cihân-ı vaḥdet olmuşdur cihânda müstekarr

ʿİbret ü vaḥdet gözüyle ʿâleme ḳıldım naẓar

Şükr kim geldi ezel bezminde bu riḳḳat baña

III

Añladım ben âlemi bir ʿâlem-i taḳlîddir

Maḳṣad-ı muṭlaḳ ne İskender ne de Cemşiddir

ʿÂlem-i taḳlîd râh-ı ʿâlem-i câviddir

Ẕerreyim ḫâke berâber menzilim ḫurşiddir

Ehl-i diller himmetiyle geldi bu ʿuzlet baña

IV

Etmişim ʿâli-bahâ bir âsitâna ilticâ

Olmuşum bu ʿâlem-i imkanda ḫavf u recâ

Maḳsad-ı aḳṣa cihândan başḳa dünyâdır baña

Ġaflete ṣalma beni efsânelerle zâhidâ

Mâ u menden geçmişim gel eyleme teḳallüb baña

V

Ḥaḳḳı var dil diñlemezse zâhidiñ efsânesiñ

Neylesin bu ʿâlem-i vîrâneniñ kâşânesin

Ey Emîrî bulmuşum ʿaşḳ-ı Ḫudâ dür-dânesin

Maẓhar-ı sırr-ı ilâhi eyledim dil-ḫânesin

ʿĪffetâ rûz-ı ezelde ʿaşḳ imiş ḳısmet baña

68 b

11

Şâʿire-i Müşâr-i ileyhâ Ḫadîce ʿİffet Ḫanımıñ hemşîresi

Râḥile Sırrı Ḫanımın bir Gazeliniñ taḫmisi

Fâ'ilatün Fâ'illâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

Şâh-ı iḳlîm-i melâḥat dense şâyandır saña

Mâh-ı iḳlîm-i vefâ söylense erzândır saña

Dil-i giriftâr-ı ġammıñdır dîde ḥayrandır saña

Çekme dâmen ʿaşḳ ile dil kim ḫırâmandır saña

Cân fedâ eyler yolunda ʿabd-i nâlândır saña

II

Ḫizmetin uġrunda rûḥum çoḳ zaman çekdim emek

Hep eder taṣdîk-ı ṣıdḳ ḫizmetim ins ü melek

Ben çekersem de bu derd ü miḥneti çekmez felek

Bil derûnum ṣıdḳını cânâna lâzım söylemek

ʿÂrif-i billah isen ḥâlim nümâyandır saña

III

Nâzenînim dil ḥicâb eyler saña şekvâ için

Ḥâlimi bir kimseye ʿarż eylemem daʿvâ için

Gelmedim ben ʿâleme bir ferd ile ġavġa için

Dil-fikâr etmek ne lazım bî-vefâ dünyâ için

Ḥürmetim ṭut bir iki gün bunda mihmandâr saña

IV

Sînede mezdâd olur ol rütbe derd-i cân-sitân

Muḳtedir olmaz ânı tavṣîf ü taʿrîfe zebân

Etmedi bir gün beni dünyada kimse şâdumân

Mübtelâ-yı ḥasretim devriñde ey çarḫu'l-emân

Devri ʿâdet eylemişsiñ luṭf-ı bühtândır saña

V

Böyle cevr ü miḥneti efzûn u bî-ḥad eyleme

Ehl-i ʿirfân u fażîletden beni ʿad eyleme

Vechime ebvâb-ı ʿizz ü rifʿati sed eyleme

İlticâ etdim saña ġadr ile gel red eyleme

Sen şeh-i ʿafv u mürüvvetsiñ bu noḳṣandır saña

VI

Zaḫm-ı cismiñ iḥtiyâcı var Emîrî merheme

Olmadım ammâ muḳârin bir ṭabîb-i aʿleme

Çekmeden yoḳ başḳa çâre çünkü geldim ʿâleme

Ḳıl ṣafâ vü cevrine Sırrı taḥammül ġam yeme

Her cefâ kim gelse cânânıñdan mihmândır saña

12

Büyük ʿamucam Şaʿban Kamî Efendi merḥumuñ

bir ġazel-i ʿâlîleriniñ taḫmisi

Fâ'ilatün Fâ'illâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

Ey göñül bir yâr-ı cânla iktifâ lazım saña

Meslek-i ʿaşḳ-ı muḥabbetde vefâ lâzım saña

Böyle bir âyine-i pâke iʿtinâ lâzım saña

Neş'e-baḫşa-yı muḥabbet mehliḳa lâzım saña

ʿAşḳ u şevḳıñ tâzeler bir dil-rübâ lâzım saña

69 a

II

Baḳ nedir dil-dâr için ʿâşıḳda ʿâli arzu

Ḫûb ola maḥbûb maḥbûb ola âyîne-i rû
Etmeye dünyâda ancaḳ başḳa ʿâşıḳ cüst-i cû
Bezm-i aġyâra ola nârefte vü pâkîze ḫû
Görmemiş gözler naẓîriñ dil-rübâ lâzım saña

III

Dil-ber oldur vâlideyniñ olmaya kem-gerdesi
Nerm ola dil-cû ola ṭabʿ-ı ṣafâ âverdesi
Gitmeye vech-i münîriñden ḫacâlet perdesi
Ḥâlet-i ʿaşḳı bilir bezm-i ṣubḥıñ perverdesi
Sâḳi-i gül-çehre-i ḥâlet-fezâ lâzım saña

IV

Dil-ber-i raʿnâ demem dünyâda her bî-mûya ben
Çoḳ olur bî-rûḥ ṣûretlerde de meh şekl-i ḥüsn
Ey göñül ben eyleyem taʿrîf-i dil-ber diñle sen
Can-güdâz u naġme-pîrâ ṭûti-i sükker-dehen
Ṭâir-i rûḥa ġıdâ şîrîn ṣada lâzım saña

V

Bâġa reng ü bû gelir feyż-i seherden lâ-cerem
Âfitâb u âb eder per-verde-i luṭf u kerem
Gülleri bâd-ı ṣaba eyler küşâd dem be dem
Gül açılsa ʿandelîb-i gülşene ey ġonca fem
Sen gül-i nâzikterinsiñ ḫoş hava lâzım saña

VI

Eyledim aḥvâlini tedḳîḳ sırr-ı ḳudretiñ
Feyż-i istiʿdâdı lâzımdır Emirî fıṭratıñ
Kafi olmaz şiʿr için taḥṣîl-i ʿilm üḥikmetiñ
Peyrevî olmaḳ için nazm-ı müşîr-i ʿızzetiñ
Nükte-pîrâ bir ṭabîʿat Kâmiyâ lâzım saña

13

Diyarbekirli Saʿîd Paşanın bir ġazel-i ʿâlileriniñ taḫmisi

Fâ’ilatün Fâ’illâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

I

Çünkü âdemsin gezerim lâzım gelir taḳvâ baña
Nâ-becâdır ṭavr-ı bî-câ vażʿ-ı nâ-bercâ saña
İstemez her ferda ile dünyâ için ġavġa saña
Her fenâlıḳ kendi ḥâliñden olur peydâ saña
Doğruluḳdan dönme kim doğru ola dünyâ saña

II

Âdeme elzem deme olur dünyâda kesb-i maʿrifet
Muḳbul-ı dâreyn olur aṣḥâb-ı ʿilm ü merḥamet
Ḫâṭırıñdan gitmesin âlâm u ḥavl-i âḫiret
Sâye-âsa ṭopraġa düşsen gerekdir ʿâḳibet
Bâîs̱-i faḫr olsa da bu ḳâmet-i bâlâ sana

69 b

III

Kendiñi etme bu varlıḳ ʿâlemiñde mürde-ten
Gelmesin aḥvâline dünyada her merd ü zen
Dûr-bîn-i ʿârif ol olma sefîh ü dil-şiken
Sen öbür dünyâda bir ev yap seniñçün şimdiden
Ḳalmaz iş bu ʿâlem-i fânideki sükennâ saña

IV

Lâyıḳ olmaz meyl ü raġbet maṭlab-ı ednâ için
Ḥaẓẓ-ı nefs ü cân için âlâyiş-i bî-câ için
ʿÂrif ol terk eyle dünyâyı çalış ʿuḳba için

Bu teessüfler nedendir devlet-i dünyâ için

Yoḳ mu ey ġâfil ʿaceb endîşe-i ʿuḳba saña

V

Ola hanġi kâmiliñ ḳavli metîn re'yi sedîd

Nûr-ı ṭabʿından olur aḳvâm-ı dünyâ müstefîd

Ḫırṣ u aġrâż Emîrî eyle ḳalbiñden baʿîd

Kimseden ḳorḳma ṣaḳın Allah´dan ḳorḳ ey Saʿid

Sen Ḫudâ'dan ḫavf edince dost olur aʿdâ saña

14

Saʿid Paşa nıñ pederi Süleyman Naẓif Efendi'nin bir ġazeliniñ taḫmisi

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

I

Bir gün eylerse o cânân-ı naẓar-pâk saña

Şevḳ-ı ḥayret kesilir sîne-i ṣad-çâk baña

Bir şekilde görünür arż ile eflâk baña

Mesti-i laʿli verir ẕevḳ-ı mey-i tâk baña

ʿAşḳı etdirmedi bu ʿâlemi idrâk baña

II

Cilve-i ġamze-i fettânına ṭaḳat yoġiken

Fitne-i ḳadd-i ḫıramânına ṭaḳat yoġiken

Âteş-i firḳat sûzânına ṭaḳat yoġiken

Dil-i sem ẖurde-i hicrânına ṭaḳat yoġiken

Oldu âmîziş-i nuṭḳ-ı lebi tiryâḳ baña

III

Nice bilme o mehi ẖâneye mihmân etsem

Ṣoñra birlikde alıp ʿazm-i gülistân etsem

Nâmı ibḳa edecek ben daẖi bir şân etsem

Ẕevki yoḳ sâdece zevḳ-i çemen-sitân etsem

Yârsız gülşen olur mecmaʿ-ı ẖâşâk baña

IV

Kûy-i cânâneye dün gitdi bu memlûk-i ḳadîm

Nezdine ḥüsn-i ḳabul eyledi cânân-ı kerîm

Leb-i ḥürmetle dedim ey ṣanem-i şûẖ u besîm

Gel seniñle edelim ḥüsn ile ʿaşḳı taḳsim

Çeşm-i ẖun-rîz saña dîde-i nem-nâk baña

70 a

V

Nice bilmem edeyim yâri Emîrî taʿrîf

Hiç âtîyi düşünmez o mehiñ re´yi żaʿîf

Ḫaṭṭ gelip ḥüsnünü bilmez mi ki eyler tezyîf

Etsem ümmîd-i s̱ebâtı ser-i kûyunda Naẓîf

Kor mu ârâma maḥal ġamze-i çâlâk baña

15

Diyarbekirli Remzi Efendi merḥûmuñ bir ġazeliniñ taḫmisi

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

I

Renc-i âteş-nâkidir sînemdeki dâġlar baña

Baẖş eder bir derd-i diger ṣardığım bağlar baña

Elvedaʿ etdi Süreyya bildiğim ṣağlar baña

Şimdilik ey dil vaṭan oldu yine dağlar baña

Yâr için ben ağlarım ḥasretle yâr ağlar baña

II

Kimseye ʿarż etmdim mâhiyet-i endûhumu

Miḥnet-i derd-i derûnu şiddet-i endûhumu

ʿÂḳibet refʿ etdi cânân zahmet-i endûhumu

Mihr-i ḥüsnü rûşen etdi ẓulmet-i endûhumu

Baḳ ne ẖub oldu göñül şimdengeri çağlar baña

III

Kâm-yâb olsun o dil-ber raḥmı çoḳ meh-pâredir

Ḥalimi gördükde bildi ʿâşıḳ-ı âvâredir

ʿÂşıḳ-ı âvâredir dil-dâdedir bî-çâredir

Sîne kim ṣad-pâredir ʿaşḳ-ı evcinden yâredir

Kimse ṣarmaz yâremi dil-ber gelir bağlar baña

IV

Sevmişim ḥûri-liḳâ şâhâne bir cânâneyi

Luṭfı çoḳ iḥsânı çoḳ bir gözleri mestâneyi

Lazım oldu gülşen-i ʿişretde yaymaḳ lâneyi

İstemem dağlardaki bayḳuş gibi vîrâneyi

Meskenim olsa nola bülbül gibi bağlar baña

V

Ben demem esmer mi aḳ mı dil-ber-i zîbâ için

Bir göñül eğlencesi lâzım baña dünya için

Ey Emîrî söylemem dil-dâreden şekvâ için

Dil o Mecnundur gezer ṣaḥrâları Leyla için

Remziyâ esmer dilersem rast gelir ağlar baña

16

Muḳâbelecizâde Yusuf Raif Efendinin ġazeliniñ taḫmisi

Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilâtün Fâ´ilün

I

Derd ü miḥnetdir gelen cümle güzellerden baña
Çoḳ kerem geldi meğer bir mâh-peykerden baña
Ṭatlıdır her ṣunduğu mey şîr-i mâderden baña
Rû-şenâdır vech-i dil-ber mihr-i enverden baña
Ḫoş gelir reftâr-ı müsteṡnâsı ʿarʿardan baña

70 b

II

Ben seni ey şah-ı ḫûbân etmişim cem iʿtiḳâd
Neylerim ṣahbâyı sensiz eylerim semm iʿtiḳâd
Bende vardır baḳ naṣıl maḳbul u muḥkem iʿtiḳâd
Ḫâkiyâ pek etmişim iksîr-i aʿẓam iʿtiḳâd
Ẕerrece yoḳ ḳanda kibrît-i aḥmerden baña

III

Bir nefes ayrılmadı benden o yârin ḫasreti
Oldu aġyâra müyesser selsebîl-i ṣoḥbeti
Ḫasretin olmuşdur ateşden de muḥriḳ şiddeti
Tâ ezelden ḳaldı nâr-ı ʿaşḳa yanmaḳ ʿâdeti
Lânesi ateş olan murġ-ı semenderden baña

IV

Murġ-ı dil bir gün gelir dâm-ı belâdan ḳurtulur
Her ṭarafdan cûş eden emvâc-ı miḥnet eksilir
Ṣabr eder ʿârif olan her zaḥmete bî-ḳayd olur

Ġam ḫazânından ne bâkim var benim çünki gelir

Âb u tâb-ı feyż bir naḫl-i gül-i terden baña

V

Gâh olur ʿâşıḳları memnûn eder bâd-ı ṣabâ

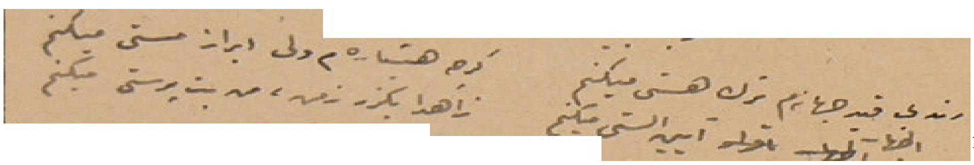
Luṭf eder yâr-ı dilârâdan ḫaber bâd-ı ṣabâ

Bâġ-ı kûy-ı yâre etdikçe güzer bâd-ı ṣabâ

Zülf-i yâri eylese taḥrîk eder bâd-ı ṣabâ

Ḫubdur biñ kerre bu meşk ü ʿanberden baña

VI

[142]

Erdi feyże Ḥażret-i Ḥaḳ ḥüsn-i dil-berden baña

VII

Devr eder dolâb-ı bî-ârâm-ı dünyâ dâʿimâ

Ey göñül ṣabret bulursuñ növbet-i ẕevḳ u ṣafâ

Ey Emîrî gelse ol vaḳt-i meserret iḥtivâ

Rû-be- rû ol yâr ile hem-bezm olursam Râifâ

Ḫoş gelir rûz-ı neşâṭ-ı ʿıyd-ı ekberden baña

71 a

71 b

İstiġna ġazelleriniñ taḫmîsâtı hurûf-ı hece tertibiyledir.

(Elif)

---

[142] Bu bendin ilk iki beyitinde Farsça ibareler fazla olduğundan bu beyitleri divandaki şekliyle buraya aktardık.

17

Diyarbekirli Ṭalib Efendizâde Edhem Efendinin ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Ḳuruldu meclis-i ḫûbân-ı rûḥ-efzâ-yı istiġnâ
Seni bekler civânân ṣafâ-peymâ-yı istiġnâ
Giyindik gerçi geleli bir dîbâ-yı istiġnâ
Vücûduñ ḳorḳarım ki incidir kemḫâ-yı istiġnâ
Verir zaḥmet saña ḫâr-ı gül-i kemḫâ-yı istiġnâ

II

Göñül ḫayli zamandır intisâb-ı bab-ı ʿaşḳ etdi
Çalışdı iktisâb-ı şîve-i âdâb-ı ʿaşḳ etdi
Bizi bir bî-vefâ maḥrûm-ı luṭf-ı âb-ı ʿaşḳ etdi
Cefâ-yı nâz u istiġnâları bî-tâb-ı ʿaşḳ etdi
Bu günden olmuşuz dil-teşne-i ferdâ-yı istiġnâ

III

Ṣabâḥat evcini ẓıll-ı hümâ-yı muḥteşem başdı
Saʿâdet burcunu envâr-ı mihr-i subḥ-dem başdı
Cihân-ı inbisâṭı incilâ-yı muḥarrem başdı
Bu gün on dördüne bedr-i Münîr-âsâ kâdem başdı
Bu gün geldi o yâre mevsim-i yektâ-yı istiġnâ

IV

Ḳoşan çoḳ menzil-i maḳsûda ammâ biñde bir yetmez
Hemen her arzu bağında her naḫl-ı ṣafâ bitmez
Göñül müstaġni oldu kûyuna cânânımıñ gitmez
O cânâne şefḳat u iḥsânını benden dirîġ etmez

Yine bilmem nedir bu serdeki sevdâ-yı istiġnâ

V

Mesâda meclisiñ envârı şemʿ-i şûle-verdendir

Ṣabaḥıñ âb u tâb-ı gülşeni feyż-i seherdendir

Emîrî ʿâlemiñ her zîneti bir başḳa yerdendir

Efendim hep seniñ baẖş etdiğiñ feyż-i naẓardandır

Yazar raʿnâ ġazeller Edhem şeydâ-yı istiġnâ

(Ḥa)

18

Ḳırımlı Ḥalim Giray H̱ânıñ taẖmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Bu gün gül-zâra geldi bir melek-sîmâ-yı istiġnâ

Elinde gül gibi bir sâġar-ı mînâ-yı istiġnâ

Yaḳışmış rûşen-i nâza kâle-i zîbâ-yı istiġnâ

Yaḳışmaz ġayrı ẖûban giysin kâlâ-yı istiġnâ

Ḳadd-i yâre biçilmiş câmedir dîbâ-yı istiġnâ

II

Seniñle oldum ey maḥbûb-ı zîbâ hem-dem ü maḥrem

Baña oldu bu dünyâda medâr-ı faẖr-ı dem bir dem

Ne ʿâli himmeti baḳ ey ṭarab-ı efrûz-ı bezm-i Cem

Meyân-ı meclise nuḳl olsa bûs-ı laʿliñ el ṣunmam

Beni mest eylemişdir sâḳiyâ ṣahbâ-yı istiġnâ

72 a

III

Ne oldu nükheti kâkül gibi bir ʿanberin mûyuñ

Dimâġa ḳalmamış te´s̱îr-i ḥükmü ol güzel bûyuñ

O hâ-yı hûyı nerde şimdi ol cemʿiyyet-i kûyuñ

Bahâr-ı nâzı geçmiş rengi ṣolsa ol sitem-ḫûyuñ

Değildir baʿde-zin gül-zâr-ı ḥüsni câ-yı istiġnâ

IV

O yâr-ı meh-liḳânıñ ḥasretinden oldu müstaġni

Ümîd-i raġbetinden ṣoḥbetinden oldu mustaġni

Ġamından miḥnetinden firḳatinden oldu mustaġnî

Dil-i şeydâ ḫayâl-i vuṣlatından oldu mustaġnî

Ol âfet etmesin şimden-geru ḫulyâ-ı istiġnâ

V

Nedendir ʿâşıḳâna iltifât etmekde imsâkin

Dolaşdım rûz-ı şeb etrâfını kûy-ı ḫaṭar-nâkiñ

Nolur bir kerre olsun görmedim luṭf-ı ġam-çâkiñ

Ezelden nâz u naḫvetle mürekkeb ʿunṣur-ı pâkiñ

Vücûdundan ʿibaretdir begim maʿnâ-yı istiġnâ

VI

Dedim ol dil-bere bu ḥüsn-ı berḳ-efşâna ʿaşḳ olsun

Seniñ derdin çeken ʿuşşâḳ-ı ser-gerdâna ʿaşḳ olsun

Ġamıñ ṣaḥrâlarında fışḳıran ṭûfâna ʿaşḳ olsun

Cihânda ol gedâ-yı bî-ser u bî-ṣâmâna ʿaşḳ olsun

Ki ʿayniñde değildir mesned-i ʿulyâ-yı istiġnâ

VII

Ciḥân-ı feyż içinde bir cihândır ʿâlem-i ʿuzlet

Füyûżât-ı Ḫudâ neşr eyler anda bû-yı ʿulviyyet

Nukre vü şân u dünyâda bulunmaz maʿnevi leẕẕet

Dayanmaz bâliş-i zer-târ câhe ḥażret-i neş’et

Odur var ise şimdi müttekâ pîrâ-yı istiġnâ

VIII

Olur sulṭân-ı taẖt-ı maʿnevi bî-tac u bî-leşker

Ḳalır dûnunda şân u şevket Cemşid ü İslender

Emîrî kesb eder bir salṭanat bî-zeyb ü bî-ziver

Verir şöhret Ḥalîmâ nâmımız dünyâya ser-tâ-ser

Ṭutunca ḳâf-ı dilde âşiyân ʿanḳâ-yı istiġnâ

(Ḫı)

19

Diyarbekirli Kâmi Efendizâde Ḫayâli Efendiniñ ġazeliniñ taẖmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Bu gün meclisde etmiş bir güzel daʿvâ-yı istiġnâ

Faḳat beyhûde etmiş böyle bir ġavġâ-yı istiġnâ

O ṭıfl-ı nâzenînîmdir bu gün yektâ-yı istiġnâ

Beşiktaşda o ṭıflı beslemiş lâlâ-yı istiġnâ

Nola günden güne olsa şâh-ı vâlâ-yı istiġnâ

72 b

II

Naṣıl nâdîde ẖilʿat ẕâtına maẖṣuṣ biçmişdir

Libâs-ı nâzı ẖilḳat ẕâtına maẖṣuṣ biçmişdir

Yed-i te'yid-i ḥikmet ẕâtına maẖṣuṣ biçmişdir

Ey ẖayyâṭ-ı ḳudret ẕâtına maẖṣuṣ biçmişdir

Yaḳışmış ḳâmet-i zîbâsına dîbâ-yı istiġnâ

III

Naẓar ḳıl zîr-i fesden mâh-ı peyker ʿarż edip ṭurra

Güzel bir şekl ile ol nâz-perver ʿarż edip ṭurra

Leṭâfetle ẓarâfetle o dil-ber ʿarż edip ṭurra

Feşan-âsâ cebîninden o dâvud ʿarż edip ṭurra

Berât-ı ḥüsne çekmiş ṣanki ṭuġrâ-yı istiġnâ

III

Taḥammül etse de ol ġamze-i ġâmmâzına ʿâşıḳ

Taḥammül etmese de ol cilve-i ṭannâzına ʿâşıḳ

Taḥammül etse de ol ḳâmet-i mümtâzına ʿâşıḳ

Taḥammül etse de tîr-i nigâh-ı nâzına ʿâşıḳ

Ḫamîde ebruvânında çekilmez bâ-yı istiġnâ

IV

O şûḫuñ çoḳ dolaşdım ʿâḳibet buldum ser-i kûyuñ

Düşüp mest-i ḫarâb oldum alınca nükhet-i bûyun

Taḥammül eylemez gördü göñül şemm etmeye bûyun

Sîm-i zülfün döküp pinhân edince ṣafḥa-i rûyun

Suveydâda taḳarrür eyledi sevdâ-yı istiġnâ

V

Niye ṣaldı belâya bir güzel bu ʿabd-i rencûrı

Beni yoḳ çâresi bir derdiñ etdi zâr u mecbûrı

Cihânda görmemişdim böyle dil-dâr-ı maġrûrı

Açılmaz ṣubḥa dek nâz uyḳusundan çeşm-i maḫmûrı

İçirmiş sâḳi naḫvet aña ṣahbâ-yı istiġnâ

VI

Ne âfetsiñ meded ey yâr-i mümtâz-ı bilâ-perver

Belâ ender belâsıñ âfet-i cânsıñ cefâ-güster

Eğer olmazsa da etdikleriñ âzâre tâb-âver

Ruḫ-ı âlıñda pîç-i ḫalḳa-i zülfüñ gören söyler

Yaḳışmaz nezd-i sünbülde gül-i zîbâ-yı istiġnâ

VII

Emîrî ʿâlemi şeydâ eden ol mevlevi şûẖu

Cihâna ḥükm-i bî-pervâ eden ol mevlevi şûẖu

Bütün ʿâşıḳları rüsvâ eden ol mevlevi şuẖu

H̱ayâlî ‘yi semaʿ-efzâ eden ol mevlevi şûẖu

Felekde zühre raḳṣ ile çalınca nâ-yı istiġnâ

(Ẕel)

20

Diyarbekirli Aḥmed Zekâi Efendiniñ ġazeliniñ taẖmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Tutar destinde cânân dâima mînâ-yı istiġnâ

Ṣunâr ʿuşşâk-ı cân-baẖşâsına ṣahbâ-yı istiġnâ

O mest-i ʿişvedir ârâyiş-i yektâ-yı istiġnâ

Müheyyâdır o yârimde nice eşyâ-yı istiġnâ

Ẕer-i nâz u nuḳûd-ı naẖvet ü kâlâ-yı istiġnâ

73 a

II

Olur lerzende-i aʿṣâb u ʿurûḳumda bütün aʿẓâ

Eder dehşet dil-i şeydâya ilḳâ gerdiş-i dünyâ

Olur gûyâ sipihr-i mürtefiʿ best ü zemîn bâlâ

O yâri gördüğümde mevc olur fikrimde biñ sevdâ

Olur peydâ naẓar-gâhımda bir deryâ-yı istiġnâ

III

Ḥużur-ı ʿâşıḳ-ı bî-çâre müşkildir bu dünyâda

Ḳadr-i ẖûbânı ʿuşşâḳa belâ etmişdir âmâde

Olur o çâh-ı ġamdan belki göñlüm şimdi âzâde

Beni dil-ẖaste-i naẖvet eden şûẖ-ı ṭabîb-zâde

Dükan-ı naza girmişdir ṣatar eczâ-yı istiġnâ

IV

Eğer cemʿ olsalar bir mevḳıʿa ḫûban-ı ḫoş-âvâz
Ederlerse hezârân ʿişvelerle naġmeye âġâz
Olur ol cây-ı raʿnâ mis̱li yoḳ bir gülşen-i mümtâz
Eder ḳalbi müferriḥ nükhet-i bâd-ı ṣabâ-yı nâz
Verir revnâḳ ʿuyûna cevher-i mînâ-yı istiġnâ

V

Cefâlardan ferâġat eylemez ḫûban-ı bî-hemtâ
Meğer kim cevr için ʿâşıḳlara ḫalḳ eylese Mevlâ
Emîrî bulmadım ben bir vefâlı dil-ber-i zîbâ
Ẕekâyî görmedim ben böyle nâz-ber-devâm aṣla
Bu gün bir nâza başlarsa sürer ferdâ-yı istiġnâ

(Ra)

21

Diyarbekir mektûb-i sâbıḳı Raif Efendiniñ
bir ġazeliniñ taḫmisi
Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

I

Giyer ol mah-peyker günde bir kâlâ-yı istiġnâ
Ne renk olsa tenâsüb kesb eder dîbâ-yı istiġnâ
Gerek dîbâ- yı istiġnâ gerek kemḫâ-yı istiġnâ
Bu gün giymişdi cânânım yeşil ḫarâ- yı istiġnâ
Hemân olmuşdu gûyâ ṭûṭi-i gûya- yı istiġnâ

II

Müşabihdir ṣeyâḥat vaḳti bir mir´at-ı zîbâya

Eder ẓâhir nuḳûş-ı ḥâl-i istiḳbâl-i dünyâ

Baḳınca böyle bir âyine-i feyż-i tecellâya

Değil kâfi güzellik ḥüsn-i re´y ister dilârâya

Odur dil-ber ki olsun ṣâḥib-ârâ-yı istiġnâ

III

Evet dil-ber odur ki eylesin ṭûtî gibi güftâr

Edip olsun ẓarîf olsun kibâr olsun merâhimkâr

Güzel inşâd-ı şiʿr etsin sözünde etmesin ıṣrâr

Bulunsun her kelâmında nice fikr-i baṣîret-kar

Görünsün her edasında nice maʿnâ-yı istiġnâ

73 b

IV

Yazıḳ bir başḳa ḥal bir esef kesb eyledi devrân

Ederler bî-hünerler iddʿâ-yı ḥikmet ü ʿirfân

Ḥaya etmez utanmaz böyle ebced bilmeyen nâdân

Verir bir başḳa leẕẕet cilvede üstâd olan ḫûbân

Ṣafa vermez ḳıvâma gelmeyen helvâ-yı istiġnâ

V

Emîrî bulmadıñ gitti saña bir maḥrem-i ʿârif

O cânan şefḳat etmez olsa da aḥvâline vâḳıf

Çocuḳdur germ ü serd-i rûzigârı olmayan kâşif

Uyar naḫvet naḫvet-âmûz-ı belâ-gûş eylemez Râif

Ederseñ her ne rütbe nâle-i şekvâ-yı istiġnâ

22

Diyarbekirli muḳâbelecizâde [143] Râif Efendiniñ ġazeliniñ taḫmisi

---

[143] Divanda " zâde" kelimesi iki defa yazılmıştır.Biz sadece birini aldık.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

O dem kim bedre döndü ḥıfẓ-ı nûr-efzâ-yı istiġnâ
Bütün ʿâşıḳlar oldu vâlih ü şeydâ-yı istiġnâ
Yazıḳlar geçdi ol devr-i ṣafâ-pîrâ-yı istiġnâ
ʿÂyân oldu ḫaṭṭ-ı dil-ber-i raʿnâ-yı istiġnâ
Suḳût etdi serîr-i ʿişveden dârâ-yı istiġnâ

II

Ne ruḥ-efzâdır ol yâriñ ser-i kûyundaki bâġı
Âḳar gûya ḥarîm-i gülşen-i cennetden ırmaġı
Göñülden çıḳmıyor çoḳ demdir ammâ zerdiniñ daġı
Yazıḳdır ḫod-nümâ ḳaldı mürûr etmekdedir çâġı
Mürebbi olsa yâre bir hüner-pîrâ-yı istiġnâ

III

Nedir ol dîde-i âhu nedir ol ġamze-i fettân
Nedir ol ḳâmet-i dil-cû nedir ol ʿârıż-ı raḫşân
Edersiñ ʿâşıḳ-ı müştâḳa gerçi luṭf ile iḥsân
Devâm-ı luṭfuña doymaz seniñ ey sâḳi müştâḳân
Peya-pey ṣunma ṣahbâyı bu demdir câ-yı istiġnâ

IV

Donatdı lâleler güller yine küh-sâr u ṣaḥrâyı
Yine mihr-i meserret ġarḳ-ı envâr etdi eşyâyı
Yine feyż-i bahârân cennete döndürdü dünyâyı
Yine bâd-ı ṣabâ depretdi giysû-yı dilârâyı
Yine neşr etdi bûy-ı ʿanber sarâ-yı istiġnâ

V

Emîrî ẕevḳ-i nâ-fercâme ʿömrünü eyleme ṣarf

Fenâ-yı ḥâline dünyâ-yı dûnuñ vâkıf ol vâḳıf

Cihândan neşve-i bûy-ı ḥaḳîḳat almıyor ʿârif

Neşâṭ-ı bâde-i şevḳa âvâre meyl eylemem Râif

Şifâ-baḫşâ-yı dildir şerbet-i zîbâ-yı istiġnâ

74 a

23

Diyerbekirli Ḫoca Re´fet Efendinin bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Aradım kendime bir dil-ber-i raʿnâ-yı istiġnâ

Teṣâduf eylemezdi öyle bir yektâ-yı istiġnâ

Bu defʿa ḥaṣıl oldu maḳṣad-ı aḳṣâ-yı istiġnâ

Açıldı dünkü gün bir revzen-i zîbâ-yı istiġnâ

Göründü bir peri-peyker şâh-ı vâlâ-yı istiġnâ

II

Bu gün göñlüm benim bir nâzenin dil-sitân buldu

Naṣıl bir nâzenîn gûyâ ki bir necm-i nihân buldu

Naṣıl necm-i nihân belki münevver bir cihân buldu

Gül ü bülbül ṣafâ-yı maḳdeminden tâze cân buldu

Bu gün gülzâra geldi şûḫ-ı ruḥ-efzâ-yı istiġnâ

III

O yâr-i bî-naẓîriñ ḥüsnü yektâ ʿırḳı ṭâhirdir

Ṣenâsında lisân-ı şâʿirân-ı bî-tâb u ḳâṣırdır

Mücessem bir delil-i ḳudret-i Ḫallâḳ-ı Ḳâdirdir

Ḫoşâ dil-dâr-ı bî-hemtâ ki dîdârında ẓâhirdir

Nüzul-ı Cibrîl ü âyet-i kübrâ-yı istiġnâ

IV

Ne ḳudretler nümâyandır o şûẖuñ ḥüsn-i ẕâtında

Ne cevherler nümâyandır cemâl-i dil-sitânında

Ne şâkirler ʿayandır şükkur-sitân-ı beyânında

Yaḳışmışdır revâbıt-ı ʿāşḳ u cânân meyânında

Bu şükr-ẖᵛâh-i istidʿâ o şükür-ẖâ-yı istiġnâ

V

Ticâret[144]-gâh-ı dünyâya Emîrî eyledim diḳkat

Hezârân ẖoş-edâ maḥbublarla eyledim ülfet

O esmer dil-beriñ nuṭḳ-ı şeker-bârındadır leẕẕet

Cihânıñ zîr ü bâlâsın tecessüs etdim ey Re´fet

ʿArab mülkünde her yerden füzun ẖurmâ-yı istiġnâ

24

Ḥışn-ı Manṣurlı Rifʿat babanın ġazeliniñ taẖmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Niçin bir buse vermez ruẖ-ı zîbâ-yı istiġnâ

Ḫalel bulmaz temâs-ı nerm ile kemḥâ-yı istiġnâ

Olur damġalanırsa muʿteber dîbâ-yı istiġnâ

Ṭutarken elde şuẖ-ı muḥtesib damġâ-yı istiġnâ

Naṣıl maḥbûb ile ʿarż etmesin kâlâ-yı istiġnâ

II

Nedir ol bûy-ı can-pîrâ o giysu-yı muṭalsamda

Nedir ol mevc-i ruḥ-efzâ o pîçâ pîç-i pür ẖamda

Mücessem nûra beñzer serv- ḳaddiñ fikr-i âdemde

---

[144] Bu kelime divanda " ticâreb-gâh" şeklinde yazılmıştır.

Bu reftâr ile çoḳ serv-i revân bâġ-ı ʿâlemde
Nola baş eğdirirse ḳâmet-i bâla-yı istiġnâ

74 b

III

Belâ-ender-belâdır cilvesi ol çeşm-i ġammâzıñ
Ḳażâ-ender-ḳażâdır ʿişvesi ol zülf-i ṭannâzıñ
Cefâ-ender-cefâdır ʿâdeti ol yâr-i mümtâzıñ
Çeker ʿuşşâḳı elbet cevr-i nâzın ol ser-efrâzıñ
Serîr-i mülk-i ḥüsne tâze başmış pây-ı istiġnâ

IV

Odur cân ḳaṣrınıñ ṣâḥib-serîri kim ola fâiḳ
Odur ʿaşḳ ehliniñ şems-i münîri kim ola fâiḳ
Odur cân mülkünüñ şâh-ı ḫabîri kim ola fâiḳ
Leṭâfet kişverinde yoḳ naẓîri ola fâiḳ
Ne rütbe eylese şâyestedir daʿvâ-yı istiġnâ

V

Münaḳḳaşdır rümûz-ı ḳudret-i Mevla cemâlinde
Ḫadeng-i cevri alsa deste vaḳt-i gûşmâlinde
Nice şeh-bâlar bî-ruḥ olur dest-i celâlinde
Kepâde nice biñ ṭâvus-diller zîr-i bâlinde
Görülmüş mü felekde böyle bir ʿanḳâ-yı istiġnâ

VI

Gidip kûy-ı civâna rü´yet et iclâl-iʿ ünvânın
Semaʿ et dâsitân-ı şâʿ irân-ı nükte-sencânın
O nûr-ı aʿ ẓamıñ derk et şükûh u şevket ü şânıñ
Ḳamer şekl-i şelâliñ seyr ederken bildi noḳṣânın
Ṭuluʿ etdikde ol şems cihân-ârâ-yı istiġnâ

VII

Verir şevḳ u şeṭâret dil-berâna şîve-i naẓmıñ
Medâr-ı faḫr olur her nev-civâna şîve-i naẓmıñ
Emîrî her ne cân oldu cihâna şîve-i naẓmıñ
Ṣafâ-baḫş-ı revandır ʿâşıḳana şîve-i naẓmıñ
ʿAyandır ʿârifâna Rifʿatâ maʿnâ-yı istiġnâ

25

İstanbullu Şeyḫu'l-ḥarem-i Ḥażret-i Nebevi Ziver Paşa merḥumuñ bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

ʿAyandır her mekân-ı fitnede îmâ-yı istiġnâ
Nihandır her kelâm-ı ʿişvede maʿnâ-yı istiġnâ
Büyütmüşdür o mâh-ı cilveyi lâlâ-yı istiġnâ
O mest-i nâz-ı ḳâmet-i bâlâ-yı istiġnâ
Niyâz-ı ʿişvede oldukça pâ-ber-câ-yı istiġnâ

II

Alınca bir nigah-ı vuṣlata ʿuşşâḳ-ı müştâḳı
Gümüş âyine ṣandım gerden-i raḫşan u berrâkı
Bütün mebhûtu ḥayrân eylediñ cilve-gâh-ı ʿuşşâḳı
Teġâfülden gözüñ maḫmûr-ı nâz olmuş yine sâḳi
Seni ser-mest-i naḫvet eylemiş ṣahbâ-yı istiġnâ

III

Hudânıñ başḳa başḳa luṭfu var her mevsim ü faṣla
Tecelli başḳa dünyâ aṣlı pâk ü bed aṣla
Baña kafi gelir daʿvâ-yı ʿaşḳı ḥükm ile faṣla
Yedimde ḥüccetimdir nusḫa-i ḫaṭ daʿvâ-yı vaṣla
Berât-ı ḥüsne zülfi çekse de ṭuġrâ-yı istiġnâ

75 a

IV

Ḥużûr-ı yâre ifrâṭ-ı teeddüble duḫûl eyle

Şeref-mend-i liḳâ ol kesb-i iclâl-i mes̱ûl eyle

Eğer maḫfi tereddüd var ise sende ʿudul eyle

Ẓuhûr-ı ḳabża ü basṭı bî-mahal ṣanma ḳabul eyle

Bulunmaz ʿârifan bezminde zâhid câ-yı istiġnâ

V

Ḳanâʿat eyler insanı cihanda vâṣıl-ı niʿmet

Ḳanâʿat-kâr olanlardır cihânda zînet-i ḫilḳat

Beḳâ yoḳ ẓıll-i zâildir bilirler devlet-i rifʿat

Bulurlar ḫırḳa pûşân faḳr ile ʿünvân-ı faḫr elbet

Giyinsinler cihâna nâr için dîbâ-yı istiġnâ

VI

Cihanda âh bilseydik neler çekdi bu bî-çâre

Erişdi nice biñ idbâr u baḫta baḫt u idbâra

Yetişmek ḳâbil olsa fırḳa-i ʿulyâ-yı aḫyâra

Fütûḥat-ı dili tebşîr ederdim cünd-i efkâra

Reh-i ẓâhirden eylerse güzer âlâ-yı istiġnâ

VII

Ne ʿâlîdir kitâb-ı Ḥażret-i Mollâ-yı Rûmîniñ

Kemâliñ âfitâbı Ḥażret-i Mollâ-yı Rûmîniñ

Emîrî ʿabd-i pây-i Ḥażret-i Mollâ-yı Rûmîniñ

Der-i devlet-nümâ-yı Ḥażret-i Mollâ-yı Rûmîniñ

Olur (Zîver) ḳanâʿat ehline me´vâ-yı istiġnâ

(Sin)

26

İstanbullu Ḥażreti Aġazâde Saʿid Efendi

Merḥumuñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Serâ-ser zümre-i ḫûbân-ı ḫoş-sîmâ-yı istiġnâ

Gerekdir mevḳıᶜ inde eylesin îfâ-yı istiġnâ

Neden eyler o cânân dâimâ icrâ-yı istiġnâ

Reh-i emniyye-i ᶜâşıḳ değilken câ-yı istiġnâ

Niçin bilmem bu yolda çekdiğinden bâ-yı istiġnâ

II

Bu istiġnâ-pesend-i ᶜaşḳ olan dil-dârı añdıḳça

O dil-cû ḳâmeti ol ṭurre-i ṭarârı añdıḳca

O çeşm-i fitne-sâzı cilve-i reftârı añdıḳça

Ne ḥikmet göz yaşım çaġlar aḳarken yâri añdıḳça

Yine her ḳaṭresinde mevc vurur deryâ-yı istiġnâ

III

Ḫayâlim ḥâlet-i reftâr u güftârı tevaġġulde

Ḫulâṣa hep ᶜurûḳum ol şeh-i nâzı teemmülde

Görünce yâri ammâ meşrebim ṭarz-ı teġâfülde

Neşaṭ-ârâ-yı nâzım dâmen-i ḳâf-ı tecâhülde

Nola bâlinim olsa şeh-per-i ᶜanḳa-yı istiġnâ

75 b

IV

Nedir ol çeşm u ebru yâ nedir ol gerden-i ġabġab

Serâpâ birbirinden ḫub u müsteṯnâ ᶜizâr u leb

Faḳat hiç görmedim dünyâda böyle ḥâl-i müstâġreb

Tükendi ṭâḳatim nâzıñ tükenmez ey felek-meşreb

Ṣabaḥ oldu daḫi etmezsin istiᶜfâ-yı istiġnâ

V

Derim gül vech-i yâre gül demekde bir günah yoḳsa
Ḳuṣûrum ʿafva maḳrûn et eğerçi şübeh yoḳsa
Emîrî ḳuṣûra sevḳ eder ḥâl-i veleh yoḳsa
Hemen sen etme istiġnâyı ey naḫvet-i nigeh kim yoḳsa
Saʿîd'iñ lafẓen istiġnâ-yı istiğnâ-yı istiġnâ

(Şın)

27

Ḳarslı Şâdi Efendi merḥumuñ bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Uzar vaḳt-i şitâ gelse şeb-i yeldâ-yı istiġnâ
Gelir cûş u ḫurûşa sînede sevdâ-yı istiġnâ
Ḥazer ḳıl ṣoñra sıçrar üstüne esmâ-yı istiġnâ
Çalındı tekye-i dilde rebâb u nâ-yı istiġnâ
Bütün dünyâyı ṭutdu ṣıyt-ı hû-yı hây-ı istiġnâ

II

Göñülde derd ü ġam ḥâṣıl olur aġyâr añıldıḳça
Gelir zîrâ bürûdet bezme baḥs̱-ı mâr añıldıkça
Olur bir başḳa lez̠z̠et ḳadd-i dil-dâr añıldıḳça
Dema-dem şekker-stân viṣâl-i yâr añıldıḳça
Ḳafesde nâle eyler bülbül gûyâ-yı istiġnâ

III

Eḥibbâ gelse tebrîk eylese ẕevḳ u ṣafa olsa
Muġannîler maḳâma başlasa şevḳ u nevâ olsa
Nola derd ü elem gitse meserret rû-nüma olsa
ʿAceb mi ser-be-ser âfâḳ u enfüs rû-şenâ olsa
Ṭuluʿ etdi sipihr-i dilde tâ bedr-i ây-ı istiġnâ

IV

Gedâ ḳalmaḳ değildir gelmeden maḳṣad bu dünyâya
Güzel bir gün geçirmekdir emel-i aʿlâ vü ednâya
Ḳanâʿatle olur ḥâṣıl tükenmez ʿâli sermâye
Nigâh-ı iltifat eyler mi ol dârat-ı dârâya
Olanlar ḥükümrân Ḫıṭṭa-i vâlâ-yı istiġnâ

V

Düşünmem şimdi renc ü miḥnet mâ-fevḳi ve-mâ-dûnı
Ne ḥâl-i cennet-i Ḳaysı ne idrâk-i Felâṭûnı
Ḳanâʿatla Emîrî olmuşum dehriñ Feridûnı
Tehî ʿarż etmesin beyhûde sâḳî câm-ı gülgûnı
Benim Ṣâdî ezel-i mest-i mey maʿnâ-yı istiġnâ

76 a

(Ṣad)

28

Diyarbekirli Güzel ʿAbdurraḥman Aġazâde

Aʿma Muḥammed Ṣabri Efendi merḥumuñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Bu gün gitmişdi baġa ol gül-i râʿnâ-yı istiġnâ
Göñül etdi hemen taʿḳîb naḳş-ı pây-ı istiġnâ
Göründü çeşmime bir ḥâlet-i uḫrâ-yı istiġnâ
Bu gün manẓurum oldu mecmaʿ-ı zîbâ-yı istiġnâ
Kimi raḳṣân kimi mestâne-i ṣahbâ-yı istiġnâ

II

Benim bir rind-i deryâ-dil ne lâzım ictinâb etmek
Teġâfül ẓâhir etmek giryeler ḳılmaḳ şeḥâb etmek
Gerekdir zümre-i ḫûbân içinde bir s̱evâb etmek
Göñül bir dil-ber-i nâdîde ister intiḫâb etmek
Geliñ ey nâzenînân-ı cihân-pîrâ-yı istiġnâ

III

Vuḳûʿa geldi dün bir daʿvet-i ʿuşşâḳ-ı şeydânıñ
Murâdı bir yere gelmedi maḥbûban-ı ẕîşânıñ
İcâbet ṣûret-i ʿazminde ẓâhirdi civânânıñ
Gelince bezmine ʿâşıḳlarıñ giymişdi ḫûbânıñ
Kimi dîbâ-yı istiġnâ kimi künḥâ-yı istiġnâ

IV

Cihân-ı behcete bir tuḥfe-i ẕîşân-ı ḳudretdir
Hezerân bârekallah aḥsen-i taḳvîm-i ḫilḳatdir
Bu terkîb-i ṣafâ-pîrâ güzellikde nihâyetdir
O yâriñ ʿunṣur-ı nazı leṭâfetden ʿibâretdir
ʿAyandır bilse sende nurdan iʿfâ-yı istiġnâ

V

Nola çâk eylesem ceyb-i sükûnu dâmen-i ṣabrı
Nola giryân peyderpeyle ḥayrân eylesem ebri
Emîrî her ne rütbe etseler iḳdâm ile cebri
Yine yârim gibi bir dürr-i yektâ çıḳmaz ey Ṣabrî
Gelirse bir yere dünyâda biñ deryâ-yı istiġnâ

29

Diyarbekre tâbiʿ Lice każası eşrafından Siverek Mutaṣarrıf-ı sâbıḳı ʿAbdülaziz Ṣabri Efendiniñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Naṣıl isterse öyle ḥükm eder dârâ-yı istiġnâ

Değil ḳânûna tâbiʿ şevket-i vâlâ-yı istiġnâ

Budur icâb-ı ḥal-i salṭanat-pîrâ-yı istiġnâ

Olunca ol melek-sîma serir-ârâ-yı istiġnâ

H̱iṭâb-ı len-terânîden verir fetvâ-yı istiġnâ

II

Baṣîret-bîn olup keşfet dehri miḳdâr-ı ʿaḳlıñca

Beyân eyle edîbâna suẖen miḳdâr-ı ʿaḳlıñca

Değildir ṣoḥbet-i her encümene miḳdâr-ı ʿaḳlıñca

Düşün nîk ü bedi vezn eyle sen miḳdâr-ı ʿaḳlıñca

Saña rehber olur yol gösterir şûrâ-yı istiġnâ

76 b

III

Feda etmiş gül-i zîbasına çoḳdanberi cân

Bahâr oldu elem-i eyyâmı geçdi ister iḥsân

Bitirmez yârine ʿarż eylemekle derd-i hicrân

Seḥer vaḳtinde diñle bülbülüñ gülşende efġân

Ne söyler baḳ çıḳıp minber-i ṭûbâ-yı istiġnâ

IV

Göñüldür keşf eder esrâr-ı gûnâ gûn-ı Mevlâyı

Göñüldür gösteren insana âs̱âr-ı muʿallâyı

Göñül âyînesi olmazsa görmez kimse dünyâyı

Göreydi gülşen-i dilde olan verd-i tecellâyı

Güle meyl eylemezdi bülbül-i şeydâ-yı istiġnâ

V

Olanlar ehl-i ṣûret Mantıku´ṭayra değil ḳâdir

Bu bir sırr-ı muṭalsamdır olur erbâbı pek nâdir

Süleyman-ı meʿâni olmalı bir şâʿir-i mâhir

Şeker-rîz olduğu nuṭḳ-ı ʿacîbinden olur ẓâhir

Bilir ehli ne söyler ṭûṭî-i gûyâ-yı istiġnâ

VI

Değil her dil-bere meyl eylemek şâyeste her merde

Viṣâle her güzel meyl eylemez kendin ṣalar derde

Olur dâm-ı muḥabbetden ġazâlân dildeki reh-gerde

Düşürse peşine ṣayyâd-ı bî-inṣâf çöllerde

Taḥassun-gâh olur âhûlara ṣaḥrâ-yı istiġnâ

VII

O yâriñ ʿaşḳı selb etmiş göñülden râḥat-ı ṣabrı

Emîrî naẓm için vicdâna aṣla eyleme cebri

Yine oldu ʿayan âfâḳ-ı dilde maʿrifet ebri

Şebâbet ʿâleminden müntaḳil bir neş'edir (Ṣabrî)

Nihâl-i ḫâme verdi biñ gül-i raʿnâ-yı istiġnâ

30

Diyarbekirli Küfrizâde Ṣabri Efendiniñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Berat-ı ḥüsne çekdi bir cîm-i ṭuġrâ-yı istiġnâ

Nümâyân oldu şimdi nusḫa-i kübrâ-yı istiġnâ

Bu ḥükme ḳâniʿ oldu hey'et-i aʿdâ-yı istiġnâ

Ederken nâzeninler câ-be-câ ġavġâ-yı istiġnâ

Benim cânânım aldı ḥücceti daʿvâ-yı istiġnâ

II

Nedir yâ Rab bu dil-berlerdeki eṭvâr-ı mestâne

O güftâr-ı ẓarîfâne o reftâr-ı necîbâne

Verir ḥayret o nâz u ʿişveler idrâk-i insâne

Gelince nâzeninler bezme hem dem olsa yârâne

Gelir üftâdeler cûşa olur şeydâ-yı istiġnâ

III

Ḥużûrunda ederdi ser-furu iḳbâl-i dünyânıñ

Fedâ eylerdi benden cevr ile âzârı devrânıñ

Verirdim kâinâta ṣanki mühr-i Süleymânıñ

Kelîm-i sâḥa-i ʿaşḳı olurdum ben o cânânıñ

Girerse ceyb-i âmâle yed-i beyżâ-yı istiġnâ

IV

Göñül vermektedir dil-berlere ehl-i edeb cümle

Feṣâd-ı sûziş-i dünyâya anlardır sebep cümle

Ne çâre anlarıñ ḥükmündedir ẕevḳ u ṭarab cümle

Olurlar ʿandelîbân gülsitanda beste-leb cümle

Olunca dil-rubâlar sû-be-sû gûyâ-yı istiġnâ

77 a

V

Emîrî naġme-efzâdır kelâm-ı ʿaşḳ ile Ṣabri

Seniñle hem-ḥâl-i iʿtiṣâm ʿaşḳ ile Ṣabri

Bu nuṭḳı etdi inşâd iltizâm ʿaşḳ ile Ṣabri

Bu şeb cûş u ḫurûşa geldi câm-ı ʿaşḳ ile Ṣabri

Hemen dönsün boşalsın ṣubḥa dek ṣahbâ-yı istiġnâ

31

Diyarbekirli Mürsel Ṣabri Efendinin bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Ẓuhur etdi çemende mevsim-i sermâye-i istiġnâ
Gelip vaḳt geçmiş dem-i germâ-yı istiġnâ
Çemenden eylemiş ʿavdet şeh-i vâlâ-yı istiġnâ
Ḳuṣûr etmiş serîr-i nâzenin dârâ-yı istiġnâ
Çeker fermân-ı ḥüsne perçemin ṭuġrâ-yı istiġnâ

II

Baña mey ṣun benim ḥâlim perîşân oldu ey sâḳî
Gece rü´yâda gördüm gerden-i siyeh ü berrâḳı
Ṣâḳın ṭaʿn etmeyiñ gördükçe ser-gerdân bu müştâḳı
Verir yaġmâya istiġnâ vü nârı ʿaḳl-ı ʿuşşâḳı
İki yüzden eder üftâde şekvâ-yı istiġnâ

III

Tebessüm etse gûyâ aġzıdır bir ġonca-i ḫandân
Ḫırâmân olsa gûyâ ḳaddidir bir serv-i nur-efşân
Ḳızıllar giyse başdan ṭırnaġa bir âteş-i sûzan
Kebûdî câme giydikçe o mehdir ẓan eder insan
Leṭâfet ebrine girdi meh-i yektâ-yı istiġnâ

IV

Göñül her gün temâşa eylemek ister o dil-dârı
Değil her gün görünmek ayda bir gün görmez ol yârı
Esîr-i ye´s ü ḥırmân etdi bu müştâḳ-ı nâçârı
Görünmez ḫâneden çıḳmaz ne yapsın ʿâşıḳ-ı zârı
Ele girmek ne mümkün dâmen-i zîbâ-yı istiġnâ

V

Baña vaḳtiyle ol mehru ne derd-i bî-emân açmış
Dilimde zaḫm-ı ebrûsiyle çoḳ zaḫm-ı nihân açmış

Göñül ʿazm eyle bâb-ı fırṣatı şimdi zaman açmış

Girişme ṣâḥsında nice tâcir dükkân açmış

Ararmış müşteri ṣatmaḳ için kâlâ- yı istiġnâ

VI

Ne seffâk ol ne fettak ol ne hüşşâk ol ne âfâk ol

Emîrî ʿabd-i memlûküñdür sulṭân-ı lelvâk ol

Ḥaḳîḳat râhını terk etme aṣla merd-i çâlâk ol

Çalış (Ṣabrî) ḥayât-ı câvidân bul ehl-i idrâk ol

Muḳîm-i dergeh-i pîr olsun artıḳ bây-ı istiġnâ

77 b

32

Diyarbekriñ Göl Cami-i şerifi mektebiniñ Muʿallim-i sıbyân Sıdḳı Efendi'nin bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Mekân oldu o yâre gülşen-i zîba-yı istiġnâ

Ḥużûrunda ḳuruldu meclis-i şûrâ -yı istiġnâ

Feżâ-yı gülşeni oldu maḥşer-i şekvâ-yı istiġnâ

Feminde nâle-rîz oldu gül-i raʿnâ-yı istiġnâ

Şaşırdı bülbül-i nâşâdını sevdâ--yı istiġnâ

II

Selâma muntaẓır her ṭarafdan ʿâşıḳ-ı nâ-çar

Kime bir iltifat etsem olur gûyâ şeh-i aḳtâr

Ṣadâ-yı bâreka'llah eder her sıratdan tekrâr

Ḫırâm etdikçe gülşende ẓarâfetle o gül-ruḫsâr

Ḫacîl eyler gül ü servi ḳad-i bâlâ-yı istiġnâ

III

Cihân ḫalḳı görüp vechi cemîliñ oldu mecbûrûñ

Değil mecbûr belki oldular meftûn u mesḥûruñ

Emir-i mülk-i ḥüsn olduñ gerek destinde menşûruñ

H̱aṭ-ı nevḫîz-i ruḫsârıñ yazar menşûr-ı destûrun

Çeker perçemleriñ ʿunvânına ṭuġrâ-yı istiġnâ

IV

O cânân bir gün olsun ṣormadı aṣla benim ḥâlim

Bekâm u kâm-yâb oldu bütün emṡâl ü aḳrânım

Perîşân oldu ḥâlim başladı idbâre iḳbâlim

Demâ-dem keşmekeşdir yâr u aġyâr ile aḥvâlim

Ḳopardıñ başıma ẓâlim hemân[145] ġavġa-yı istiġnâ

V

Bu gün meydân-ı ġamda durmayıp cevlân eder ferdim

Naṣıl ʿarż eyleyem taʿrîfe gelmez miḥnet ü derdim

Görüp raḥm eylemez ol nâz-perverdim ruḫ-ı zerdim

Açılmaz ġonce-veş ol şeh-levendim nâz-perverdim

Ḥicâb-ı âlûdedir ol dil-ber-i raʿnâ-yı istiġnâ

VI

Feżâ-yı renc ü miḥnetde o cânân oldu cevlanlar

Ne mümkündür kim olsun ʿâşıḳ-ı şeydâsı tâb-âver

Siyah-ı ʿişve-müştâḳân-ı nâlâna çeker ḫançer

Nigâh-ı ġamzesi üftâdegâne sell-i seyf eyler

Anıñçün ḳapladı ʿâşıḳları belvâ-yı istiġnâ

VII

Emîrî ʿâlem-i fânîde bir merd-i ḥazîn olduñ

Selâmet-gâh-ı vaḥdet iḫtiyâr etdiñ metîn olduñ

Ṣaḳın sen kendiñi nâ-kâm ṣanma kâm-yâb olduñ

---

[145] Bu kelime meyan şeklinde de okuna bilir, ancak “ hemân” kelimesi anlama daha uygun düştüğünden biz bu şekilde okuduk.

Çekildiñ inzivâya Ṣadîḳâ ʿuzlet-nişîn olduñ
Yine kûḥlarda oldu ḳafda ʿanḳa-yı istiġnâ

(ʿAyn)

33

Birâderim Aḥmed ʿÂkif Efendi'niñ bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Gece ʿazm eyleyip etseñ ʿaceb şekvâ-yı istiġnâ
Deseñ ey melek nâz u ʿişvede dârâ-yı istiġnâ
Meded iḥḳāk-ı ḥaḳ et ey kerem-fermâ-yı istiġnâ
Ẓuhûr etdi yine bir şuḫ nev-peydâ-yı istiġnâ
Eder ʿâşıḳları biñ nâz ile şeydâ-yı istiġnâ

78 a

II

Bu gün vardım ḫarâbata ne görsem çehreler ṣolmuş
Tehî ḳalmış ḳadehler sâḳiyân perçemlerin yolmuş
Ḥarîmistânı sâḥa-i maḥşer gibi dolmuş
Bütün üftâdeler ʿaṭşân-ı istiġnâ vü nâz olmuş
Bu günlerde ḳapanmış ġâlibâ mecrâ-yı istiġnâ

III

Nedir nâz u edâsı yâ Rab ol serv-ı ḫırâmânıñ
Nedir nûr-ı ṣafâ-baḫşâsı ol şemʿ-i şebistânıñ
Doyulmaz ẕevḳ-i istiġnâsına gerçi o cânânıñ
Bu istiġnâsı ammâ ḳorḳarım ʿâdet olur ânıñ
Nolurdu etmeseydi ol ḳadar icrâ-yı istiġnâ

IV

Eder her ḳatresi biñ ʿâşıḳ-ı bergeşteyi ser-ẖûş

Eder her cürʿ ası biñ ʿâşıḳ-ı dîvâneyi medhûş

Eder her neşvesi biñ ʿâşḳ-ı âvâreyi dil-ẖûş

Eder her şemnesi biñ ʿâşıḳ-ı bî-çâreyi bî-ẖûş

Ne eczâdan mürekkepdir ʿaceb eczâ-yı istiġnâ

V

Emîrî olmadım gittdi bu ʿâşḳın sırrına vâḳıf

Ne ʿaşḳın şerrine vâkıf ne ḥüsnün künhünü kâşif

Niçin bir dil-ber-i nâzik-edâ ey mürşid-i ʿârif

Gider yaġmaya hep ṣabr u şekîb-i ʿâşıḳ ey ʿÂkif

Eğer bir kerre etse ʿâşıḳa îma-yı istiġnâ

34

Dayım ʿAbdülkerim ʿAbdi Efendi'nin ġazeliniñ taẖmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Bu gün seyrângeh olmuş yârime ṣaḥrâ-yı istiġnâ

Giyinmiş ḳâmet-i mevzûna kâlâ-yı istiġnâ

Yaḳışmışdır çiçekli kâle-i zibâ-yı istiġnâ

Ḫırâm-ı nâza geldi ol ḳadd-i bâlâ-yı istiġnâ

Baş eğdi ẖacletinden pâyına ṭûbâ-yı istiġnâ

II

2 Efendim dil-pesendim ser-bülendim mülket-i ḥüsne

Ciḥan-bânım ḳamer-şânım efendim mülket-i ḥüsne

Ḥabîb-i ercümendim şeh-levendim mülket-i ḥüsne

O şuḫ-ı şeh-levendim dil-pesendim mülket-i ḥüsne
Nezâketle ulaşmış tâze başmış pây-ı istiġnâ

III

Nedir yâ Rab bu ḥüsn ü ân o cânân-ı reşîdimde
Efendimde o ḫurşîd-i cihân-tâb-ı ferîdimde
Nümâyândır Ḫudânıñ luṭfu ṭıfl-ı nâ-resîdemde
Henüz bir ġonce-i neşküftedir bâġ-ı ümîdimde
Hele seyr et açılsın ol gül-i raʿnâ-yı istiġnâ

78 b

IV

Ne mümkün lâyıḳ-ı vażʿı ol cânân-i ẕîşânıñ
O cân-ı ʿâşıḳânıñ ol güzel ṣûretli cânânıñ
Devâm eylerse böyle vaḥşet-i nâzı o fettânıñ
Görünce vaḥşetinden nâzını ol âfet-i cânıñ
Nola pervâne ederse ḳâfdan ʿanḳâ-yı istiġnâ

V

5 Bülendim dön o yâriñ âsitân-ı dil-sitânında
Nice ʿâşıḳ şehîd olmuş Emîrî âsitânında
Nedir bu şiddet-i te's̱îr-i ḳahr ḳahramânında
Ḫûnun ġamzesiñ ḳurmuş kemân-ı ebruvânında
Çekilmez (ʿAbdiya) müşkil belâdır yâ-yı istiġnâ

35

İstanbullu ʿİrfan Paşa Merḥumuñ bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Gelir cûş u ḫurûşa enfüs-i eşyâ-yı istiġnâ
Ne mihr ü meh ḳalır ne zühre-i zehrâ-yı istiġnâ

Ne murġ-ı ḳażâ peymâ ne de cevzâ-yı istiġnâ

Olunca o şeker-ḫandem suḫen-fermâ -yı istiġnâ

Ḳalır mebhût u ḥayrân ṭûṭi-i gûyâ-yı istiġnâ

II

Nedir bu vaḥşet-i naz u edâ ol çeşm-i câdûdan

Cihanda görmedim bir böyle vaḥşet hiçbir âhûdan

Neler çekdim o cânânımdan ol yâr-i fitne-cûdan

Mürâʿat nevâziş şöyle dursun ol sitem-ḫûdan

Olaydı göz ucuyla bari bir îmâ-yı istiġnâ

III

Oṭurmuş taḫt-ı iclâl u melâḥat üzre bir şehder

Yâḫud âfâḳa nâz u ʿ işvede nâdîde bir mehdir

Bu ḥâle fikr-i ḥayyāt-ıhüner ḥayrân u vâlihdir

Ne o rütbe olsa kâlâ-yı niyâz-efzûn kütehdir

O rütbe mürtefi´dir ḳâmet-i bâlâ-yı istiġnâ

IV

Durur câm-ı şarâb-ı cilve her bir laḥẓa destinde

Maḳâmıñ mürtefiʿdir dil-berân-ı ʿ işve-pestiñde

Değildir ʿ ârıżı bir şey mizâc-ı ʿ işve-pestiñde

Bu ḥâlet neşve-i bezm-i ezeldir çeşm-i mestiñde

Nigâhıñdır ḫumâr-ı âlûde-i ṣahbâ-yı istiġnâ

V

Saña meftûn u müştâḳ olduġum[146] ḫalḳa ʿ ayân oldu

Bütün meh-pâreler reşk eyledi bir dâstân oldu

Vefâsız olduġunçün âh ḥâlim pek yamân (oldu)

Hevâ-yı vâṣl ile cûlar gibi eşkim revân oldu

---

[146] “ Olduğum” kelimesi divanda yer alan bu beyitte iki defa yazılmıştır. Biz sadece bir tanesini aldık.

Yine meyl etmediñ ey serv-i sertâpâ-yı istiġnâ

VI

Beni sen mübtelâ etdiñ hezârân âh-ı feryâda

Benim âhımdan olduñ ḥeyf sen de ḥüzne üftâde

Ne var bir kerre olsun bizde ẕevḳ etsek bu dünyâda

Şu bezm-i dil-küşâde neyle meyle muṭrib-âmâde

Ele peymâne al sâḳi değildir câ-yı istiġnâ

79 a

VII

Emîrî ʿâlemiñ her kûşesinde söylenir nâmıñ

Zaman-ı evvelinden ḫayli aʿlâ oldu encâmıñ

Senin münḳâdıñ oldu ʿâḳibet yâr-ı dil-ârâmıñ

Zehî âs̱âr-ı ḳadrindir ki ʿİrfân ol gül-endâmıñ

Gehî güftâr u geh reftârıdır mecrâ-yı istiġnâ

36

Diyarbekirli ʿAbdurraḥman ʿİzzet Efendi'niñ bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

O cânân etmemek isterse de icrâ-yı istiġnâ

Nigâh-ı mesti eyler ʿâlem-i-ifşâ-yı istiġnâ

Faḳat etmişdir bâde-i mînâ-yı istiġnâ

Değildir mübtelâ-yı neşve-i ṣahbâ-yı istiġnâ

Tutar destinde yâr-ı dil-pesendim câ-yı istiġnâ

II

Bu gün gül-zâr-ı istiġnâda bir sûr-ı saʿâdet var

O şuḫ-ı nûr-ḳâmet-i ʿazm-i bâġ etmiş şeṭâret var

Şitâb-ı ʿazme herkesde anıñçün böyle raġbet var

O yârin her ẓuhûr-ı ʿişvesinde başḳa lez̲z̲et var

Verir hep gûne gûne meyveler ṭûbâ-yı istiġnâ

III

Ḥaḳiḳi ḥüsn ü ʿaşḳ esrârına dil ġayr-ı vâkıftır

Görürsen yek-naẓarda hem muḫâlif hem murâdifdir

Şu ʿâşıḳ kim bunu idrâk eder bir merd-i ʿârifdir

Güzellerden şikâyet mez̲heb-i ʿaşḳa muḫâlifdir

Anıñçün eylemez ʿârif olan şekvâ-yı istiġnâ

IV

Baña ol rütbe cevr etdiñ taʿrîfe mecâl olmaz

Ne mümkündür ânıñ taʿrîfi ibrâz-ı mes̲el olmaz

Beni maḥv etdin ey ẓâlim saña ḳânım helâl olmaz

Benim żaʿfım gibi ʿâlemde bir żaʿf-ı muḥâl olmaz

Göñül etmez taḫammül eyleseñ îma-yı istiġnâ

V

Ben etdikçe ricâ-yı ʿâṭıfet sen eylediñ ḥiddet

Ben etdikçe niyâz-ı merḥamet sen eylediñ şiddet

Emîrî pek naḥîf oldu seniñ derdiñle ey ʿâfet

Ararsa ġam beñi bulmaz żaʿîfim öyle (ki) ʿİzzet

Naṣıl ben olmayam dünyâda bî-pervâ-yı istiġnâ,

37

Diyarbekir evrâḳ Müdür-i esbâḳı merḥum ʿAli ʿAvni Efendi'niñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Dıraḫşandır serinde efser-i vâlâ-yı istiġnâ

Nümâyandır sözünde cevher-i maʿnâ-yı istiġnâ

Naẓîriñ görmemişdir ṭârem-i bâlâ-yı istiġnâ

O mâha münḥaṣırdır ʿizzet-i ġarrâ-yı istiġnâ

ʿAbes̱dir meh-rûlar eylese daʿvâ-yı istiġnâ

II

Żiyâ neşr eylemişdir âfitâb-ı ṭârem-i ḫilḳat

Nis̱âr u âb u tâb-ı zînet etmiş ʿâlem-i fıṭrat

Meşiyyet naḳş-ı naz-i bî-naẓîre eylemiş raġbet

O şâh-ı kişver-i nâzıñ debîr-i ḫâme-i ḳudret

Berât-ı ḥüsnüne çekmiş güzel ṭuġrâ-yı istiġnâ

79 b

III

Bir üstâd-ı ḥaḳâyıḳ-bîne gösterdim o mâhı ben

Dedim bu ḥüsn-i sâmansûz-ı ʿuşşâḳa ne dersiñ sen

Dedi ol ʿârif-i ḥikmet-ḳarîn ol vâḳıf-ı her fen

Bir taḳdîr-i ḥikmet işlemiş târ-ı ẓerâfetden

Çıḳarmış bir maṣannaʿ muʿteber kâlâ-yı istiġnâ

IV

O faḍıldan bu ḥüsnüñ seyri etdi selb-i ârâyiş

ʿUyûn u ḳalbine baḫş eyledi bu eşvâḳ u ârâyiş

Yine mi verdi güftâra dedi ol ṣâḥib-i dâniş

Boyunca dest-i ḫayyâẓ ḳadar biçmiş de giydirmiş

O mevzun ḳâmet-i zîbaya bir dîbâ-yı istiġnâ

V

Cenâb-ı kibriyâ ol mest-i nâzı ser-firâz etdi

Cihan gül-zârına şeh-gül-i revnaḳ-ṭrâz etdi

Sipihr-i nâz u istiġnâda kesb-i imtiyâz etdi

Ḥaḳîḳatde o meh tâ ʿâlem-i bâlâya nâz etdi

Cihânda ḳalmadı ḫûbân-ı dehre câ-yı istiġnâ

VI

Seniñle gerçi ṣoḥbetler etdik bâġ-ı vuṣlatda

Dolaştıḳ çoḳ zaman birlikde pehnâ-yı muḥabbetde

Ḥased erbâbı çoḳdur ġaflet etme farṭ-ı diḳḳatde

Emân ey serv-i nâzım dûr-bîn ol bezm-i ʿişretde

Deler seng siyâhı penbe-i mînâ-yı istiġnâ

VII

Beğendi şâʿirân eşkûfe-i naġmeñdeki levni

Emîrî ṭutdu şiʿr-i âbdârıñ şöhreti kevni

Żârûri ser-furû etdirdi ḫatta ḫaṣm-ı Firʿavnı

Bilir erbâb-ı maʿna ḳadrini eşʿârımıñ ʿAvnî

Muḳarrerdir ki her naẓmımda var maʿnâ-yı istiġnâ

38

Şâir-i meşhur Leskofça (lı) Ġâlib Beğiñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Göñüldür mülk-i ʿuzlette şeh-i vâlâ-yı istiġnâ

Ferâġat taḫtı üzre ḫusrev-i yektâ-yı istiġnâ

Hemen bir câmı vardır Cem gibi dârâ-yı istiġnâ

Dil-i iḳlîm-i Cemdir gülşen-i me´vâ-yı istiġnâ

Muraṣṣaʿ tâc-ı zerdir ġonca-i vâla-yı istiġnâ

II

Neler peydâ olur dünyâda bir fikr ile bir anda

Kimi ṣulḥ üzre insanıñ kimi ġavġa-yı rüçḥanda

Ḳalır ʿaşḳ ehli ancaḳ hey'et-i câvîd-i nisyanda

Ḫoşâ gül-dâr-ı feyż-i ʿaşḳ kim yek-reng olur anda

Gül-i ḫurşîd-i maḥşer lâle-i ṣaḥra-yı istiġnâ

III

Gelir ḳalbe ṣafâ jengâr-ı reybiñ ḳalʿ-ı raḳʿından

H̱aber-dâr ol reh-i tevḥîd-i ʿaşḳın farḳ u cem!inden
Ciḥân âs̱âr-ı reng-a-reng olur yek-reng-i lemʿinden
H̱oşâ bezm-i cünûn kim rûşenâdır tâb-ı şemʿinden
Çerâġ-ı ʿaḳl-ı evvel cevher-i mînâ-yı istiġnâ

80 a

IV

Nicedir ʿâlem-i efkâr-ı ʿulviyetde her meydân
H̱aberim nükte-i esrâra benden ders alır ekvân
Dil-i feyż-âvârimdir kâinâta hüccet-i raẖşân
Ben ol Cemşîd-i feyżim kim ṣafâ-yı bezmime ḥayrān
Dem-i nutḳ-ı mesîḥâ neş'e-i ṣahbâ-yı istiġnâ

V

Göñüldür öyle bir mir'at-ı feyż-i Hâlıḳ-ı ekber
Derûnunda nuḳûş-ı mâsivâ manẓûrdur yekser
Ben ol İskender-i Cem-meşrebim ki bî-zer-i ziver
Ben ol Keyẖüsrev-i mihr-efser-i faḳrım ki faẖr eyler
Şükûh u şevketimle ʿâlem-i bâlâ-yı istiġnâ

VI

Nola meyl etmesem firdevs ile ġılmân u ḥûrâna
Nola dil vermesem iḳbal ü istiḳbal-i dünyâya
Nola göz dikmesem gencîne-i cemşîd ü dârâya
Nola el ṣunmaṣam gencîne-i bâġ-ı tecellâya
ʿAyandır âsitânımda yed-i beyżâ-yı istiġnâ

VII

Getirmez deste yâḳût-ı midâdı rûz ile ilḥâḥ
Nümâyan eylemez tesḥîl-i râhın pertev-i miṣbaḥ
Naṣîb eyle tavâf-ı ʿaşḳı yâ Allah yâ Fettaḥ
Ṭavâfında olur iḥrâm-bend-i iftiḥar ervâḥ

Muḳaddesdir o rütbe kaʿbe-i ʿulyâ-yı istiġnâ

VIII

Ṭarîḳ-i ʿaşḳ-ı Mevlâ şâhrâh-ı ehl-i derk olmuş

Emîrî ʿâlem-i feyż-i cihân terk-i terk olmuş

Niḥâl-i kâme hîçâ hiç-i raġbet-bâr u berk olmuş

ki ey Ġâlib baña ṣaḥrâ-yı merg olmuş

Sevâd-ı genc-i ʿuzlet sâye-i ʿanḳâ-yı istiġnâ

39

Diyarbekirli şâfiʿîler imâmı- zâde Muḥammed Saʿid Ġâlib Efendi'niñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Nolur bir gün deseydi dil-ber-i raʿnâ-yı istiġnâ

Nedir ḥaliñ seniñ ey ʿâşıḳ-ı şeydâ-yı istiġnâ

Görünce söyleyem ey âfet-i yektâ-yı istiġnâ

Düşün bir nerde ḳaldı devlet-i dârâ-yı istiġnâ

Şukûh-ı Ḫusrev ü Cem şevket-i Kisrâ-yı istiġnâ

II

Değildir tecriyet âmdır o cânân fikr-i ḫâm eyler

Ṣanur kim ḥüsn-i icrâat u ʿarż-ı iḥtişâm eyler

Ânı bî-çâre fikr etmez ki kesb-i sû-i nâm eyler

Eder aġyârı daʿvet âşinâ-yı telḫ-kâm eyler

O cânân baʿżı kerre böyle bir ḥelvâ -yı istiġnâ

80 b

III

Değildir elde bilmem neyleyem ey zümre-i yârân

O şûḫ-ı dil-pesendiñ olmuşum dîdârına ḥayrâñ

Eğer bir gün edip terk-i meşaḳḳat eylese iḥsân
Beni ser-mest eder biñ câm-ı mey içmiş ḳadar cânân
Demiş olsa veriñ şu ʿâşıḳa bir câ-yı istiġnâ

IV

Dedi verdim saña ruḫṣat o dil-ber iḫtiyârîyle
Neler çekdiñse yâz evrâḳa hecr-i ġam-ı nis̱ârımla
Ne lâzım yazmaḳ ammâ sergüzeşt-i ʿaşḳı yârimle
Geçen aḥvâlimi taʿrîfe ḥâcet yoḳ nigârımla
ʿAyandır mâcerâ-yı Vâmıḳ u ʿAzrâ-yı istiġnâ

V

Olur ifşâd-ı eşʿâr etmeye her nev-heves ṭâlib
Ḳalır çoḳ kimse bî-behrelikle ḫâsir ü ḫâib
Emîrî olmuyor luṭf etmedikçe Ḥażret-i Vâhib
O ẕâta söylerim ben şâʿir-i muʿciz-edâ Ġâlib
Ki her nuṭḳunda olsun nice biñ maʿnâ-yı istiġnâ

(Fe)

40

Diyarbekirli Câmidizâde Fażlı Efendi merḥumuñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Ne burcuñ mâhısıñ ey pertev-i raʿnâ-yı istiġnâ
Ne çarḫıñ mihrisiñ ey şuʿle –i yektâ-yı istiġnâ
Dehânıñ olsa da baʿżan suḫen-pîrâ-yı istiġnâ
Demâ dem çeşm-i mestiñdir eden îmâ-yı istiġnâ
Bıraḳ âşıḳlar etsin senden istidʿâ-yı istiġnâ

II

Giyinmiş bir kebûdi renge mâil câme-i raḫşân

Gezerdi nâz ile kâkül perîşan dîdeler fettân
Göründü çeşmime şâhâ bir mir´at-ı nur-efşân
Bu gün ʿarż eyledi âyine-i endâmını cânan
ʿAyân oldu ʿuyûna ṣûret ü maʿnâ-yı istiġnâ

III

Dehânıñ fitne-güster dîde-i ḫûnîn ġamzeler ẓâlim
Bıraḳmaz kimseyi seḫḫar-ı çeşmiñ fitneden sâlim
Müberrâsın bu dünyâda herâs u ḫavfdan dâim
Diyâr-ı ʿaşḳ-ı ḫûbanda bulunmaz ẓâbiṭ ü ḥâkim
ʿAceb ʿâşıḳlarıñ etsin kim şekvâ-yı istiġnā

IV

Güneşden farḳı yoḳdur gerden-i raḫşân u berrâḳıñ
Ne müşkil derde düşmüş bilmiyorsun âh ʿuşşâḳıñ
Hele bu ʿabd-i maḥzûnu perîşân etdi eşvâḳın
Bütün aġyar ile bir tutma layıḳ mı bu müştâḳıñ
Nolur bir kerre olsun yoḳ mu istis̱nâ-yı istiġnâ

81 a

V

Emîrî ṭabʿını dûr etme temkîn-i metânetden
Ṣabûr ol ehl-i temkîn ol çekinme derd-i miḥnetden
Erir maḳṣûduna elbette âdem saʿy u ġayretden
Ṣaḳın dûr olma Fâḍıl sâḥil-i baḥr-i muḥabbetten
Bulursuñ bir gün anda bir dür-i yektâ-yı istiġnâ

41

Dayım Abdülfettaḥ Fetḥi Efendi merḥumuñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Ẓuhûr etdi yine bir şûriş-i yaġma-yı istiġnâ

Ne müthiş mevcler iẓhâr eder deryâ-yı istiġnâ

Yetişdi mülk-i ḥüsne ṭıfl-ı nev-peydâ-yı istiġnâ

Cihân-ı ḥüsnü taḥrîk eyledi daʿvâ-yı istiġnâ

Anıñçün ṣulḥa-i müncer olmuyor ġavġâ-yı istiġnâ

II

Şarâb-ı naḫvetiñ dünyâda olmaz ʿârifan mesti

Müsâvidir yanında ʿâlemin bâlâ ile nisti

Olur ʿanḳa-mizâc-ı himmet açmaz kimseye desti

Olan müstaġraḳ-ı bûd u nebûd-ı ʿâlem-i hesti

Bilir dünyâda ol kimse nedir maʿnâ-yı istiġnâ

III

Rumûz-ı ḳabż u basṭıñ ḥükmü cârî zîr ü bâlâda

Müsâvîdir ġam-ı dünyâda şâh u mâh u şeh-zâde

Ne ḥikmetler nihandır perde-i sırr-ı tecellâda

Aman ey mest-i naḫvet pek de maġrûr olma dünyada

Gelir ʿuşşâḳa bir gün növbet-i icrâ-yı istiġnâ

IV

Stiġnâ maʿdeniñde müncelîdir başḳa bir cevher

O cevherdir eden ʿüşşâḳı hem memnûn hem mużṭar

Umûr-ı inḳılâbt-ı cihân ḫavf u recâ ister

Verir nûr-ı cemâliñ dil-berâna revnâḳ-ı dîger

ʿAbes̱dir ʿâşıḳâna eylmek şekvâ-yı istiġnâ

V

Ne lazım bir taḳım nâ-ehl olan adamlarıñ medḥi

Bıraḳ artıḳ Emîrî elverir bu medḥ ile ḳadḥı

Oḳu iḫlâṣ ile dilden bıraḳma sûre-i fetḥi

Ḳanâʿatla otur bir köşesinde sende ey Fetḥî

Müsellemdir cihânda vüsʿat-i penhâ-yı istiġnâ

42

İlk ḳıra´ata başladığım Diyerbekirli Pazârbaşı-zâde Muʿallim Feyżi Efendi'niñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Ẓuhûr etdi bu gün bir ḥâlet-i uḫrâ-yı istiġnâ
Zemîni etdi gûyâ ʿâlem-i bâlâ-yı istiġnâ
Başım üstünde döndü kuh ile ṣaḥrâ-yı istiġnâ
Yine başdan çıḳardı perçemin Leylâ-yı istiġnâ
Dil-i nâ-kâmı Mecnûn eyledi sevdâ-yı istiġnâ

81 b

II

Değil layıḳ ḥarîm-i vuṣlat-ı cânâna fâsıḳlar
Muḳîm-i mevḳiʿ-i süflî olur ḥayvân-ı nâhiler
Görünsün uğruna cânlar veren merdâne ṣâdıḳlar
Bu bâẓar[147]-ı rıżadır cân verip cân alsın ʿâşıḳlar
Nigâh-ı fitne-kârıñ eylesin iḥyâ-yı istiġnâ

III

Bu gün ḫûbâna sensin devlet ü iḳbal ile server
Seniñdir sâḥa-i cevlân seniñdir ṭâliʿ-i yâver
Nigâh-ı fitne-sâzıñ günde biñ siḥr ü füsûn eyler
ʿAceb kimdir saña ey nâzenîn üstâd-ı siḥr-âver
Naṣıl taḥṣîl-i nâz etdiñ naṣıl peydâ-yı istiġnâ

IV

Efendim ḫançer-i cevriñle ʿabd-i sîne-mecrûḥum

---

[147] Bu kelime divanda " bâdâr " şeklinde yazılmıştır.

Yine hecriñle mesrûr oldu bâb-ı baẖt-ı meftûḥum
Saña ẖayr istemekdir maḳṣadım ey yâr-i memdûḥum
Çalış kesb-i kemâl-i ḥüsne maġrûr olma ey rûḥum
Düşersiñ ṣoñra raġbetden gelir ferdâ-yı istiġnâ

V

Göñül bilmez ki hangi[148] cevr-i yâri eylesin taʿdâd
Dil-i nâ-şadım bir gün etmedi ol şeh-levendim şâd
Olurmuş böyle mi resm-i vefâ-yı dil-ber-i bî-dâd
Niçin eyler o cânânım şu istiġnâsını müzdâd
Göñül etdikçe refʿ-i ṣayḥa-i şekvâ-yı istiġnâ

VI

Emîrî mest-i ser-gerdân eder insanı mey Feyżî
Sahaʿ-ârâ eder ʿuşşâḳa bî-ârâmı ney Feyżî
Eder dervîş (ü) dilrîşânı iḥyâ ẕikr-i ḥay Feyżî
Alır enẓâr-ı ümmet mevḳiʿ-i taḳdîre ey Feyżî
Maḥallinde metânet gösterse bây-ı istiġnâ

43

Büyük ʿamcam Şaʿban Kami Efendi merḥumuñ ġazeliniñ taẖmsi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Bu gün gülşende vardır ẖayli hûy u hây-ı istiġnâ
Ṣanırsıñ ḳuşlar olmuş her biri şeydâ-yı istiġnâ
Kimi şeydâ-yı istiġnâ kimi rüsvâ-yı istiġnâ
Girince şebnem-i nâza gül-i zîba-yı istiġnâ
Şaşırdı nefḫasın bülbül eder şekvâ-yı istiġnâ

[148] Bu kelime divanda " ḳanġı " şeklinde yazılmıştır.

II

Feżâ-yı âsuman-ı ʿişvede eylerse pervâzı

Olur evc-i cihân-ı cilveniñ nâdîde-i şeh-bâzı

Cihanda görmedim ben böyle bir dildâr-ı mümtâzı

Geçirmiş pençe-i ḫüsne ḥudud-ı kişver-i nâzı

Anınçün ḳalmamış ḫûbân-ı ġayra câ-yı istiġnâ

III

Efendim ṣanma kim ʿuşşâḳ-ı müştâḳın esîriñ yoḳ

Saña dil vermeyen dünyâda bir ferd-i ḥaḳîriñ yoḳ

Şeh-i mülk-i melâḥatsıñ hemen tâc-ı serîriñ yoḳ

Cihânıñ âbrûyısın güzellikde naẓîriñ yoḳ

Semâdan saña nâm indi melek-sîmâ-yı istiġnâ

82 a

IV

Nedir bilmem bu ġaflet bu tecâhül ey peri peyker

Bu nâz u bu edâlar ʿişveler ey mehliḳa dil-ber

Bu ḥâl-i bî-sükundan şâşdı ḳaldı ʿâşıḳ-ı mużtar

Nigâh-ı fitne-engîziñ çeker ʿuşşâḳa ḫançerler

Ẓarâfetdir diye çeşmiñ eder îmâ-yı istiġnâ

V

Benim ey nûr-i ʿaynim ṣanma bir müştâḳa maḳdûḥum

Saña ben ṣıdḳ ile dil-dâdeyim memlûk-i memdûḥum

Ġarîbim derd-mendim bî-kesim me´yûs u mecrûḥum

Firâḳıñla diler uçmaḳ ḳafesden ṭâir-i rûḥum

Değildir tîr eriş luṭfet değildir câ-yı istiġnâ

VI

Benim ḫaṭır-nüvâzım ser-firâzım yâr-i mümtâzım

Efendim nâzenînim dil-berim dil-dâr-ı ṭannâzım

Bütün ẖûban-ı dünyâyı utandırdı o ser-bâzım
Bihişte serv-i nâzım dil-nüvâzım ol ser-efrâzım
Ḫırâm etse ḳoyar yüz yerlere ṭûbâ-yı istiġnâ

VII

Ne işler yaptılar ehl-i suẖan seyr et bu dünyâda
Ne teşbîhât-ı günâ gun atarlar ṣaḥn-ı îcâda
Ne derler baḳ s̱enâ-yı perçem-i ẖoşbû-yı zîbada
O bir nev-bâde sünbüldür binâ-gûş-ı dilârâda
Ḳomuşlar nâmını perçem suẖen-pîrâ-yı istiġnâ

VIII

Büyük ʿammiñ seniñ nezdinde bu naẓm-ı dilârâmı
Demişdi tam altmiş yıl muḳaddem fikret eyyamı
O demler nerde ḳaldı ey Emîrî añla encâmı
Ḫumâr-ı neşve-i meydân ne mümkün ḳurtuluş Kâmî
Elinden düşmüyor ol nevresiñ ṣahbâ-yı istiġnâ

(Mim)[149]

82 b

(Nun)

44

Diyarbekirli maḥkeme Başkâtibi Nazım Efendi'niñ bir ġazelinin taẖmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Gelirse bir yere ẖûbân-ı nev-i peydâ-yı istiġnâ
Peyâ pey ṭoplanırsa ʿâşıḳ-ı şeydâ-yı istiġnâ
Dönerse orta yerde saġâr-ı ṣahba-yı istiġnâ

[149] Şair divanında bu kısmı boş bırakmıştır.

Alırsa destine bir kerre cânân nâ-yı istiġnâ
Ḳopar her sîneden gülbang-ı şevḳ-efzâ-yı istiġnâ

II

Yine güller açılsa gülşene ʿazm eylese yârân
Toplansa ṣaḥn-ı gülistanda zümre-i rindân
Yine ʿuşşâḳ-ı ẖoş-güftârı talṭîf etse mehruyân
Yine aġyar-ı zişt-eṭvârı rekdîr eylese cânân
Yine olsa nümâyan çehre-i zîbâ-yı istiġnâ

III

Nedir yâ Rab o zülf ü Ḫad o ʿârıż ol ḳadd-i mümtâz
Demâ dem ẖânuman-sûz-ı dil-i ʿuşşâḳ olan ol nâz
Naṣıl ṣabr u ḳarâr etsin İlâhi ʿâşıḳ-ı ser-bâz
S̱evâb-ı kaʿbe eyler meẕheb-i ʿuşşaḳda iḥrâz
Dolaşsa kûy-i yari ʿâşıḳ-ı şeydâ-yı istiġnâ

IV

Saña yâr oldu ol yâr-i dilârâ ey göñül at ṭut
Kirer dest-i ümîde baʿde-zin her şey göñül at ṭut
Saʿâdet ṭoyunu al deste peyder pey göñül at ṭut
Seniñle ʿazm eder ṣaḥrâya ol şah göñül at ṭut
Seniñdir şimdi meydân hüner-pîrâ-yı istiġnâ

V

O mest-i nâza vermiş başḳa bab ḳudret-i iʿcâz
Serapâ ẖundur reftâr u ḥüsn ü ḳâmet ü âvâz
Edersem ey Emîrî nûrdan bâd-ı desti ibrâz
Müreccaḥdır ṣafâ-yı câm-ı Cemşîd’e o mest-i nâz
Eğer bir gün verirse Nâẓım ’a bir cây-ı istiġnâ

83 a

45

Müftüzâde Ḫoca Mesʿûd Lüṭfi Efendi'niñ maḫdumu İbrâhim Naẓmî Efendi'niñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Dem be dem kimdir bu gün mümtâz u müstaġnâ-yı istiġnâ
Dedi yârân seniñ dil verdiğiñ yektâ-yı istiġnâ
Anıñ fevḳında yoḳdur dil-ber-i raʿnâ-yı istiġnâ
O cânândır biġâne merd-i bî-pervâ-yı istiġnâ
Naẓîr olmaḳ ne mümkün ne mümkün bir iki ḫınnâ-yı istiġnâ

II

Ne muhriḳ âteş-i candır ġam-ı ʿaşḳı civânanıñ
Görünmez şuʿle vü dûdı o nâr-ı şiddet-efzânıñ
Anınçün ellerinden ḳurtuluş yoḳ hiç ḫûbânıñ
Dil-i ʿuşşâḳı ṣarmış nâz u istiġnâsı cânânıñ
Ne mümkün ḳâbil olsun çâre-i iṭfâ-yı istiġnâ

III

Beşer ol mertebe nisyân-nümûn-ı ġayret olmuş kim
ʿÂlem ol ḳadar müşkil-pesend-i naḫvet olmuş kim
Cihân ol rütbe ser-gerdân-ı ye´s ü ḥaybet olmuş kim
Ḫalâiḳ öyle istis̱nâ-nümâ-yı himmet olmuş kim
Bulunmaz ʿâşıḳ-ı şeydâya bir süknâ-yı istiġnâ

IV

Nigâhı bir bela-yı cansitandır çeşm-i ġammâzıñ

Edâsı bir ḳażâ-yı nâgihandır zülf-i ṭannâzıñ

Cefâsı bir gezend-i bî- emâñdır ḫâl-i hammârıñ

Eğer böyle devâm eylerse ḫışmı ol şeh-i nâzıñ

Olur mesken bütün ʿâşıḳlara menfâ-yı istiġnâ

V

Eğer bir fâżıl etse biñ kitâb-ı dil-sitân te´lif

Zaman muḳbilleri etmez Emîrî raġbet ü talṭif

Bu gevher pend ile ḳıl gûşuñu menkûş-veş teşnîf

Muʿabbirler mizâc üzre ne rütbe etseler taʿrîf

Yine Naẓmî muvâfıḳ çıḳmıyor rü´yâ-yı istiġnâ

46

Edîb-i şehîr Namıḳ Kemal Bey merḥumuñ ġazel-i bâlât-pîrâlarınıñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Değil devr eyleyen mihr-i żiyâ-pîrâ-yı istiġnâ

Felek farḳında gösterdim yed-i beyżâ-yı istiġnâ

Olursa böyle olsun ḳudret-i ʿuẓmâ-yı istiġnâ

Dil-i feyż-i âverimdir kaʿbe-i ʿülyâ-yı istiġnâ

Olur miḥrâb-ı tekrîm anda naḳş-ı pây-ı istiġnâ

II

Olur dünyâda yüz biñ ṣulḥ yüz biñ cenk feyżinden

Gelir gûş-ı żamîre muḥteşem âhında feyżinden

Bulur her bir geda bir efser ü evreng feyżinden

Ḫoşâ gül-zâr-ı ʿişmet kim olur yek-reng feyżinden

Cemâl-i şerm-i Yûsuf ġonçe-i zîbâ-yı istiġnâ

83 b

III

ʿAyandır muʿcizât-ı sermedi ʿaşḳn diyârında

Dıraḫşan nûrdan emvâc cûy-ı âbdârında

Nümâyan leẕẕet ü renk-i muṣaffa berk ü bârında

Ḫoşâ deşt-i cünûn kim muḫtefidir her ġubarında

Hezârân ʿâlem-i tecrid ṣad-ı deryâ-ı istiġnâ

IV

O şah-ı ʿuzletim kim piş-i cemşidimde olmuşdur

O nûr-ı ṣafvetim kim nezd-i ḫurşidimde olmuşdur

O rind-i vaḥdetim kim bezm-i câvendimde olmuşdur

O mest-i ḥayret kim bâġ-ı tevḥidimde olmuşdur

Gül-i bâġ-ı tecelli sâġar-ı mînâ-yı istiġnâ

V

Cihâna meyl eden naṣıl beyhûde insandır

Beḳa yoḳ hey´et-i mecmûʿa-i dünyâ şitâbandır

Dilim kevnine raġbet eylemez bir başḳa sulṭandır

O şah-ı vaḥdet kim devr-i tecrîdimde seyyândır

Serir-i ʿarş-ı aʿlâ kûşe-i ṣaḥrâ-yı istiġnâ

VI

Ṣudûr eyler bu küstâḫâne sözler mest-i rüsvâdan

Baña ṭaʿn etmeyiñ naḳş etdiğim mażmûn-ı maʿnâdan

Ḫaberim dâstân-ı Ḥażret-i Harun u Mûsa’dan

Olur âzurde ḫâr-ı gülbin Ṭûr-ı tecellâdan

Getirmez renciş-i külfet yed-i beyżâ--yı istiġnâ

VII

Ne eylersem beyân peydâ olur âs̱âr-ı nev-icâd

Ne eyler ʿayân iẓhâr eder envâr-ı istîsʿâd

Ne söylerse lisânım etmeyiñ iʿcâb-ı istibʿâd

Hüveydâdır zemîn-i fıṭratımda ʿarş-ı istiʿdâd

ʿAyandır meşrebimde ʿâlem-i bâlâ-yı istiġnâ

VIII

Murâd-ı muṭlaḳ-ı tekvîn rîḥu meyyitim şimdi

Muġâd-ı beyt-i maʿmûr-ı muʿallâ âyetim şimdi

Zaman-ı ḳâbe ḳavseyn-i hüviyyet-nisbetim şimdi

Sevâd-ı lâ-mekan iclâl-i ḳâf-ı ʿuzletim şimdi

Bulur sâyemde cây-ı ilticâ ʿanḳa-yı istiġnâ

IX

Tehîdir ceyb-i âmâlim ġanâimden muġânımdan

Ḥafîdir kâinât-ı ḳudretim ʿayn-ı meʿâlimden

Celîdir cehd-i himmet-güsterim[150] saʿy-i eʿâzımdan

Ġanîdir ṭabʿ-ı ḳudsi-perverim yek-ser ʿavâlimden

Menâl-i himmetimdir âyet-i kübrâ-yı istiġnâ

X

Sen ol maḥbûb-ı mevlasıñ ki nûr-i ḳalb-i meknûzuñ

Görür her ẕerresin bir şems-iaʿẓam ʿabd-i dil-sûzun

Ezel ẕâtıñla ḳâimdir ebed müştâk-ı firûzuñ

Olur Allah müştâḳ-ı cemâl-i ʿâlem-efrûzun

ʿAcep nûr-ı ezelsiñ ey cihân-ârâ-yı istiġnâ

84 a

XI

Olur maʿşûḳuñ uġrunda nüh -ʿâlem himmet-i ʿâşıḳ

Emîrî Cânını ḳurbân eder bu laḥza neye lâyıḳ

---

[150] Divan metninde bu kelime “güser” şeklinde yazılmış olsa da anlama uygunluğu açısından “ güster “ şeklinde okunmasını daha uygun bulduk.

Taṣavvurdan da ʿâlîdir ʿuluvv-i himmet-i ṣâdıḳ

O rütbe mürtefiʿdir revzen-i himmet ki ey Nâmıḳ

Ser-i cibrîle düşmez sâye-i ṭûbâ-yı istiġnâ

XII

Ḥaḳîḳi şâʿir-i yektâ şeh-i mülk-i belâġatdır

Bu rütbe şâʿir-i aʿẓam faḳat maḳrûn-ı nedretdir

Emîrî misli yoḳ bir şâʿir-i ʿâli ṭabiʿatdır

Cenâb-ı mîr Ġâlib ʿİsi-i devrân-ı himmetdir

Eder her nefesde ḫâmesi iḥyâ-yı istiġnâ

(Vav)

47

Diyarbekirli Gülşenizâde Vâşıf Efendi'nin ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Olursa böyle olsun ṭâir-i yektâ-yı istiġnâ

Ne ʿâlidir baḳın pervâz-ı bî-pervâ-yı istiġnâ

Olur dâim maḳâm-ı mevḳiʿ-i aʿlâ-yı istiġnâ

Hümâ-yı evcgir-iʿişve-per-i bâlâ-yı istiġnâ

Sezâdır ḳâf-ı nâza olsa ger ʿanḳâ-yı istiġnâ

II

O dil-berde baḳıñ bir kerre zîb ü zînet-i ḥüsne

Ne ʿâlîdir nazar-endâz olan mâhiyyet-i ḥüsne

Olur ḥayrân baḳanlar iḥtişâm u zînet-i ḥüsne

O şuḫ-ı nâz-perver cilve-güster zînet-i ḥüsne

Ne ṭurfa şîvelerle oldu gör dârâ-yı istiġnâ

III

Ne ṣanʿatlar nümâyan oldu şiʿr-i dil-pesendimde

Henüz âs̱âr-ı raġbet görmedim bir gün efendimde

Ne ẖoş teşbih olur baḳ cilve-ger ṭabʿ-ı belendimde
Değildir ẖaṭ o menşûr-ı ʿizâr-ı şeh-levendimde
Yazılmış ẖâme-i ḳudretle bir ṭuġrâ-yı istiġnâ

IV

Sehâb nûr u şer peydâ eder etrâfı âfâḳıñ
Telâṭum eyler emvâc hücûmı baḥr-i eşvâḳıñ
Düşer bir arzuya her biri ʿuşşâḳa müştâḳıñ
Ḳıyâmetler ḳopar maḥşer gibi bezminde ʿuşşâḳın
Başınca nâz ile ol serv-ḳâmet pây-ı istiġnâ

V

Değildir vaḳt-i ġaflet mevsim-i riḳḳatdir ey sâḳi
Ayâġıñ pekçe baş ẖizmetde memnûn eyle ʿuşşâḳı
Naẓar ḳıl kâm-yab etmek için ʿuşşâḳ-ı müştâḳı
Olunca bezme ol gül-çehre sâḳi ṭutdu âfâḳı
Serâpâ naʿre-i gül-bâng-ı hû-yı hâ-yı istiġnâ

84 b

VI

Nedir ol çeşm ü ebru ü zülf ü gîsû ʿârıż u ḳâmet
Verirler her yeri erkân-ı ḥüsne ayrıca zînet
İlâhî bu neḳudretdir ne ṣanʿatdır ne mâhiyyet
Verir ṭâb u ṭarâvet ẖoş leṭâfet başḳa bir ḥâlet
Gülistân-ı cemâle ġonca-i raʿna-yı istiġnâ

VII

Benim miḳdârımı fehm eyleyen bir ʿâciz-i edna
Belâġat ʿarṣasında pehlivanlıḳ eylemem daʿva
Emîrî ʿarṣa-i ḥürmetdir naẓîre eylemen imla
Ne mümkün naẓmını tanẓîre Vâṣıf rifʿatiñ zîra

Müsellemdir ʿaṣrda ol suḫen-pîrâ-yı istiġnâ

48

Diyarbekirli Ḥüseyin Vaṣfi Efendi'niñ bir ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Bu gün gül-zâra gitti dilber-i raʿnâ-yı istiġnâ
Naṣıl dil-ber odur bir nusḫa-i kübrâ-yı istiġnâ
Yerinden oynadı dünyâ ve ma fîhâ-yı istiġnâ
O cânândır bu gün şâh-ı cihân-ârâ-yı istiġnâ
Muṭiʿ-ı ḥükmü olmuşdur bütün dünyâ-yı istiġnâ

II

O yar-ı nev-resim etmiş beni bî-mâr-ı ye's-efzâ
Görünmez yalvarırsam âh ebed eylemez ıṣġâ
Bu gün geldi naṣılsa etdi istifsâr-ı dil icrâ
Giyinmişdi o mest-i ʿişve gördüm güllü bir ẕîbâ
Ölürsem örtünüz tâbutuma dîbâ-yı istiġnâ

III

Nolur bir kerre baḳsañ pek perîşan oldu aḥvalim
Merâm-ı ʿarż didâr etmeyip cevr eylemek dâim
Güzeller cevr eder ammâ biraz da merḥamet lazım
Bu ḥüsn ü âna maġrur olma ʿibret-bîn ol ey ẓâlim
Ne ḥale geldiler çoḳ görmüşüz ferdâ-yı istiġnâ

IV

Eḥibba bilmiyor göñlüm ne müthiş derde dalmıştır
Cihânıñ bazı gün ḥali ḳarâr u ṣabrım almışdır

Beni taʿrîfi mümkün olmayan bir derde ṣalmışdır

Göñül bârân-ı devr-i ʿâlemin altında ḳalmışdır

Naṣip olsa baña süknâda bir me´vâ-yı istiġnâ

V

Cihânda baʿżı kerre merd-i ṣâḥib-iḳtidâr oldum

Bana yâr oldu iḳbâlim Emîrî yâre yâr oldum

Nihâyet terk-i ẕevḳ u melâl-i rûzigâr oldum

Tevekkül taẖtına Vaṣfî emîr-i nâm-dâr oldum

Bütün eṭrâfıma ṭoplandılar şeydâ-yı istiġnâ

85 a

49

Eniştem ʿAbdullah Vehbi Efendi´niñ ġazeliniñ taẖmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Görünce yâri ṣandım bir şeh-i vâlâ-yı istiġnâ

Oṭurmuş taẖt-ı cim üstünde bir dârâ-yı istiġnâ

Ḳıyâm etse ḳopar biñ maḥşer-i şekvâ-yı istiġnâ

Rikâb-ı nâza baṣsaşeh-suvârım pây istiġnâ

Aña cevlan deminde teng olur ṣaḥrâ-yı istiġnâ

II

Nigâh-ı çeşme etdikçe hücûm-ı ġamzeyi teşrîk

Hirâs-ı ġamla çeşminde bütün dünyâ olur târik

Dil-i şeydâya bir zencir olur her nükte-i bârik

Edince kâkül şeb-rengini bâd-ı ṣaba taḥrîk

Bütün ʿuşşâḳı dil-bend eyledi sevdâ-yı istiġnâ

III

Mizâc-ı ʿâşıḳa münḳâd olursa yâr-ı meh-peyker

Sezâdır öyle bir meh-peykere yâḳuttan efser

Sezâdır ṣarfolunsa uğruna yıldız ḳadar gevher

Mücessem nâz u istiġnâ olur üstâd olan dil-ber

Faḳat görmez olanlar bister-i rü´yâ-yı istiġnâ

IV

Kerem-verlikde ikrâm ehline ẕevḳ-i ḥaḳîḳat var

Mürüvvet eylemekde ʿâşıḳ-ı zâra ʿadâlet var

Ṣafa var merḥamet var ʿâṭıfet var şan u şöhret var

ʿAcep ʿâşıḳlara cevr ü meşaḳḳatde ne leẕẕet var

Eder bilmem ne ḥâṣıl dil-ber-i ḫodrâ-yı istiġnâ

V

Bu ʿâlem bir ʿacip dâr-ı ġurur olmuşdur ey iḫvân

Emîrî meslek-i luṭfu ferâmûş eylemiş ḫûbân

Müfîd olmaz ḫaṭasın soñra ammâ derk eder insan

Żarar yoḳ nâ-becâ nâz dâvâlar eylesin cânân

Gelir ḫaṭ bir gün eyler Vehbiyâ imḥâ-yı istiġnâ

50

Diyarbekirli şâʿir Remzizade ʿAbdülvahhab Vehbi Efendi'niñ ġazeliniñ taḫmisi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

Verir ḫal-i siyâhı ʿâşıḳa sevdâ-yı istiġnâ

Perîşan zülfü eyler sersem ü rüsvâ-yı istiġnâ

Gezer derd ü elemle bir sürü şeydâ-yı istiġnâ

O yâre ʿahdim olsun eylerim şekvâ-yı istiġnâ

Eğer bulmuş olursam mevḳiʿ-i tenhâ-yı istiġnâ

85 b

II

Naṣıl bilmem çekerdi ḫaṭ-ı buṭlân saṭr-ı eşfâḳa
Naṣıl bilmem cefâ eylerdi ʿuşşâḳan-ı müştâḳa
Naṣıl isterdi bilmem âteş vurmak böyle âfâḳa
Cesâret eylemzdi böyle ġaddar u ẓâlim ʿuşşâḳa
Elinde var anıñ lebette bir fetvâ-yı istiġnâ

III

Eder reng-i ʿizârı ʿaḳlımı biñ reng ile rüsva
Eder zülf-i perîşânı ḳarar u ʿaḳlımı yaġma
Eder nûr-ı nigâhı ʿâleme her râzımı ifşa
Eder ḫâl-i siyâhı ʿâşıḳânı vâlih ü şeyda
Ṭuluʿ etdikçe burc-ı nâzda cevza-yı istiġnâ

IV

Gidip olmuş idim kûy-ı dilârada bu gün mihmân
Ne görsem anda cemʿ olmuş bütün iḫvân ile yârân
O yârimde ḫurûş u cûşa geldi luṭf ile iḥṣân
Simâṭ-ı ʿişve tertîb eyledi ʿâşıḳlara cânân
Dimâġa verdi leẕẕet-i beyżâ beyżâ-yı istiġnâ

V

Değil evvel gibi mesrûr göñlüm şimdi maġmûmum
Maḳâmım sâḥil-i yemdir muḳîm-i kişver-i Rûmum
Emîrî naẓar-ı luṭf[151]-ı Ḫudâ-yı Rabb-i ḳayyûmum
Bu günler iltifât-ı yârdan ey Vehbî maḥrûmum
Niçin bir dür-kenâra atmıyor deryâ-yı istiġnâ

(Mim)

---

[151] Divanda "luṭf" kelimesindeki " ṭ " harfi silik çıkmıştır.

SONUÇ

19.Yüzyılda pek çok alanda yapılan yenilik hareketleri edebiyata da tür ve içerik abakımından yansımış, ortaya çıkan yeni edebiyat ise bütünüyle eskiden kopmamış şekil ve muhteva açısından pek çok yönü ile yine eskiyi yansıtmıştır.

Biz bu çalışmamızda on dokuzuncu asırda divan şiirinin son temsilcilerinden biri olan Ali Emîrî Efendi'nin divanını Latin harflerine çevirmeye gayret ettik.Ayrıca şairin hayatı ve edebi kişiliğini divanından yapmış olduğumuz tespitlerle destekleyerek farklı bir açıdan ele aldık.Şairin yaşadığı devrin siyasi, sosyal ve edebi yansımalarının da bulunduğu bu çalışmanın özellikle şairin edebi şahsiyeti ile ilgili yapılacak çalışmalar için önemli bir katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

BANARLI, Nihad Sami Resimli Türk Edebiyatı Tarihi Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 2001,C.II, s.879-890,

BEYSANOĞLU, Şevket Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları, İstanbul,1957,c.ı, s.328,329

ÇELEBİ, Kınalı-zade Hasan ,Tezkiretü'şuara,Eleştirmeli baskıya Hazırlayan,Dr.İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu, Ankara,1989 s.186

ÇELİK, Kemal, "Ali Emîrî-Hayatı-Şahsiyeti-Eserleri", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi ,Ankara, 1988 s.58

ÇELİK Dr.Kemal,Bir Kitap Dostu Ali Emîrî Mor Yayınları,Ankara,2007., s.12,1

DİLÇİN,Cem,Türk Şiir Bilgisi,Türk Dil Kurumu,Ankara,2000,s.457

DEVELLİOĞLU, Ferit,Aydın Kitabevi Yayınları,1999

ERGUN,Sadeddin Nüzhet, "Emîr, Ali" Türk Şairleri, C.ııı, İstanbul.1996, s.1251-1259

GÜMÜŞKILIÇ, Mehmet, 18.Yüzyıl Osmanlı Türkçesi Ses Hadiseleri ,Harvard Üniversitesi,Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü,2005

TEVFİKOĞLU Muhtar,: Ali Emirî Efendi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.1989.s.44

EMÎRÎ,Ali, Âmid-i Sevdâ,Matbaa-i Âmidi, 1324, Diyarbakır Konukevi Kütüphanesi,35 / 7, s.15,

EMÎRÎ Ali , Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid, Matbaa-yı Âmidî,İstanbul 1328 (1912), s.65-67

EMÎRÎ ,Ali, Âmid-i Sevdâ,Matbaa-i Âmidi, 1324, Diyarbakır Konukevi Kütüphanesi,35 / 7, s.15,

EMÎRÎ , Ali, O.T.E.M., Yıl:3,S.:27, 31 Mayıs 1335 (1919) s. 757

" Emîrî " Türk Ansiklopedisi,C.15, Ankara Milli Eğitim Bakanlığı:1968 s.159

ERDOĞAN Seher, "Ali Emîrî'nin Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası Üzerine Bir İnceleme",Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara,2007s.1-30

LATÎFÎ, Kastamonulu, Tezkiretü'l-Latîfi ,Hazırlayan Rıdvan Canım,Atatürk Kültür Merkezi Yayınları,Ankara,2000, s.96,97

NİGÂHÎ,Divançe,Ali Emîrî ,Millet Kütüphanesi, Manzum,464/ 1

OKUYUCU,Cihan,Gazel Bahçesi, Sütun Yayınları,İstanbul,2006, s.188

ÖZKAN,Ömer,Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı,Kitabevi Yayınları,2007, s.11, 12

PALA, İskender, Ansiklopedik divan Şiiri Sözlüğü,Kapı Yayınları,2004

STEINGASS,F.,Persıan-English Dictıonary, London,1930

TAYŞİ,M.Serhan, " Ali Emîrî Efendi " Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,C.II, s.390,391, İstanbul :Türkiye Diyanet Vakfı,:1989
YILMAZ, Mehmet, Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler,Enderun Kitabevi,İstanbul-1992
YILMAZTÜRK, Hasan, "Esâmi-i şu'arâ-yı Âmid'in Tenkitli Metni", Fatih üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal bilimler enstitüsü,Eski Türk Edebiyatı Anabilimdalı,İstanbul, 1999